

VODITELJ

❖ V BOGOSLOVNIH VEDAH ❖

Deus . . . ipse sapientiae dux
est et sapientium emendator
Sap 7, 15

◊ Izdajejo profesorji kn.-šk. ◊
bogoslovnega učilišča v Mariboru

Urejuje dr. Frančišek Ks. Lukman

LETO XIX — ZVEZEK 1

V Mariboru 1916

Tisk tiskarne sv. Cirila v Mariboru

Vsebina 1. zvezka:

I. Razprave:

Stran

Lesar, Zavod za višjo vzgojo svetnih duhovnikov pri sv. Avguštinu na Dunaju in Slovenci	I
Lendovšek, Prerok Daniel in Skrivno razodetje sv. Janeza	15
Bratina, Franc Ksaver Galičič	20
Pavlica, Napredek v filozofiji	25

II. Prispevki za prakso:

Pogrebna sv. maša (Somrek) 35 — Preložitev Missae exsequialis 35 — Privilegirani dnevi črnih sv. maš (Somrek) 35 — Tihe Rorate (Somrek) 36 — Ali sme duhovnik netešč maševati? (Somrek) 36 — Oltarni prti (Somrek) 37 — Kolikokrat se sme obhajati netešč bolnik? (Somrek) 38 — Kje naj išče spovednik potrebnega nasveta? (Somrek) 38 — Ali zadošča na božji poti nepopolna spoved, ker se zaradi množine ljudstva ni mogoče natančno spovedati? (Somrek) 39 — Kako naj postopa spovednik z mladeniči, ako se obtožijo greha contra VI? (Somrek) 39 — Kako se deli sv. olje? (K.) 39 — Sv. poslednje olje v smrtni nevarnosti (k) 39 — Izreki o miru (k) 40 — Vedenje med procesijo (k) 40 — Kakšen namen imajo Marijine družbe duhovnikov? (k) 41 — Olajšajmo otrokom prvo spoved! (A. P.) 42 — Verski pouk in verske vaje 44 — Oživimo zopet ronžnovensko bratovščino! (J. F. B.) 48.

III. Iz cerkvene sedanjosti:

Nova rimska kongregacija (Lukman) 50.

IV. Slovstvo:

Jeglič, Mesija. 2. zvezek (Dr. Hohnjec) 51 — Hagemann, Logik und Noetik. 9. u. 10. Aufl., bearb. v. A. Dyroff (F. K.) 53 — Vřešťál, Katolická mravouka II 2 (Lukman) 53 — Prümmer, Manuale theologiae moralis. Tom. I—III (Lukman) 54 — Lamballe, Die Beschauung (Dr. S. Zamjen) 56 — Die Stadtpfarrkirche zum Hl. Blut in Graz (F. K.) 57 — Eberhard, Kanzelvorträge. VI. Band. 4. Aufl. (Somrek) 60 — Krieg, Wissenschaft der Seelenleitung. III. Buch: Homiletik hsg. v. Dr. J. Ries (Somrek) 60 — Huber, Die göttliche Vorsehung (Lukman) 62 — Anton Bonaventura, Psalmi et cantica (Dr. Slavič) 62 — Anton Bonaventura, Kratko navodilo staršem o verskem pouku majhnih otrok (Somrek) 63.

V. Raznoterosti:

Liturgične pesmi ob času vojske 64.

XX

»Voditelj« izide štirikrat na leto in velja 5 kron. V zalogi je še I. in II. letnik (po 2 K), IV.—IX. letnik (po 3 K), X.—XVIII. letnik (po 5 K). Ako kupi kdo več letnikov skupaj, se zniža cena po dogovoru. III. letnik je pošel.

VODITELJ

V BOGOSLOVNIH VEDAH

*Deus...ipse sapientiae dux
est et sapientium emendator*

Izdajajo profesorji kn.-šk.
bogoslovnega učilišča v Mariboru

Urejuje dr. Frančišek Ks. Lukman

LETO XIX

V Mariboru 1916.

Tisk tiskarne sv. Cirila v Mariboru.

VODITELJ

V BOGOZLOVNIH VEDAH

Naša jeza sagovornica
naša jeza sagovornica

Naša jeza sagovornica
naša jeza sagovornica

Naša jeza sagovornica
naša jeza sagovornica

588

V Zagrebu 1916

Naša jeza sagovornica
naša jeza sagovornica

I.

Razprave.

1.

Zavod za višjo vzgojo svetnih duhovnikov pri sv. Avguštinu na Dunaju in Slovenci.

Spisal dr. Jožef Lesar,

častni kanonik, ravnatelj duh. semenišča i. dr. v Ljubljani.

Predgovor.

Jeseni l. 1916 bo sto let, kar je na Dunaju pod okriljem samega presv. cesarja zavod, ki je za razvoj verskega življenja v Avstriji zelo pomenljiv: »C. in kr. zavod za višjo vzgojo svetnih duhovnikov.« Stoletna doba je v razvoju vsakega zavoda tolike pomembe, da more opis njene zgodovine mnogo koristiti.

Ne nameravam pa podati zgodovine vsega imenovanega zavoda, oziroma opisati vseh mož, ki so v njem delovali, ali se v njem učili, ampak ob kratkem očrtati vse one slovenske duhovnike, ki so v zadnjih sto letih v tem zavodu delovali ali se učili. Pogled na te može kaže, kakšne pomembe je ta zavod, kakor za druge avstrijske narode, tako tudi za Slovence.

Naj služi ta spis kot znamenje hvaležnosti bivšega gojenca tega zavoda. Posnet je deloma po izvirnih zapiskih bivšega študijskega ravnatelja, poznejšega ljubljanskega prošta, dr. Janeza Kulavica, deloma po poročilih, ki jih zavod od l. 1905 dalje vsako leto izdaja. Iz teh virov sem seveda mogel izgrebsti samo ogrodje. Kar sem ogrodju dodal kit in mesa, sem nabral po raznih knjigah in časnikih. Vendar upam, da bo spis tudi v tej suhoparni obliki koristil raziskovalcem

domače cerkvene zgodovine. Zbiratelju so pri delu pomagali razni čč. gospodje domače ljubljanske in drugih slovenskih škofij. V prvi vrsti sem zahvalo dolžan prevzvišenemu gospodu dr. Frančišku Sedej, nadškofu goriškemu, ki me je pri delu izpodbujal in glede goriške nadškofije celo osebno sodeloval, prečast. gosp. Msgr. dr. Hilariju Zorn, c. kr. šolskemu svetniku in veroučitelju c. kr. vel. realke v Gorici, mil. gosp. prelatu dr. Martinu Ehrlich, profesorju bibličnih ved NZ na bogoslovnem učilišču v Celovcu, mil. gospodu prelatu kanoniku Frančišku Kosec v Trstu ter preč. gosp. duhovnemu svetniku dr. Ivanu Tomažič, stolnemu kanoniku v Mariboru. Njim in vsem drugim, ki so k spisu kaj pripomogli, se iskreno zahvaljujem.

Ustanovitev zavoda.

Ces. in kr. zavod za višjo vzgojo svetnih duhovnikov na Dunaju je ustanovil cesar Franc I na priporočilo tedanjega dvornega župnika, poznejšega Št. Hipolitskega škofa, Jakoba Frinta († 1834). Zato so zavod v prejšnjih časih radi imenovali Frintanej (Frintaneum). Po cesarjevem ročnem pismu bi se bil zavod moral otvoriti s 1. novembrom leta 1816. Zavoljo nastalih ovir so ga otvorili 18. novembra istega leta. Nastanili so ga v samostanu bosonogih Avguštincev pri cerkvi sv. Avgušтина tik cesarske palače¹. V njem so tedaj samo še nekateri redovniki čakali bližnje smrti. Odtod so zavod navadno imenovali »c. in kr. zavod za višjo vzgojo svetnih duhovnikov pri sv. Avguštinu na Dunaju« (I. Augustinerstraße, 7). V tem zapuščenem samostanu, ki je zdaj last nižjeavstrijskega verskega zaklada, se je nahajal zavod do 30. junija l. 1915. Nekaj prostorov tega samostana imajo za stanovanje duhovniki župnije sv. Avgušтина, tretje nadstropje je imel v najemu Nj. c. in kr. visokost vojni maršal nadvojvoda Friderik za dragoceno zbirko umetnin »Albertina«, ostalo pa naš zavod. Za to zbirko je sklenil imenovani nadvojvoda prirediti primernejše prostore. Zato je od verskega zaklada kupil avguštinski samostan, zavodu za vzgojo duhovnikov pa je sezidal nov dom, I. okraj, Habsburgergasse, 7, nasproti barnabitskemu kolegiju pri cerkvi sv. Mihaela. Nj. c. in kr. apostolsko Veličanstvo, najvišji pokrovitelj zavoda, je to premestitev odobril z najvišjim odlokom z dne 21. julija 1913, K.-Z. 86. V novo stavbo se je zavod preselil 1. julija 1915. Nova hiša ima prostora za 40 gojencev. V zdravstvenem obziru bo gotovo primernejša kot stari avguštinski samostan.

¹ Tu je bil znani Ljubljančan Marko Pohlín od l. 1775 do 1781 lektor bogoslovja, 1791—1794 pa subprior.

Načrt za ustroj zavoda je sestavil Frint v posebnem spisu¹, ki so v njem tedanje žalostne verske razmere jako odkritosrčno opisane.

Namen zavodu označuje Frint tako-le: »Glavni namen novega zavoda bodi: Vzgajati iz mladih duhovnikov može, ki naj bi bili po svojem umu in srcu, po umski in nravni vzgoji, po učenosti in pobožnosti usposobljeni, skrbeti kot predstojniki škofijskih semenišč in kot bogoslovni profesorji za naraščaj modrih in pobožnih duhovnikov. Vzbudili naj bi najprvo pravega, svetega duha v duhovnikih, po njih pa poživili vero v razumu in srcih vernikov. Javni blagor naj bi pospeševali tudi tedaj, če bi jih Nj. Veličanstvo ali njih škofje po njih zmožnostih, porabnosti in zaslugah poklicali in nastavili na višja mesta.«² Na kratko povedano je torej namen tega zavoda mlade, nadarjene duhovnike iz vseh škofij monarhije pod nadzorstvom študijskih ravnateljev in duhovnega voditelja v bogoslovnih študijah voditi, da se podvržejo strogim izpitom in si pridobe čast bogoslovnih doktorjev ter se tako vsposobe za višje duhovniške službe in opravila.

Dozdaj se je v zavodu vzgajalo nad 1100 gojencev; med temi jih je več kot 100 doseglo škofovsko čast. Iz šest škofij, v katerih prebivajo ali so prebivali Slovenci, bom v naslednjih vrstah navedel 104 duhovnike, večinoma Slovence. Izmed teh jih je doseglo škofovsko čast 17; 77 pa jih je bilo odlikovanih s častjo doktorjev bogoslovja. Kaj so storili in kaj še delajo v blagor Cerkve in države, bo videti iz naslednjih kratkih življenjskih podatkov.

Zavod za višjo vzgojo svetnih duhovnikov je od začetka do danes v tesni zvezi s c. in kr. dvorom, oziroma c. in kr. dvorno kapelo, ker je njegov višji predstojnik vsakokratni dvorni in grajski župnik, študijski ravnatelj v zavodu pa so obenem c. in kr. dvorni kapelani.

Število predstojnikov je bilo spočetka omejeno na tri; višji predstojnik je bil namreč c. in kr. dvorni župnik, vednostno izobrazbo je vodil študijski ravnatelj, versko-nravno vzgojo pa duhovni vodja ali špiritual. Pa že l. 1823 in potem vedno so bili nameščeni razen višjega predstojnika in duhovnega vodja po trije študijski ravnatelji. Eden vodi biblijsko, drugi dogmatiško ter moralno-pastoralno in tretji cerkvenopravno-zgodovinsko skupino.

Glavni predstojstojnik stanuje v cesarski palači, ravnatelji v zavodu. Vseh študijskih ravnateljev je bilo doslej 38, med njimi pet Slovencev. Prva dva sta bila Kranjca, tretji Štajerec, četrti Goričan, peti je Istran.

Preslavni možje, katerih imena so z zlatimi črkami zapisana v povestnici katoliške cerkve v Avstriji, so bili v prvi moški dobi rav-

¹ »Darstellung der höheren Bildungsanstalt für Weltpriester zum hl. Augustin in Wien.« 1817. — ² O. c. str. 59.

natelji tega zavoda. Naj naštejemo samo nekatera imena: Nadškof ostrogonski, kardinal Simor, nadškof dunajski, prej tržaško-koprski škof, kardinal Nagl, škof Št. Hipolitski, učenjak dr. Fessler, častitljivi služabnik božji, škof Franc Jožef Rudigier v Lincu, knezoškof graški dr. Janez Zwerger, špiritual dr. Alojzij Schlör, c. kr. dvorni svetnik, profesor cerkvenega prava na dunajskem vseučilišču dr. Francišek Laurin, škof djakovski Josip Juraj Strossmayer. Drugi ravnatelji, če izvzamemo dr. J. Dankota, ki je v posebni knjigi dokazoval, da je bil sv. Hieronim rojen l. 331 v Štrigovi pri Ljutomeru, so ne glede na Slovence pri nas manj poznani. Zato tu ne bom navajal vseh predstojnikov zavoda, ki so v zadnjih 100 letih v njem delovali, še manj vseh gojencev, ki so se v njem izobraževali, ampak omejiti se hočem samo na one Slovence, ki so v njem delovali ali v njem se vzgajali, ter podati o vsakem nekaj črtic, kolikor sem jih mogel zaslediti. Iz navedenih imen in podanih črtic blagovoli čitatelj sam preudariti, kolike pomembe je bil ta zavod za naš narod v zadnjih 100 letih.

Vendar pa se spodobi, da navedem najprvo vrsto vseh višjih predstojnikov zavoda. Potem hočem v glavnih potezih očrtati vse one Slovence, ki so kot študijski ravnatelji v tem zavodu delovali, in naposled navesti imena in v kratkih obrisih opisati življenje tistih slovenskih duhovnikov, ki so se v tem zavodu vzgajali.

I.

Višji predstojniki zavoda.

Naloga višjih predstojnikov zavoda je: nadzirati нравstveni, vednostni in gospodarski razvoj zavoda, ter predloge staviti Nj. Veličanstvu glede imenovanja ravnateljev in glede sprejema od škofov priporočenih gojencev. Višji predstojnik poroča o stanju zavoda naravnost presv. cesarju in o нравnem in vednostnem napredku gojencev škofom zadevnih škofij.

Višjih predstojnikov zavoda je bilo dozdaj samo osem. Bili so pa naslednji¹:

1. Frint Jakob, rojen l. 1766 v Kamnicah pri Litomeřicah, je dovršil gimnazijske študije v Celovcu, prišel l. 1788 na Dunaj, kjer je začel s pravoslovnimi študijami in dokončal tudi bogoslovje. L. 1795 za mašnika posvečen, je deloval šest let kot duhovni pomočnik v Pilschsdorfu v dunajski nadškofiji. L. 1801 je postal dvorni kapelan in kmalu potem voditelj pri bogoslovcih na ravnokar ustanovljenem c. kr. konviktu na Dunaju. Iz zdravstvenih ozirov je prosil Frint l. 1808 za

¹ Prim. »Bericht über das k. u. k. Weltpriester-Bildungs-Institut zum hl. Augustin (Frintaneum) in Wien«, II. l. 1906.

župnijo Laa ob Taji, kjer je dve leti prav vspešno deloval v dušnem pastirstvu. Pa že l. 1810 ga je cesar Franc poklical na Dunaj za dvornega in grajskega župnika. Frint se je neumorno trudil za vzgojo duhovskega naraščaja in njegovim prošnjam in prigovarjanju pri cesarju Francu se moramo zahvaliti, da se je naš zavod ustanovil. Frint sam je cesarjev sklep izpeljal, zavod uredil in bil njegov višji predstojnik do l. 1826, ko je odšel za škofa v Št. Hipolit, kjer je umrl l. 1834.

2. Wagner Mihael, rojen l. 1788 v Lincu in istotam l. 1811 za mašnika posvečen, je bil duhovni pomočnik pri župni cerkvi sv. Matija v Lincu. L. 1815 je postal profesor pastirstva na tamošnjem liceju, l. 1818 pa je prišel kot dvorni kapelan in kot študijski ravnatelj na zavod za višjo vzgojo svetnih duhovnikov na Dunaj. L. 1825 je prevzel učno stolico duhovnega pastirstva na dunajskem vseučilišču. Po Frintovem odhodu v Št. Hipolit je postal l. 1827 c. kr. dvorni in grajski župnik ter višji predstojnik zavoda. Od l. 1833 dalje je bil ob enem tudi apostolski vojni vikar do l. 1836, ko je postal škof v Št. Hipolitu, kjer je umrl l. 1842.

3. Pletz Jožef, rojen l. 1788 na Dunaju, v mašnika posvečen l. 1812, potem študijski prefekt v kn.-nadškofijskem duhovnem sementišču in adjunkt bogoslovnih študij, je postal l. 1816 c. kr. dvorni kapelan in študijski ravnatelj v zavodu za višjo vzgojo duhovnikov. Od l. 1823 dalje je bil obenem r. j. profesor dogmatike na dunajskem vseučilišču. L. 1827 je postal kanonik pri metropolitanski cerkvi sv. Stefana in l. 1830, zapustivši stolico dogmatike, stolni dekan. L. 1836 ga je imenoval cesar Ferdinand I za c. kr. dvornega in grajskega župnika in obenem za višjega predstojnika zavoda. Umrl je 30. marca 1840.

Pletz je nadaljeval izdajanje bogoslovnega lista, ki ga je bil Frint ustanovil¹ z imenom »Theologische Zeitschrift« in ki ga je vodil do preselitve v Št. Hipolit (1813—1826). Pletz pa je list prekrstil in mu dal ime »Neue theologische Zeitschrift«², ki je tudi 13 let izhajal (1828—1840). Naslednica mu je bila (1849—1860) »Zeitschrift für die gesamte katholische Theologie«, urejevana od Scheinerja in Häusleja; ko je ta prenehala, je začel Wiedemann z »Österreichische Vierteljahrsschrift für katholische Theologie« (1862—1874). Nadomestila jo je l. 1877 »Zeitschrift für katholische Theologie«, ki je oo. jezuiti v Inostu (Innsbruck) z veliko skrbjo še dandanes izdajajo.

4. Feigerle Ignacij, rojen l. 1795 v Biskupstvu na Moravskem, za mašnika posvečen l. 1818, je deloval kot duhovni pomočnik

¹ Prim. »Bericht«, IV. l. 1908, str. 7—14.

² Prim. »Bericht«, V. l. 1909, str. 7—20.

v Višovicah (Weischowitz) in eno leto v Kromerizu. Prišel je l. 1821 kot gojenec v zavod za višjo vzgojo svetnih duhovnikov pri sv. Avguštinu na Dunaju. Od l. 1823—1830 je bil profesor pastirstva v Olomucu in od l. 1830—1840 profesor iste stroke na Dunaju. Obenem je bil dvorni kapelan in kot tak je opravljal (1831—1834) službo duhovnega voditelja v našem zavodu. Cesar Ferdinand ga je poklical l. 1840 za c. kr. dvornega župnika in višjega predstojnika tega zavoda. Dne 25. aprila l. 1852 je bil v dvorni kapeli posvečen kot škof Št. Hipolitski. Umrli je v Št. Hipolitu za dolgo trajajočo vratno boleznijo l. 1863.

5. Kutschker Janez, rojen 1810 v Wiese v Avstrijski Šleziji, se je učil bogoslovja (1828—1832) v tedanjem c. kr. konviktu na Dunaju ter se prišel izpopolnit v bogoslovju v zavod pri sv. Avguštinu. Tu je postal mašnik (1833) in doktor bogoslovja (1834). V letih (1835 do 1852) je bil profesor morale na olomuški bogoslovni fakulteti. 13. julija 1852 ga je imenoval cesar Franc Jožef I za c. kr. dvornega in grajskega župnika in višjega predstojnika zavoda pri sv. Avguštinu. L. 1862 je postal pomožni škof in generalni vikar dunajske nadškofije. Po smrti kardinala Rauscherja, ki mu je bil Kutschker zvest svetovalec, je bil dne 12. januarja 1876 imenovan dunajskim nadškofom in že 22. junija 1877 je postal kardinal-mašnik z naslovno cerkvijo sv. Evzebija. Po trudapolnem življenju je Kutschker umrl 27. januarja 1881.

6. Schwetz Janez, rojen 1803 v Busovi (Busau) na Moravskem, je postal mašnik olomuške nadškofije 1829. Nato je bil gojenec zavoda pri sv. Avguštinu na Dunaju, postal profesor dogmatike v Olomucu in 1842 profesor iste stroke na Dunaju. Od l. 1850—1861 je bil obenem tudi c. kr. dvorni kapelan in študijski ravnatelj pri sv. Avguštinu. L. 1862 je postal dvorni in grajski župnik in višji predstojnik zavoda. Čast in službo dvornega župnika je užival do l. 1876, ko je bil imenovan za stolnega prošta na Dunaju, višji predstojnik zavoda pa je ostal do l. 1879. Umrli je kot stolni prošt pri sv. Štefanu l. 1890.

7. Mayer Lavrencij, višji predstojnik od 9. oktobra 1879. Rojen 25. julija l. 1828 v Markgrafneusiedlu na Nižje-Avstrijskem in mašnik dunajske nadškofije od 5. avgusta l. 1853. V mašnika ga je posvetil škof Zenner. Bil je eno leto duhovni pomočnik v Staatzu, potem študijski prefekt v kn.-nadškofijskem duhovnem semenišču in obenem pristav bogoslovnih ved. L. 1859 je postal doktor bogoslovja. Potem je bil nekaj časa duhovni pomočnik pri fari »Am Hof«. L. 1860 je postal vsled priporočila kardinala knezo-nadškofa dr. Kutschkerja c. in kr. dvorni kapelan in l. 1863 veroučitelj cesarjevih otrok: cesarjeviča Rudolfa in nadvojvodinje Gizele, pozneje tudi Marije Valerije, l. 1867 višji dvorni kapelan in dvorni ceremonijar. Leta 1868 je po-

stal izpovednik cesarju in cesarici Elizabeti. L. 1881 je spremljal na željo cesarice Elizabete cesarjeviča Rudolfa v Sveto deželo. L. 1870 je postal kanonik pri sv. Štefanu, 15. septembra 1876 c. in kr. dvorni in grajski župnik in infulirani opat pri sv. Tilnu v Sümeghu (škofija Veszprim), l. 1877 papežev hišni prelat. L. 1899 je bil imenovan in posvečen škofom dioklejskim in l. 1903 imenovan c. in kr. tajnim svetnikom. Umrl je za vnetjem prsne mrene vsled pljučnice 13. maja 1912. Pokopali so ga 17. maja 1912 v Hitzingu.

8. Dr. Seydl Ernest, duhovnik dunajske nadškofije, član zbora dunajskih bogoslovnih doktorjev, je bil imenovan infuliranim c. in kr. dvornim in grajskim župnikom 30. maja 1912. C. in kr. dvorni kape lan in študijski vodja je postal 22. avgusta 1903. Vodil je dogmatiško ter moralno-pastoralno skupino. Prej je bil c. kr. profesor za krščansko modroslovje na dunajskem vseučilišču. Sv. Oče Pij X je podelil z brevejem z dne 17. decembra 1912 vsakokratnemu dvornemu in grajskemu župniku pravico škofovskih insignij. Dr. Seydl, ki je bil prej papežev komornik, je bil l. 1914 odlikovan z dostojanstvom papeževa hišnega prelata.

II.

Slovenci, študijski ravnatelji zavoda.

Odkar so v zavodu razen višjega predstojnika trije študijski ravnatelji in en duhovni voditelj, je bil med temi navadno (ne izključno) en severni Slovan, en Nemec, en Oger in en Jugoslovan, časih tudi Italijan. Prejšnje čase, ko ni bilo državnih poslancev, je mogel rojak v tej službi na cesarskem Dunaju svojim rojakom, ne glede na svoje gojence, v raznih zadevah pomagati. Zato so bila ta mesta in so deloma tudi še dandanes velike pomembe in oni Slovenci, ki so bili v teh službah, so si stekli obilo zaslug za svoje rojake.

Navesti hočem štiri ravnatelje Slovence, petega Istrana in dva imenitna Hrvata.

1. Widmer Jernej¹, rojen 11. avgusta 1802 v Kranju, sin pobožnih, preprostih staršev, se je pričel šolati v Kranju, obiskaval je šestrazredni gimnazij in dve leti modroslovja v Ljubljani, ki ga je dokončal l. 1824. Tega leta jeseni je pričel z bogoslovnimi študijami na c. kr. liceju v Ljubljani; izvršil jih je z izvrstnim uspehom l. 1828. V mašnika je bil posvečen l. 1827 po končanem tretjem letniku bogoslovja. Deloval je nekako 10 mesecev kot duhovni pomočnik v Št. Rupertu. Jeseni l. 1829 je bil poslan v zavod za višjo vzgojo svetnih

¹ Prim. »Laibacher Diözesanblatt«, 1883, str. 69 nsl.

duhovnikov pri sv. Avguštinu na Dunaj, da bi si pridobil doktorsko čast. L. 1831 je izbruhnila na Dunaju kolera, šole so prenehale. Tudi gojenci zavoda pri sv. Avguštinu so se razšli. Widmer se je vrnil domov, ne da bi bil dovršil svoje študije. Nastavili so ga za bogoslovnega pristava. Jeseni l. 1831 je šel zopet na Dunaj nadaljevat študije. Septembra l. 1832 je prevzel kot suplent pouk sv. Pisma stare zaveze in orientalskih jezikov na liceju v Ljubljani. Podvrgel se je tudi konkurznemu izpitu iz teh predmetov. Pa še preden je bil imenovan stalnim profesorjem, je bil pozvan za c. kr. dvornega kapelana in ravnatelja v zavod za višjo vzgojo svetnih duhovnikov na Dunaj, kamor je odšel aprila meseca l. 1837. Dne 5. avgusta 1837 je dosegel čast doktorja bogoslovja. L. 1848 je postal Widmer častni kanonik ljubljanskega stolnega kapitlja, l. 1853 c. kr. dvorni ceremoniar; l. 1860 pa se je vrnil po 23-letni odsotnosti v rojstno škofijo kot naslednik knezoškofa Antona Alojzija Wolfa. L. 1872 se je škofijski službi odpovedal in živel od l. 1875 v častnem miru v svojem rojstnem mestu Kranju. Umrl je 17. maja 1883. Pokopan je v pokopališki kapeli v Kranju.

2. Kulavic Janez¹ se je rodil 23. marca l. 1838 Podgradom na Dolenjskem, kjer je bil njegov oče Matija ljudski učitelj, cerkvenik in orglavec, poleg tega posestnik malega zemljišča in gostilničar. Študije je pričel doma pri očetu, nadaljeval jih je v Novem mestu. V drugi razred gimnazije je bil sprejet v Alojzijevišče v Ljubljano, kjer je bil ljubljenelec tedanjega vodja, poznejšega škofa ljubljanskega dr. Janeza Krisostoma Pogačarja. V njegovih gimnazijskih spričevalih, ki so še shranjena, ni nikjer nižjega reda, kakor »izvrstno« in »odlično«. Zrelostni izpit je dovršil z najboljšim uspehom. Bogoslovja se je učil najprvo v ljubljanskem duhovnem semenišču. L. 1862 (3. avgusta) je bil po končanem tretjem letu bogoslovja v mašnika posvečen ter je l. 1863 nastopil službo duhovnega pomočnika v Sostrem pri Ljubljani, kjer je deloval eno leto. Obenem pa je to leto dostal tudi strogi izpit iz bibličnih ved in semitskih jezikov. L. 1864 je bil poslan v zavod za višjo vzgojo svetnih duhovnikov, da bi se temeljiteje izobrazil v bogoslovnih vedah. Ko je l. 1867 dosegel doktorsko čast, je dobil tudi vseučiliško potno ustanovo za 600 goldinarjev. Potoval je v Rim ter v središču katoliškega sveta poslušal pol leta znamenite bogoslovne učenjake. Ko se je vrnil iz Rima je bil nekaj mesecev duhovni pomočnik svojemu bratu Matiju, župniku v Št. Vidu pri Zatični. L. 1868 jeseni ga je knezoškof Jernej Widmer poklical v Ljubljano v semenišče za podvodjo in ekonomu. Tu je ostal eno leto. L. 1869 je dobil

¹ Prim. »Koledar kat. tiskovnega društva« za l. 1907 in njegove osebe tičoč se izvirne listine, ki so zdaj še v mojih rokah.

poziv na Dunaj kot c. kr. dvorni kapelan, študijski ravnatelj in ekonom v zavodu za višjo vzgojo svetnih duhovnikov. Neprecenljive so zasluge Kulavčeve za ta zavod. Vednostni uspehi gojencev so bili pod njegovim vodstvom prav zadovoljivi. Vredil je knjižnico ter kot knjižničar vplival tudi na gojence drugih strok, ne samo na bibličiste, ki so bili pod njegovim neposrednim vodstvom. Izmed bogoslovnih profesorjev Avstrije in Ogrske jih je velik del pod njegovim vodstvom študiralo svetopisemsko vedo. Staro poslopje nekdanjega avguštinskega samostana je mnogostransko popravil in moderniziral ter tako v zdravstvenem obziru mnogo koristil. Vredil je tudi gospodarstvo in denarno stanje zavodovo, ki je bilo prej nekoliko zavoženo. Vse to potrjujejo uradna spričevala dveh višjih predstojnikov.

Na Dunaju je ostal skoro 16 let. L. 1885 mu je ponudil knezoškof ljubljanski dr. Jakob Missia mesto semeniškega ravnatelja ter ga obenem imenoval za kanonika ljubljanskega stolnega kapitlja, ko je častni kanonik postal že l. 1883 pod škofom Janezom Zl. Pogačarjem. Skoro 18 let neumornega dela je posvetil zlataj Kulavic vzgoji mladega duhovskega naraščaja. V zvezi s škofom Missijem je preuredil učni črtež in po njegovem prizadevanju se je ustanovila modroslovska stolica in uvedlo predavanje iz socijologije. Pokazal se je pa tudi prav kmalu kot umnega in skrbnega gospodarja. V tem obziru je v semenišču mnogo preuredil in izboljšal. Prezidave, ki so bile iz zdravstvenega stališča neobhodno potrebne, novi trakt, napeljava vodovoda, zvišanje števila bogoslovcev ter vladne dotacije vse to je sad večletnega truda Kulavčevega. V priznanje njegovih zaslug je postal leta 1885 papežev hišni prelat in l. 1888 apostolski protonotar. L. 1901 je bil imenovan od knezoškofa ravnateljem bogoslovnih ved. Tej častni službi pa se je zaradi bolehnosti kmalu odpovedal.

L. 1902 je postal Kulavic infilirani prošt ljubljanskega stolnega kapitlja in kot tak je umrl nagle smrti 18. maja 1906. — Kulavic je bil mož izredne delavnosti in nadarjenosti. Sledovi njegovega delovanja so začrtani povsod, kjerkoli je bival.

3. Dr. Napotnik Mihael je zagledal luč sveta »pri Lipakih« na Tepanjskem vrhu velžupnije Konjice na Štajerskem 20. septembra leta 1850. Početno ali ljudsko šolo je obiskaval v Konjicah, kamor je imel blizu eno uro hoda. L. 1862 je prišel v Celje v IV. razred tedanjih glavnih šol, prihodnje leto pa na tamošnjo nemško gimnazijo, ki jo je kot prvak med součenci dokončal l. 1871. Že je bil sprejet v bogoslovje v Mariboru, pa je moral dne 1. oktobra tega leta obleči vojaško suknjo v Celovcu pri c. in kr. pešpolku št. 47. Sredi februarja l. 1872 je bil premeščen k c. in kr. pešpolku št. 27 v Gradec, kjer je ostal do jeseni tistega leta.

Po dokončanem vojaškem letu je vstopil Napotnik v oktobru leta 1872 v duhovno semenišče v Mariboru. Bogoslovne študije je dokončal l. 1876, pa že prej, dne 25. julija 1875 je bil v mašnika posvečen.

Dne 1. avgusta 1876 je nastopil službo II. kapelana v Vojniku, v dekaniji novocerkevski, kjer je ostal do 30. septembra istega leta. Potem je odšel na c. in kr. zavod za višjo vzgojo duhovnikov na Dunaj, pripravljat se za doktorske izpite. Sredi resnih študij, meseca julija l. 1878, je bil Mihael Napotnik pozvan za c. in kr. vojaškega kurata v Gradec ter bil od tam prideljen vojni bolnišnici št. 15 v Sarajevu. Tja je došel 26. avgusta. Oskrboval je vojaško bolnišnico v dvorcu Čengićage zunaj mesta.

H knjigam se je Napotnik vrnil šele po osmih mesecih. Dne 19. novembra l. 1880 je bil na dunajski visoki šoli promoviran za doktorja bogoslovja.

Prišedši domov je nastopil službo kapelana in kateheta v Sevnici ob Savi. Pa že 1. februarja l. 1881 je prišel za kornega vikarja, kateheta in pridigarja k stolni cerkvi v Maribor. Dne 1. oktobra 1881 je bil imenovan profesorjem modroslovja, cerkvene zgodovine in cerkvenega prava. Prve dni l. 1885 je bil profesor dr. Mihael Napotnik postavljen tudi kot namestni vodja v Mariborski bogoslovnici. Pa že 16. aprila 1885 je bil imenovan za c. in kr. dvornega kapelana in študijskega ravnatelja c. in kr. zavodu za višjo vzgojo duhovnikov na Dunaju kot naslednik dr. Janeza Kulavica, ki je tedaj odšel za kanonika in semeniškega vodja v Ljubljano. Vodil je biblično skupino ter oskrboval knjižnico in zavodovo gospodarstvo. Dne 27. septembra leta 1889 je bil imenovan, 26. oktobra potrjen, drugi dan (27. oktobra) v Solnogradu posvečen in dne 17. novembra 1889 v Mariboru ustoličen za kneza in škofa lavantinskega.

Njegovo apostolsko delovanje je znano po vsej Avstriji in daleč čez njene meje. Napotnik slovi zlasti kot cerkveni govornik in bogoslovni pisatelj. V njegovih govorih in spisih se kaže ognjevit verska navdušenost pa plamteča ljubezen do cesarja. Govorov o slovesnih prilikah, zlasti o posvečevanju raznih cerkvâ je mnogo natisnjenih¹. Vsi so biseri cerkvene zgovornosti in obenem važni dokumenti za krajevno zgodovino lavantinske škofije.

Sam učenjak in ljubitelj vede in umetnosti se mnogo trudi, da bi vzbudil veselje do bogoslovne vede in cerkvene umetnosti tudi v

¹ N. pr.: »Spomnite se besed, katere sem vam govoril!« V Mariboru, 1902, vel. 8°, 356 str. — V »Ljubitelju krščanske umetnosti« l. 1914, str. 196 in 197 prim. navedene razne govore, ki jih je knezoškof Napotnik imel o blagoslovljenju kapel po javnih zavodih.

duhovnikih svoje lepe škofije. V ta namen je ustanovil »Voditelja v bogoslovnih vedah«, ki ga pod njegovim pokroviteljstvom in celo z njegovim sotrudištvom že 19. leto izdajejo profesorji kn. šk. bogoslovnega učilišča v Mariboru, ter »Ljubitelja krščanske umetnosti«, ki ga je z njegovo podporo l. 1914 začel izdajati spomeniški svet lavantinske škofije v Mariboru. Kaj se je zadnjih 25 let v lavantinski škofiji za lepoto hiše božje storilo, nam slika prof. dr. Avguštin Stegenšek v 3. in 4. zvezku imenovanega lista. Knezoškof Napotnik je započel tudi izdajo monumentalnega dela: »Umetniški spomeniki Lavantinske škofije«, kjer sta do zdaj opisani dve dekaniji, gornjegrajska in konjiška.

Knezoškof Napotnik je sloveč cerkveni pisatelj. Piše latinski, slovenski in nemški. Ne morem navajati vsega, kar je prevzvišeni gospod knezoškof spisal. V Gradcu izhajajoči list »Literarischer Anzeiger« je meseca septembra 1914 o priliki škofovega srebrnega jubileja prinesel nekaj statistike o njegovih nemških spisih. Razvrščuje jih 1. v manjše knjige in brošure — 28 jih je; 2. zborniki so trije, skupno 3318 strani velike osmerke. Blizu toliko je slovenskih knjig in brošuric s 3153 stranmi, ne glede na mnoge spise in razprave po raznih cerkvenih listih¹.

Velike pomembe za ureditev času primerne dušnega pastirstva so škofijske sinode, ki so se v zadnjih letih po raznih škofijah obhajale, pa menda v nobeni škofiji s tako gorečnostjo kakor v lavantinski. Pri prvi lavantinski sinodi l. 1883 je bil profesor dr. M. Napotnik zapisnikar. Izdal je tedaj na svoje stroške: »Kratko poročilo o prvi Lavantinski diecezni sinodi, obhajani v Mariboru dne 27.—30. avgusta 1883.« Naslednje sinode je pa že sam skliceval in jim predsedoval: drugo leta 1896, tretjo leta 1900, četrto leta 1903, peto leta 1906 in šesto leta 1911. Sinodalne konstitucije teh sinod obsegajo vsestranska navodila za uspešno moderno pastirovanje.

Kar so sinodalne določbe za dušne pastirje, to so pastirske poslanice za vernike. Vse Napotnikove pastirske okrožnice, ki obravnavajo razne predmete verskega življenja, se odlikujejo po temeljitosti in po lepem, vznesenem jeziku. Oba zbornika pastirskih listov², ki ju je knezoškof Napotnik objavil, sta zakladnica verskega pouka in verske izpodbude.

Poleg navedenih ali splošno omenjenih del je objavil Napotnik že leta 1874 v Letopisu Matice Slovenske življenjepis konjiškega nad-

¹ Prim. »Slovenec«, XLII. l., 1914, št. 219—221, kjer je navedenih 25 slovenskih spisov.

² Pastirski listi. V Mariboru 1906. — Send- und Lehrschreiben. Marburg 1911.

župnika Jožefa Rozmana, l. 1884 »Kratek pregled bosanskega slovstva«. Čisti dohodek iz prodaje te knjige je prepustil pisatelj in založnik Mariborskemu »Društvu rokodelskih pomočnikov«, kateremu je bil predsednik od l. 1882 do 1885. V »Kresu« je l. 1886 izšlo obširno delo: »Imenopis konjiške nadfare«. L. 1888 je objavil temeljito monografijo o ptujskem škofu in mučencu sv. Viktorinu¹. Opisal je z znanstveno temeljitostjo in sveto nadušenostjo tudi življenje in delovanje sv. apostola Pavla. Slovenska knjiga je izšla trikrat, v letih 1892, 1893 in 1904 v Mariboru. Lepo delo je izšlo tudi v hrvaškem prevodu².

Dne 27. septembra 1914 je obhajal dr. Mihael Napotnik srebrni jubilej, kar je bil imenovan lavantinskim knezoškofom. Zunanja proslava jubileja je vsled vojske izostala. Obhajal pa ga je z vojnimi pobožnostmi, pri katerih je govoril tolažilne in bodrilne besede, ter z obiski pri ranjenih in bolnih vojakih.

Knezoškof Napotnik je prejel za svoje goreče delovanje popolno priznanje pri najvišji cerkveni in državni oblasti. Papež ga je imenoval svojim hišnim prelatom in prestolnim assistentom ter rimskim grofom. Cesar mu je podelil veliki križ ces. avstrijskega Franc Jožefovega reda ter ga imenoval za pravega tajnega svetnika. Razna vednostna in dobrodelnna društva ter nekatere občine so ga prištele svojim častnim članom, oziroma občanom. Ad multos annos!

4. Dr. Sedej Frančišek se je rodil dne 10. oktobra 1854 v Cerknem na Goriškem iz družine, ki je dala goriški škofiji že več duhovnikov. Oče in mati sta bila vzgledna katoličana; zlasti oče je bil velika opora cerkljanskim duhovnikom. Nadebudni učenec je normalno in gimnazijo kot gojenec deškega semenišča obiskoval v Gorici ter jo dokončal z izvrstnim uspehom. VIII. gimnazijski razred, maturo in en tečaj bogoslovja je dovršil v enem letu ter bil 26. avgusta 1877 v mašnika posvečen. L. 1878 je služboval kot kapelan v Cerknem. Jeseni 1878 je bil sprejet v zavod na Dunaju, kjer je ostal do 27. oktobra 1882. Ko se je mladi doktor vrnil v rojstno škofijo, je bil najprvo veroučitelj na Uršulinski dekliški šoli v Gorici, potem prefekt in knjižničar v osrednjem semenišču goriškem. Od 1883—1889 je bil tam pravi profesor bibličnih ved Starega Zakona in semitskih jezikov. Od dne 4. novembra 1889 do 22. septembra 1898 je bil c. in kr. pridvorni kapelan in študijski ravnatelj bibličnih ved ter obenem ekonom in knjižničar v zavodu pri sv. Avguštinu na Dunaju. L. 1898 je zasedel goriško nadškofijsko stolico bivši ljubljanski knezoškof dr. Jakob Missia.

¹ Sv. Viktorin, škof Ptujski, cerkveni pisatelj in mučenec. Na Dunaju 1888.

² Prim. dr. Lukmanov članek v »Voditelju« XVII (1914) V—X.

Ponudil je dr. Sedeju izpraznjeni kanonikat. Ta je ponudbo sprejel, postal kanonik, stolni župnik in goriški dekan. Poleg službenih poslov, ki jih je vzgledno opravljal, se je mnogo trudil za lepoto cerkvene glasbe in cerkvenega petja ter s pomočjo cecilijanskega društva mnogo dosegel. Pod nadškofoma Missijem in Jordanom je bil pridelen kot zastopnik cerkve goriškemu deželnemu šolskemu svetu. Po smrti dr. Jožefa Pavlice je pa sprejel še predavanja iz bibličnih ved Nove Zaveze v goriškem centralnem semenišču.

Po smrti nadškofa Jordana je bil kanonik dr. Sedej z odlokom Nj. Veličanstva z dne 20. januarja 1906 imenovan za goriškega nadškofa in od sv. Očeta potrjen dne 21. februarja 1906. V škofa ga je posvetil dne 25. marca 1906 ob navzočnosti vseh škofov ilirske provincije dvorni župnik dr. L. Mayer. Istega dne se je izvršilo tudi vstoličenje. Par let potem ga je presv. cesar imenoval za svojega pravega tajnega svetovalca.

Knezoškof dr. Sedej je mož apostolskega duha, ki mirno in previdno pa modro vlada goriško nadškofijo. O tem pričajo njegova pastirska pisma. V njih govori o sv. Evharistiji, o imenitnosti dobrih knjig in časnikov, o zvestobi in ljubezni do papeža in cesarja, o češčenju Matere Božje itd.

Najimenitnejše njegovo delo, s katerim si je postavil spomenik za stoletja, pa je novo deško semenišče, v katerem naj se pod vodstvom oo. jezuitov vzgaja duhovski naraščaj v nadškofiji. Da bi se ljudski misijoni mogli večkrat obhajati, se je potrudil, da so prišli v škofijo misijonarji lazaristi ter se naselili na Gradu pri Mirnu. Krona njegove nadpastirske skrbi pa je »Vedno češčenje«, ki se je v škofiji vpeljalo v veliko duševno korist vernikov¹.

Knez in nadškof dr. Sedej je ljubitelj in pospeševatelj znanosti in umetnosti. Izpodbujal in podpiral je rajnega pesnika Simona Gregorčiča; uvod v njegovega »Joba« je on sestavil. V »Dom in Svetu« IX l., 1896 je objavil vrsto zanimivih člankov: »K Jordanu in Mrtvemu morju«, X l., 1897 zelo temeljit in obširen članek: »Klinopisni spominiki in sv. pismo«. V »Slovincu« 1896 je pisal o »Gori vnebohoda Gospodovega«, o »Sijonu«, o »Križevem potu v Jeruzalemu«. V »Folium Periodicum Archidioecesis Goritensis« je pisal razne bogoslovne razprave v latinskem jeziku. Prvi letnik »Voditelja« (1898) je prinesel njegovo razpravo »O nekaterih znova najdenih spomenikih, tičočih se svetega pisma«.

Zvestega in junaškega pastirja svoji čredi se je pokazal zlasti ob italijanskem navalu na Gorico in okolico poleti 1915, ko je več kot

¹ Prim. »Novi čas«, I. V., 1914, št. 42.

dva meseca vzdržal na mestu, dasi so šrapneli in granate padale na njegov vrt. Na mnoga leta!

5. Dr. Ujčić Josip, rojen 10. februarja 1880 v Starem Pazinu tržaško-koprške škofije, je bil v mašnika posvečen 27. julija 1902. Bogoslovja se je učil v Gorici, nadaljeval študije v Rimu ter jih dokončal v Avguštiniju na Dunaju, kjer je bil od dne 7. oktobra 1903 do 10. februarja 1906. Povrnivši se v rojstno škofijo, je bil nekaj časa škofov tajnik in kapelan v Trstu, potem profesor moralke na centralnem bogoslovnem učilišču v Gorici ter obenem ravnatelj slovenskega sirotišča. Z najvišjim odlokom z dne 28. julija 1912 je bil dr. Ujčić imenovan c. in kr. dvornim kapelanom in študijskim ravnateljem v Avguštiniju na Dunaju. S šolskim letom 1912/13 je prevzel vodstvo biblične skupine, upravo zavodove knjižnice in hišno gospodarstvo. Še istega leta 1912 je postal dr. Ujčić član zbora dunajskih doktorjev bogoslovja. Že kot gojenec Avguštinija je dr. Ujčić objavil v linški »Theologisch-praktische Quartalschrift« (I. snopič 1906) članek: »Über den Kodex Hammurabis und sein Verhältnis zur heiligen Schrift« in v zborniku hrvaških akademikov članek o darvinizmu: »Nepredavana predavanja«. — V šolskih letih 1913/14 in 1914/15 je nadomeščeval dr. Ujčić ostarelega profesorja morale na bogoslovni fakulteti dunajskega vseučilišča dr. Frančiška Schindlerja.

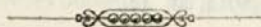
* * *

Naj se na tem mestu kratko spomnim še dveh imenitnih Jugoslovanov, ki sta bila ravnatelja v zavodu pri sv. Avguštinu na Dunaju:

1. Strossmayer Josip Juraj iz djakovske škofije je bil gojenec zavoda na Dunaju od decembra 1840 do avgusta 1842, potem namestni vodja in duhovni voditelj v duhovnem semenišču v Djakovu in pozneje profesor bibličnih ved na škofijskem liceju v Djakovu. Od leta 1847 – 1849 je bil študijski ravnatelj cerkveno-zgodovinske ter cerkveno-pravne skupine v zavodu pri sv. Avguštinu na Dunaju. Dne 18. novembra l. 1849 je bil imenovan škofom v Djakovu in je umrl leta 1905.

2. Petrovič Luka iz senjske škofije je bil gojenec zavoda pri sv. Avguštinu od l. 1837 do 1839, potem profesor cerkvene zgodovine in cerkvenega prava v Senju in od l. 1847 dalje kanonik v Senju. Od l. 1851 do 1853 je bil na Dunaju študijski ravnatelj cerkveno-zgodovinske in cerkveno-pravne skupine, 1853–1854 pa duhovni voditelj. Leta 1854 je postal kanonik metropolitskega kapitlja v Zagrebu. Umrl je kot zagrebški pomožni škof l. 1869.

(Dalje prihodnjič.)

2.

Prerok Daniel in 'Skrivno razodetje sv. Janeza.Spisal **Mih. Lendovšek**, Makole.

Videti je, kakor da bi bili razlagalci svetega Pisma doslej premalo uvaževali notranjo zvezo med prerokbami Daniela in med Apokalipso sv. Janeza. In vendar se apokaliptik sam sklicuje na starodavne prerokbe: »... consummabitur mysterium Dei, sicut evangelizavit per servos suos prophetas« (10, 7). Med preroki stare zaveze pa o dogodkih poslednje dobe kraljestva božjega na zemlji nobeden ni pisal tako obširno in določno, kakor ravno Daniel. Na njega se torej, tako smemo po pravici sklepati, ozira sv. Janez na imenovanem mestu 10, 7.

Menda ne bode odviše, ako notranje vezi med obema prerokbama nekoliko bliže pogledamo in presodimo. Le nekatere točke hočemo navesti. Drugi raziskovalci strokovnjaki, bolj spretni, bodo gotovo našli te tvarine še mnogo več.

1. V poštev pridejo pred vsem Dn 2, 44—45; 7, 7—27; 11, 36 do 45 in pa celo poglavje dvanajsto. Daniel napoveduje dogodbe do časa, ko bo nastopil nadangel sv. Mihael.

»In tempore autem illo consurget Michael, princeps magnus, qui stat pro filiis populi tui, et veniet tempus, quale non fuit ab eo, ex quo gentes esse coeperunt usque ad tempus illud. Et in tempore illo salvabitur populus tuus, omnis qui inventus fuerit scriptus in libro« (12, 1).

Izpreobrnjenje Izraela pa se bo dogodilo šele ob koncu vlade antikrista, potem ko bodeta poslanca božja Henoh in Elija dovršila svoje pridigovanje, in ko bode antikrist premagan in pokončan. »Et cum completa fuerit dispersio manus populi sancti, complebuntur universa haec« (Dn 12, 7).

Željno poizveduje Daniel, kaj in kako da se bo godilo potem nadalje: »Domine mi, quid erit post haec« (12, 8). Toda angel ga zavrne rekoč: »Vade, Daniel, quia clausi sunt signatique sermones usque ad praefinitum tempus« (12, 9), kakor mu je že poprej naročal: »Tu autem Daniel, claude sermones, et signa librum usque ad tempus statutum« (12, 4).

Jako zanimiv je ta izraz: »Quid erit post haec?« kakor je vprašal Daniel. V Apokalipsi ga nahajamo zopet. Angel kliče Janeza: »Ascende huc, et ostendam tibi, quae oportet fieri post haec« (Apc 4, 1). Kar je ostalo Danielu zakrito, to se čudežno odpira pred sv. Janezom — ostendam tibi.

Pri Danielu »claude sermones«, »signa librum«, pri Janezu pa »ostendam tibi«. — Tudi apokaliptik gleda bukve, »librum signatum sigillis septem« (5, 1), ali 5, 5 dostavlja: »Ecce vicit leo de tribu Iuda, radix David, aperire librum, et solvere septem signacula eius.« In 6, 1—12; 8, 1 se odpira pred njim vseh sedem pečatov drug za drugim. Pozneje pa mu naroča angel: »Vade et accipe librum apertum de manu angeli stantis super mare et super terram« (10, 8), in 10, 11 mu zapoveduje: »Oportet te iterum prophetare gentibus et populis, et linguis, et regibus multis.« To 'so videnja, popisana od pogl. 12 do 22. Ti, Janez, ljubljeneц Gospodov, čista in deviška duša, ti si izvoljen, da boš gledal v duhu in popisal in oznanjeval tisti skrivnostni »post haec«.

Danielov »tempus praefinitum« in »tempus statutum« bi bil potem čas, ko je gledal sv. Janez svoje apokaliptične prikazni in Apokalipsa v prvi vrsti že davno naprej določeno in obljubljeno nadaljevanje Danielovih prerokovanj. Kjer je Daniel nehal, od tam naprej napoveduje dogodke Apokalipsa.

2. Mnogo je podobnosti med obema, sličnosti v izrazih in tvarini. Poglejmo nekatere!

a) Angelova prisega.

Dn 12, 7: »Et audiui virum, qui indutus erat lineis, qui stabat super aquas fluminis, cum elevasset dexteram et sinistram suam in coelum, et iurasset per viventem in aeternum, quia in tempus, et tempora, et dimidium temporis. Et cum completa fuerit dispersio manus populi sancti, complebuntur universa haec.«

Zdaj pa primerjajmo s tem, ker stoji v Apk 10, 5—7: »Et angelus, quem vidi stantem super mare et super terram, levavit manum suam ad coelum, et iuravit per viventem in saecula saeculorum, qui creavit coelum et ea, quae in eo sunt, et terram et ea quae in ea sunt, et mare et ea, quae in eo sunt: Quia tempus non erit amplius, sed in diebus vocis septimi angeli, cum coepit tuba canere, consummabitur mysterium Dei...«

b) Čas in časi.

Dn 7, 25: »... et tradentur in manu eius usque ad tempus, et tempora et dimidium temporis.« — Dn 12, 11 12: »Et a tempore, cum ablatum fuerit iuge sacrificium, et posita fuerit abominatio in desolationem, dies mille ducenti nonaginta. Beatus, qui exspectat, et pervenit usque ad dies mille trecentos triginta quinque.« Cf. Mt 24, 15: »Cum ergo videritis abominationem desolationis, quae dicta est a Daniele propheta, stantem in loco sancto...« S to napovedjo so v Skriv-

nem razodetju vzporedna tri mesta. Apk 11, 2 3: »... et civitatem sanctam calcabunt mensibus quadraginta duobus... et dabo duobus testibus meis, et prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta, amicti saccis.« — Apk 13, 5: »... et data est ei potestas facere menses quadraginta duos.«

Doba strahovlade antikrista je določena na tri in pol leta, to je 42 mesecev ali 1260 dni. Danielovih 1335 dni delijo nekateri v 1260 + 30 + 45 in menijo, da bodeta po izpolnjenih 1260 dneh (3½ leta) dve kratki dobi, 30 + 45 dni, izredno važni.

c) Žival bo imela premoč.

Dn 7, 21: »Aspiciebam, et ecce, cornu illud faciebat bellum adversus sanctos, et praevalebat eis...« — Dn 7, 23: »Bestia quarta, regnum quartum erit in terra, quod maius erit omnibus regnis, et devorabit universam terram, et conculcabit, et comminuet eam.« — Dn 7, 25: »... et sanctos Altissimi conteret...« Tem besedam odgovarja napoved Apk 13, 7: »Et est datum illi bellum facere cum sanctis et vincere eos. Et data est illi potestas in omnem tribum et populum et linguam et gentem.«

č) Bogokletstva.

Dn 7, 11: »Aspiciebam propter vocem sermonum grandium, quos cornu illud loquebatur...« — Dn 7, 25: »Et sermones contra Excelsum loquetur, et sanctos Altissimi conteret, et putabit, quod possit mutare tempora et leges.« — Dn 7, 8: »... et os loquens ingentia.«

Temu vzporedno je mesto Apk 13, 5 6: »Et datum est ei os loquens magna et blasphemias... Et aperuit os suum in blasphemias ad Deum, blasphemare nomen eius, et eos, qui in coelo habitant.«

d) Rogovi — kralji.

Dn 7, 7 8: »Bestia quarta terribilis... et habebat cornua decem. Considerabam cornua, et ecce, cornu aliud parvulum ortum est de medio eorum, et tria de cornibus primis evulsa sunt a facie eius.« — V Dn 7, 24 pa angel božji razlaga preroku tako le: »Porro cornua decem ipsius regni, decem reges sunt, et alius consurget post eos, et ipse potentior erit prioribus, et tres reges humiliabit.«

V Apokalipsi pa beremo: »Et ecce draco magnus rufus, habens capita septem et cornua decem; et in capitibus eius diademata septem« (12, 3). — Apk 13, 1: »Et vidi de mari bestiam ascendentem, habentem capita septem et cornua decem et super cornua eius decem

diademata.« — Apk 17, 12: »Et decem cornua, quae vidisti, decem reges sunt.«

e) Sodba v nebesih.

Dn 7, 9 10: »Aspiciebam, donec throni positi sunt, et antiquus dierum sedit: vestimentum eius candidum quasi nix, et capilli capitis eius quasi lana munda, thronus eius flammae ignis, rotae eius ignis accensus. Fluvius igneus rapidusque egrediebatur a facie eius: millia millium ministrabant ei et decies centena millia assistebant ei: iudicium sedit, et libri aperti sunt.« — Dn 7, 27: »Et iudicium sedebit, ut auferatur potentia, et conteratur, et dispereat usque in finem.

Apk 4, 2—4: »Et ecce, sedes posita erat in coelo, et supra sedem sedens. Et qui sedebat, similis erat aspectui lapidis iaspidis et sardinis; et iris erat in circuitu sedis, similis visioni smaragdinae. Et in circuitu sedis sedilia viginti quatuor, et super thronos viginti quatuor seniores sedentes, circumamicti vestimentis albis, et in capitibus eorum coronae aureae.« — Apk 14, 7: »... dicens voce magna: Timete Dominum, et date illi honorem, quia venit hora iudicii eius, et adorate eum, qui fecit coelum et terram, mare et fontes aquarum.«

f) Zmagovalec.

Dn 7, 13 14: »Aspiciebam ergo in visione noctis, et ecce cum nubibus coeli quasi filius hominis veniebat, et usque ad antiquum dierum pervenit, et in conspectu eius obtulerunt eum. Et dedit ei potestatem et honorem et regnum, et omnes populi, tribus et linguae ipsi servient: potestas eius, potestas aeterna, quae non auferetur, et regnum eius, quod non corrumpetur.«

Apk 4, 11: »Dignus es, Domine Deus noster, accipere gloriam, et honorem et virtutem, quia tu creasti omnia, et propter voluntatem tuam erant, et creata sunt.« — Apk 5, 5: »Ne fleveris! Ecce vicit leo de tribu Iuda, radix David, aperire librum, et solvere septem signacula eius.« — Apk 5, 12 13: »Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere virtutem et divinitatem et sapientiam et fortitudinem et honorem et gloriam et benedictionem. Et omnem creaturam, quae in coelo est et super terram et sub terra et quae sunt in mari et quae in eo, omnes audiui dicentes: Sedit in throno et Agno: Benedictio et honor et gloria et potestas in saecula saeculorum.«

g) Oblaki.

Dn 7, 13: »Aspiciebam ergo in visione noctis, et ecce, cum nubibus coeli quasi filius hominis veniebat, et usque ad antiquum dierum pervenit.«

Apk 1, 7: »Ecce, venit cum nubibus, et videbit eum omnis oculus, et qui eum pupugerunt.« Tukaj naj dostavimo še besede Gospo-
dove Mt 24, 30: »Videbunt Filium hominis venientem in nubibus coeli,
cum virtute multa et maiestate.«

h) Žival uničena.

Dn 7, 11: »... et vidi, quoniam interfecta esset bestia, et periisset corpus eius, et traditum esset ad comburendum igni.«

Apk 19, 20: »Et apprehensa est bestia, et cum ea pseudopropheta, qui fecit signa coram ipso, quibus seduxit eos, qui acceperunt charac-
terem bestiae, et qui adoraverunt imaginem eius. Vivi missi sunt hi duo in stagnum ignis ardentis sulphure.«

i) Kraljestvo svetnikov.

Dn 2, 44: »In diebus autem regnorum illorum suscitabit Deus coeli regnum, quod in aeternum non dissipabitur, et regnum eius alteri populo non tradetur: comminuet autem, et consumet aniversa regna haec, et ipsum stabit in aeternum.« — Dn 7, 18: »Suscipient autem regnum sancti Dei altissimi, et obtinebunt regnum usque in saeculum et saeculum saeculorum.« — Dn 7, 27: »Regnum autem, et potestas et magnitudo regni, quae est subter omne coelum, detur populo sanctorum Altissimi, cuius regnum regnum sempiternum est, et omnes reges servient ei et obedient.«

Apk 5, 10: »... et fecisti nos Deo nostro regnum et sacerdotes, et regnabimus super terram.« — Apk 11, 15: »Factum est regnum huius mundi, Domini nostri et Christi eius, et regnabit in saecula saeculorum. Amen.« — Apk 12, 10: »Nunc facta est salus et virtus et regnum Dei nostri, et potestas Christi eius.« — Apk 19, 6: »Alleluia, quoniam regnavit Dominus Deus noster omnipotens.« — Apk 19, 16: »Et habet in vestimento et in femore suo scriptum: Rex regum, et Dominus dominantium.«

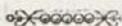
j) Nastop sv. Mihaela.

Dn 10, 13: »... et ecce, Michael, unus de principibus primis, venit in adiutorium meum...« — Dn 10, 21: »... et nemo est adiutor meus in omnibus his, nisi Michael, princeps vester.« — Dn 12, 1: »In tempore autem illo consurget Michael, princeps magnus, qui stat pro filiis populi tui, et veniet tempus...«

Apk 12, 7 8: »Et factum est praelium magnum in coelo: Michael, et angeli eius praeliabantur cum dracone, et draco pugnabat et angeli eius; et non valuerunt, neque locus inventus est eorum amplius in coelo.«

3. Bodi tega začasno dovolj. Iz vsega, kar se je naštel, je očitno, da celo opravičeno govorimo o tesni notranji zvezi med Danielom in Skrivnim razodetjem, seveda se da primerjati Danielova knjiga le v tistih oddelkih, ki govorijo o predmetu Apokalipse. Tu pa se sme skoroda reči, da so napovedbe Danielove o antikristu, o njegovem kraljevanju i. dr. povečjem vse povzete v Apokalipsi.

Daniel je gledal le kratke poteze, n. pr. četrto žival, »terribilis atque mirabilis et fortis nimis« (7, 7) — vojsko zoper svetnike — premoč hudobe za kratko časa (et praevalerat eis) — uničenje živali — kraljestvo svetih. — Apokalipsa pa obširno popisuje vse grozote strahovlade antikristove, njegov konečni pogin, sijajno, veličastno, popolno in večnotrajno zmago našega Gospoda Jezusa Kristusa. »Factum est regnum huius mundi, Domini nostri et Christi eius, et regnabit in saecula saeculorum. Amen« (Apk 11, 15).

3.

Franc Ksaver Galičič.

Priobčil dr. J. Bratina, sedaj v Celju.

Podatke za širšo študijo o učenem goriškem rojaku Francu Ksaveriju Galičiču, ki je zavzemal v goriški nadškofiji kot generalni vikar od l. 1775—1780 jako važno in odlično mesto, sem začel nabirati nekaj tednov pred izbruhom vojne z Italijo. Takrat nisem računil na to, da bom moral svoje delo tako hitro prekiniti. Kolikor pa sem do sedaj nabral in dognal, bodi tukaj objavljeno. Spis je seveda le odlomek in še nikaka celota. O priliki bodem skusil vso stvar završiti predmetu primerno in tako, kolikor se bode le dalo, pojasniti življenje in delovanje tega odličnega moža, ki je bil do sedaj po Slovenskem tudi duhovščini precej neznan.

Delovanje generalnega vikarja Galičiča na Goriškem spada v dobo nadškofa Edlinga in zato podam tukaj prvo v kratkih potezah življenjepisa tega značilnega moža, ki je umrl daleč od svoje domovine v laškem mestu Lodi pri Milanu. Pri tem se naslanjam izključno na Kociančičevo zgodovino goriške nadškofije »Historia archidioec. Goritensis«¹.

Goriški nadškof Rudolf Jožef grof Edling se je rodil v Gorici dne 1. avgusta 1723. Svoje študije je dovršil v Rimu. Leta 1748 dne

¹ S. Kociančič, Historia archid. Goritensis. 1875, 88—94.

6. februarja je prišel nazaj v Gorico, kjer je postal »canonicus Aquileiensis«. Šest let pozneje dobimo Edlinga že kot kapitelskega dekana, »die 2. Febr. 1752 decanus Capituli metropolitani nominatus.« Ko je umrl nadškof Attems, je cesarica Marija Terezija imenovala dne 22. maja 1774 grofa Edlinga za goriškega nadškofa, »Maria Theresia itaque in mortui Attemsii locum nominavit Edlingium«. »Sedem archiepiscopalem ingressus est solemniter die 14. Maii 1775,« kakor piše Kociančič. Rudolf Jožef grof Edling je sedel na nadškofjski stolici goriški okoli deset let, »eamque (sedem) decem annis circiter occupabat, pietate exemplari, spiritu christianae charitatis, et indefesso zelo apostolico«. Za našo študijo sta najbolj zanimivi leti 1778 in 1779, v katerih se je vršila kanonična vizitacija onih krajev na Koroškem in Štajerskem, ki so takrat še spadali pod goriško nadškofijo. Na tej vizitaciji je namreč nadškofa Edlinga spremljal generalni vikar Galičič, ki je tudi sestavil tozadevni zapisnik. Kociančič piše o tej zadevi sledeče: »Annis 1778 et 1779 Carinthiae et Styriae partem, tum temporis in nostra Archidioecesi comprehensam, canonice visitavit, comitante Canonico et Vicario generali Francisco Xaverio Gallizig (Galičič), cujus opus manuscriptum de visitatione dioecesis annis 1778 et 1779 temporum injuria periisse videtur.«

Prišlo je leto 1781. Edling se je branil objaviti znani tolerančni edikt cesarja Jožefa II in je bil radi tega poklican na Dunaj, da bi se tozadevno opravičil. Toda pot je bila zastoj. »Goritam reversus infectis rebus, ab indignante Caesare episcopali sedi suae renunciare jubetur (1783).« Te odpovedi papež ni sprejel in nadškof Edling je ostal začasno na svojem mestu. Dne 10. marca 1784 je bil cesar Jožef II v Gorici. Posledica tega obiska za Edlinga je bila nagla zapoved, »ut se conferret Romam, in manus Pii VI Pontificis archiepiscopatum resignaturus«. Edling je nato res resigniral v Rimu na goriško nadškofjsko stolico dne 7. avgusta 1784, in nakazanih mu je bilo 10.000 goldinarjev letne penzije. Iz Rima se je moral l. 1787 umakniti in je prišel v Lodi blizu Milana. »Mortuus est in fama sanctitatis die 8. Decembris 1803 octogenarius.«

Ti podatki iz življenja nadškofa grofa Edlinga sicer za predležečo študijo niso vsi enakega pomena, a sem jih radi celote vendar objavil. Razun tega so dovolj značilni odlomki iz one dobe.

Največ podatkov iz življenja Franca Ksaverija Galičiča sem dosedaj našel pri Codelliju¹. Ta pisatelj zasluži radi tega tudi v slovenski literarni zgodovini več vpoštevanja, ker marsikaterega sta-

¹ Pietro Antonio barone Codelli, Gli scrittori friulano-austriaci degli ultimi due secoli. Terza edizione. Gorizia 1792, 118 - 121.

rejšega pisatelja na Goriškem nam je otel pozabljenosti ravno on v svojem omenjenem delu. Tako sem tudi Galičičevo ime našel pri njem najprej zaznamovano.

Franc Ksaver Galičič se je rodil pri Svetem Križu na Vipavskem, bil je torej ožji rojak znanega kapucinskega pridigarja in slovenskega pisatelja Janeza Svetokriškega pl. Lionelli. Letnice njegovega rojstva žalibog nisem vtegnil določiti, ker mi ni bilo mogoče priti še pravočasno do krstne knjige pri Svetem Križu. Codelli piše sledeče: »Gallizig Francesco Saverio nacque nella città di S. Croce signoria e giurisdizione degli Attems conti del S. R. I. Quegli fu uno de' più grandi e più singolari uomini della nostra provincia.«¹ Po bližje določiti rojstno letnico generalnega vikarja Galičiča je iz teh vrstic nemogoče. Umrli je leta 1780 — in sicer ga je zadela kap. Zaenkrat ni tedaj mogoče povedati več, kot da se je Galičič rodil v začetku XVIII. stoletja.

Svoje višje bogoslovne študije je dovršil na visoki šoli v Gradcu. Codelli poroča o tem tako-le: »Fece gli studi suoi nell' accademia di Gratz: quivi fu, dove fe scorgere la sottigliezza de' suoi talenti e la perspicacità del suo ingegno: una vasta idea di più scienze sacre e profane, una memoria felice in rattenerle, una facile profonda penetrazione unita ad una assidua applicazione formano in poche voci l'elogio di questo grand' uomo. Scritture sacre, SS. Padri, Concili, storie erano a lui si famigliari, che trattenuto si avria a discorrerne le giornate intere.«² Glede Galičičevega bivanja in delovanja v Gradcu se bo dalo že dovolj dognati, ko pridem zopet do rednega dela in do rednih razmer. Na vsak način je ta naš vipavski domačin bil jako odlična glava med svojimi duhovnimi sodobniki.

Radi teh svojih odličnih lastnosti je Galičič postal arhidijakon v Beljaku na Koroškem. »Quindi fu meritamente impiegato al governo della chiesa di Villaco nel grado di arcidiacono,« piše Codelli v svoji knjigi³. Kedaj je prišel Galičič v Beljak, za sedaj ne morem povedati, a leta 1775 je bil še tam. Takratni šematizem za Gorico in Gradiško ima namreč pod zaglavjem: »Reverendissimi dignità, e canonici del capitolo metropolitano di Gorizia« kot 13. kanonika tudi Galičiča: »Francesco Gallitschich, Dott. di SS. Teologia, Archidiacono di Villacco, Canonico titolare, assente in Villacco.«⁴ L. 1775 je tedaj bil Galičič že titularni kanonik v Gorici, a je opravljal svoje posle kot beljaški arhidijakon in tudi bival v Beljaku.

¹ Codelli, l. cit. — ² Codelli, l. cit. — ³ Codelli, l. cit.

⁴ Schematismo delle unite principate contee di Gorizia e Gradisca ... per l'anno 1775. Pag. 32.

Iz Beljaka je prišel Galičič v Gorico. Vabil ga je tja nadškof Rudolf Jožef grof Edling, ki mu je preskrbel tudi imenovani kanonikat. Sicer je bil pa Galičič skozi pet let v Gorici generalni vikar in predsednik nadškofijskega konsistorija. Kot takega ga omenja c. kr. goriški titularni koledar za l. 1779¹ in c. kr. goriški almanah za leto 1780². Tam stoji: »Erzbischöfliches Consistorium. Präses: Herr Franz Galitschiz, Vicarius Generalis, et Officialis, log. 249.« Zadnja številka pomeni stanovanje.

O Galičiču v Gorici piše Codelli sledeče: »Ma abbisognando il diocesano di un soggetto capace di assisterlo e sollevarlo nelle cure dell' ampia sua diocesi, procurò di attirarlo (scil. Galičiča) alla sua curia, lusingandolo di ottenergli per mezzo della corte di Vienna un canonicato nella metropolitana di Gorizia, in simil guisa speranzandolo, che avrebbe potuto condurre una vita più ogiata e più adatta a soddisfare la sua passione, che portavalo allo studio. — A lusinghieri impulsi dell' arcivescovo Rodolfo Giuseppe de' conti e signori d'Edling obbedì Francesco, e credendo con ciò di poter egualmente soddisfare a' suoi particolari interessi che a' suoi avidi desiderj, rinunziò all' arcidiaconato, e si portò a Gorizia, laddove seppe cattivarsi la benevolenza del clero, ma, per fatal sua sorte, non quella del suo superiore...«³

Kako je prišlo do nespোরазumljenja med nadškofom Edlingom in Galičičem, katerega je ravno nadškof privabil v Gorico, to iz Codelličevega poročila ni prav jasno, četudi je Codelli gotovo o tem kaj več vedel.

Najvažnejši dogodek v Galičičevem življenju in delovanju je pa kanonična vizitacija, na kateri je on spremljal nadškofa Edlinga leta 1778 in 1779. Codelli sporoča o tem kakor sledi: »... seco però lo prese il Prelato in far la visita della diocesi, la quale egli descrisse in due tomi, intitolandola: De visitatione dioecesis anni 1778 et 1779 che abbracciava le due parti visitate di Carintia e Stiria.«⁴

Podrobnosti v tej točki mi ni mogoče podati. Zdi se, da se je to znamenito in važno rokopisno delo popolnoma zgubilo. Kociančič piše, kakor sem že sgoraj omenil, da bi se bil ta važen rokopis zgubil »temporum injuria periisse videtur«⁵. Ta rokopis je bil na vsak način svoj čas v goriškem nadškofijskem arhivu in pokojni Kociančič se je gotovo resno pobrigal, da bi ga dobil pred oči. Jaz sem name-

¹ K. k. Görzischer Titular-Kalender auf das Jahr 1779. Görz 1778, 43.

² K. k. Görzerischer Almanach auf das 445ste Schaltjahr nach der gnadenreichen Geburt unseres Heilands ... 1780. S. 42. — ³ Codelli, l. cit.

⁴ Codelli, l. cit. — ⁵ S. Kociančič, l. cit.

raval letos tekom poletja poskusiti svojo srečo in začeti iskati to zanimivo delo. Vojna mi je pa prekrizala račune in do arhiva sploh nisem prišel. Čudno se mi namreč zdi, kam bi bilo izginilo tako važno delo, in skoro prepričan sem, da se bo še dalo kje iztakniti, da je le kje založeno in skrito. Kdor ve, kake važnosti je tak vizitacijski protokol bodisi v bogoslovnem, bodisi v zgodovinskem in tudi v umetniško-zgodovinskem oziru, ta bo vsak želel, da se ta znameniti rokopis kmalu spet srečno kje iztakne.

O tem rokopisnem delu, njegovi jezikovni obliki in o njegovi sestavi nekoliko sporoča Codelli proti koncu Galičičeve biografije: »In esse si scorge una purezza di lingua latina molto rara a' giorni nostri in queste germaniche provincie: nè facilmente troverassi un sacro scrittore come questi, che alla gravità e purezza di Girolamo avesse saputo ugugliar la sottigliezza di Agostino.«¹ Zdi se kakor da bi bil Codelli sam čital Galičičev vizitacijski zapisnik, kajti drugače bi si ne upal zapisati tako tehtne in važne ocene, kot je ravno njegova. Ako primerja Galičičev jezik z jezikom sv. Hijeronima in sv. Avgušтина, potem je zato pač moral imeti že trdno podprte razloge. Tudi z jezikovnega stališča bi bil tedaj ta zapisnik nekaj izrednega, pisan naravnost v klasičnem latinskem jeziku.

Pet let je preživel naš učeni rojak kot generalni vikar v Gorici. Leta 1780 ga je zapela kap in je umrl v skromnih razmerah v goriški bolnišnici usmiljenih bratov. Codelli poroča o tem sledeče: »Dopo d'aver per cinque anni consecutivi sostenuto il posto di vicario generale, e dopo d'essere stato sollevato da Maria Teresa a titolar canonico di questa metropolitana chiesa, venne a morte l'anno 1780 da un colpo apopletico nello spedale de' frati Fate-ben-fratelli, dove poco prima sorpreso da malattia fu trasferito per essere con maggior carità ed attenzione assistito, avverandosi in qualche guisa anche in lui quel familiare proverbio: sovente muore nello spedale chi vive in corte.«²

Poleg Codellija je pisal o Galičiču v italijanskem jeziku tudi Manzano, ki pa se drži vsebinsko čisto Codellija, stilistično je nekatere stvari nekoliko drugače zasukal. Novega ni povedal ničesar³. Goriški zgodovinar Morelli Galičiča ne omenja, za druge italijanske avtorje mi ni bilo mogoče še dognati ničesar v tej zadevi.

Prav kratko je omenil Galičiča tudi Kociančič, kjer govori o odličnejših duhovnikih goriške nadškofije⁴. Očividno po Codelliju piše

¹ Codelli, l. cit. — ² Codelli, l. cit.

³ Francesco conte di Manzano, Cenni biografici dei letterati ed artisti Friulani dal secolo IV. al XIX. Udine 1885, 103 s.

⁴ S. Kociančič, o. cit. 161—62.

Kociančič: »Gallizig (Galičič) Franciscus Xaverius natus in fano S. Crucis, sub jurisdictione comitum Attems. Graecii persolvit studia sua, inde Archidiaconus Villacensis in Carinthia factus, et serius inter Canonicos ecclesiae metropolitanae Goritiensis assumptus, Archiepiscopum Rudolphum Josephum Comitem ab Edling in visitatione canonica comitatus, in duobus tomis opus conscripsit De visitatione dioecesis anni 1778 et 1779 Obiit Goritiae 1780.«

V slovenskem jeziku se mi zdi, da je kratko opozoril na Galičiča P. Medvešček v svojem opisu Sv. Križa, vendar mi je to sedaj nemogoče za gotovo trditi, ker dotične brošure nimam pri rokah. Sicer pa kakor že v začetku rečeno teh par podatkov objavljam le bolj kot posamezne vire, kot odlomke. Celoten opis Galičičevega življenja in posebno njegovega učenega delovanja bom pa skusil sestaviti, ko mi bodo zopet potrebni pripomočki pri rokah. Ker je bil pa Galičič po sodbi svojega italijanskega sodobnika Codellija tako odlična osebnost med goriško slovensko duhovščino, upam, da sem tudi s temi skromnimi vrsticami temu ali onemu ustregel.

4.

Napredek v filozofiji.

Spisal prof. dr. A. Pavlica, sedaj v Zatičini na Kranjskem.

Voditelj (XVIII [1915] 117—121) je objavil moj članek »Ali morejo biti ustvarjena bitja večna«, v katerem sem hotel opozoriti na napredek v filozofiji glede vprašanj o večnosti, časovnosti ustvarjenih bitij, o stvarjenju itd. Opozoril sem ob tej priliki tudi na res temeljiti spis prof. dr. Fr. Žigona v največji nemški katoliški filozofični reviji »Philosophisches Jahrbuch«¹, kjer se pisatelj dotika tudi tega vprašanja. Čeprav imam do sv. Tomaža Akvinskega največje spoštovanje, vendar sem prepričan, da je šla filozofija glede vprašanja o možnosti večnega stvarjenja že mimo njegovih trditev. Pri spisovanju omenjenega članka me je nagibala dobra misel, da bi razprava o tem vprašanju vtegnila koristiti marsikomu, ki je glede tega zastoj iskal izhoda, ker se vse naše knjige do malih izjem naslanjajo izključno na sv. Tomaža. Slišal sem večkrat, kako so se pritoževali gg. katehetje, ki morajo v višjih razredih predavati o teh vprašanjih, češ, da je s trditvijo sv. Tomaža o možnosti večnih stvari vse omajano. To izkusi vsakdo, kdor hoče pretehtavati dokaze, ki jih navaja sv. Tomaž Ak-

¹ Phil. Jahrbuch, 1908, 483—496.

vinski za bivanje božje. To je bil povod, da sem se hotel poglobiti v tem nauku in da sem spisal članek, ki ga je objavil ta list.

Veseli me, da članek ni zgrešil svojega namena in da ga je v bistvu odobril mož, ki ga prištevamo med Slovenci med najtemeljitejše poznavatelje naukov sv. Tomaža Akvinskega, — dr. Aleš Ušeničnik, ki piše v Voditelju (XVIII [1915] 252): »Po vsem tem bo, če ne glede forme in vseh posameznih razlogov, vendar glede rezultata treba pri-
tegniti prof. Pavlici, da ne razmišljajmo več o možnosti večnih stvari. V pojmu večne stvari je **kontradikcija**, četudi morda direktno te kontradikcije ni mogoče uvideti; vidna je vsekako indirektno. In tako dobi po tej poti tudi dokaz za bivanje božje iz časovnosti sveta zopet svojo moč: »Kar je časovno, se je začelo, a kar se je začelo, ima početnika.«

Bodi dokaz direkten ali indirekten, da je le trden, pa je dovolj. Kontradikcija je kontradikcija, četudi jo le indirektno uvidevamo. Ustvarjeno bitje, ki bi bilo večno, je »nonsens«, kakor priznava tudi dr. Ušeničnik¹.

Naj dodam tu še par besedi o direktnem dokazu glede te resnice, ker se zdi, kakor da bi direkten dokaz ne držal. V omenjenem članku sem navedel tudi direkten dokaz: »Naš razum spoznava, da mora biti bitje, ki je večno, samo od sebe. Prav zato pa mora biti bivanje večnemu bitju bistveno, mora biti bisto božje samo, ker bi drugače ne bilo samo od sebe... Ustvarjene reči so dobile svoje bivanje od Boga in Bog jim ga podaljšuje, pa ga lahko tudi vsak trenotek pretrga. O večnosti takih bitij govoriti, je nezmisel.« Z drugimi besedami: Kar je ustvarjeno, je moralo enkrat začeti; stvar je namreč iz nič, in kar je iz nič, tega enkrat ni bilo. To se zdi meni jasna in preprosta direktna argumentacija, ki ji je težko uiti.

Toda ugovarjajo: Ta dokaz je na videz kaj preprost, a prav zato, ker je tako preprost, bi bilo vendar čudno, da bi ga sv. Tomaž ne bil uvidel. Ali ga morda sv. Tomaž ni poznal? Nasprotno! Na nobenega tako odločno ne odgovarja kakor na tega. Ergo ta dokaz ni trden!

Priznavam, da se zdi res neverjetno, da bi sv. Tomaž ne bil uvidel tega dokaza. To skrivost naj nekoliko pojasni cela razprava. Tu opomnim le objektivno, da je indirektni dokaz za nemožnost večnih stvari še bolj preprost: V časovnosti je zaporednost in deljivost. Mera časa od večnosti do danes bi bila dejansko neskončna, hkrati tudi končna. Imeli bi dejansko neskončno število, kar pa je kontradikcija. Ergo: Večno ustvarjeno bitje je nemogoče.

¹ Voditelj XVIII, 246.

Ta dokaz je še bolj preprost. Zdi se res neverjetno, da ni prišel sv. Tomaž do sklepa, da večna stvar ni mogoča, zlasti še, ako pomislimo, da je učil, da je neskončno število nemogoče. Zakaj ni naredil koraka naprej? Tu je moral pač biti drug vzrok, ki ga pa zagovorniki sv. Tomaža ne omenjajo. Kakor bo iz te razprave razvidno, je ta vzrok takšen, da se potrjujejo besede sociologa W. Hohoffa v knjigi »Die Bedeutung der Marxschen Kapitalkritik« (str. 329): »Einen Vorwurf wird dem großen Denker freilich kein Vernünftiger daraus machen, er wird ihm die Achtung und Beachtung schenken, die ihm gebührt.«

Proti direktnemu dokazu za nemožnost večnih stvari ugovarjajo: Stvar je »ens ab alio«; v tem pa ni izražen noben čas: torej reči, da je bitje »ens ab alio« in da je ob enem večno, ni protislovno. To je res tudi argumentacija sv. Tomaža¹.

Rad priznam, da ni v pojmu »ens ab alio« izražen noben čas. A spet moram reči, da se zdi skoraj neverjetno, kako morejo nekateri opredeljevati stvar kot »ens ab alio«²! Stvar (creatura) ni samo »ens ab alio«, ampak »ens ex nihilo productum ab alio«, kakor ni človek samo »animal«, ampak »animal rationale«. Kdor bi hotel kaj sklepati o človeku na podlagi stavka: »Homo est animal,« bi prišel lahko do krivih sklepov, prav tako tudi, kdor bi hotel kaj sklepati na podlagi stavka: *Creatura est ens ab alio*. »Ens ab alio« je tudi Sin božji, ki je večni. Stvar pa je ens ab alio ex nihilo productum in v tem pojmu je nujno izražen čas. Kar je ustvarjeno iz nič, tega prej ni bilo. Tu ne pomaga noben ugovor. Ustvarjeno »iz nič« ne pomenja le, da ni bilo ustvarjeno iz česa, t. j. ex aliquo, ampak pomenja tudi, da je enkrat začelo, ko prej ni bilo. Ko bi se ne bilo začelo nikoli, tudi ustvarjeno ne bi bilo! Se stvarjo je nujno združen čas z vso zaporednostjo in deljivostjo. Zdi se res nerazumljivo, da ni sv. Tomaž prišel do tega sklepa, ko je vendar drugod podal vse principe³, ki vedejo do trditve, da je večno stvarjenje nemogoče.

Dalje ugovarjajo: Ni tako očitno, da bi kaj ne moglo biti večno secundum quid, da bi namreč bilo brez konca, dasi nikakor ne vse hkrati, v vsej polnosti biti, ampak zaporedno. Tako, pravi sv. Tomaž, govorimo o »večnem ognju«, ker ne bo nikoli prenehal biti (propter

¹ Summa contra Gentiles I. 2, cap. 38, 2 in De pot. q. 3, a. 14.

² »Geschaffen oder hervorgebracht oder gemacht sein, bedeutet an sich nichts anderes als: das Sein nicht aus sich selbst, sondern von einem anderen haben.« Te čudne besede čitamo v knjigi Die Lehre des hl. Thomas von Aquino über die Möglichkeit einer anfangslosen Schöpfung von Fr. Thomas Esser, Ord. Praed., str. 52.

³ Summa contra gentiles I. 2, cap. 16.

interminabilitatem tantum), tako o večnosti stvarjenih duhov. Vprašanje bi torej bilo le to, ali more biti kaj, kakor je lahko, dasi ustvarjeno, brez konca, tako tudi brez začetka.

Priznati treba, da res govorimo o »večnem ognju«, ki bo **brez konca** (interminabilis), o večnosti ustvarjenih duhov, ki bodo živeli **brez konca**, toda čuvati se moramo trditve, da je mogoče, da je kaj, kakor je lahko, dasi ustvarjeno, **brez konca**, tako tudi **brez začetka**. Med pojmom »brez konca« in »brez začetka« je glede trajanja ali bivanja neskončna razlika. Kar je le **brezkončno**, ni in ne bo nikoli neskočno in večno, toda kar je **brez začetka**, je že nujno neskončno, večno. Zamenjavanje teh dveh pojmov bi bila strašna zmota. Zato piše dr. Aleš Ušeničnik¹ popolnoma pravilno: »Možna je torej večnost (bolje brezkončnost) sveta glede na bodočnost, ker ta večnost nikdar ne bo dejanska neskončnost, a nemogoča je glede na preteklost, ker bi že bila dejanska.«

Še nekaj! Drugi so mislili, da bi bil svet ustvarjen, a vendar večni na nekak komaj umljiv način (quodam modo vix intelligibili), kakor bi bil, če bi bilo solnce večno, večni tudi solčni žar, le kot izžarjen, od večnosti izžarjevan iz solca, torej kot večni učinek večnega vzroka².

Tudi to je povsem resnično. Če bi bilo solnce večno, bi bil večni tudi žar. Toda čuvati se moramo, da ne storimo iz tega »če« krivega sklepa. Iz tega smemo pravilno sklepati le, da če je vzrok večni, je **lahko večni tudi učinek**. Krivo pa bi bilo, ko bi sklepali tako-le: Bog je večni, torej je večna lahko tudi stvar, kajti večna stvar, t. j. ens productum ex nihilo — je kontradikcija. Stvar je tak učinek, da ne more biti večni, kakor ne more biti $1 + 1 = 3$!

Ali ni tega uvidel sv. Tomaž? Po mojem mnenju je vendar-le uvidel, a ni storil nadaljnjega sklepa, čeprav nam podaja na drugih mestih vse principe, ki vedejo do njega. Jasno pravi: »Posita aeternitatis mundi, minus videtur manifestum, quod Deus sit.«³ Kako naj si vse to razložimo?

Povod temu je skrit globoko. Stara definicija Aristotelova o času je skrita podlaga za vse te trditve in nauke. Aristotel pravi, da je čas število ali mera gibanja z ozirom na prej in pozneje: ἡ ἀριθμὸς κινήσεως κατὰ τὸ πρότερον καὶ ὕστερον. Prvi sklep iz te definicije je: Čas je združen z gibanjem, in kjer ni gibanja, tudi ni časa. Subjekt našega časa in ob enem podlaga časovne enotnosti je gibanje nebes. Kjer ni

¹ Voditelj XVIII, 251.

² Summa theol. q. 46, a. 2 ad 1. — Zgled po De pot. q. 3, a. 13.

³ Summa c. gent. l. 1, cap. 13.

torej gibanja ali preminjanja, ki bi bilo odvisno od gibanja nebes, ne more biti govora o našem času. Drugi sklep: Negibljiva in neminljiva bitja, na pr. angeli, pa tudi substance minljivih reči, se ne merijo po našem času, ampak po nekem veku (aevum) in delovanje angelov po diskretnem času, ki nima z našim časom nič opraviti¹. Tretji sklep: Ker niso vsa ustvarjena bitja nujno navezana na čas, ampak so lahko tudi v veku oziroma v diskretnem času, zato pač ni nujno, da bi se njih bivanje merilo po času, in zato tudi ni mogoče dokazati niti direktno niti indirektno, da ne bi mogla biti — quodam modo vix intelligibili — od vekomaj ustvarjena². Kar se namreč meri po času, je imelo nujno začetek in ne more biti večno. Čas ima lahko v vsakem trenutku svoj konec. Od tega konca pa pridemo lahko, ako štejemo nazaj, na vsak način do začetka, kakor je isti čas prispel od začetka do tega konca. To je direkten dokaz za začetek časa katerekoli stvari. Ker se pa po mnenju tomistov bivanje duhovnih bitij in pa substance minljivih stvari merijo po veku in ne po našem času, je večno ustvarjeno bitje vendar-le mogoče. Zadnji sklep: Svet se sicer preminja in giblje, toda njega substanca je nepremeljiva in zato lahko večna. Pravijo, da je gibanje sveta imelo nujno začetek, toda svet ne, ker bi bil lahko prej celo večnost miroval.

Tako imamo sedaj vse sklepe, ki slone na stari Aristotelovi definiciji časa. Ako bi bila resnična ta definicija, bi ti sklepi imeli podlago, ako jo pa s tehtnimi razlogi omajamo, omajamo hkrati tudi vse te sklepe.

Da je ta definicija nejasna in nedostatna, pričajo dovolj že navedeni sklepi. Po tej definiciji bi namreč ne bile nekatere neminljive stvari, pa tudi substance minljivih stvari v času in to vsled tega, ker se ne gibljejo. Čas je le tam, kjer je gibanje, ki je odvisno od gibanja nebes. Toda že Aristotel je učil, da se tudi mirovanje gibljivih teles meri po času. S tem pa je njegova definicija pravzaprav že predrta. Bog bi bil lahko ustvaril ves svet mirujoč, ki bi bil pa vendar-le v času in bi se njegovo bivanje objektivno vendar-le merilo po času. To je čisto jasno. Kakor je Bog ves svet ustvaril iz nič, prav tako ga lahko vsak trenotek v nič izpremeni. V tem pa je že časovnost. Tako bitje se nujno meri po času. To smemo trditi tudi o angelih, ker so tudi angeli ustvarjena bitja in jih Bog vsak trenotek lahko v nič izpremeni. Tudi angeli so torej nujno v času, kajpada v pravem času in ne le v nekem času, ker je to prazna fraza. Bivanje telesnih in duhovnih bitij se torej po vsemogočnem vzdrževanju božjem le po-

¹ In I. 2. Sent. d. 2, q. 1, a. 1 ad 4; Quodl. 9, q. 4, a. 9.

² Gutberlet, *Metaphysik* 274 266.

daljšuje od trenutka do trenutka, pa bi vsak čas lahko tudi prenehalo. V tem pa je že preminjanje in zaporednost, ki jo spoznava premišljuč duh. To zaporedno podaljševanje bivanja je tudi gibanje, zato treba Aristotelovo definicijo razširiti tudi nanje. Ako razumemo to definicijo v tem zmislu, je resnična in popolna, drugače pa je netočna in vede do napačnih sklepov. Aristotel opredeljuje v *Phys.* 3, c. 1; 201 a. 10 gibanje v tem zmislu, ko piše: ἡ τοῦ δυνάμει ὄντος ἐντελέχεια, ἢ τοιοῦτον, κίνησις ἐστίν, t. j. udejstvovanje tega, kar je v potenci, ali prehajanje česa iz potence v dejstvo imenujemo gibanje. Kar podaljšuje bivanje iz trenutka v trenotek, je božje vse-mogočno vzdrževanje. Ako nadomestimo v definiciji časa besedo »gibanje« s splošnim izrazom »bivanje«, glasila bi se definicija: Čas je mera bivanja vseh ustvarjenih bitij z ozirom na prej in pozneje. Taka bitja prehajajo od trenutka do trenutka iz potence v dejstvo. Iz tega je razvidno, da je le Bog, kot *actus purissimus*, izvun časovnosti, vsa ustvarjena bitja pa so nujno v njej.

Ta nauk je velike važnosti, ker le tako je mogoče dokazati indirektno in direktno, da svet ne more biti večni, in dosledno, da biva vse-mogočni Stvarnik. Posita aeternitate mundi, minus videtur manifestum, quod Deus sit — pravi po pravici sv. Tomaž!

Če pravi torej G. Mattiussi S. J., profesor dogmatike na gregorijanski univerzi v Rimu, v milanski reviji »La Scuola cattolica«, kakor poroča dr. Aleš Ušeničnik v omenjenem članku v »Voditelju«: »Direktno, to moramo pritrditi sv. Tomažu, ni mogoče dokazati, da bi svet ne mogel biti večni. Božje delovanje ne potrebuje časa; tudi ne zahteva časa odvisnost učinka od vzroka; zakaj učinek je lahko vedno odvisen od vzroka, kakor svet od luči, kakor pojem od uma; tudi ne zahteva časa substanca kot taka, ker je vsa obenem,« vemo po vsem tem pojasnilu, kaj treba odgovoriti. Da ni božje delovanje v času in da odvisnost učinka od vzroka ne zahteva vselej časa — to je jasno, a nejasna je tretja trditev, da ne zahteva časa substanca kot taka, ker je vsa obenem. Kaj je substanca kot taka, ki je vsa obenem? Ali ni to isto, kar imenuje sv. Tomaž in za njim drugi substanco minljivih reči, ki se ne meri po našem času, ampak po nekem veku (*aevum*)? Ali ni to isto, kar bistvo stvari? Da, substanca kot taka, ki je vsa obenem, je bistvo stvari! Vprašam pa, kaj ima opraviti trajanje ali čas z bistvom stvari? Čas ni merilo bistva, ampak bivanja! Tu je tisti velik pogrešek, ki ga lahko naredi vsakdo, kdor ne razločuje bivanja od bistva. Čas je merilo bivanja (*Sein*, *Existenz*), ne bistva (*Wesenheit*, *Natur*)! Vprašanje je, ali ni z bivanjem ustvarjenih bitij nujno združen čas? To je! Bivanje ustvarjenih bitij se lahko vsak trenotek pretrga, ima lahko vsak tre-

notek svoj konec. S tem je že vse dokazano. Kakor je to bivanje prišlo do tega konca, prav tako pridemo lahko tudi od tega konca do začetka kateregakoli ustvarjenega bitja. S prigradnim bitjem je čas nujno združen, čas pa zahteva začetek. Zastonj je odgovarjati, da je čas v bodočnosti lahko brez konca, kajti biti brez konca ni isto, kar biti neskončen. Čas ustvarjenih bitij ne more priti v bodočnosti nikoli do neskončnosti, prav tako tudi ne more biti čas v preteklosti neskončen, ker je to kontradikcija. Čeprav torej delovanje božje ne potrebuje časa, čeprav odvisnost učinka od vzroka ne zahteva nujno časa, vendar so prigradna ali ustvarjena bitja nujno združena s časom. Njih bivanje se nujno meri po času, kakor prav omenja tudi dr. A. Ušeničnik, ki piše: »Vsaka stvar je v neki časovnosti in časovnost je zaporednost.«

Ako hočemo priti pri tem do zdravega rezultata, moramo strogo razločevati bivanje stvari od bivanja. Bistvo se ne meri po času, ampak le bivanje. Le v Bogu je bistvo in bivanje eno ter isto, ker je Bog sam od sebe. Vsled tega je Bog večni in izvun časa. Vsa druga bitja so prigradna in dobivajo svoje bivanje polagoma od trenutka do trenutka po vsemogočnem vzdrževanju božjem. Vsak trenotek si mislimo lahko njih konec. Iz tega pa sklepamo pravilno, da morajo imeti tudi začetek. Ako bi njih bivanje ne imelo začetka, ne bi bilo moglo priti nikdar do tistega konca.

O tem vprašanju sem pisal v omenjenem članku v »Voditelju«, da je odločilno za dokaz o bivanju božjem. Nauki o možnosti večnega stvarjenja, o veku (aevum) in diskretnem času so smrtni »bacili« za filozofijo. Dr. Ušeničnik pravi po pravici: »... ne razmišljajmo več o možnosti večnih stvari. V pojmu večne stvari je kontradikcija.« Rad pa priznam, da so mislili mnogi, med njimi največji talenti, da se bivanje božje da dokazati z drugimi dokazi tudi posita aeternitete mundi. Izpovedati moram, da se meni to ne zdi. Jaz sem se veliko trudil okoli dokazov sv. Tomaža, sem jih obračal na levo in desno, pretehtujoč razloge za pro in contra, pa nisem našel izhoda. Iz temeljitega spisa dr. Žigona »Das Aevum«, ki ga znova priporočam teologom in drugim, ker si je pridobil celo v Nemcih odobravanje in priznavanje, spoznavam, koliko in kako uspešno se je trudil on okoli teh vprašanj.

Ti, ki zastopajo nasprotno stališče, pravijo: »Nihče po pravici ne bo trdil, da dokazi sv. Tomaža za bivanje božje, ki od časovnosti sveta abstrahirajo, niso dokazni in trdni. Kako globok in resničen je n. pr. metafizični dokaz iz prigradnosti (contingentia) stvari in vendar naravnost ne vsebuje nobene misli o časovnosti sveta. Isto treba reči o dokazu iz izpremenljivosti stvari ali iz stopenj popolnosti itd. Za dokaz božjega bitja zadošča namreč ena sama stvar na pr. ta člo-

vek, ne da bi razmišljali sploh o svetu. To bitje, človek, je prigodno, torej itd. biva Bog.«

Toda, vprašam, koga naj prepričamo s takimi dokazi? Iz premise, da je ta človek prigodno bitje, sledi nujno le, da je moral imeti stariše, ti spet svoje stariše itd. Če bi pa bilo stvarjenje večno, ne bi pa bilo sploh prvih starišev in bi torej tudi ne mogli nikdar priti do — Adam Dei. Ko bi hotel pa kdo temu ugovarjati, češ, da je Bog prve stariše ustvaril v večnosti, bi mu morali odgovoriti: Če je Bog ustvaril prve stariše, so bili ti pač prvi in ž njimi je začel človeški rod. Človeški rod torej ni od vekomaj! To je zdrava argumentacija, vse drugo so prazne besede — »bacili«! To je trdno ne le glede človeka, ampak glede vseh stvari in tudi glede sveta kot celote. Ta dokaz pa je takoj omajan, ako bi bilo večno stvarjenje mogoče.

Isto treba reči tudi o dokazu o izpremenljivosti stvari. Če bi bilo stvarjenje večno, bi se bile izpremembe lahko razvijale druga iz druge in to v neskončnost. Po tej poti spet ne moremo priti do prve izpremembe in dosledno tudi ne do prvega vzroka — do Stvarnika. Tudi dokaz iz stopenj popolnosti ne zadostuje, ker se koncem koncev zлива z dokazom prigodnosti in ne bi bilo mogoče priti do najpopolnejšega bitja, ako bi vrsta stopenj bila lahko neskončna, kar bi v resnici bila, ko bi bilo večno stvarjenje mogoče. Če je stvarjenje lahko večno in vsta neskončna, ne čutimo niti potrebe, da bi iskali najpopolnejšega bitja¹.

Tako vede nauk o možnosti večnega stvarjenja v resnici do poloma filozofije in teologije: *Posita aeternitate mundi, minus manifestum est, quod Deus sit!* To pa očitno nasprotuje besedam sv. Pavla (Rim 1, 20): *Invisibilia Dei per ea, quae facta sunt, intellecta conspiciuntur; sempiterna quoque eius virtus et divinitas, ita ut sint inexcusabiles.*

Naj navedem par zgledov, ki pričajo, kako smešna postane filozofija, ako je vključena v verige tega nauka o možnosti večnega stvarjenja. Največji filozofi se vtopijo lahko v žlici vode. Pred nami je knjiga dominikanca Tomaža Esser »Die Lehre des hl. Thomas von Aquino über die Möglichkeit einer anfangslosen Schöpfung«. Tu citamo na str. 120 to-le gorostasnost: »Von dem Stammpaar, welches (ewig d. h.) ohne zeitlichen Anfang besteht, haben auch (von Ewigkeit her d. h.) ohne Anfang Zeugungen stattgefunden, und des-

¹ Na vsak način je ta dokaz tak, da ne moremo ž njim nobenega prepričati, ako spodmaknemo dokazom za bivanje božje pravo podlago: Časovnost stvari! Vsak dokaz za bivanje božje ima za podlago načelo vzročnosti. To se pa glasi: Vsako bitje, ki začne bivati, mora imeti svoj vzrok!

halb ist es nicht möglich, zur ersten dieser Zeugungen zu gelangen. Vor jeder haben immer noch andere stattgefunden; zu einem Anfang derselben gelangt man nicht. Ein vom Stammvater zuerst Erzeugter könnte also nicht angegeben oder festgestellt werden. Geht das durch Erschaffung entstandene Stammpaar also auch jeder einzelnen Zeugung voran, so doch nicht allen zusammen genommen. Und deshalb wäre das Stammpaar selbst nicht der Anfang einer Reihe; es wäre nicht in dem Sinne (positiv) das erste, daß auf dasselbe ein zweites, drittes u. s. w. gefolgt wäre, sondern nur in dem Sinne (negativ), daß kein anderes Individuum seiner Art ihm vorrangegangen wäre. Von einem Anfang könnte ja bei Voraussetzung der Anfangslosigkeit gar nicht geredet werden. Will mancher darauf bestehen, das Stammpaar als den Ausgangspunkt der anfangslosen, also unendlichen Zahl von Zeugungen und Gezeugten zu betrachten, so muß man das in der Weise tun, daß man es als außerhalb dieser unendlichen Zahl stehend ansieht. Die hier behauptete Unendlichkeit besteht ja bloß darin, daß man in der rückwärts gehenden Zählung der von dem Stammpaar Gezeugten nie zu einem ersten Gezeugten, also nie zu einem Anfang des Zeugens kommt.«

Vprašam, ali je to zdrava argumentacija? In takih argumentacij je polna knjiga Esserjeva! To ni več filozofija, ampak pravcato »vicanje« s praznimi frazami. Bog čuvaj, da bi kmet kaj takega slišal!

Še en zgled! Gutberlet, ki ga prištevamo med prve filozofe sedanjega časa, piše v »Metaphysik« str. 268: »Wenn Gott von Ewigkeit Werg erschaffen würde und daneben oder darin Zündstoff, so könnte das Werg nicht verbrennen. Denn der Verbrennungsproceß würde höchstens fünf Minuten dauern und dann wären fünf Minuten seit Ewigkeit verflossen, was unsinnig ist. Also ist entweder eine ewige Schöpfung unmöglich, oder es müssen dann unveränderliche Wesen erschaffen werden, oder die ewigen veränderlichen Geschöpfe müssen eine Ewigkeit trotz ihrer natürlichen Veränderlichkeit unverändert erhalten werden.«

Zadnje mnenje zagovarja on sam! Iz tega je pač razvidno, kako smešna je ta filozofija. Vsak kmet, ki ima zdrav razum, poreče: »Kaj se prepirate za to? Predivo ne more biti večno!« In vendar izgubljajo s tem zlati čas največji talenti!

Filozofi bi nam radi na vsak način dokazali, da se sv. Tomaž v tem ni motil. A čemu to? Sv. Tomaž nam je kljub temu voditelj v filozofiji in teologiji. Velik nam je tudi pri razmotrivanju tega vprašanja, čeprav nam podaja napačen sklep. Po mojem mnenju je moral svojo zmoto uvideti, ker nam podaja drugod vse principe in vsa navodila, ki vedejo do pravega sklepa. Ostal je pred konečnim pravim

sklepom iz velikega spoštovanja do prvaka Aristotela. Zato pravi v *Summa contra gent.* I. 1 le: *Praedictos autem processus duo videntur infirmare: Quorum primum est, quod procedunt ex suppositione aeternitatis motus.* Aristotel je namreč učil, da je svet večen. Sv. Tomaž, upoštevajoč njegove razloge in njegovo osebo, se je hotel odmakniti v tem le toliko, kolikor zahteva to sv. vera, ki uči, da svet ni večen, pa je obenem dostavil, da je mogoče, da bi bil svet vendar-le večen, ker božje delovanje ne vsebuje časa. To veliko spoštovanje do Aristotela in pa tista netočna definicija o času je kriva, da je sprejel v svoje spise teorijo o možnosti večnega stvarjenja, o veku in o diskretnem času.

Ko bi se sv. Tomaž danes vrnil med nas in bi videl cele knjižnice knjig, s katerimi so se nekateri v resnici vicali, da bi dokazali resničnost njegovih trditev, bi se jim gotovo nasmehnil, rekoč: »Ali ne morete v tisočletjih napraviti niti enega koraka naprej?!« Brez dvombe bi vse to preklical in odsvetoval nadaljnje obljube za obrambo njegovega nauka v tem pogledu. Če bi ga dalje prašali, kaj pomenjajo besede, ki jih navaja iz sv. Avgušтина za večnost sveta: *Quodam modo vix intelligibili*, dalje besede: *Posita aeternitate mundi, minus manifestum est, quod Deus sit*, dalje besede: *Praedictos processus videntur infirmare* itd., vtegnil bi nam odgovoriti: Ali ne znate brati latinski?

Bil bi velik napredek v filozofiji in teologiji, ko bi temeljito pometli ta nauk in nauk v veku ter o diskretnem času iz naših knjig. Ti nauki so za filozofijo in teologijo zmešnjava, kakor Kantov nauk. Kantova zmota o času ima pravzaprav tu svoj vir. Tudi Kant ni imel jasnega pojma o času, ni spoznal, da je čas nujno združen s stvarmi, zato je začel učiti, da je le oblika notranjega čuta. Ta oblika bi po njegovem nauku bila predpogoj vsega predočevanja. Kant pravi v »*Kritik der reinen Vernunft*«: »Čas ni nič drugega ko oblika notranjega čuta, t. j. oziranja, samih sebe in našega notranjega stanja ... Čas je pogoj slehernega prikazanja na sploh in sicer neposreden predpogoj notranjih prikazanj in posreden zunanjih prikazanj.« Potemtakem nam torej nobena predočba ne podaja stvari, kakršne so same na sebi, ampak le njih prikazanje, zavito v subjektivni obliki časa in prostora. Kakšne so stvari same na sebi, ne bomo nikdar vedeli, ker to presega človeške moči. Še več! Kakor so sholastiki odrekli čas nekaterim stvarjem na pr. angelom, substancam itd., prav tako je tudi Kant odrekal čas »čistemu umu« (*der reinen Vernunft*).

Ta Kantov nauk je strašna zmota, ki jo obsojajo vsi katoliški filozofi. Skrajni čas bi bil, da bi se ga nemška filozofija osvobodila. Prav tako bi bil lep napredek, ko bi se popolnoma iznebili naukov o

možnosti večnega stvarjenja, o veku in diskretnem času. To bi bilo brez dvojbe tudi po intencijah sv. Tomaža Akvinskega samega.

II.

Prispevki za prakso.

Pogrebna sv. maša. — Neki dušni pastir nam predloži sledeči slučaj: Dne 9. junija zvečer je umrla uboga oseba. Na osmino (10. junija) praznika presv. Rešnjega Telesa želi stranka tiho sv. mašo za rajno osebo, ker se v petek na dan pogreba mora brati druga ustanovljena sv. maša. Takšna sv. maša cantari potest (vel legi pro paupere) pro prima tantum vice post obitum, vel eius acceptum nuntium, prima die libera ... (Directorium Romano-Lavatinum 1915, pag. 12). Drugi gospod pa se naslanja na opombo na str. 68, da je v osmini presv. Rešnjega Telesa dovoljena unica Missa sol. de Req. praesente corpore. Ali ne zmaga drugi v tem slučaju?

Odgovor: V danem slučaju je gotovo, da se sme brati zadušnica praesente corpore dne 10. junija v zmislu opombe direktorija na str. 68. Na opombo direktorija na str. 12 se pa v danem slučaju ni mogoče sklicevati, ker se tamkaj govori o sv. mašah, ki so v četverih ravno poprej navedenih slučajih prepovedane in se morajo preložiti.

Somrek.

Preložitev Missae exsequialis. — Slovesna črna sv. maša de die obitus seu depositionis se ob nekaterih praznikih prve vrste in nekaterih posebnih priložnostih, ki so v direktoriju naštet, tudi praesente corpore ne sme opraviti. Potem jo je treba preložiti. Če je v celem času med smrtjo do dovršenega drugega dneva po pogrebu še ni mogoče darovati, se naj preloži na prvi tak dan, ki dovoli isto slovesnost, kakor bi bila redno ob dnevu pogreba. Kot prvi prost dan za preložitev pa se smatra dan, ki ni duplex I. ali II. cl., ki ni nedelja ali zapovedan praznik. Ako n. pr. kdo umrje veliko sredo in se pokoplje veliki petek, tako je prvi prosti dan za zadušnico še le ponedeljek po beli nedelji, če takrat ni duplex I. ali II. cl. ali zapovedan praznik. Kdor pa ta prvi prosti dan zamudi, izgubi privilegij Missae exsequialis in sme potem le ob dnevih, ki dopuščajo zasebne votivne maše, opraviti Missam quotidianam torej po četrtem obrazcu.

Privilegirani dnevi črnih sv. maš. — Uredništvu je došlo vprašanje: »Se-li mora dies septima natančno šteti a die mortis vel depo-

sitionis, da se sme vzeti dotični mašni formular, ali zadostuje, če se mašuje v osmini sploh in se šteje post acceptum nuntium mortis in se vzame dotični mašni formular?

Odgovor: Tretji, sedmi in trideseti dan se sme šteti ali od dneva smrti, ali pa od dne pogreba. Ta dan se pri štetju sme izključiti, ali pa všteti. Ako je bil pogreb tretji dan po smrti in se je ob dnevu pogreba opravila zadušnica, se štetje mora pričeti še le s pogrebnim dnevom. Oni dnevi, ki so med pogrebom in tretjim dnem, med tretjim in sedmim dnevom, med sedmim in tridesetim dnevom, so brez vsakih predprav. Kdor bi torej ob takih dneh za rajne maševal, bi moral vzeti mašo od dneva, ako je duplex, ob dnevih pa, ki dovolijo črno sv. mašo (semiduplex, feria), se mora vzeti missa quotidiana po četrtem obrazcu. Štetje post acceptum nuntium torej ne pride v poštev.

Somrek.

Tihe Rorate. — Neki dušni pastir želi pojasniti v sledečem: »Pri maši Rorate stoji pripomba, da se sme cum cantu vzeti ves advent s presledki Marijine oktave. Ta »cum cantu« si razlagajo nekateri gospodje tako, da mašo pojejo, drugi pa tako, da zadostuje že petje na koru in to pomeni izraz »cum cantu«, drugače bi stalo Missa cantata. Ali je v liturgiki kak razloček med Missa cantata in Missa cum cantu ali je to eno in isto?«

Odgovor: Rorate-maše so privilegirane le kot Missa cantata vel cum cantu, kar je isto. Prištevajo se pa navadno ne slovesnim, ampak zasebnim votivnim mašam. Nimajo ne Gloria, ne Credo. Le ob sobotah se vzame Gloria. Kot mašni obrazec jim služi maša de Beata, ki se pričinja z Rorate. Le v osmini Brezmadežnega spočetja se vzame prazniški obrazec z Gloria in Credo. Oracije pa se vzamejo tri.

V lavantinski škofiji pa se Rorate-maše opravljajo z Gloria, Oratio unica in Credo (S. R. C. 16. Novembris 1888). Na ta način imajo znak slovesnih votivnih maš.

Rorate-maše, pri katerih duhovnik ne poje, nimajo nikakega privilegija. Petje na koru v tej zadevi nič ne izpremeni. Kjer so take tihe maše ustanovljene, se morejo vzeti le in feria et in semidupl. Drugače se vzame dnevni mašni obrazec.

Somrek.

Ali sme duhovnik netešč maševati? — Neka župnijska cerkev je obhajala shod cerkvenega patrona. Ob desetih je bila oznanjena slovesna služba božja, h kateri pridejo vsako leto sosedni gospodje pomagat. Pa glej, duhovnik, ki bi naj imel slovesno sv. mašo, je iz pozabljivosti nekaj zavžil.

Pet duhovnikov je prišlo skupaj, pa tešč ni nobeden. V veliki zadregi so vsi, posebno pa domači župnik. Posvetujejo se, kako bi si pomagali. Eden meni, da določeni sosed sme maševati tudi netešč, ker je iz pozabljivosti nekaj zavžil; drugi menijo, da ta razlog ne zadošča, pač pa okoliščina, da bi toliko ljudi ostalo brez svete maše in ne zadostilo cerkveni zapovedi, ker je bila nedelja. Ostali gospodje se zavedajo, da se bodo verniki strahovito spotikali, ker je znano, koliko duhovnikov se je zbralo, pa nobeden ni sposoben za maševanje. Vendar so mnenja, da netešč ne sme nikdar v takem slučaju maševati. Ker imajo večino in je tudi domači župnik med njimi, sklenejo po pridigi moliti sv. rožni venec in litanije in podeliti sveti blagoslov, ljudem pa naznaniti, da je sveta maša izostala, ker ni bil noben duhovnik tešč. Kako naj sodimo o ravnanju in govorjenju posameznih duhovnikov?

Odgovor: Sam razlog, da bi ljudstvo ostalo brez sv. maše in tako ne zadostilo cerkveni zapovedi, ne zadošča. Zakaj cerkvena zapoved, da mora biti duhovnik tešč, veže bolj strogo, kakor pa zapoved, da morajo verniki biti pri sveti maši (S. Officium 2. dec. 1874). Gotovo pa je, da je v našem slučaju nastalo med ljudstvom mnogo pohujšanja in spotikanja, ki se je razodevalo v nevolji nad duhovskim stanom. Tako veliko spotikanje in pohujšanje od strani vernikov se je lahko zanesljivo pričakovalo. In to je zadostni razlog, da bi bil smel netešč duhovnik iti maševati.

Mnogi pisatelji so tudi mnenja, da sme netešč novomašnik, ki je po neprevidnosti kaj zavžil, darovati najsvetejšo prvo daritev, ako so take okoliščine, da se brez največje škode primicija ne more preložiti, ker so mnogi sorodniki prišli od daleč in se je tudi po sosednih cerkvah oznanilo, da bo danes tukaj primicija. Pogoj pa je za novomašnika, da ostane njegova nerodnost tajna. Ne sme torej okrog praviti, kaj se mu je pripetilo, ako želi maševati. *Somrek.*

Oltarni prti. — Oltarno mizo morajo pokrivati trije prti. Ti morajo biti celo v ubožnih cerkvah iz lanenega ali konopljinega platna. Spodnja dva prta sta lahko iz debelega platna, smeta biti tudi iz enega kosa, ki je preganjen. Velika morata biti tako, da zakrijeta zgornjo mizno ploščo. Za zgornji prt lepo sodi dober damast, posebno če je izdelan s kakimi cerkvenimi okraski. Na evangeljski in epistelski strani mora viseti do tal ali vsaj do zgornje stopnje. Spredej pa naj visi vsaj kakih 7 ali 8 cm navzdol ter ima čipke 3 cm široke. Zgornji prt se ne sme z lesenimi okvirji obrobiti, ker se lahko drugače pri-trdi. Taki okvirji so naravnost prepovedani (Caerem. Ep. I, c. 12, n. 11). Čipke, ki so na zgornjem prt, naj niso predolge, da ne zakrivajo po-

polnoma antipendija. Take z barvano podlago niso okusne. Zgornji prt naj se ob praznikih spreminja, včasih pa tudi spodnja dva, posebno, kadar postaneta vsled kake vlažnosti mokra. Da se tudi zadnja dva lahko opereta, naj sta za vsak oltar še dva prta pripravljena.

—*k.*

Kolikokrat se sme obhajati netešč bolnik? — Kdor je hudo bolan, sme v smrtni nevarnosti večkrat prejeti sv. obhajilo. Celo tolikokrat se mu sme podeliti, kolikorkrat služi bolniku v dušno pomoč in tolažbo, ako le druge okoliščine to pripustijo. Zgodi se torej lahko vsak dan.

Cerkveni zbor v Kostnici je namreč določil, da, kdor je nevarno bolan, ni dolžan biti tešč, ko prejme sveto popotnico. V smrtni nevarnosti pa bolnik posebno potrebuje tolažbe in pomoči tega zakramenta. Kadar bolnik brez težave ostane lahko tešč, se mu to naj svetuje, a obveznosti nima nikake.

Bolniki pa, ki niso nevarno bolni, pa so vendar v postelji že nad en mesec in nimajo upanja, da bi kmalu okrevali, smejo pred obhajilom nekaj vzeti per modum potus. Obhajati se smejo enkrat ali dvakrat v mesecu. V hišah pa, kjer se shranjuje Najsvetejše ali se daruje sv. maša v hišni kapelici, se smejo taki bolniki obhajati enkrat ali dvakrat na teden.

Somrek.

Kje naj išče spovednik potrebnega nasveta? — Prigodijo se slučaji, da si spovednik sam ne zna pomagati. Svojega tovariša si pa ne upa vprašati, ker bi znal iz okoliščin spoznati znano mu osebo in bi se na ta način izdala spovedna molčečnost. Kaj naj tedaj spovednik stori? Večkrat mu bo najboljši svetovalec dobra knjiga. V tem oziru bi pač naj vsak spovednik imel nekaj strokovnih knjig na razpolago, iz katerih si lahko pridobi potrebnega znanja. Razun kake dobre moralke n. pr. Lehmkuhl, Nöldin, in kazuistike je dobro poznati še dobre ascetične in znanstvene spise n. pr. Mutz, Christliche Aszetik; Meschler, Die Grundlehren des geistlichen Lebens; Reuter-Müllendorf, Der Beichtvater.

Kadar si pa spovednik s knjigami ne more odpraviti dvomov in v njih tudi ne najti potrebnih nasvetov, se pa naj obrne do kakega dobro izobraženega duhovnega tovariša in spretnega starega spovednika. Temu seveda oseba spovedenčeva ne sme biti znana, ne njene okoliščine. Sicer se pa da vsak konkreten spovedni slučaj z nebistvenimi dodatki tako izpremeniti, da se spovedna molčečnost ne postavi v nevarnost, če se vpraša za nasvet.

Ako bi si pa spovednik na noben omenjen način ne mogel pomagati, si konečno lahko dobi od spovedenca dovoljenje, da se sme v njegovi zadevi posvetovati še z drugimi pobožnimi spovedniki, da mu lažje in gotovejše pomiri in potolaži vest. *Somrek*

Ali zadošča na božji poti nepopolna spoved, ker se zaradi množine ljudstva ni mogoče natančno spovedati? — Veliko število spovedencev še samo zase ni zadostni vzrok, da bi se smela spoved skrajšati tako, da bi se nekateri smrtni grehi smeli izpustiti. Tudi v tem slučaju bi se ne smela skrajšati, ako so spovedenci zelo daleč doma in bi drugače ostali brez sv. obhajila ali brez odpustkov. Papež Inocencij XI je namreč zavrgel mnenje: *Licet sacramentaliter absolvere dimidiata tantum confessos ratione magni concursus poenitentium, qualis v. g. potest contingere in die magnae alicuius festivitatis aut indulgentiae* (Prop. 59 damn. 2. Martii 1679). *Somrek.*

Kako naj postopa spovednik z mladeniči, ako se obtožijo greha contra VI? — Kadarkoli se mladeniči ali mladenke obtožijo grehov contra castitatem, ki so jih storili z osebami drugega spola, se morajo vprašati, ali imajo znanje (španijo itd.) Ako to potrdijo, se naj vprašajo nadalje, da je razvidno, ali imajo upanje, da kmalu sklenejo zakonsko zvezo. Ako ni takega upanja, morajo grešno zvezo takoj pretrgati, ker se sicer brez pravičnega vzroka izpostavijo nevarnosti smrtnega greha. Če se more zakon skleniti še le mnogo pozneje (po smrti staršev, ko prevzamem posestvo, ko pridem od vojakov itd.), se mora zveza opustiti. Kadar se pa po pravici da pričakovati, da se bo kmalu lahko sklenil sveti zakon, se znanje dovoli. Vendar se v tem slučaju naj shajata le v pričo poštenih oseb, opustita vse, kar bi nagibalo k nečistosti, se nikdar ne shajata sama v samotnem kraju, naj pomnožita pobožne vaje in prejemanje svetih zakramentov. *Somrek.*

Kako se deli sv. poslednje olje? — Kdor brez sile deli ta zakrament brez svetih oblačil (koretlj, štola), greši smrtno. Sila bi bila, ako je nevarnost, da sicer bolnik umrje, in torej ni več časa, se preobleči. Kdor bi brez sile preskočil v obredniku predpisane molitve, bi tudi smrtno grešil. Tudi pomanjkanje luči smatrajo nekateri kot veniale, ne pa pomanjkanje strežnika. Zato je treba pri delitvi natanko izpolniti, kar zahteva obredna knjiga. *k.*

Sv. poslednje olje v smrtni nevarnosti. — Znano je, da v sili podelimo sveto poslednje olje z besedami: *Per istam sanctam unctionem indulgeat tibi Dominus, quidquid deliquisti. Amen.* S temi besedami mazilimo bolnika na čelu. Ako bi bolnika ne bilo mogoče mazi-

liti na čelu, bi zadostovalo k veljavnosti zakramenta, ako bi se mazilo kako čutilo.

Ako se bolniku položaj zboljša, nadomestimo razne molitve, ki smo jih poprej zaradi silne nevarnosti preskočili. Pri liku (forma) pa si je treba zapomniti, da ne smemo ponavljati celotnega, navadno predpisanega besedila, ako smo poprej rabili v slučaju sile skrajšano, zgoraj navedeno besedilo. Zakrament, na ta način podeljen, je veljaven po svojem bistvu. Ne smeli bi pozneje maziliti še posameznih čutil in zopet izrekati besedila. Edino maziljenje in edino slovilo popolnoma zadošča. k.

Izreki o miru, ki včasih dobro služijo govornikom. — Tistim, ki k miru svetujejo, bo mir sledil. Prg 12, 20. — Ako pota človekova uga-
jajo Gospodu, bo tudi njegove sovražnike privedel nazaj k miru. Prg 16, 7. — Mir in zvestoba bodita v mojih dnevih! Iz 39, 8. — Ko pride stiska, bodo iskali miru, pa ga ne bo. Eceh 7, 25. — Bog nam daj veselo srce in pusti v naših dneh mir v Izraelu na veke. Sir 50, 25. — Gospod, ti nam daš mir, zakaj vse naše delo opraviš za nas. Iz 26, 12. — Bog miru bodi z vami vsemi! Rim 15, 33. — Mir vam zapustim, svoj mir vam dam, ne kakor ga svet daje, vam ga dam. Jan 14, 27. — Mir Kristusov vladaj veselo v vaših srcih! Kol 3, 15. — Potrudite se, ohraniti edinost duha po vezi miru! Ef 4, 3. — Mir bodi z mojimi brati in s teboj in mir s tvojo hišo in mir bodi z vsem, kar imaš. 1 Kralj 25, 6. — Blagor mirnim, ker bodo imenovani otroci božji. Mt 5, 9.

Par izrekov svetnih pisateljev: Mir moramo imeti z ljudmi, vojsko pa s strastmi. — Si vis pacem, para bellum. — Najpobožnejši ne more ostati v miru, ako zlobnemu sosеду ni všeč. — Kdo je pač tak nespameten, da bi mu bila ljubša vojska od miru? V miru pokopavajo otroci starše, v vojski pa starši otroke (Herodot). k.

Vedenje med procesijo. — Kdor se želi udeležiti cerkvenih obhodov, naj pride pravočasno v cerkev, da se ne bo pridružil šele med potom. Vsakdo naj je zbran v molitvi. Ta pa izključuje vsako šepetanje, smeh, pogovore in oziranje okrog. Ako je procesija kam dalje namenjena, naj se med njo ne zavživajo jedi ali pijače. Tudi se naj nihče brez posebne sile ne odstrani ravno pred blagoslovom in običajnimi slovesnimi molitvami.

Kadar se pri procesiji nosi Najsvetejše, ni treba mimogredočim pri kakem oltarju, kjer se mašuje ali je Sanctissimum v tabernaklju, delati nikakih znamenj spoštovanja ali čiščenja, se torej tudi ni treba

s kolenom prikloniti. Pri takem obhodu naj je vsakdo zbran v molitvi Najsvetejšega.

Ako se pa pri procesiji ne nosi Najsvetejše, se mimogredoči pri oltarju, kjer je Najsvetejše shranjeno v tabernaklju, priklonijo z enim kolenom. Ako bi bilo pri oltarju povzdigovanje, ali bi bilo Najsvetejše izpostavljeno, tedaj pokleknejo tisti, ki so v bližini oltarja, z obema kolenoma in se priklonijo z glavo. Kdor pa pri procesiji med povzdigovanjem hostije poklekne, mu ni treba čakati do povzdigovanja ke-liha. Sme že poprej vstati in iti naprej.

Kadar pride procesija v tujo cerkev, naj bi jo sprejela vsa ta-mošnja duhovščina ali vsaj večina. Cerkveni rektor brez štole pokropi z blagoslovljeno vodo vodnika procesije kakor tudi druge udeležence. Na levici grede spremlja celebranta k oltarju. Kadar pa vodi procesijo kak prelat ali drugi celebrant v pluvialu, ga ne pokropi, ampak mu ponudi aspergil, da se sam pokropi. Pri teoforičnih procesijah pa krop-ljenje izostane. Pač pa pride cerkveni predstojnik nasproti s strežniki in kadilnico ter kleče počaka pri cerkvenih vratih. Potem pa vstane in incenzira Najsvetejše do velikega oltarja. Slično se ravna pri od-hodu procesije iz tuje cerkve.

—k.

Kakšen namen imajo Marijine družbe duhovnikov? — Splošna pravila z dne 8. decembra 1910 določajo namen: 1. Tedenski sestanki z molitvijo, nagovorom in lavretanskimi litanijami; 2. mesečno skupno obhajilo; 3. vsakoletne duhovne vaje; 4. obhajanje Marijinega družbi-nega praznika; 5. dela krščanske ljubezni, kakor krščanski nauk, obi-skovanje bolnikov in jetnikov vel alia similia, prout necessitates tem-poris moderni in variis locis requirent.

V Freiburgu ima Marijina družba duhovnikov te-le določbe: *a)* Ut diligenter se praeparent ad s. Missam eaque peracta debitam gratia-rum actionem faciant; *b)* ut quotidie semihoram vel quadrantem im-pendant piae meditationi itemque per quartam horae partem lectionem spiritualem instituant; *c)* ut quotidie ss. Sacramentum visitent; *d)* ut quotidie examen conscientiae tum particulare tum generale instituant; *e)* ut quotidie rosarium aut saltem eius decadem recitent; *f)* ut fre-quentius — si fieri possit singulis hebdomadibus — peccata sua con-fiteantur; *g)* ut quotannis aut saltem altero quovis anno in pio secessu sacra exercitia peragant; *h)* ut orent pro invicem, inprimis ad altare Dei; *i)* cum aliquem aegrotare contigerit, et praecipue in extremis, christiana fraterna caritate sibi assistant sodales; curent, ut con-fratres aegroti, cum adhuc integra mens et ratio viget, ss. Sacramenta suscipiant, de rebus suis saecularibus disponant; *j)* quivis Congrega-tionis sacerdos pro defunctorum sodalium animabus quater per annum

applicare, praefectus autem pro quovis defuncto sodali ss. Missam dicere tenetur. Quicunque autem Dominicis festisque diebus bis sacrum offerre debet, ex caritate unicuique defuncto sodali unum sacrum donare festinabit. k.

Olajšajmo otrokom prvo spoved!

Naši »malčki«, kakor jih novodobni vzgojitelji tako radi imenujejo, nam delajo v pripravi na sv. zakramente precej težave. Pripravi jih je treba na nje v tako zgodnji starosti, kar za take »palčke« ni mala reč. Človek se pri njih šele uči. Kakor si skrbno izdelal spovedne kateheze, se vendar zopet in zopet pojavljajo novi slučaji otroške nesporazumnosti, na katere doslej niti mislil nisi. Ker pa vsekakor ne kaže in mediis salvificis preveč eksperimentirati, je kaj primerno, da se tukaj pogovorimo o toli potrebnem vprašanju, kako sebi in otrokom olajšati pripravo na prvo spoved.

Mi za sebe si tega dela pravzaprav ne moremo še bolj olajšati, kakor si ga smo. Saj imamo za pripravo na spoved odmenjenih samo 10 učnih ur, dočim imajo nemški katehetje za to odločenih 32 ur, tako vsaj H. Stieglitz v svojih katehezah. Ne mislim tedaj to pripravo še bolj skrajšati, ampak najti moramo neko sredstvo, ki bo naše delo spolnilo. Uvideti mora vsakdo, da ni malenkost, doseči v 10 urah isto, za kar ima nemški katehet na razpolago celih 32 ur. Je pač samo na nemških konfesionalnih šolah mogoče posvetiti pripravi na spoved in sv. obhajilo 52 ur, za kar bi mi morali žrtvovati skoroda celo šolsko leto!

Zato pa je toliko potrebnejše, da skušamo to pripravo, ki je brez naše krivde pomanjkljiva, z drugimi sredstvi spolniti. In to bomo dosegli najlažje s tem, ako damo otrokom v roke listič s tiskano, celotno spovedno pobožnostjo.

Ta ideja ni sicer nič mojega in tudi nič novega. Kajti precej časa je že, kar je Moser razposlal take lističe z nemskim besedilom na ogled. Ker si je gotovo vsakdo to reč natančneje ogledal, bo lahko odgovoriti na vprašanje, ali bi ne kazalo tudi nam izdati kaj enakega. Meni je poslani listič na prvi pogled ugajal. Kajti razen spovednih molitvic obsega tudi otroku primerno spovedno »ogledalo« in tudi razne potrebne opomine: tedaj vse, kar otrok pri spovedi potrebuje. Gotovo bi bil tudi nam tak listič dober pomoček pri otroški spovedi. In da se zanj odločimo, nas silijo k temu premnogi vzroki.

Priprava na prvo spoved je pri marsikaterem otroku precej pomanjkljiva, in to brez vsake krivde katehetove. Glavni vzrok vsega tega so pred vsem šolske zamude, ki »grejejo« tako mnogemu tovarišu mozeg in kri, ki jih pa žal z nikakimi sredstvi ne more omejiti,

kaj šele zatreti. In sedaj šteje, koliko otrok ti je manjkalo pri tej ali oni spovedni katehezi? Mogoče si ravno obravnaval najvažnejšo stvar! Če je otrok vsaj drugo uro prišel, je še vendar od ponavljanja nekaj pridobil; a ponavljanje mu ni moglo nadomestiti zamujenega pouka. In tako ima otrok od tvojih najboljših katehez le nekaj na pol bistvenega v glavi. Tu pa ti pride na pomoč spovedni listič *cum littera scripta*, quae manet. Ta bode šele prav posvetil v tako prazno otroško glavo.

Kar pa meni na tem lističu tako zelo ugaja, je spovedno »ogledalo«, lepo formulirano in zlasti otroku primerno, kar ne velja o onih »ogledalih«, ki jih najdeš v katehizmu in raznih molitvenikih, ker otroku vse »preveliko« kažejo.

Sicer mi je znano, da so katehetje o teh »ogledalih« zelo različnih mnenj. Nekateri jih odobravajo, drugi so pa proti njim. Za svojo osebo bi si pa »ogledala vesti« že zaradi tega ne upal zavreči, ker je naša spovedna priprava ravno v tej stvari najbolj omejena in pomanjkljiva. Da nam je nemogoče stvar obravnavati natančno po nemškem vzorcu, je vsakemu jasno. Vendar se mi pa zdi, da je ta prva točka spovedne priprave le prenašlo končana, ako ne opozoriš otroka na »ogledalo« vesti. Gre se namreč za to, da tenkovestni otrok dobro loči med tem, kar je greh in kar je samo otroška nagajivost ali celo res nullius momenti.

Marsikdo se seve tolaži, da bo otrok že povedal, kar ima na vesti. O tem kajpada ni dvoma. A če otrokom le preveč puščaš prosto roko, boš pa tudi moral poslušati razne ganljive obtožbe o zelenem sadju, nezrelih hruškah itd. Vse to se namreč otroku nikakor ne zdi taka malenkost kakor tebi, posebno, ko je to specijelno »hudo« na posledicah okusil. Tisti otrok pa, ki je zamudil ali preslišal tvoje opomine, da se naj spovedujejo le lastni grehi, te bode tudi pošteno presenetil. Kajti poleg svojih lastnih prestopkov ti bo razodel tudi nebroj čisto »zasebnih« zadev sosedovega pastirja!

V to zmedo pa bode temeljito posvetil spovedni listič s svojim ogledalom vesti. On bode korenito ločil dobro od hudega, greh od otroške nagajivosti. Otroku bo nekaka moralka!

Na tem lističu bi bilo tudi kaj lahko ločiti s kakim znamenjem velike grehe od malih, kar je zlasti v sedanji dobi pogostega sv. obhajila velike praktične važnosti tudi za otroka. Omenjeno »ogledalo«, zlasti ako je tako formulirano, da ga otrok lahko rabi brez spreminjanja, bi tudi pomagalo otroku govoriti pri spovedi kratko in določno, kar je tudi za tebe važno. Ali pa mogoče rad poslušáš otroka, ako ti našteva po vrsti vse ljudi pri hiši, od babice pa do najmanjšega bratca, in pri vsakem posebej omeni isti prestopok neubogljivosti. Je pač

otrok in govori ti otroško, ako ga drugače ne naučiš. Dalje želi celo otrok sam pri spovedi nekoliko lepše govoriti. Ker nekako čuti svetost zakramenta, se varuje vsake vsakdanjosti in ti želi postreči s posebej »izbranimi« izrazi. Seveda on takih nima v lastni zalogi, zato se pa tako rad poslužuje tvojih, katere je vjel med katehetičnim poukom. Ali ti ni še nobeden razodel, da je jedel »sad prepovedanega drevesa«?! Tu bode tedaj otroku dobro služil spovedni listič s svojimi zaokroženimi in dostojnimi izrazi.

In to je za otroka važno tudi za pozneje. Gotovo ti ni prijetno, če naletiš tuintam na prav »domačega« in robatega spovedenca. Na drugi strani pa tudi niso umestne tiste nedolžne parafraze, katerih se ta ali oni zlasti in puncto sexti tako rad poslužijo. Ko bi ne imelo to »leposlovje« nobene druge posledice kakor to, da zmanjšuje stud tega greha! Vrhutega pa ima težave s tem začetnik, posebno pa še tujec. Saj pa brez vsakih drugih pojasnil ni tako lahko razumeti »neko tako« za nečiste misli, ali če se katera »zmoti« za — fornicatio! Sicer pa sploh ne razumem, čemu bi naj ravno v tej važni stvari puščali ljudstvu prosto roko, da uporablja svojo prebrisanost sebi v škodo, tebi pa v nadlego. Učimo tedaj že takoj otroka odkritega in točnega spovedovanja! Spovedni listič nam pa bode to delo zelo olajšal.

Toliko dobrot nam tedaj ta listič obeta! In še ena po vrhu je ta, da imamo priložnost na njem se zediniti za enake spovedne molitve.

Gre tedaj še samo za to, da si ta listič sestavimo in da dobimo založnika za naše skupno podjetje. Mogoče je celo v našem »rodu« kdo financijelno tako močan, da bi si upal prevzeti to akcijo. Naj se tedaj oglasi, ker besedo ima sedaj on.

A. P.

Verski pouk in verske vaje. — V zadnjih letih se množe slučaji, da branijo starši svojim otrokom, ki obiskujejo šolo, udeleževati se verskih vaj, češ, da so obvezani samo obiskovati verski pouk. Z vprašanjem, ali spadajo k verskemu pouku tudi verske vaje in so te torej za otroka obvezne, se je bavilo že večkrat tudi c. kr. državno sodišče in je izdalo, kakor je znano, nasprotujoče si razsodbe. Najčesče je seveda izreklo, da tvorijo pouk in vaje eno nedeljivo celoto. V tem zmislu je državno sodišče odločilo tudi dne 1. julija 1915 št. 350 ter zavrnilo priziv nekega očeta, ki je sam brez konfesije in ni dovolil vkljub opominom svojemu katoliškemu sinu, učencu 5. razreda deške ljudske šole v Kraljevih Vinogradih, udeleževati se verskih vaj, zaradi česar mu je naložil okrajni šolski svet denarno globo v znesku 2 K ozir. 6 ur zapora. Deželni šolski svet je zavrnil očetov priziv, ta pa se je zatekel k c. kr. državnemu sodišču, češ, da se mu krati svoboda vere in vesti in češ, da nima postopanje okrajnega in deželnega šol-

skega sveta postavnega temelja, ker razločujejo šolske postave med verskim poukom in verskimi vajami, ki niso integralen del verskega pouka. Državno sodišče je pritožbo zavrnilo in svojo rabsodbo obširno utemeljilo. C. kr. deželni šolski svet štajerski je dal rabsodbo v svojem naredbenem listu št. 18 dne 15. septembra 1915 str. 136 nsl okrajnim in krajnim šolskim svetom in šolskim vodstvom na znanje, da se po njej ravnajo. Ker je stvar silno važna, podamo tudi v našem listu jasno in dosledno pravno utemeljitev državnega sodišča.

Das Reichsgericht vermochte die Beschwerde nicht als begründet erachten.

Von dem Vater selbst wird ja weder die Teilnahme an einer religiösen Übung verlangt, noch will auch auf seinen Glauben irgend ein Einfluß geübt werden. Die Schulbehörden sind aber berechtigt, ihn auf Grund bestehender Gesetze eventuell durch Strafen zu verhalten, sein schulpflichtiges Kind an den vorgeschriebenen Religionsübungen jener Konfession teilnehmen zu lassen, welcher das Kind angehört.

Der Beschwerdeführer ist im Irrtum, wenn er behauptet, daß in den Schulgesetzen ausdrücklich zwischen Religionsunterricht und Religionsübungen unterschieden werde, und daß für einen Zwang gegen den Vater zur Teilnahme des Kindes an den religiösen Übungen jedwede gesetzliche Grundlage fehlt; denn beim Zusammenhalte aller einschlägigen gesetzlichen Anordnungen, die nach den zulässigen Interpretationsregeln (§ 6 bis 8 des a. b. G.-B.) zur Auslegung des wahren Willens des Gesetzgebers in ihrer Gesamtheit herangezogen werden müssen, ergibt sich, daß die Gesetze zwischen Religionsunterricht und Religionsübungen keine grundsätzliche Unterscheidung aufstellen, und daß daher alle Rechtsgrundsätze die für einen dieser Rechtsbegriffe gelten, auch für den anderen gelten müssen.

In unserer gesamten Gesetzgebung werden überall, wo die Begriffe »Religion« und »Religionsunterricht« vorkommen, die in der Schulgesetzgebung promiscue zur Bezeichnung ein und desselben Lehrgegenstandes gebraucht werden, auch die religiösen Übungen darunter mitverstanden.

So kann vor allem kein Zweifel obwalten, daß sich die Anordnung im Art. XVII, Absatz 4, des St.-G.-G., wonach für den Religionsunterricht in den Schulen von der betreffenden Kirche oder Religionsgesellschaft Sorge zu tragen ist, auch auf die religiösen Übungen bezieht, ebenso wie die Bestimmung im § 2 des Gesetzes vom 25. Mai 1868, R.-G.-Bl. Nr. 48, wodurch grundsätzliche Bestimmungen über das Verhältnis der Schule zur Kirche erlassen wurden, nach welcher die Besorgung, Leitung und unmittelbare Beaufsichtigung des Religionsunterrichtes und der Religionsübungen für die verschiedenen Glaubensgenossen in den Volks- und Mittelschulen der betreffenden Kirche oder Religionsgesellschaft überlassen wird, wo also der Religionsübungen ausdrücklich Erwähnung geschieht; denn durch diese grundlegenden Anordnungen sollte das den Kirchen und Religionsgesellschaften übertragene Korollar von Recht und Pflicht einheitlich und gleichartig geregelt werden und es beinhaltet die Bestimmung des letzt bezogenen Gesetzes über die Religionsübungen keinerlei Abänderung oder Ergänzung des Staatsgrundgesetzes.

Auch dem Reichsvolksschulgetze ist jede grundsätzliche Unterscheidung zwischen dem Religionsunterrichte und den religiösen Übungen fremd. Indem es im § 1 der Volksschule allgemein die Aufgabe stellt, die Kinder sittlich-religiös zu erziehen, ihre Geisteskräfte zu entwickeln und sie mit den erforderlichen Kenntnissen und Fertigkeiten auszustatten, führt es dann im § 3 unter den Lehrgegenständen der Volksschule an erster Stelle die Religion an und erwähnt erst im § 5, der sich mit diesem Lehrgegenstande eingehender beschäftigt, nach Wiederholung des im Art. XVII, Absatz 4, des St.-G.-G., beziehungsweise im § 2 des Gesetzes vom 25. Mai 1868, R.-G.-Bl. Nr. 48, aufgestellten Grundsatzes, im fünften Absatz neben dem Religionsunterrichte ausdrücklich die religiösen Übungen, während es im ersten Absatze des § 5 nur vom Religionsunterricht und nicht von den Religionsübungen spricht, obwohl doch das R.-V.-G. schon nach dem Wortlaute des § 1 das Recht der Kirchen und Religionsgesellschaften keineswegs einschränken wollte. Es müssen daher unter dem Begriffe »Religionsunterricht« an dieser Stelle, sowie überall, wo sonst von Religion die Rede ist, darunter auch die religiösen Übungen verstanden werden und ist es zweifellos, daß die Anführung der religiösen Übungen im fünften Absatze des § 5 nur zu dem Zwecke erfolgte, um das Recht der Kirchen und Religionsgesellschaften zur Pflege der religiösen Übungen in der Schule als Bestandteil des Religionsunterrichtes außer Zweifel zu stellen.

Das Wesen der religiösen Übungen, deren Regelung zu der inneren Angelegenheit der Kirchen und Religionsgesellschaften gehört, konnte eben im Gesetze wegen des den Kirchen und Religionsgesellschaften staatsgrundgesetzlich gewährleisteten Selbstbestimmungsrechtes nicht näher bestimmt werden und wurde hinsichtlich des Lehrgegenstandes »Religion« der staatlichen Unterrichtsverwaltung neben dem obersten Aufsichtsrechte lediglich das Recht vorbehalten, die dem Religionsunterrichte zuzuweisende Anzahl von Stunden festzusetzen und bei den Verfügungen der Kirchenbehörde über den Religionsunterricht und die religiösen Übungen zu prüfen, ob sie mit der allgemeinen Schulordnung vereinbar sind.

Hiebei ist noch besonders zu erwägen, daß beim Lehrgegenstande »Religion« ebenso wie bei allen übrigen Lehrgegenständen der Volksschule in denen Unterricht und Übung nebeneinander vorkommen, sowohl der Unterricht, als auch die Übung in erster Reihe in der Volksschule im § 1 gestellten Aufgabe zu dienen haben. Die Unterweisung in den notwendigsten Kenntnissen und die Erziehung fließen eben in der Volksschule mit Rücksicht auf ihre oberste Aufgabe in eines zusammen, keine der Einrichtungen der Volksschule ist nur für die Erziehung, keine nur für den Unterricht allein bestimmt und es kann daher aus dem Umstande, daß die Betätigung religiöser Gesinnung — religiöse Übungen — sich beim Schulkinde gleichzeitig als Erziehungsmittel darstellt, nicht etwa abgeleitet werden, daß die Einrichtung der der Volksschule nicht auch dem Unterrichte dienen würde und daß deshalb für die religiösen Übungen nach dem Gesetze andere Grundsätze zu gelten hätten, als bezüglich aller anderen, demselben Zweck dienenden Maßregeln und Einrichtungen und insbesondere bezüglich des Unterrichtes selbst.

Aus allen diesen Darlegungen folgt aber für die Auslegung der übrigen Bestimmungen des R.-V.-G., daß wenn der § 20 des R.-V.-G. be-

stimmt, die Eltern dürfen ihre Kinder nicht ohne den Unterricht lassen, der für die öffentliche Volksschule vorgeschrieben ist, darunter auch die religiösen Übungen zu subsumieren sind, weil das Wort »Unterricht« nach dem Aufbau des Gesetzes nicht nur die Kenntnisse in den im § 3 des R.-V.-G. vorgezeichneten Lehrgegenständen, sondern alles umfaßt, was zur Erreichung der der Volksschule gestellten Aufgabe des sittlich-religiösen Erziehungszweckes notwendig ist, folglich auch die religiösen Übungen.

Hieraus folgt ferner, daß, wenn im § 24 des R.-V.-G., beziehungsweise in dem darauf aufgebauten § 63 der Schul- und Unterrichtsordnung den Eltern die Verantwortung für den regelmäßigen Schulbesuch ihrer Kinder auferlegt und die Anwendung von Zwangsmitteln zur Erfüllung dieser Pflicht angedroht wird, unter den Begriff »Schulbesuch« nicht nur der Besuch der lehrplanmäßigen Unterrichtsstunden, sondern der Besuch aller seitens der Schule zur Erreichung ihres Zieles getroffenen Einrichtungen, somit auch der religiösen Übungen zu verstehen ist. Die religiösen Übungen sind daher an der Volksschule Gegenstand der Schulpflicht und die Teilnahme der Kinder kann auch gegenüber den Eltern mit den gesetzlich als zulässig erkannten Strafmitteln erzwungen werden.

Bei der Anwendung dieses nach § 24 des R.-V.-G., beziehungsweise nach den einschlägigen zur Durchführung erlassenen Landesgesetzen zulässigen Zwanges gegen die Eltern handelt es sich nicht um die Erzwingung einer kirchlichen Handlung entgegen dem Art. XIV, Absatz 3 des St.-G.-G., sondern um die Erzwingung der den Eltern gesetzlich (§ 139 des a. b. G.-B., § 20 des R.-V.-G.) obliegenden Erziehungspflicht, welche soweit sie sich auf Grund der Schulgesetze zu betätigen hat, durch administrativ-rechtlichen Zwang gewährleistet wird und auf diesem Wege allenfalls gegen den widerstrebenden Willen der Eltern durchzusetzen ist.

Wenn aber aus dem Gesetze abgeleitet werden muß, daß die religiösen Übungen einen integrierenden Bestandteil des Religionsunterrichtes bilden, und daß für sie dasselbe gilt, wie für den Religionsunterricht, so kann in dem Zwange zu ihrer Durchsetzung auch dann keine Verletzung der staatsgrundgesetzlich gewährleisteten Glaubens- und Gewissensfreiheit gelegen sein, wenn der Vater, wie im vorliegenden Falle, konfessionslos ist, das Kind aber dem römisch-katholischen Glauben angehört.

Der Begriff der Gewissensfreiheit wird im Gesetze überhaupt nicht als selbständiger Begriff neben der Glaubensfreiheit aufgestellt und wird auch als solcher nicht geschützt; nach der geschichtlichen Entwicklung dieser Rechtsbegriffe schwebt vielmehr der Gesetzgebung stets nur der Schutz des religiösen Gewissens, also der Glaubens- und Gewissensfreiheit vor. Es wäre auch mit der Staatsordnung ganz und gar unvereinbar, durch gesetzlichen Schutz jedweden Gewissens (persönlicher Überzeugung), jedem die Möglichkeit zu bieten, sich nach Belieben außerhalb der Gesetze zu stellen.

Da die Gesetzgebung den Eltern die Erziehungspflicht gegenüber ihren Kindern auferlegt, so kann in der Erwägung dieser gesetzlichen Pflicht eine Verletzung der Glaubens- und Gewissensfreiheit der Eltern nicht gelegen sein.

Es mußte sonach wie oben erkannt werden.

Oživimo zopet rožnovensko bratovščino!

V »Slovincu« 14. februarja t. l. št. 35 čitam odmev z bojišča: »Prosimo še svetinjic, rožnih vencev; naša molitev naj se združi z vašo doma. — Rožni venec čudežno pomaga«. Podobnih trditvev in prošenj z bojišča sem našel mnogo tudi drugod v listih in zasebnih pismih. Verni vojaki se preskrbujejo s svetinjicami, škapulirji, križci, rožnimi venci, koledarčki, molitveniki. Prav ličen, jedrnat, jako poučljiv in tolažljiv je dr. Pečjakov »Krščanski vojak«. Dajmo ga, kolikor se da, vsem v roke. Eno reč pa gotovo spravimo slehernemu vojaku v roke: blagoslovljen rožni venec, na katerem je lahko poleg križa tudi svetinjica. Recimo, pišimo, prosimo: Bodi vdan v sveto voljo božjo; obujaj vedno popoln kes, pa moli, kadar le moreš, Marijin rožni venec.

Rad bi spisal, če bi bil tu prostor, ognjevit članek o presvetem rožnem vencu, kako se naj moli vneto in s premišljevanjem, z umom in srcem. Ponovne izpodbude smo potrebni tudi mi. Rožni venec sicer vsi čislamo, vendar se še veliko premalo naglaša njegova — rekel bi skoro — božja veljava in čudežna moč, če se ga prav moli. Marija v Lurdu s solzami v očeh, z rožnim vencem v roki, nam je nad vse pomenljiv namigljaj in pretresljiv opomin. Veliki Leon XIII ni brez vzroka pisal 11 rožnovenskih enciklik.

Mnogo se moli; pa veliko več bi se moralo moliti posamno in skupno. Organizacije v molitvi je nujno potreba, kakor je bila svoje dni v vernih časih. Vidimo z grozo, da vojna furija le naprej divja in da se bližajo nemara še hujše reči (initium dolorum); započeti nam je vse, kar daje največ upanja v potolaženje božje jeze, v omiljenje prehudih nasledkov vojne in v izdatno božjo pomoč.

Episkopat je takoj od začetka vojne klical ljudi k pokori, h krščanskemu življenju, kakor je k temu vedno navajal n. pr. tretji red, Marijine družbe. Ti dve ustanovi, ki sta se zadnja leta tako lepo razcveteli in blagoslošno delovali, lahko zdaj z velikim zadoščenjem gledata na ves prestani trud. Pa naj skrbno delujeta naprej.

Obudimo pa še z združenimi močmi starodavno častitljivo rožnovensko bratovščino in vpeljimo jo po vseh župnijah, kjer je še ni, in kjer je to le mogoče. Večinoma imamo menda povsod vpeljan še živi rožni venec. Obdarovan je z mnogimi milostmi in odpustki, in kjer se vodstvo zanima zanj, je veselo. Težkoče so pa ž njim, da je vedno v redu, in če proučiš zgodovino rožnovenske bratovščine in rožnovenskih pobožnih družb, doznaš, da je živi rožni venec le nekaka predstopnja za pravo rožnovensko bratovščino.

Janzenizem je ljudstvo odtujil zakramentalnemu Jezusu; zatrt je bil (1773) jezuitski red, z njim so zamrle njegove hčerke, Marijine

družbe. Jožefinizem je odpravil kontemplativne redove, v katakombe pognal tudi tretji red (prim. zanimivo zgodovino v *Ruhmesblätter aus der Geschichte des III. Ordens des hl. Franziskus v. K. Bröll*); z odpravo dominikanskih redovnih hiš so propadle tudi rožnovenske bratovščine, ki so imele pri njih svoj sedež. Imam pri rokah lep imenik rožnovenske bratovščine, ki izkazuje od obnovitve l. 1688 in vsa leta naprej več tisoč udov iz visokega plemstva, duhovništva in ljudstva. Leta 1783 je vpisan zadnji in edini ud leta, s platnic pa so pobrani srebrni okovi.

Po sklenitvi konkordata dne 18. avgusta 1855 je bilo cerkveno življenje pri nas rešeno hudih jožefinskih okov in smelo se je zopet razvijati. Prikazale so se kakor cvetlice po mrzli zimi Marijine in križevske družbe, ki so se posebno zadnja leta, menda po posebni božji previdnosti, tako očvrstile; očetje frančiškani so oživili od Leona XIII reformirani nadepolni tretji red. Pij X je s krepko roko ozdravil rane janzenizma in pogrnil mizo Gospodovo vsemu ljudstvu. Častitljiva dominikanska rožnovenska bratovščina pa še ni tako oživela, kakor za služi; menda, ker nimamo več pri nas dominikanskih konventov. Vpeljala se je pač po nekaterih župnijah. Večinoma je pa vpeljan povsodi še živi rožni venec, ustanovljen prvotno (1826) na Francoskem od pobožne Marije Pavline Jaricot v oni žalostni dobi, ko je bil sv. rožni venec močno pozabljen, ali pa se je ljudem zdelo pretežavno moliti celi del in jih je bilo torej treba šele, kakor otroke, z enim desetičem na dan vaditi tej molitvi in zopet pripravljati pot rožnovenski bratovščini. Zato pa sme obstajati v župniji poleg, oziroma v prospeh, dominikanske bratovščine tudi živi rožni venec, posebno za mladino, če tako žele župljani in se zdi primerno in koristno dušnemu pastirju. Prim. F. Beringer, *Die Ablässe, ihr Wesen und Gebrauch*. 13. Aufl. Paderborn 1906, 640 nsl, 654.

Da se zavzemamo pred vsem za ustanovitev prave bratovščine, nas razen mnogo obilnejših milosti in odpustkov in pa priprostejše uredbe nagiblje sedaj huda zunanja sila, v kateri upamo od razcvita te bratovščine od Marije najizdatnejše priprošnje in pomoči.

Najbolj izpodbudno je, da obhaja rožnovenska bratovščina vsako prvo nedeljo procesijo, po razmerah daljšo ali krajšo, bodisi okrog cerkve ali tudi v cerkvi. Kako to izpodbujajo ljudi in že majhni otroci vzljubijo rožni venec in slovesen sprejem v bratovščino! Je tudi to tako lepo: Prvi petek Jezusovemu Srcu v spravo in zadostitev, prvo nedeljo pa Mariji za njeno pomoč. Pobožnost prve nedelje je podobna oktobrski, in dušni pastir ima tu najlepšo priložnost učiti, kako se moli sv. rožni venec v duhu in v resnici. Ako bi to delali vzajemno po vseh župnijah, ponavljali bi se nekako veseli dogodki ali preroje-

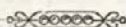
nja ljudstva kakor za časa sv. Frančiška in sv. Dominika. Žive priče čudovitega uslišanja in nebeške pomoči po molitvi in po rožanskih procesijah ob času največjih stisk so nam razni Marijini zgodovinski prazniki, posebno rožnovenska nedelja. Vsako leto pridigujemo o tem.

Kjer še ni bratovščine, ima pa cerkev primeren Marijin oltar, ki lahko velja za rožnovenski; naj se obrne župnik do dominikanskega provincijala na Dunaj, ali posredno n. pr. na dominikanski konvent v Gradec (Münzgrabenstraße), izposluje naj si ustanovno diplomu in pooblastilo in jo da potem vidirati kn. šk. ordinarijatu. Dan ustanovitve pa naj napravi posebno častiljiv in slovesen.

Za letošnji majnik so sv. oče Benedikt XV blagoslovili »sveti rožni venec« kot glavni namen molitvenega apostolstva.

Ali ne bi napravili pri tej priložnosti največjega veselja mogočni rožnovenski Mariji, veličastni Kraljici miru, in si izposlovali pri njej najizdatnejšo nebeško pomoč, če bi kolikor mogoče vse župnije križem Marijine slovenske zemlje vpeljale ali obnovile starodavno marijansko institucijo? Veliko uspeha in sadu si obetam, če bi se to brž in vzajemno izvršilo in potem vneto izvrševalo. Potrto ljudstvo bo pa lepo ustanovo sprejelo z veseljem, se dalo vpisati, vpisalo tudi vojake in molilo z večjim zaupanjem. »Glasnik najsvetejših Src« bo prinašal letos razne primerne načine premišljevanja sv. rožnovenskih skrivnosti.

J. F. B.

III.

Iz cerkvene sedanjosti.

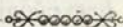
Nova rimska kongregacija.

Papež Pij X je z apostolsko konstitucijo »Sapienti consilio« nanovo uredil rimske kongregacije in določil njih število na enajst. Skrb za teološke študije je bila razdeljena na dve kongregaciji. Congregatio consistorialis je imela nadzorovati študije in vzgojo v škofijskih in centralnih semeniščih, Congregatio studiorum pa je nadzorovala teološke študije na vseučiliščih. Že Pij X je nameraval ustanoviti posebno kongregacijo za bogoslovna semenišča, pa je misel zopet opustil. Benedikt XV je načrt svojega prednika izvršil. Z motu proprio-odlokom z dne 4. novembra 1915 je razširil delokrog kongregacije za študije, ji dal novo ime »Congregatio de Seminariis et studiorum Universitatibus« ter ji izročil skrb za semenišča in vseučilišča. S konsistorialno kongregacijo stoji nova kongregacija v zvezi tako, da je njen prefekt ex officio ud konsistorialne kongregacije, tajnik pa konzultor; prav tako je kardinal tajnik konsistorialne kongregacije ex officio ud nove. Med kardinali nove kongregacije bo znanprej tudi stalno rimski generalni vikar sv. očeta.

Odredbe imenovanega odloka se glase:

1. De Seminariis propria iam esto sacra Congregatio, ad formam ceterarum Romanae Curiae, ad eamque omnia pertineant, quae usque adhuc de Seminariorum rebus apud Congregationem consistorialem agebantur, ita ut eius posthac sit clericorum tum mentes tum animos fingere. — 2. Huius sacrae Congregationis muneribus munera accedant Congregationis studiorum; itaque haec eadem Congregatio »De Seminariis et de studiorum Universitatibus« appelletur. — 3. Praefectus huius Congregationis unus esto e S. R. E. Cardinalibus, cui secretarius cum idoneo administratorum numero operam navet. — 4. Qui sacrae Congregationi praefectus dabitur, is ex officio inter s. Congregationis consistorialis Cardinales numerabitur; qui secretarius, inter consultores. Vicissim autem Cardinalis sacrae Congregationis consistorialis secretarius inter Cardinales novae Congregationis ex officio cooptetur, et adessor inter consultores. — 5. Qui in praesens inter sacrae Congregationis studiorum Cardinales numerantur, iidem novae de Seminariis et de studiorum Universitatibus Congregationi ipso iure adscripti censeantur. His accedet Noster in spiritualibus Generalis Vicarius, durante munere. — 6. Leges pro Seminariis tum dioecesanis tum regionalibus, a decessore Nostro sanctae memoriae latas a Nobisque approbatas, in omnes partes diligenter servari volumus et iubemus, ita ut in Seminariorum regimine, disciplina ac studiis nihil immutatum censeatur.¹

Dne 1. decembra je sv. oče imenoval za prefekta nove kongregacije kardinala Kajetana Bisleti. Sv. oče torej vkljub skrbem, ki mu jih povzroča svetovna vojska nadaljuje od Pija X započeto reformno delo. Bog daj, da bi se mu mogel skoraj posvetiti neoviran in prost vseh spon!

IV.

Slovstvo.

Mesija. — Spisal dr. A. B. Jeglič, knezoškof. 2. zvezek. Izdala in založila družba sv. Mohorja v Celovcu, 1915. 8° (str. 161—416).

Drugi zvezek »Mesija« razpravlja v šest poglavjih (VII—XII), kako se je Mesijevo življenje dalje razvijalo, vedno bolj zapletalo, naposled končalo na križu ter se potem poveščano nadaljevalo v zmagoslavju. Kronologično začnjenja z usdepolnim preobratom, ki se je izvršil v Galileji, osobito v Kafarnavmu, ko je bila »blizu Velikanoč, judovski praznik« (Jan 6, 4). To je tretji velikonočni praznik, odkar je Jezus nastopil svoje javno delovanje. Na prvo Velikonoč je Zveličar bil v Jeruzalemu ter je kupčevalce pognal iz templja. Na drugo je tudi bil v Jeruzalemu ter je ozdravil osemindesetletnega bolnika. Na tretjo Velikonoč pa ne potuje v Jeruzalem, ker ga Judje nameravajo umoriti. Po tem prazniku nadaljuje svoje samorazodetje, ki doseže vrhunec v znani izpovedi sv. Petra pri Cezareji Filipovi. Razodeva tudi skrivnost trpljenja. Zapustivši Galilejo, potuje v

¹ Acta Apostolicae Sedis VII (1915) 494 s.

Jeruzalem ter med potoma pove v Jerihu ono prelepo priliko o možu, ki »gre iz Jeruzalema v Jeriho in pade med razbojnike«. V Jeruzalem dospe še pred koncem praznika šatorov, ki se je obhajal koncem septembra in začetkom oktobra. Tukaj se z besedo in čudeži jasno razodeva kot Mesija in kot Sina božjega vsemu ljudstvu, posebno pa še prvakom ljudstva. Farizeji ga vedno bolj sovražijo ter ga celo potem, ko je zapustil Jeruzalem in hodil ter poučeval po Judeji in Pereji, zalezujejo, sramotijo in ljudstvo od njega odvrtaajo. Jezus pa jih zavrača od dne do dne bolj ostro in brezobzirno. Svoje Zveličar utrjuje z vpeljavo v molitev in z vzpodbudo k čednostim, osobito k strahu božjemu, k zaupanju v Boga, k popolni ločitvi od pozemeljskih stvari, k vedni pripravljenosti za večnost, k zvestobi v službi božji, vse ljudstvo pa kliče k pokori. Čez dva meseca, to je meseca decembra gre zopet v Jeruzalem. Tukaj se je ta mesec praznoval vesel praznik na spomin, kako se je ob času zmag Makabejcev nad pagani zopet posvetil oskrunjeni tempelj. V templju in sicer v Salamonovi lopi farizejem prav jasno odkrije svojo božjo naravo. Potem zapusti Jeruzalem in Judejo, ker tukaj ni varen življenja. Gre čez Jordan v Perejo, kjer je vladal Herod Antip. Judom napove, da bodo zavrženi, farizejem, hlepečim po njegovi smrti, pa napove, da bo prav kmalu prišel v Jeruzalem in bo tam umorjen. Ker se mu vedno bolj približuje konec življenja, se mu vedno bolj smilijo grešniki, za katere je prišel na svet, da jih odreši; bolj ga pa tudi boli trdosrčnost farizejev do teh nesrečnikov. Zato oznanja v lepih in nežnih prilikah (o izgubljeni ovci in izgubljeni drahmi, o izgubljenem sinu) usmiljenje božje do grešnikov in graja trdosrčne farizeje. V priliki o krivičnem oskrbniku pokaže, kako se more tudi po ovinčkih priti v nebeško kraljestvo; v priliki o bogatinu in Lazarju predoči strašne, večne posledice zlorabe časnega bogastva. Več tednov je že minilo od praznika templjevega posvečenja. Ves ta čas je Jezus ostal v Pereji. Ko pa izve za Lazarjevo bolezen in smrt, gre v Betanijo blizu Jeruzalema ter obudi Lazarja v življenje. Novica o nezaslišanem čudežu se hitro raznese po Jeruzalemu. Vsi razburjeni se zberejo poglavarji naroda v sejo na posvetovanje ter na predlog velikega duhovnika Kajfa uradno sklenejo, da mora Jezus umreti. Zato se Jezus umakne v judovsko gorovje v mesto Efrem. Tukaj ne ostane dolgo. Približuje se namreč velikonočni praznik. Oče hoče, da ob tem prazniku Jezus umrje za zveličanje sveta. Pokoren Očetu, se napoti v Jeruzalem h krvavi borbi in k slavni zmagi. Na zadnjem potu v Jeruzalem deluje in uči. V mestu ga množice slovesno sprejmejo kot Mesija. Po zadnjih borbah s farizeji oznanja grozote božje sodbe in zaključijo svoje javno delovanje. V četrtek, dne 14. nizana, opravi zadnjo večerjo ter ustanovi zakrament sv. Rešnjega Telesa. Z daljšim govorom se poslovi od apostolov in prisrčno moli k svojemu Očetu. Mesija trpi in umrje ter tako izvrši svojo mesijansko nalogo sprave med nebom in zemljo. Tretji dan zmagoslavno vstane od mrtvih. Štirideset dni še ostane na zemlji, da izpolni uredbo svojega kraljestva. Potem odide v nebesa in ustanovi po Sv. Duhu svoje kraljestvo na zemlji.

Prevzvišeni g. pisatelj je, kakor se vidi iz tega kratkega pregleda, dosledno izvršil svoj načrt, z vidika mesijanske ideje sestaviti življenjepis Gospodov, v katerem se dejanje razvija iz dejanja. Veliko prednost ima ta metoda: Zveličarjevo življenje in delovanje leži celo pred našimi očmi, kakor se je nepretrgoma razvijalo in je napredovalo, podoba poleg po-

dobe, in iz vseh podob celotna slika našega Zveličarja. Ima pa tudi svojo senčno stran, ki je v tem, da tak opis lahko postane in pred bralčevimi očmi tudi ostane preudarna in vestna življenjepisna drama. Prevzvišeni g. pisatelj je tej nevarnosti prišel v okom z gorečo versko navdušenostjo in veliko ljubeznijo do Jezusa, s katero je spisal ta življenjepis in katero bo gotovo zbudil tudi pri bralcih. Ne da se pa tudi zanikati, da bi nekaj psihologično-didaktičnih pripomb in praktično-asketičnih uporab »Mesiji« prav nič ne škodilo, temveč bi pri posamezniku imelo za posledico spoznanje in sklep: *Messias et mihi et tibi*. Kar se tiče zunanje opreme te knjige, bi bilo o slikah reči, da so poočitba stare resnice: *Inter arma quiescit stilus et penicillus*. Dr. Hohnjec.

Hagemann Dr. Georg, **Logik und Noetik**. — Neunte und zehnte Auflage, neu bearbeitet von Dr. Adolf Dyroff. 8° (XII u. 298 S.) Freiburg i. B. 1915. Herdersche Verlagshandlung. M 4.—; vez. M 4.60.

Napram osmi izdaji je po zunanjem obsegu logika pomnožena za 23 strani, dočim je število §§ ostalo isto. Stvarno ni opaziti v logiki znatnih izprememb, nekateri odstavki so izpuščeni, drugi dostavljeni, nekateri §§ drugače razvrščeni, spopolnjeni in zaokroženi. Večje izpremembe so opaziti v noetiki, ki je zunanje pomnožena le za 15 str., število §§ se je pomnožilo le za enega, pač pa je razdelitev nekoliko drugačna in bolj logična kakor v prejšnjih izdajah; razvrstitev tvarine je zlasti v prvem in drugem delu precej drugačna. Razdelitev noetike je naslednja: 1. Cilj spoznanja, 2. sredstva ali viri spoznanja, 3. meje spoznanja. Splošno se drži prireditelj nove izdaje utrte poti kakor druge slične knjige, v nekaterih točkah se nam pa vendar vzbujajo pomisleki. Str. 13: Pravno modroslovje (*philosophia iuris*) ni posebna panoga socialnega modroslovja, ampak slednje je marveč del naravnopravnega modroslovja. Str. 15: Indukcija ni samo dokaz verjetnosti, ampak zlasti popolna indukcija tudi gotovosti, drugače bi mnogim fizikalnim zakonom ne mogli pripisovati gotovosti. Tudi ni dovolj razločno označena razlika med motivi in kriteriji gotovosti (str. 194—202); resnica je zadnji motiv, razvidnost (*evidentia*) pa zadnji kriterij. Mnenje se ne more imenovati subjektivna gotovost v pravem pomenu (str. 203). Nekateri reči bi se naj rajši prepustile apologetiki (str. 253 272 275), modroslovje bodi to, kar je.

Ob koncu sta dodana dva §§ o zgodovini logike in noetike. Novejše slovstvo je navedeno precej površno, ne vemo, zakaj je v novi izdaji izostal Lehmen, ki je še v prejšnji izdaji bil naveden. Med knjigami, ki več ali manj obdelujejo sestavno zgodovino noetike, pogrešamo Willmanna, *Geschichte des Idealismus*. F. K.

Katolícká mravouka. — Napsal dr. Antonín Vřešťál, c. k. ř. professor mravouky při české universitě v Praze a kanovník kolleg. kapituly u Věch svatých. Díl II. podrobný. Část druhá. 8° (IV a 612 str.) V Praze 1916. Nakladem Děd. sv. Prokopa. Cena K 10.—

S tem zvezkom je profesor Vřešťál dovršil svoje nraeoslovno delo (prim. Voditelj XII [1909] 311; XVIII [1915] 77). V prvem zvezku posebnega dela je obdelal pisatelj krščanske dolžnosti do Boga, v tem zvezku pa govori o dolžnostih do bližnjega, bodisi do posameznika bodisi do

družbe. Obširna tvarina je razdeljena na štiri knjige, ki nosijo kot nadaljevanje že prej objavljenih zvezkov številke 9—12.

Deveta knjiga (str. 5—79) razlaga ljubezen do bližnjega v običajnem redu in obsegu. Deseta knjiga (str. 80—124) ima naslov: Resničnost in zvestoba (pravdomlumnost a věrnost). Obširno in dobro je pojašnjen nauk o zamolku (*restrictio mentalis*) in o tajnosti. Najrazsežnejša je seveda enajsta knjiga o pravičnosti (str. 125—536). Najprej govori pisatelj o pravičnosti glede na osebnostne dobrine človekove. Tvarina je predelana dobro in pregledno. Tu najde čitatelj cel paragraf o anonimnih dopisih (str. 231 do 233). Potem pride na vrsto nauk o pravičnosti z ozirom na reči izven osebe človekove. Tudi tukaj je bogato gradivo lepo predelano. Kjer je treba, se pisatelj skrbno ozira na državne postave; marsikje se najdejo celo navedki iz razsodb najvišjega sodišča. Dvanajsta knjiga (str. 537 do 581) razlaga dolžnosti v družini in državi. Na str. 583—592 sledi nekaj dodatkov, ki so postali potrebni zaradi novih cerkvenih postav in odlokov, in na str. 593—606 abecedno stvarno kazalo k vsem trem zvezkom.

Učenemu pisatelju iskreno čestitamo, da je dovršil tako temeljito in praktično delo. Lukman.

Manuale Theologiae moralis secundum principia s. Thomae Aquinatis. In usum scholarum edidit Dominicus M. Prümmer O. Pr., prof. in universitate Friburgi Helvetiorum. Tom. I—III. Friburgi Brisg. 1915, B. Herder. — Tomus I. 8° (XL et 424 pp.) M 6.60; vez. M 7.80. — Tomus II. 8° (X et 540 pp.) M 7.80; vez. M 9.20. — Tomus III. 8° (XII et 690 pp.) M 9.60; vez. M 11.—

P. Prümmer iz reda sv. Dominika, profesor na vseučilišču v Freiburgu na Švicarskem, je pred nekaj leti izdal »Manuale iuris ecclesiastici« v dveh zvezkih. Sedaj imamo pred seboj tri zvezke obsegajoče pravoslovno delo, ki ga smatra pisatelj kot dopolnilo prej imenovanega cerkvenopravnega. Po zunanji velikosti se »Manuale theologiae moralis« približuje znanemu »velikemu Lehmkuhlu«; ta ima v najnovejši, 12., izdaji 1732 strani testa, Prümmerjev »Manuale« pa jih šteje 1639.

Že na naslovni strani je novo delo označeno kot tomistično. Na sv. Tomaža Akvinčana, zlasti na drugi in tretji del njegovega klasičnega dela *Summa theologiae*, se sicer ozirajo vsi katoliški moralisti; pisatelj pa je kot redovni sobrat velikega cerkvenega učenika še posebno upošteval tudi druge njegove spise: »Forte in nullo alio Manuali moderno theologiae moralis tam numerosae citationes ex diversis operibus Aquinatis inveniuntur quam in hoc libro« (I, str. VI). Seveda izkorišča pisatelj poleg sv. Tomaža tudi drugo starejšo in novejšo pravoslovno teološko literaturo, zlasti sv. Alfonza, izmed starejših teologov so često navedeni bl. Albert Veliki, sv. Antonin, sv. Bonaventura, Hugo a S. Victor in sv. Rajmund de Penaforte. Sv. Tomaža posnema pisatelj tudi v tem, da govori v posebnem delu pred vsem o posameznih čednostih, potem šele o njim nasprotnih grehih. Zakaj je v splošnem delu traktat o grehu uvrstil pred traktat o čednostih, ni jasno, posebno ker bi na zadnje poglavje četrtega traktata o vzgoji vesti prav lepo sodil nauk o čednostih. Te moralke ne more zadeti očitane, češ, da je zgolj »*elenchus peccatorum*«, ker je v resnici aretologija, nauk o krščanskih čednostih. Pa pisatelj ne nudi samo načelnih razprav, temveč izdatno upošteva potrebe spovednikov ter zato

posega v praktično življenje in naobrača nauk na mnogoštevilne slučaje, ki se ozirajo tudi na čisto nova vprašanja sedanjih časov. Vse to so vrline novega pravoslovnega dela, ki mu jamčijo častno mesto poleg drugih obširnejših knjig o katoliški etiki.

Pisatelj je razdelil snov na dva dela. V prvem, ki obsega dva zvezka, govori o 13 traktatih »de omnibus, quae pertinent ad perfectam cognitionem actuum humanorum«. Prvih šest traktatov obravnava splošna vprašanja, ostali pa razlagajo posebne dolžnosti krščanskega življenja z ozirom na tri božje in štiri poglavitne dejanske čednosti. Drugi del (tretji zvezek) vsebuje nauk o sredstvih v dosego nadnaravnega cilja, o zakramentih. Izmed 10 traktatov podaje prvi splošni nauk o zakramentih, 2.—5. nauk o krstu, birmi, evharistiji in pokori, 6. o cerkvenih kaznih, 7. o odpustkih, ostali trije pa o zadnjih treh zakramentih. Vestno izdelano stvarno kazalo k celemu delu zaključuje tretji zvezek.

Kakor radi priznavamo, da je delo v celoti dobro uspelo, moramo opomniti, da ima pisatelj priliko, v drugi izdaji marsikaj popraviti. Ne govorim o malih jezikovnih nepravilnostih, ki so seveda »lapsus calami«, temveč o stvarnih nedostatkih.

V prvem zvezku str. XIII—XL podaje pisatelj seznamek znamenitějšíh teologov, ki so pisali o moralnem bogoslovju. Ta »Brevis catalogus« ni dosledno izvršen glede življenjepisnih podatkov. Pogrešamo več pisateljev, ki jim gre mesto tudi v kratkem seznamu; tako manjkajo moralisti Hirscher, Mausbach, Kachnik, Schindler, pastoralisti Amberger, Gasser, Micheletti, *Instructio pastoralis Eystettensis*, Schubert, liturgik Probst, kanonisti Kober, Haring, Sägmüller. Če je naveden Francoz Surbled s svojim pastoralno-medicinskim delom, zakaj niso našli milosti Capellmann, Stöhr-Kannamüller, v. Olfers? Čemu navajati pisatelje, ki so na indeksu (Juénin)?

Novo, vsaj pri nas nenavadno stališče zavzema P. glede moralnih sistemov. Pri presoji probabilitizma, ekviprobabilizma in probabilizma navaja razloge pro in contra; jasno je, da se noče okleniti nobenega izmed teh treh. Pripomnim naj, da razlogi proti probabilizmu ne zadenejo vsi sistema, kakor ga zagovarjajo novejši, n. pr. Lehmkuhl, Noldin in dr. P. samemu je najbolj všeč nov sistem francoskega izvora, »systema compensationis seu causae sufficientis«, čeprav tudi tega brezpogojno ne odobrava. Ta sistem ne prizna veljavnosti znanega načela »Lex dubia non obligat«, marveč trdi: »Obligatio legis mensuranda est ex gradu cognitionis, ideoque lex certe cognita obligat perfecto modo; lex penitus incognita nullo modo obligat; lex autem imperfecto modo cognita imperfecte obligat. Proinde non licet agere contra legem imperfecte cognitam, qualis est lex dubia« (I 204). Če bi v konkretnem slučaju kdo iz važnih razlogov hotel ravnati proti dvomljivemu zakonu, je vedno v nevarnosti, da prekrši zakon vsaj materialno. Kršenje zakona je pa zlo. »In tali casu adhibenda sunt principia de cooperatione ad malum vel potius de voluntario indirecto. Ponitur enim causa, ex qua sequitur duplex effectus, alter bonus scil. libertas in actione, alter malus, nempe periculum transgrediendi saltem materialiter legem. Inter conditiones autem requisitas ad cooperationem vel ad voluntarium indirectum requiritur gravis et proportionata causa. Quo maior effectus malus praevisus est, eo maior causa excusans requiritur« (I 204).

Ta sistem se ne da vzdržati. Ni moj namen, zavračati ga z vsemi razlogi, ki se dajo uveljaviti proti njemu; omenim le enega. Razločevanje med popolno in nepopolno dolžnostjo je docela neutemeljeno in vrhtega kaj slaba podlaga za nov sistem. Nepopolna obveznost — če je sploh mogoča — bi bila resnična, spoznana obveznost, sicer razločevanje nima zmisla. Kjer pa je resnična, spoznana obveznost, tam je tudi nje prelomljenje formalen greh, torej bi takšno dejanje bilo bistveno zlo. Kar pa je bistveno zlo, tega ne more opravičiti noben razlog. Z drugimi besedami: ako se prizna »nepopolna obveznost«, se ne dajo več uporabiti načela o indirektnem radovoljnem. Pripomniti pa je treba, da so praktične rešitve dvomljivih vprašanj v P. delu brez izjeme takšne, kakor jih dajejo priznani probablisti.

III 169 stoji popolnoma ponesrečena razlaga besede »missa«. P. citira sv. Tomaža. Pa v etimoloških in semazioloških vprašanjih Akvinec vendar ni najvišja avtoriteta!

Takšne pomanjkljivosti seveda ne morejo škodovati vrednosti celega dela. Kdor se hoče poglobiti v študij katoliškega pravoslovja in si želi nabaviti večje latinsko delo, se sme z mirno vestjo odločiti za Prümmerja. Dobil bo solidno knjigo.

Lukman.

Die Beschauung oder die Grundlehren der mystischen Theologie. Von P. E. Lamballe, Eudist. Rechtmäßige deutsche Übertragung. 8° (200 S.). Regensburg und Rom 1915, Friedrich Pustet. M 2.—

Knjiga, kakršno je marsikdo že dolgo pričakoval. Proučevanje teoretične, a še prav posebno praktične mistike je zadnja desetletja spet mogočno stopilo v ospredje. Posebno na evropskem jugu je vstalo zadnji čas lepo število nadpovprečnih duš in ta pojav je zbudil dremajoče duhove, da so se zavzeli povpraševali: Odkod to? Odkod tako bujno cvetje milosti božje v naših vsled materializma in racionalizma oledenelih časih? Don Bosco, Contardo Ferrini, Gemma Galgani, Terezija od Deteta Jezusa, Elizabeta od presv. Trojice, Marija Deluile Martigny, Dom Pie Hemptinne in še cela vrsta drugih je zarezala v vrtu notranjega življenja spet novo, globoko brazdo, odkoder kličejo prepričevalneje od vsakega umskega dokaza: Za nami tudi vi! Naša pot je prava pot! Četudi je eden ali drugi izmed njih odet z izrednostmi, ki skoro prekašajo največja čuda, kar jih je videl vek visoke mistike (prim. Gemma Galgani), imajo vendar vsi isti skupni temelj, že »izhrojeno« pot mistične kontemplacije.

Psevdomisticizem XVI. in XVII. veka je spravi tudi pravo mistiko ob kredit; a po krivici. Iz enega ekstrema so se duhovi zaleteli v drugega. Pozneje je šlo že dosti na bolje, a blesteči teozofizem in zapeljivi modernizem sta spet osumila mistiko, ko sta si izposodila od nje plašč v kritje svojega panteizma, oziroma ateizma.

Morda je tudi to v mistiki najbolj treba — izkušnje, udejstvovanja teorije pa je na tem polju le žalibog marsikje in marsikomu manjkalo. Zato je do zadnjih dni ostal mistiki sloves XVI. veka, ali je pa cela gora predsodkov ni pustila do besede. »In še danes« pravi avtor v uvodu, »je polno predsodkov proti njej; znani so nam osebno sicer izvrstni duhovniki, ki pa smatrajo knjige z naslovom, kot ga ima pričujoča, morda za zanimivo, a nepotrebno posebnost. Treba knjigi premeniti naslov, da jo odpro.«

Pričujoče delo pa treba odpreti tudi pod pravim naslovom. Če ne zase, vsaj za druge. Vsak dušni voditelj s širjim delokrogom bo naletel na duše, v katerih je milost božja storila že orjaške korake. Tu mora biti vodnikovo delo v soglasju z milostjo in njej podrejeno, sicer bo samo razdiral in ne zidal. A kako naj vodi, če pa ne pozna stopinj, po katerih duh božji navadno nagiba in privija k sebi duše, in ne razloči, do kod je že duša dospela na poti ljubezni božje? Res, vsaka duša hodi svoja pota, ker duh veje, kjer in kakor hoče, a temeljna pot, *via regia*, po božji previdnosti stopnjema prikrojena človeški naravi, je ena in ista za vse. Človeški razum je to pot razbral iz življenja velikih duš, da jo postavi manjšim v posnemanje in cilj; njeni glavni principi so kakor kaži-poti, ki jo določajo in varujejo potnika zablode.

P. Lamballovo delo se odlikuje predvsem po svoji klasični jasnosti. V kratkih, jedrnatih potezah, pa vendar popoln traktat. Prvo dvojje poglavij je pisanih z apologetično tendenco: Kaj je kontemplativnost? — Ravno v tem vprašanju je precej zamedenosti med sodobnimi pisatelji o mistiki; pisatelj, ki se v celi razpravi strogo naslanja na štiri največje avtoritete na tem polju, na sv. Terezijo, sv. Janeza od križa, sv. Tomaža Akvinskega in sv. Frančiška Saleskega, na podlagi nepobitnih citatov pribija, da kontemplativnost ni *gratia gratis data*, kakor je zamaknjenje, razodenje, moč čudodelnosti itd., pač pa je skozinskoz *gratia gratum faciens*, posvečujoča v svojem bistvu in izredna le v načinu, ker je vsa od Boga, duša jo samo sprejme vase. Je torej najpopolnejša izmed nenadno delujočih milosti, neposreden sad darov Svetega Duha.

Kdo pa je klican h kontemplativnosti (2. pogl.)? Navadno mnenje je, da samo privilegirane duše. A ni res. Čeprav ni neobhodno potrebna k zveličanju, je vendar moralno potrebna v dosego svetosti. Zato pa jo daje Bog vsem, ki jo marajo. Je namreč cilj in konec vseh nabožnih vaj duhovnega življenja. Tako tradicionalni nauk, predvsem pa dejstvo, da izven mučnikov prvih stoletij ni kanoniziranega svetnika brez kontemplativnosti. Zato si jo po popolnosti hrepereče duše lahko žele in njihovi vodniki imajo dolžnost, da jih pripravijo nanjo.

Kako to doseči, nam v notranjem življenju preskušeni pisatelj praktično, a ob enem jako globoko razlaga v 3. pogl. Tu treba pač ponižne meditacije v sv. božji pričujočnosti, da preidejo ti pojmi in principi v našo dušno last... A kdo ne bo storil tega iz ljubezni do nesmrtnih, po Bogu koprnečih duš!? — Zadnje (4.) poglavje razpravlja podrobno o stopnjah kontemplacije, skozinskoz z ozirom na dušnopastirsko prakso.

Lamballovo delo ima posebno vrednost tudi zato, ker popravlja nekaj netočnih, deloma tudi napačnih izvajanj p. Poulaina (*Die Fülle der Gnaden*) in Zahna (*Einführung in die christliche Mystik*).

Knjiga je vredna, da se poglobi v njeno vsebino vsak duhovnik. Naj jo prečita vsaj enkrat, pa brez predsodkov. Morda se bo odprla njegovemu dušnemu očesu jasno začrtana pot, ki jo je že dolgo slutil in iskal. Gotovo pa bo našel vsaj kot spovednik in dušni vodnik trdnejšo podlago in jasnejšo smer svojemu najvažnejšemu opravilu.

Dr. S. Zamjen.

Die Stadtpfarrkirche zum Heil. Blut in Graz von ihrem Entstehen bis zur Gegenwart. Mit 50 Abbildungen und einer Kartenskizze.

8° (VIII u. 157 S.) Graz 1916. Verlag von Ulr. Moser's Buchhandlung. K 4.—; vez. K 5.50.

Že bivši mestni župnik in prošt Alojzij Fuchs († 1889) je zbiral gradivo za zgodovino graške župnijske cerkve pri Sv. Krvi in jo je mislil izdati leta 1886, a rokopis je ostal nedovršen. Sedanji mestni župnik in prošt Jurij Schabl je izročil nedovršeno delo v roke marljivemu sekovskemu kronistu in pisatelju, našemu rojaku g. Matiju Ljubša, ki je rokopis spopolnil in priredil za tisek. Grobne spomenike v cerkvi je opisal rajni kanonik Aleksander Weiß, posamezne umetnine pa znani starinoslovec dr. J. Graus v raznih člankih v listu »Kirchenschmuck«.

Kjer stoji sedaj cerkev Sv. Krvi, je okoli l. 1450 dal cesar Friderik IV. pozidati kapelo presv. Rešnjega Telesa. Ta kapela je sedanja južna stranska ladija, ki se končuje s pozneje prizidano ovalno kapelico sv. Janeza Nepomučana. Prvotna graška mestna župnija je pa imela svoj sedež pri sedanji stolnici sv. Ilja. Isti cesar je v Gradcu naselil dominikance in ti so začetkom XVI. stoletja poleg že stoječe kapele pozidali sedanjo cerkev s tremi ladjami. Da so jo stavili redovniki-dominikanci, še sedaj spričuje nenavadno dolg prezbitერიj. Ko je nadvojvoda Karol staro župnijsko cerkev sv. Ilja izročil jezuitom, so po daljšem pogajanju in ugibanju leta 1573 prenesli župnijo k Sv. Krvi, dominikanci pa so se morali preseliti k sv. Andražu na desni strani Mure.

Pričakovali bi, da najdemo v dokaj stari cerkvi deželnega stolnega mesta nekaj muzej umetnin in starin. A motili bi se; razen stavbe same in nagrobnih spomenikov je v cerkvi vse novo. Malokje je »duh časa« tako radikalno pometal kakor v tej cerkvi. Leta 1540 je pogorela; precej zapuščeno in zanemarjeno so jo potem za silo opremili za župnijsko cerkev. Mestni župnik dr. Jakob Abbt (1639—1654) jo je dal popolnoma prenoviti v slogu renesanse, celo iz oken je odstranil staro slikarijo na steklo. Sto let pozneje je zopet župnik dr. Alojzij Bertholdi (1743—1757) celo znotranjščino prenovil v slogu najbohotnejšega baroka — čopa. Taka je ostala do l. 1875. Že Bertholdijev prednik dr. Baltazar Marinc je l. 1742 dal napraviti sedanje baročno pročelje, zvonik pa so pozidali šele l. 1780, poprej je imela cerkev samo leseni nastrešnik. Jožefinska doba je podrla pet kapelic in odstranila več oltarjev, predrla so se nova okna v severni ladiji in cerkev je dobila več luči. V XIX. stoletju se je umetniški okus spremenil, gotiški slog je prišel zopet v veljavo in prevladalo je za nekaj časa načelo, da vladaj v cerkvi vseskozi enotni slog, ki odgovarja prvotnemu slogu stavbe same. Za časa prošta dr. Riedla (1860—1876) in Fuchsa se je izvršila v cerkvi Sv. Krvi temeljita regotizacija. Cerkev je sedaj res znotraj lepo in dostojno opremljena; našli so se v Gradcu velikodušni dobrotniki, ki so žrtvovali ogromne svote. Radi pregleda bi bilo primerno, ko bi nam knjiga podala skupno svoto vseh izdatkov n. pr. v XIX. stoletju.

Poleg zgodovinskega razvoja in opisa cerkve nam knjiga podaja tudi vrsto župnikov s kratkimi življenjepisnimi podatki. V vsem je znano 26 župnikov, odkar ima župnija svoj sedež pri Sv. Krvi. Od l. 1795 so župniki infulirani prošti, od l. 1858 je župnija inkorporirana sekovskemu stolnemu kapitolu.

Med župniki pri Sv. Krvi nahajamo tudi več Slovencev. Že drugi

župnik Sebastijan Partschal¹ (Prčal) je bil najbrž slovenskega rodu; bil je od l. 1595 vikar v Radgoni, pa je resigniral in prišel potem v Gradec. Slično Mejatsch (Mejač). Dr. Andrej Kronabeth vogl (Drozg) je Konjičan; njegove življenjepisne podatke je objavil že Slekovec². Dr. Baltazar Marinz je bil iz Rudolfovega na Kranjskem. Aichmayr sicer ni Slovenec, vendar je rojen na Slovenskem, namreč v Zavrču v Halozah leta 1722 kot sin ondotnega poštarja.

Izmed redkih starinskih umetnin v tej cerkvi je velika in lepa slika Tintorettova, Marijino vnebovzetje, ki visi na severni strani prezbiterija, do l. 1875 pa je bila na velikem oltarju. G. pisatelj misli, da je s pridobitvijo te slike prišel v navado patrocinij Marijinega vnebovzetja, zakaj naslov »pri Sv. Krvi« da je šele iz novejšega časa. Ta misel se nam ne zdi verjetna; Marijino vnebovzetje bo marveč stari in prvotni patrocinij od dominikancev pozidane cerkve. Pomisliti je, da so to cerkev prizidali k starejši kapeli sv. R. Telesa. Tako sta bili potem za pravo dve svetišči, ki prvotno nista bili tako strnjeni v enoto kakor sedaj. Odprtine v severni steni stare kapele imajo zaokroženi lok, če bi bili steno že takrat predrli, ko so zidali cerkev, bi bili pač dali odprtinam ostroločno gotiško obliko. Najbrž so kapelo odprli proti cerkvi šele ob času velike renesanške prenovitve. Marijino vnebovzetje je bilo dominikancem priljubljen praznik in patrocinij; tudi ptujska dominikanska cerkev je imela ta patrocinij. Na str. 36 g. pisatelj sam poroča, da je l. 1617 bila pri cerkvi tudi kapela Sv. Krvi, pod katero je misliti stara kapela presv. R. Telesa. Če bi bili dominikanci novo pozidani cerkvi dali naslov presv. Krvi, dočim je že bila prej kapela presv. R. Telesa, bi imeli za pravo dvakrat isti naslov, kar ni verjetno. Enostavnejše je, da so novi cerkvi dali patrocinij Marijinega vnebovzetja, stara kapela presv. R. T. pa je po dominikanskem vplivu dobila polagoma naziv presv. Krvi. Ko je potem cerkev postala župnijska in so prišle ob Veliki gospojnici v navado velike procesije v Marijino Celje, se je spomin na ta patrocinij polagoma zabrisal in prenesel se je na celo cerkev naslov stare kapelice, zlasti ko so predrli prednjo steno stare kapele za novo kapelo sv. Janeza in s tem seveda tudi odstranili bivši glavni oltar prvotne kapele sv. R. Telesa.

Glede posameznosti je omeniti sledeče: Na str. 19 navaja g. pisatelj poročilo Fabra, da je cesar Friderik ustanovil dva samostana na Štajerskem, v Gradcu in pa Novi kloster v Savinjski dolini. Fabrovo poročilo pa ni točno; Novega klostra ni ustanovil cesar, ampak celjski grof Friderik l. 1451. Na str. 133—134 opisana nagrobna plošča »Freyle Petheine« utegne biti grob hčerke ormoškega graščaka barona Franca Antona Pethe, ki je bil od l. 1690 oženjen z Marijo Elizabeto, roj. baronica Sauran. Umrl je l. 1710 brez otrok, dočim je vdova živela še do l. 1740. Na str. 73 in 74 sta se v letnicah pri prvem in tretjem zvonu vtepli najbrž tiskovni pomoti.

Slično delo bi bilo želeti tudi drugim starim in umetniško zanimivim cerkvam, le žal, da se povsod ne najde tako lahko založnik, kakor se je našel Ulr. Moser za to knjigo.

F. K.

¹ V Slekovčevem zapisku v arhivu »Zgod. društva« se imenuje Partschaller.

² Duhovni sinovi slavne nadžupnije Konjiške.

Kanzel-Vorträge von Dr. Matthias Eberhard, weiland Bischof von Trier. Herausgegeben von Dr. Ägidius Ditscheid, Domkapitular zu Trier. Sechster (Schluß) Band: Predigten und Betrachtungen über Sonn- und Feiertags-Evangelien. Vierte Auflage. gr. 8° (VIII u. 448 S.). Freiburg und Wien 1912, Herdersche Verlagshandlung. K 6.60; vez. K 9.—

V šestem zvezku objavljene pridige slavno znanega govornika škofa Eberharda so nastale v dobi, ko je pisatelj kaplanoval v Koblencu pri cerkvi sv. Kastorja. Dasi spadajo med prva njegova govorniška dela, vendar se že v njih razodeva ona govorniška spretnost, po kateri je pozneje slovel. Z mladeniško navdušenostjo obravnava raznovrstne verske resnice prav nazorno na podlagi kake zanimive zgodbe ali povesti. Prvi del obsega 31 pridig.

V drugem delu tega zvezka pa je objavljenih 38 premišljevanj. Eberhard je bil namreč nekaj let ravnatelj duhovnišnice v Trieru. Takrat je imel za svoje alumne ob nedeljah in praznikih v semeniški kapelici nagovore ali ekshorte, katerim je dal napis premišljevanja.

V teh nagovorih zapazimo vse prednosti, ki se kažejo tudi po drugih Eberhardovih homiletičnih spisih: preprost jezik, globoke misli, svetovnemo in navdušenost, govorniški vzlet.

Ta zvezek je ravno tako porabljiv za sestavo cerkvenih govorov kakor za duhovno branje in vsakdanje premišljevanje. V vsakem oziru bo čitatelju mnogo koristil.

Somrek.

Wissenschaft der Seelenleitung. — Eine Pastoraltheologie in vier Büchern. Von Dr. Cornelius Krieg, weiland Professor an der Universität Freiburg i. Br. Drittes Buch: **Homiletik oder Wissenschaft von der Verkündigung des Gotteswortes.** — Aus dem Nachlaß des Verfassers ergänzt und herausgegeben von Dr. Joseph Ries, Regens am Erzbischöflichen Priesterseminar zu St. Peter i. B. Erste und zweite Auflage. 8° (XIV und 410). Freiburg und Wien, 1915, Herdersche Verlagshandlung. M 7.50; vez. M 10.—

Kdor je poznal temeljiti knjigi dr. Kornelija Krieg »Die Wissenschaft der speziellen Seelenführung« (1904) in »Katechetik oder Wissenschaft vom kirchlichen Katechumenate« (1907), mu je bilo pač težko pri srcu, ko je zvedel o smrti znamenitega pastoralista. Že iz prvih njegovih del se je videlo, da ima zasnovan obsežen načrt vseh panog dušnopastirske vede. Kdo naj nadaljuje isto delo s toliko marljivostjo in učenostjo? K sreči se je našlo v zapuščini toliko rokopisov, da je sedaj eden njegovih učencev, nam po svoji knjigi »Die Sonntagsevangelien homiletisch erklärt« že dobro znani dr. Jos. Ries, izdal tretjo knjigo rajnega z naslovom »Homiletik oder Wissenschaft von der Verkündigung des Gotteswortes«.

To delo spretnega strokovnjaka ima zelo obsežno vsebino. V uvodu (str. 1—7) razvija splošne pojme homiletike in njenega razmerja do retorike. Že tu ima drugačno stališče kakor mnogi novejši pisatelji. Tako piše med drugim: »Die homiletischen Theorien, auch die der neueren und neuesten Zeit, beginnen meist mit der Entwicklung des Begriffes Beredsamkeit, und zwar der profanen Beredsamkeit, und gehen von da zur Feststellung des Begriffes der geistlichen Be-

redsamkeit über, so daß letztere als eine Unter- oder Abart der weltlichen Beredsamkeit erscheinen muß, mit anderen Worten: die Rhetorik tritt als der Gattungs-, die Homiletik als der Artbegriff auf, während die Homiletik als eine kirchliche Disziplin unabhängig von der Rhetorik zu behandeln ist. Eine Grenzregulierung tut hier dringend not.

Das Gotteswort redet seine eigene Sprache, folgt einer eigenen »Rhetorik«, obschon sie der Gesetze und Regeln der menschlichen Sprache nicht entbehren kann. Es tut not, daß sich die Homiletik endlich auf ihre Stellung besinnt, die ihr nicht innerhalb der Rhetorik, sondern in der positiven Theologie gewiesen ist. Denn sie ist Wissenschaft von einer kirchlichen Lebensäußerung, da Predigen zum Hirtenamte Christi und seiner Kirche gehört.»

Naslednji oddelek (str. 8—86) razvija zgodovino cerkvene zgovernosti. Ta del je pač v vseh dosedanjih enakih knjigah zelo zane-marjen. Zgodovina pridige je tu obdelana tako, da se najprej popiše pridiga starega zakona, potem pridiga Jezusova in apostolov po obliki in vsebini, potem pridiga cerkvenih očetov, sholastikov in naslednjih stoletij.

Nato obravnava pisatelj nekatera temeljna vprašanja cerkvene zgovernosti, govori o nadnaravnem značaju cerkvenega govora, o njegovem namenu, uspehu, o njegovi vrednosti, potrebi in njegovih ovirah (str. 87—112).

Materialna homiletika (str. 113—216) prav natančno opisuje vsebine cerkvenih govorov, kaže vire, odkod se naj ta vsebina jemlje, pa tudi načela, po katerih se naj pridizne resnice izbirajo. V tem delu nam pisatelj prav lepo kaže, kako naj uporabljamo sveto Pismo v verski pouk.

Formalna homiletika (str. 217—345) uči, kako naj cerkveni govornik razodete resnice nudi svojim poslušalcem, da jim bodo ti nauki delujoč živelj nadnaravnega prerodenja. Govornik jih mora prirediti v dušeslovnem oziru tako, da se jih oklenejo vse dušne sile ali zmožnosti, podati jih mora v določeni razvrstitvi (dispositio) in slovniški in jezikovni obliki (elocutio). To delo je precej težavno in terja dobro naobračbo logičnih, psihologičnih in didaktičnih zakonov.

V zadnjem delu pa se obrne pisatelj do oznanjevalca božje besede. Kristus je z živo besedo ustanovil kraljestvo božje na zemlji in želi, da se ohrani z živo besedo njegovih namestnikov. Kakšen pa naj bo mož, ki v imenu in naročilu Boga in Cerkve stopa pred vernike, da jih vodi k viru luči in življenja? Zveličavni nauki ostanejo namreč mrtev zaklad, ako jim ne da govornik življenja. Življenje pa jim mora dati le tak duhovnik, v katerem so nebeški nauki popolnoma oživel. To pa zahteva vsestransko izobrazbo njegovo, nabožno, znanstveno in skustveno (str. 346—401). Konečno sledi dvojni register, osebni (str. 403—406) in stvarni (str. 407—410). Oba naredita knjigo prav porabno, ker se vsaka imenovana oseba in stvar pri zopetni rabi lahko takoj najde.

Rajni spisatelj te obširne homiletike je več desetletij poučeval pastirno na vseučilišču v Friburgu in je mnogo časa in truda porabil tudi za to delo. Kar ga je učila lastna večletna skušnja in kar je spo-

znal po mnogih lastnih naporih in temeljitem premišljevanju, to je obdelal v strogo sistematičnem delu s tako natančnostjo in marljivostjo, da spada sedaj ta homiletika med najizbornejša dela te vrste.

Prav mnogovrstno je porabil spise svetih cerkvenih očetov, posebno sv. Avguščina in sv. Gregorija Velikega, pa tudi sveto Pismo. Upošteva sicer načela naravne zgovernosti, ki jih zastopata Ciceron in Kvintilijan, vendar pa oznanjevanje božje besede strogo omeji od svetne zgovernosti. Ta mu ni kakor drugim podlaga duhovne zgovernosti, ampak le naravni pomoček.

V knjigi se razodeva zdrava strokovna sodba, pa tudi vzorno nazoriranje o duhovniški in cerkveni govorniški službi. Pisatelj kaže povsod prepričanje o imenitnosti in važnosti pridigarke službe in ljubezen do oznanjevanja besede božje. Zato se bo pa tudi vsak pozoren čitatelj te knjige zavzel za navdušeno izvrševanje govorniškega poklica in si pridobil novih nagibov, da bo z večjo vnemo in s temeljitim umevanjem izdeloval in predaval cerkvene govore.

Knjiga je po svoji obsežni vsebini in originalni samostojnosti vredna vsega priporočila.

Somrek.

Die göttliche Vorsehung. — Kanzelreden von Dr. August Huber, Diözesanpräses und Dompräbendar in Freiburg i. Br. Erste und zweite Auflage. (**Die Kreuzesfahne im Völkerkrieg.** Erwägungen, Ansprachen und Predigten, gesammelt und herausgegeben von Dr. Joseph Schofer und Dr. Albert Kieser. Neuntes Bändchen). 8° (VIII und 182 S.) Freiburg 1915, Herdersche Verlagshandlung. M 2.—; geb. in Leinw. M 2.50.

V časih splošnega trpljenja, kakršni so dnevi sedanje vojske, ne moremo dovolj pogosto in dovolj poudarno vernikov in sebe tolažiti z zavestjo: »Ecce non dormitabit neque dormiet, qui custodit Israel« (Ps 120, 4). V navedeni knjigi imamo deset pridig o božji previdnosti. Prve tri obravnavajo temeljne resnice o ohranjanju in vladanju sveta, naslednje štiri pojasnjujejo dozdevna nasprotja, zadnje tri kažejo delovanje božje previdnosti v zgodovini našega odrešenja in izpodbujejo k sodelovanju z ljubezni polnim vodstvom božjim. Praktične zaključke iz premišljevanja o božji previdnosti podaje pisatelj k sklepu po učenem delu jezuita Lessija »De perfectionibus divinis« (XI, 9) in konča svoj spis z molitvijo istega učenjaka (op. cit. XI, 10).

Knjiga bo pridigarjem, ki žele govoriti o božji previdnosti, zlasti čenameravajo imeti več govorov o tem predmetu, prav dobro služila.

Lukman.

Psalmi et Cantica secundum ordinem in psalterio romano. Razložil † Anton Bonaventura, škof ljubljanski. V Ljubljani, 1915. Samozaložba. — Natisnila Katoliška tiskarna.

Po tem latinskem naslovu bi človek mislil, da so tu latinski psalmi na kak način samo razloženi. V resnici pa je v delu veliko več. Tu je popolna, nova slovenska prestava vseh psalmov in spevov, in sicer po vrsti, kakor se nahajajo v rimskem psalteriju. Pri vsakem psalmu je 1. splošni uvod, kjer se pove par besed o napisu, o avtorju, o razdelitvi, o postanku ter posebnosti tega psalma. Potem je 2. podrobna

razprava, kjer je na eni strani latinski tekst, na drugi pa samostojna slovenska prestava, deloma doslovna, deloma eksegetična s kratko razlago v začetku, med posameznimi verzi in ob koncu psalmovih verzov. H koncu so 3. misli duhovnika, t. j. kratka meditacija za duhovnika z ozirom na vsebino dotičnega psalma.

Knjiga hoče doseči, »da bi naši duhovniki imeli v rokah ne preobsežno, lahko umljivo in bolj pristržno razlago, prirejeno ravno za molitev, ne za težak študij.« Prirejena je tako, da bo gotovo dosegla ta vzvišen namen, veliko prej kakor katera drugojezična razlaga sv. psalmov.

Z veseljem in s hvaležnostjo pozdravljamo to krasno knjigo in jo priporočamo kar najtopleje slovenskim duhovnikom. Zlasti pa izrekamo srčno željo, da bi bila zvesta spremljevalka vseh slovenskih bogoslovcev v šolskem času in v počitnicah. Spiritus est Deus, et eos, qui adorant eum, in spiritu et veritate oportet adorare (Io 4, 24).

Natančnejšo oceno prinese »Voditelj«, ko bo delo končano. Dozdaj je izšlo pet zvezkov.

Dr. Slavič.

Kratko navodilo staršem o verskem pouku majhnih otrok.

Spisal Anton Bonaventura, škof ljubljanski. 8° (121). V Ljubljani, 1915. Natisnila Katoliška tiskarna. Cena K 0.25.

S to knjižico so dobile slovenske matere od prevzvišenega ljubljanskega knezoškofa precej natančno navodilo, kako naj poučujejo otroke v verskih resnicah in kako jim naj razlagajo vsakdanje molitve. Res natančno je to navodilo, pa tudi precej obsežno, če pomislimo, da je namenjeno verskemu pouku otrok od drugega do šestega leta.

Vsebinska je razdeljena v tri glavne dele. Prvi del obsega pouk o verskih resnicah za najmlajše drugega in tretjega starostnega leta: O Bogu, Jezusu, Mariji, angelu varihu. Potem sledi o Bogu, grehu, Jezusu obširnejše poučevanje za starostno dobo četrtega in petega leta. Ker se v cerkvenem letu najlepše razodeva Jezusovo življenje in delovanje, se razlaga tudi nanj naslanja. Drugi del pove, kako naj mati uči otroka moliti Oče naš, Češčenomarijo, apostolsko vero, angelovo češčenje, sveti rožni venec. Seznani ga tudi s temeljnimi resnicami, z božjimi in cerkvenimi zapovedmi in s poglobitnimi grehmi. Tudi v tem delu dobi mati navodilo, kako in kaj naj vadi otroka do tretjega leta, pa tudi za naslednja leta. Tretji del hoče otroka sezniniti z Jezusom v naših cerkvah in z Marijo. Kar se tu razloži o Najsvetejšem, zadošča kot bistvena priprava za prvo sveto obhajilo.

Z verskim poukom ne sme čakati tako dolgo, da začne otrok hoditi v šolo. Mati mora podati otroku prvi verski pouk. Marsikatera mati bi bila lahko dosedaj pri svojih otrocih že mnogo več dosegla, pa ni vedela kako in kaj naj uči. V tej knjižici pa najde vse prav dobro razloženo. Če tudi ni misliti, da bi otroci ves ta nauk popolnoma razumeli, sme vendar vsaka mati, ki se bo tako trudila za verstveno izobrazbo svojega otroka, z božjo pomočjo upati lepih uspehov; saj je znano, da so vtisi prvih otroških let najbolj globoki in neizbrisljivi tudi v poznejšem življenju.

To »Kratko navodilo« ne bo le dobro služilo staršem, ampak tudi katehetom, da zidajo na isti podlagi naprej in izpopolnijo, kar se ni doseglo v domači hiši.

Somrek.

V.

Raznoterosti.

Liturgične pesmi ob času vojske.

Stiske vojskega časa so našle odmev v liturgiji. Kako lepe so na primer molitve votivne maše tempore belli v rimskem misalu. Tudi v liturgični poeziji se nahajajo odmevi vojske. Tako ima mozarabska liturgija več pesmi o vojski. Najlepšo izmed njih podajemo tukaj čitateljem. Objavljena je v *Analecta hymnica medii aevi XXVII*, 281 in pri Drevesu, *Ein Jahrtausend lateinischer Hymnendichtung* (Leipzig 1909) II, 134 nsl.

Tempore belli Hymnus.

Tristes nunc populi, Christe redemptor,
Pacem suppliciter cerne rogantes,
Threnos et gemitus, cerne dolorem,
Maestis auxilium desuper affer.

Dire namque fremens, en, furor atrox
Gentis finitimae arva minatur
Saeve barbarico murmure nostra
Vastari, perimens ut lupo agnum.

Defensor quis erit, ni prius ipse
Succurras miserans, auctor Olympi?
Humano generi crimina parcas,
Affectos venia dones amare.

Abram praesidio pertulit olim
Reges quinque tuo, conditor aevi,
Haud multis pueris nempe parentem
Prostratis reducens hostibus atris.

Moses gelidi aequora ponti
Confidens populum torrida carpens
Deduxit, refluens undaque hostem
Extemplo rapiens occulit omnem.

Trecentisque viris Amalecitas
Deiecit Gedeon iussus adire,
Oppressum populum vindice ferro
Liberavit ope fretus opima.

Haec tu, cunctipotens, omnia solus,
In cuius manibus sunt universa,
In te nostra salus, gloria in te,
Occidis iterum vivificasque.

Maiores quippe tua gratia, Iesu,
Quam sit flagitii copia nostri,
Contritos nec enim maestraeque corda,
Clemens, vel humiles spernere nosti.

Salva ergo tua morte redemptos,
Salva suppliciter pacta petentes,
Disrumpe frameas, spicula frange,
Confringe clipeos bella volentum.

Iam caelum gemitus scandat amarus,
Iam nubes penetret vox lacrimarum
Vatum, contritio plebis anhela;
Salvator placidus, iam miserere.

I.

Razprave.

1.

Zavod za višjo vzgojo svetnih duhovnikov pri sv. Avguštinu na Dunaju in Slovenci.

Spisal dr. Jožef Lesar,

častni kanonik, ravnatelj duh. semenišča i. dr. v Ljubljani.

(Dalje.)

III.

Slovenci, gojenci zavoda.

Slovenci smo v cerkvenem obziru podrejeni goriški in solnograški metropoliji ali cerkveni pokrajini. K prvi spadajo goriška nadškofija, ljubljanska, tržaško-koperska, poreško-puljska in krška škofija (Veglia). K drugi spadajo nadškofija solnograška, škofije briksenška, tridenška, lavantinska, krška (Gurk) na Koroškem in sekovska (graška škofija). V štirih izmed imenovanih škofij prebivajo danes po večini Slovenci, v krški škofiji na Koroškem jih je dobra tretjina. Do 1. septembra l. 1859 je velik del sedanje lavantinske škofije pripadal sekovski škofiji, ki je delovalo v nji mnogo slovenskih duhovnikov. Zato moram navesti tudi duhovnike Slovence sekovske škofije, ki so se v zavodu na Dunaju vzgajali. V tem redu navajam torej gojence Slovence po posameznih škofijah.

A. Goriška nadškofija.

Ker je pri možeh goriške nadškofije, ki so se šolali v zavodu na Dunaju, v posameznih slučajih težko določiti narodnost, sem sprejel

v ta seznam vse duhovnike te škofije. Izpustil pa sem dr. Jerneja Legata, ki je kot duhovnik goriške nadškofije na Dunaju študiral, pa je kmalu po končanem učenju prestopil v tržaško-kopersko škofijo ter postal škof te škofije. Zato ga navajam med duhovniki tržaško-koperske škofije.

1. Peteani Anton Mihael, rojen dne 13. avgusta 1789, je bil sin zdravnika (kirurga) Mihaela Peteani, ki je imel blizu goriške prvo-stolne cerkve svojo hišo. Oče mu je umrl že 22. avgusta 1797 star šele 46 let. Po zgodnji očetovi smrti je za nadebudnega dečka skrbel stric Anton Peteani, kanonik (mansionarius) pri goriški stolnici, ki je umrl v visoki starosti l. 1838 in je torej videl nečaka povzdignjenega do škofovske časti. Prve in latinske šole je dovršil v Gorici. Ker je želel postati duhovnik, bogoslovnih šol pa takrat v Gorici ni bilo, je prišel v Ljubljano, učiti se bogoslovja. Leta 1812, dne 4. oktobra, je bil v Bujah (Bullaeis) v Istriji v mašnika posvečen. Posvetil ga je škof novigrajski (Aemonia, Città nuova) Teodor Balbi. Novo mašo je obhajal v Gorici. Potem je nekaj časa deloval v dušnem pastirstvu v Gorici. L. 1814 je postal veroučitelj na c. kr. gimnaziji v Gorici.

V začetku l. 1817 je bil poslan, prvi iz goriške škofije, v novo ustanovljeni zavod za višjo izobrazbo duhovnikov na Dunaj, kjer se je marljivo pripravljajl za stroge izpite do konca šolskega leta 1818. Doktorsko čast iz bogoslovja in cerkvenega prava pa je dosegel na padovanskem vseučilišču l. 1821.

Že leta 1819 je bil Peteani poklican za profesorja St. Zakona in semitskih jezikov na bogoslovno učilišče v Gorico, ki se je tedaj na novo otvorilo. Modroslovno in bogoslovno učilišče goriško je bilo namreč deloma vsled ukaza cesarja Jožefa II, deloma pa vsled nemirnih časov na koncu XVIII. in v začetku XIX. stoletja prenehalo. Semenišče, ki je bilo do tedaj od vojakov zasedeno, se je proti koncu leta 1818 zopet bogoslovcem odprlo. Profesor je ostal Peteani do sklepa šolskega leta 1824. Od leta 1823—1824 je bil tudi vodja modroslovja ali liceja.

Proti koncu l. 1824 je bil imenovan c. kr. vladnim svetnikom in referentom v cerkvenih in šolskih zadevah pri c. kr. guberniju (vladi) v Trstu. Obenem je bil imenovan častnim kanonikom tržaškega kapitlja.

L. 1826 je bil imenovan za prvega škofa združenih škofij poreske in puljske, 9. aprila l. 1827 od papeža Leona XII potrjen, posvečen 24. junija l. 1827 v škofijski, pozneje metropolitni cerkvi sv. mučencev Hilarija in Tacijana v Gorici od goriškega škofa Jožefa Wal-land. Asistirala sta škof krški (Veglia) Sintich in tržaški škof Leonar-dis (Lenardič). Vstoličen je bil 28. oktobra l. 1827 v Poreču, kjer ni

bilo devet let škofa, dne 9. maja l. 1830 pa v Pulju, kjer ni bilo višjega pastirja že 25 let.

Skoro 30 let je modro vladal škofijo. Trudil se je mnogo za duhovski naraščaj in primerno ureditev časnih zadev posameznih duhovskih služeb. Stekel si je obilo zaslug tudi za popravo starodavne poreške bazilike. — L. 1842 je bil imenovan od cesarja Ferdinanda za drskim nadškofom in dalmatinskim metropolitom. Ker pa mu je bilo pretežko, ločiti se od ljubljene škofije, je prosil sv. Očeta in cesarja, naj ga še nadalje pustita v Poreču, kar se je tudi zgodilo. V zahvalo so Porečani dali postaviti v cerkvi M. B. kraljice angelov nov kamenit oltar, umetno delo beneškega kiparja Frančiška Camerona. Po smrti kneza in nadškofa goriškega Frančiška Ksaverija Luschina († 2. maja 1854) mu je bila ponudena tudi ta nadškofija, pa tudi to je odklonil.

Ljubili so ga visoki in nizki, bogati in revni, učeni in priprosti. Čislali so ga trije cesarji: Franc I, Ferdinand I in Franc Jožef I. Zadnji ga je tudi odlikoval z vitežkim križcem c. kr. Leopoldovega reda.

Umrl je 26. junija l. 1857. Dvema duhovnikoma je zadnji dan pred smrtjo izjavil, da se po milosti božji ves čas svojega življenja prostovoljno ni omadeževal s smrtnim grehom. Sklepati torej smemo, da je umrl v krstni nedolžnosti.

Pokopal ga je tržaški škof Jernej Legat dne 1. julija 1857. Hvaležni Porečani so mu postavili l. 1864 v stolnici, v kapelici sv. rožnega venca, primeren spomenik, ki ga je iz marmorja izklesal beneški kipar Alojzij Minisini. Slavnostni govor pri odkritju spomenika je govoril njegov naslednik škof Jurij Dobrila¹.

2. Caffou Feliks Anton je bil rojen 14. januarja l. 1799 v Cirknem. Oče je bil ob francoski okupaciji župan (*«maire»*) v Cirknem. Prvo šolsko znanje si je pridobil pri domačem učitelju. Sedem let star je prišel v Idrijo, kjer je obiskoval tamošnjo šolo. Krog 10 let star je začel gimnazijske nauke v Ljubljani. Bil je učenec Valentina Vodnika l. 1813 in Urbana Jerina leta 1814. Ravnatelj ljubljanskega liceja pod Francozi je bil Jožef Walland, pozneje goriški škof, ki je že takrat dijaka Caffou-a spoznal in vzljubil. L. 1815 in 1816 je obiskoval Caffou licej v Ljubljani, kakor so ga bili Avstrijci preuredili. Provizorični vodja je bil tedaj Matej Ravnikar, ki je umrl kot tržaški škof l. 1845.

L. 1816 je začel Caffou z bogoslovnimi študijami v Ljubljani, ker v Gorici takrat niso imeli ne modroslovnih, ne bogoslovnih študij. Tudi drugi letnik bogoslovja l. 1818 je izvršil v Ljubljani. Učitelji so

¹ Prim. »Antonius Peteani Episcopus Parntinus et Poleansis«, življenjepis, ki ga je poreški škofijski urad, oziroma J. A. poklonil škofu Alojziju Matiju Zorn, ko je nastopil škofijo l. 1883.

mu bili ti dve leti Jurij Dolinar za cerkveno zgodovino, dr. Jurij Supan za biblijsko znanost St. Zakona in Urban Jerin za Novi Zakon. Učil se je tudi slovenščine pri Frančišku Metelku.

L. 1818 je postal goriški škof Jožef Walland, ki je takoj poskrbel, da sta se v Gorici zopet otvorili modroslovno in bogoslovno učilišče. Tako se je zgodilo, da je Caffou l. 1818/19 in prihodnje leto nadaljeval bogoslovne nauke v Gorici. Dogmatiko je učil provizorično Jernej Arko, moralno Jožef Poklukar, oba duhovnika ljubljanske škofije, pastoralko pa Jožef Stibel, pozneje černiski župnik in dekan, umrl kot župnik in dekan v Ločniku l. 1848. Poslušal je Caffou zadnje bogoslovno leto tudi arabščino pod Antonom Peteanijem.

Jeseni leta 1820 ga je poslal škof Jožef Walland na Dunaj na zavod pri sv. Avguštinu. L. 1822, meseca februarja, je bil na Dunaju v mašnika posvečen in je tam obhajal tudi novo mašo. Vseh strogih izpitov ni naredil, ker je bil l. 1824 poklican v Gorico za provizoričnega profesorja moralke. L. 1826, dne 15. februarja, je bil imenovan rednim profesorjem moralke. Kot tak je ostal do konca šolskega leta 1870, ko je po skoro 44letnem službovanju stopil v pokoj.

Od drugega polletja l. 1828 do l. 1832 je nadomestoval učitelja teoretičnega in praktičnega modroslovja na c. kr. liceju v Gorici. Njegov učenec je bil med drugimi poznejši knezoškof krški (Celovec) dr. Valentin Wiery. Eno polletje je namestoval tudi profesorja dogmatike Petra Gorjupa, ki je l. 1828 postal župnik v Ajeltu.

L. 1848 je postal Caffou tudi vodja centralnega semenišča goriškega in namestni vodja bogoslovnih študij. Kot tak je ostal do leta 1859. V tistih hudih letih je mnogo iz lastnega žrtvoval za semenišče in semeniško cerkev.

L. 1855 je postal pravi konzistorijalni svetnik in l. 1857 častni kanonik goriškega metropolitanskega kapitlja. L. 1860 je bil imenovan kn.-nadšk. komisarjem za skušnje v 7. in 8. gimnazijskem razredu ter bogoslovnem učilišču čč. oo. frančiškanov na Kostanjevici v Gorici, kar je ostal do smrti. Umrl je 3. januarja l. 1877.

Bil je bolj praktične narave, ves v zunanjih delih. Rad je pomagal v dušnem pastirstvu; občeval je mnogo z gospodo in bil izpovednik premnogih goriških gospā.

Priljubljen je bil, kakor smo že spomnili, škofu Jožefu Wallandu, znal se je pa prikupiti tudi naslednikom, nadškofu Frančišku Ksav. Luschin in knezonadškofu Andreju Gollmayr.

Kdor ga je poznal, ga je moral čislati zavolj posebne preprostosti in odkritosrčne pobožnosti¹.

¹ Prim. Caffou Felix Antonius et Crobath Iosephus Fridericus. Breves noti-

3. Mosetig (Mosetizh, Mozetič) Janez Ev., rojen v Biljah pri Gorici v hiši po domače »pri Tišlerju« dne 13. novembra 1797, je bil v mašnika posvečen 22. septembra l. 1822. Od 1. novembra 1822 do 1. januarja 1825 je bil duhovni pomočnik pri sv. Ignaciju v Gorici. Dne 17. julija 1823 se je udeležil v Gorici natečaja za službo profesorja moralke na bogoslovnem učilišču v Gorici. Istega dne pa se je udeležil na Dunaju natečaja za isto službo Caffou. Službo je dobil Caffou, Mosetig pa je bil poslan namesto njega v zavod na Dunaj. Tu se je mudil od 8. januarja l. 1825 do 28. marca 1826. Doktorske časti tudi on, kakor Caffou, ni dosegel, ker je bil že 10. aprila l. 1826 postavljen začasnim in potem 14. julija 1827 stalnim profesorjem biblijskih ved St. Z. in semitskih jezikov. Od 10. aprila l. 1826 do konca šolskega l. 1832/33 in potem spet od l. 1837/38 naprej je bogoslovцем po dve uri na teden tudi kurzorično čital sv. Pismo. Od l. 1828/29 dalje je oskrboval semeniško knjižnico. Od 15. oktobra leta 1830 do 19. septembra 1833 je bil tudi podvodja v semenišču in od 10. januarja l. 1837 dalje namestni vodja c. kr. akademične gimnazije.

Z nadškofovim dovoljenjem se je podal Mosetig l. 1846 v Pittsburg v Severni Ameriki, kjer je deloval kot misijonar in generalni vikar tamošnjega škofa. Iz zdravstvenih razlogov pa se je vrnil v Evropo že l. 1850.

Ko se je vrnil v domovino, je nekaj časa upravljal župnijo Prvachino in po smrti črniškega dekana tudi to dekanijo. Dne 18. maja 1853 pa je postal dekan metropolitanskega kapitlja v Gorici po prezentaciji grofa Montecuccolija. Dne 25. avgusta 1853 je postal nadšk. glavni šolski nadzornik, pozneje tudi konzistorijalni svetnik. Dne 3. junija l. 1863 mu je dovolil g. knez nadškof pontifikalije. Ali kmalu nato, dne 7. septembra, je umrl.

Znal je razen slovenskega maternega jezika semitske jezike, ki jih je učil, govoril je latinski, nemški, italijanski, francoski in furlanski jezik. V Ameriki se je priučil še angleščine.

4. Dr. Jederlinig (Jederlinich, Jederlinić) Tomaž je bil rojen 29. septembra 1799 v Omišlju (Omišalj—Castelmuschio na otoku Krku). V mašnika posvečen 30. oktobra l. 1825, je bil l. 1826 poslan na Dunaj v Avguštimej. Dne 20. decembra l. 1829 je postal profesor dogmatike na bogoslovnem učilišču v Gorici. L. 1833 je šel za profesorja dogmatike v Brno na Moravsko, l. 1836 pa na vseučilišče v Padovo za profesorja cerkvenega prava. Bil je namreč doktor obojega prava, kanoniškega in civilnega. Od leta 1841—1843 je bil vladni svetnik v

Benetkah. Od l. 1843—1856 je bil škof Dubrovniku (Ragusa) v Dalmaciji.

5. Dr. De Bosizio (Božič) Gustav (p. Atanazij S. J.) je bil rojen iz plemiške družine 30. aprila 1809 v Gorici. Bogoslovja se je učil v Gorici. V mašnika je bil posvečen 25. septembra 1831. V Avguštinu na Dunaju je bil od l. 1831 do 20. oktobra 1835 ter dosegel doktorsko čast. Dne 1. novembra 1835 je postal namestni učitelj dogmatike v centralnem semenišču v Gorici, l. 1836 profesor tega predmeta. Obenem je bil tudi knezoškofjski tajnik. Kmalu pa je zapustil svet ter vstopil 18. marca 1837 v novicijat Družbe Jezusove v Gradcu. Ime Gustav je odložil, ker je bolj pri protestantih običajno, ter si nadel ime Atanazij. Ko je prestal dveletno preskušnjo, je postal prefekt v Terezijanišču v Inomostu (Innsbruck). Tu je ostal do l. 1848, ko je bilo Terezijanišče v Inomostu odpravljeno. Naslednja leta je nadaljeval študije v Inomostu. L. 1852 je postal svetovalec (socius) tedanjega provincijala p. Petra Beckxa, katerega je prihodnje leto kot odposlanec provincije spremljal tudi v Rim h generalni kongregaciji. Na tem zboru je bil p. Beckx izvoljen generalom Družbe Jezusove. P. Bosizio se je vrnil kot provincijal avstrijske redovne provincije. Provincijal je ostal do leta 1856. Od tedaj je do l. 1861 opravljal različne redovne službe. Nekaj časa je predaval moralko v Inomostu, bil spiritual v Kalocsi na Ogrskem, potem duhovni voditelj (instruktor) »tretje probacije« v Št. Andražu na Koroškem in naposled od l. 1858—1861 vodja (rektor) v Požunu (Preßburg). Od tu je šel zopet za spirituala v Kalocso, katero službo je še 35 let, prav do smrti l. 1896 opravljal. V Kalocsi je obhajal ne samo zlato, ampak tudi biserno mašo. Umrli je l. 1896 v 87. letu starosti in 59. letu redovnega življenja.

P. Bosizio je bil pobožen in učen redovnik. Krasile so ga razne čednosti, ki jih je družila modrost. Bil je častni član družbe sv. Tomaža Akvinskega v Rimu, ki ima nalogo zagovarjati sholastična načela. Razen spisa »Das Hexaëmeron und die Geologie«, ki je izšel pri Fr. Kirchheimu v Mogunciji (Mainz), je zapustil nepregledno vrsto rokopisnega blaga bogoslovne in zgodovinske vsebine, ki priča o njegovi izredni delavnosti in obsežni učenosti¹.

6. Codelli, baron pl. Fahrenfeld Avguštin, rojen 15. aprila 1807, posvečen 19. septembra 1830, nadškofov dvorni kapelan 11. februarja 1831, v zavodu pri sv. Avguštinu na Dunaju od 11. marca 1833 do 27. novembra 1833. Dne 15. decembra 1833 je postal stolni prošt v Gorici. Kot tak je umrl 23. maja 1880. Kakor ime pove, je bil Italijan.

¹ Prim. Emil Bülow S. J., Hundert Lebensbilder aus der österr.-ungar. Provinz der Gesellschaft Jesu. Als Manuskript gedruckt 1902.

7. Zängerle Alojzij je bil rojen 20. junija l. 1811 (19. junija 1812?) v Reki. Za mašniško posvečenje premlad, je bil še kot akolit poslan na Dunaj v Avguštej. Tu je bil od 14. decembra 1833 do 1. oktobra 1837. Na Dunaju je bil v mašnika posvečen 10. septembra 1835. L. 1837 je postal namestujoči in l. 1838 pravi profesor dogmatike, l. 1863 pa profesor bibličnih ved N. Z. Istega leta je postal tudi svetnik cerkvenega sodišča in prosinodalni eksaminator za samostojne duhovniške službe, l. 1871 pa pravi konzistorijalni svetnik. L. 1873 je stopil v pokoj. V pokoji je živel nekaj časa v Gorici, l. 1877 v Korminu, l. 1878 v Gradiški. Umrli je 11. septembra 1890. Profesor Zängerle je v mladih letih najlepše, prav akademično predaval dogmatiko, v poznejših letih pa se mu je v glavi v znanstvenem oziru precej mešalo, ker je veliko, pa premalo razborito bral (n. pr. Güntlerja in dr.)¹.

8. Dr. Della Bona Ivan Jakob, rojen v Gorici dne 13. novembra 1814, je bil v mašnika posvečen dne 25. januarja 1838. V Avguštej je bil od 23. septembra 1837 do 12. junija 1841 ter je dosegel doktorsko čast. Bil je nekaj časa veroučitelj na c. kr. gimnaziji, potem učitelj pastore na bogoslovnem učilišču v Gorici. O njem pravi Marušič², da so ga bogoslovci prav radi poslušali; preprosta latinščina mu je gladko tekla in praktični predmet je bil sam na sebi mikaven. Nato je postal c. kr. vladni svetnik in šolski referent v Benetkah, kanonik metropolitskega kapitlja v Solnemgradu (Salzburg), naslovni škof Tenedski in part. infid., posvečen 14. junija 1874 v Solnemgradu ter pomožni škof kardinala-nadškofa solnograškega. Dne 16. junija 1879 je bil imenovan knezoškofom v Tridentu ter potrjen dne 27. februarja 1880. Umrli je v Tridentu dne 17. novembra 1885.

Bil je c. kr. naslovni dvorni kapelan, vitez c. kr. reda železne krone III. vrste ter častni kanonik metropolitskega kapitlja v Gorici³.

9. Dr. Caffou Ivan, rojen v Cirknem, h. št. 84, dne 30. maja 1815, brat Antona Caffou, ki smo o njem prej govorili⁴. Oče Štefan je bil v francoski dobi »maire« in civilni komisar, pred katerim so za Francozov mladi zakonski pari pred cerkvenim obredom morali sklepati civilne zakone. Janez je bil bolehen mladenič, ki se baje ni nikdar smejal. Že kot dijak je bil izredno pobožen in zelo marljiv. Stanoval je z bratom Alojzijem pri bratu duhovniku, profesorju Antonu, v Gosposki ulici (Via Signori, nasproti hotela »Tri krone«), dokler ni vstopil v semenišče. V mašnika je bil posvečen l. 1840 v Gorici, kjer je imel tudi novo mašo, in sicer prav na tihem, da bi jo čim bolj

¹ Prim. Andrej Marušič, *Moja doba in podoba*, str. 40. — ² Op. cit. str. 43.

³ Prim. Steph. Kociančič, *Historia archidioec. Goritiensis*, pg. 156 sq.

⁴ Prim. str. 67.

zbrano in pobožno opravil. Kapelanoval ni nikjer; vsaj znano ni, da bi bil kje v službi.

Od 28. januarja 1841 do 22. maja 1844 je bil v Avguštinyu na Dunaju, postal doktor bogoslovja, pa prišel na jetiki bolan domov. Dasi so mu branili, je do zadnjega maševal in tako izpodbudno molil, da so ga splošno imenovali »svetnika«. Njegov vsakdanji izprehod je bil, dokler je mogel hoditi, do studenca v »Zatrepu« pri Cirknem. L. 1844 2. julija se je pripetila nesreča v Laznicah v Želinjah, ko se je podrl na novo obokani most in pokopal v globočini pod razvalinami šest oseb, med temi tudi dva brata Janezova, namreč Jožefa in jurista Alojzija. Ta pretresljivi dogodek je gotovo tudi vplival na šibko zdravje bolnega doktorja, ker je že dne 27. avgusta 1844 v Gospodu zaspal. Pokopan je v družinskem grobu pri sv. Jerneju v Cirknem¹.

10. Dr. Castellani Dominik se je rodil 20. julija 1814. V Avguštinyu je bil od 16. septembra 1841 do 20. maja 1845 ter postal doktor sv. Pisma. Bil je dolgo vrsto let spiritual v centralnem semenišču v Gorici. Bil je mož resnega, bledega, asketičnega obraza in značaja. Videti blede njegovo podobo in slišati njegov tresoči se glas, že to je močno vplivalo na mlade bogoslovce. Bil je pobožen in učen, njegove vsakdanje ekshorte so bile sestavljene v lepi latinščini². Leta 1864 je postal kanonik, 1866 kanonik sholastik. Umrli je 1. marca 1887. Ime pove, da je italijanske narodnosti.

11. Respet Andrej (p. Teofil) je bil rojen v Cirknem, dne 4. oktobra l. 1821. V mašnika je bil posvečen 21. septembra 1846. L. 1847 je bil poslan v Avguštiny na Dunaj, od koder se je pa leta 1848, ko je bila izbruhnila revolucija, vrnil v domovino. Dne 9. septembra je šel za kapelana v Kanal. Ko so ga l. 1849 po končanih nemirih zopet povabili na Dunaj, je vabilo odklonil, ker mu je pastirjevanje bolj ugajalo in, kakor se je sam izjavil, tudi njegovemu takrat šibkemu zdravju bolj prijalo. L. 1852 je prosil naj bi smel v Pittsburg v Sev. Ameriko za misijonarja. Vleklo ga je za Ivanom Mosetigom³. Ordinariat mu je to prošnjo odklonil in ga poslal 24. novembra istega leta za duhovnega pastirja v Gorenje polje. Tu je ostal do 26. novembra 1856, ko je postal katehet na goriški gimnaziji. Od 2. marca do 20. novembra 1857 je zraven še supliral pastoralko v centralnem semenišču, ko je bil imenovan stalnim profesorjem. Istega leta ga je bil nadškof Andrej Gollmayr postavil za ravnatelja novo ustanovljenega deškega semenišča, kar je ostal do l. 1869. Dokler je bil svetni duhovnik, je bil tudi prosinodalni eksaminator za samostojne duhovske službe.

¹ Prim. Kociančič, Caffou Felix Antonius str. 6.

² Andrej Marušič, Moja doba in podoba, str. 37 ss. — ³ Prim. zgoraj, str. 69.

L. 1880 je vstopil v frančiškanski red (p. Teofil), v katerem je po prestanem enoletnem novicijatu deloval kot pridigar in spovednik. Septembra l. 1882 je šel na Trsat, l. 1884 pa zopet nazaj v Gorico. Umrl je dne 6. marca 1891 na Kostanjevici v Gorici.

12. Zhiuk Avguštin (Čivek, Čivk, Čuk, Čiuk), rojen 24. avgusta 1830 v Biljah, je bil v mašnika posvečen 28. avgusta 1853. V Avguštimeju je bil od l. 1852—1853. Služboval je kot duhovni pomočnik v Zgoniku, Černičah, Komnu in na Gradišču, kot ekspozit v Št. Tomažu, kot vikar v Sovodnjah. Od l. 1871—1876 je bil župnik v Nemškem Rutu, od koder je šel radi bolezni in raznih nesporazumljenj za vikarja v Štanjel. L. 1879 je postal župnik na Vogrskem, kjer je umrl dne 21. septembra 1888.

13. Dr. Hrast Janez Nep., rojen 23. marca 1830 v Livku pri Kobaridu. V začetnih naukih ga je poučeval tedanji livški kurat Jožef Sabladofski, eno leto normalne šole je dovršil v Kobaridu, gimnazijo in bogoslovje pa v Gorici, vedno prvak med součenci. V mašnika je bil posvečen, po končanem 3. letu bogoslovja, meseca septembra leta 1853 ter bil prihodnje šolsko leto prefekt v semenišču. Jeseni l. 1854 je bil nastavljen kot provizorični katehet c. kr. nižje realke in normalke ter provizorični učitelj katehetike in pedagogike v centralnem semenišču v Gorici.

Nadškof Andrej Gollmayr, ki je 24. junija 1855 zasedel goriško metropolitsko stolico, je hitro spoznal velike duševne zmožnosti Hrastove, ter ga še tisto jesen poslal v Avguštimej, da bi dosegel doktorsko čast. V zavodu je bil od 2. oktobra 1855 do 12. junija 1858, ko se je kot doktor vrnil domov.

Že 24. junija 1858 je nastopil službo profesorja fundamentalnega bogoslovja v centralnem semenišču v Gorici, obenem pa je opravljal službo dvornega kapelana in tajnika cerkvene in zakonske sodnije. Po nagli smrti Jakoba Stibiela (20. junija 1861) je postal profesor cerkvene zgodovine in cerkvenega prava. Fundamentalno teologijo pa je za njim prevzel dr. Alojzij Zorn, ki se je bil pred kratkim vrnil z Dunaja.

Na mesto Stibiela je bil Hrast imenovan tudi za svetovalca zakonske sodnije in za prosinodalnega eksaminatorja. V septembru leta 1864 je bil imenovan vodjem centralnega semenišča, kar je ostal do prezgodnje smrti. Za semenišče si je stekel neprecenljivih zaslug.

L. 1865 je postal konzistorijalni svetnik, 8. decembra 1870 pa častni kanonik metropolitskega kapitlja v Gorici. Umrl je 18. septembra 1874 za zlatenico (Ictericia maligna), star šele 44 let.

Bil je, kolikor so mu dopuščale okoliščine, tudi slovstveno delaven. Že kot bogoslovec je sodeloval pri »Starem Urbanu«, ki ga je

izdala Družba sv. Mohorja. V časniku »Glas« je priobčil več člankov o civilnem zakonu. V učenjaških krogih pa je postalo znano njegovo ime, ko je izdal l. 1869 pri Seitzu v Gorici cerkveno zgodovino učenega frančiškana Vascottija z naslovom: *Institutiones Historiae Ecclesiasticae Novi Foederis auctore R. P. Claro Vascotti Min. Obs. Ref. Provinciae Carnioliae lectore emerito*. Tretja pomnožena in popravljena izdaja te knjige, ki je bila po več bogoslovnih učiliščih, koder se cerkvena zgodovina latinski uči, kot učna knjiga vpeljana, je izšla leta 1873.

Hvaležni duhovniki so mu v obednici centralnega semenišča postavili spomenik: doprsni hip z dobro zadetim obrazom, izklesan iz kararskega marmorja od rimskega umetnika Gavidencija Procacciante, z napisom:

Doctori Ioanni Nep. Hrast
 Canonico Eccl. Metrop. Gorit.
 Ad Honores
 Rectori Sem. Cent. Gorit.
 Clerus Dioecesis Venerabund.
 Posuit.
 Natus in Livek 23. Mart. 1830. Obiit
 18. Sept. 1874.

V izpraševalni dvorani goriskega semenišča pa so obesili njegovo prav dobro sliko¹.

14. Dr. Zorn Alojzij Matija se je rodil dne 13. januarja 1834 v Prvačini, na prijaznem holmcu v Vipavski dolini, 12 km od mesta Gorice. Bil je najstarejši in tudi najnadarjenejši sin izmed peterih otrok. Njegova rojstna hiša je bila znana »mežnarjeva« hiša, kajti njegov oče Anton je bil član že tretjega rodu, v katerem se je ohranila cerkvenikova služba, ki jo je z veseljem in vestno opravljal. Bil je tudi edini učitelj v tej občini in sicer skozi dobo kakega pol stoletja. Vsi občinarji, moški in ženske, do tretjega rodu so se šolali v njegovi šoli in tako tudi njegovi lastni otroci. Drugi njegov sin Jožef (rojen 3. aprila 1837) je postal ljudski učitelj. Umrl je 6. decembra 1871. Četrti sin Avguštin je umrl kot dijak c. kr. gimnazije v Gorici. Tretji sin Ambrož je bil doma gospodar. Po dovršeni domači šoli je bil poslan Alojzij v Gorico, kjer je zvršil »normalko« in gimnazijo; bil je v vseh razredih odličnjak, tudi zrelostni izpit je prestal z odliko. Po končani gimnaziji je prestopil v centralno semenišče v Gorici. Tudi tu se je odlikoval s pridnostjo in miroljubnim značajem. Ker je bil premlad, je moral čakati nekaj mesecev do mašniškega posvečenja. V mašnika je bil posvečen 13. januarja 1857, vprav na 23-letni dan

¹ Stephanus Kociančič, Doctor Ioannes Nep. Hrast, Breves notitiae biographicae. Edit. altera. Goritiae 1875.

svojega rojstva, in sicer po knezonadškofu Andreju Gollmayrju, rojenem v Radovljici na Kranjskem.

Radi njegove nadarjenosti in pridnosti je bil poslan še istega leta 1857 v c. kr. višji duhovski izobraževalni zavod pri sv. Avguštinu na Dunaju, kjer je ostal do l. 1860 in postal doktor sv. Pisma. Tega leta se je vrnil v svojo domovino v veliko veselje svojemu očetu, ki mu je šel s sinom Jožefom do Ljubljane naproti.

Še istega leta 1860 je postal dr. Alojzij Zorn podvodja in ekonom v centralnem semenišču v Gorici. Pozneje je bil suplent dogmatike in obenem knezonadškofijski tajnik. Leta 1863 je postal profesor dogmatike in prosinodalni izpraševatelj. Profesorsko službo je skrajno vestno opravljal do l. 1880. Z najvišjim odlokom je bil imenovan leta 1870 za c. kr. naslovnega dvornega kapelana.

Leta 1874, po smrti semeniškega vodja dr. Janeza Hrasta, je sprejel tudi vodstvo centralnega semenišča do l. 1880. L. 1875 je postal konzistorijalni svetovalec, istega leta tudi častni kanonik metropolitanskega kapitlja, leto pozneje član c. kr. deželnega šolskega sveta za Gorico in Gradiško.

Radi slabotnega zdravja in rahločutnega značaja je l. 1880 popustil vodstvo in profesuro v semenišču ter je postal kanonik metropolitanskega kapitlja v Gorici. To službo je opravljal dve leti; že dne 24. avgusta 1882 je bil namreč imenovan z najvišjim odlokom Njegovega Veličanstva cesarja Franciška Jožefa I za poreško-puljskega škofa; dne 25. septembra istega leta je Njegova Svetost papež Leon XIII. potrdil to imenovanje in dne 14. januarja 1883 je bil Zorn v škofa posvečen v Gorici od knezonadškofa dr. Andreja Gollmayrja ob asistenci tržaškega škofa Janeza Glavine in krškega škofa dr. Aniana Franciška Ferretiča. Slovesna intronizacija v Poreču se je izvršila dne 4. marca 1883. Za to priliko mu je poklonil pesnik Simon Gregorčič naslednji sonet:

Apostol božji, Istre oče novi,
Let srečnih mnogo Večni Te ohrani,
Ohrani Te in Te nesreč obrani
In z blagoslovom slednjim blagoslovi!

Z nebeškimi obdaj Te Bog darovi
In verne s Tabo, ki so v skrb Ti dani,
Istran da srečen bo in Ti z Istrani,
U službi to zaslužil si Njegovi!

Mar treba je te prošnje srčne moje?
Zatrdno vem, da bode Ti podporen
On, ki izročil Ti je verne roje.
Radostno pa Istran Ti bo pokoren,
Na Te oči bo zvesto vpiral svoje:
Učitelj in vodnik boš Ti mu — vzoren.

Kot puljski škof je bil vstoličen dne 13. maja 1883. Pa že dober mesec pozneje je bil z najvišjim odlokom cesarja Frančiška Jožefa I z dne 22. junija 1883 imenovan za goriškega knezonadškofa; dne 9. avgusta 1883 je bil od sv. Stolice potrjen in dne 14. oktobra 1883 v Gorici slovesno vstoličen. Leta 1887 je nadškof dr. Alojzij Zorn postal c. in kr. tajni svetovalec Njegovega Veličanstva cesarja Franca Jožefa I.

Knezonadškof in metropolit Alojzij je vladal goriško nadškofijo, ki obsega štiri ji podložne škofije (krško, ljubljansko, tržaško-koprsko in poreško-puljsko), od leta 1883 do leta 1897.

Kakor je bil škof Alojzij po svoji naravi sama dobrotljivost in miloba, rahločuten in blagosrčen, tako se je kazal tudi proti svojemu bližnjemu, prvaku in prostaku, bogatinu in revežu. Hotel je izpolniti prošnjo in željo vsakega, ako je bila le količkaj opravičena; neuslišan, bodisi duhoven ali lajik, je malokdo zapustil njegovo palačo. Hotel je biti vsem vse. Ščasoma se je pa uveril, da tako ne more iti dalje. In res! Goriška nadškofija, že glede jezika razdeljena v tri tabore in po raznovrstnosti značaja prebivalcev needina in razkosana, je kakor v mnogo drugem, tako tudi v verskem in dušnopastirskem pogledu z ozirom na nje vspešno vladanje pač takšna, da stavi na svojega višjega dušnega pastirja zahteve, ki jih more vspešno in blagotvorno obvladati le mož jeklenih živcev in skozi in skozi neupogljive stalnosti in kreposti, le mož, ki se ne da upogniti niti po obljubah in sladkih besedah niti z groženjem in pretenjem, le mož, ki v usodnih dneh in odločilnih slučajih, če treba, ne pozna ne milosrčnosti in rahločutnosti, ne prizanesljivosti, ampak krene vedno srednjo zlato pot ne glede na desno ali levo. Ali takih redkih lastnosti, take odločnosti in neustrašenosti, se zdi, ni imel nadškof Zorn. Zato je postajal proti koncu svojega škofovanja malodušen in nekako duševno pobit. Nadaljnje raznovrstne in neizogibljive nevšečnosti, ki jih je moral prenašati in jih je tudi voljno prestajal, so mu polagoma in v teku zadnjih mesecev bistri njegov um nekoliko omračile. Ko se je pomoč domačih zdravnikov opetovano izkazala neizdatna in celo brezuspešna, je bil poslan nadškof Alojzij na Dunaj v sanatorij dr. Svetlina. Tu je živel žalostne dni v samotni sobici. A duševni njegov položaj se nikakor ni izboljšal, marveč je bolezen le napredovala, bilo mu je čedalje huje in huje, dokler ni pretrgala prijazna parka rahle niti njegovega pozemeljskega življenja ter ga tako rešila prebridkega, a nezavestnega stanu. Umrl je dne 8. julija 1897¹.

¹ Prim. Dr. Jos. Pavlica, Dr. Zorn Alojzij Matija, v Koledarju družbe sv. Mohorja 1899, str. 30 ss.

Truplo pokojnikovo je bilo z Dunaja po južni železnici dne 13. julija 1897 prepeljeno v Gorico. Pokopan je bil v grobnici kapele na starem pokopališču, kjer čaka vstajenja v družbi svojih prednikov.

15. Dr. Valussi Evgenij Karel, rojen v Talmasons 11. februarja 1837, je bil v mašnika posvečen 12. februarja 1860. V Avguštinyu na Dunaju si je pridobil doktorsko čast v letih 1860—1864. Po končanih študijah na Dunaju je postal spiritual v duhovskem semenišču v Gorici. L. 1870 po upokojitvi Caffoua je postal profesor moralke v goriški bogoslovnici. L. 1880 je bil imenovan infuliranim proštom goriškega metropolitnega kapitlja in pravim konzistorijalnim svetnikom. V tej dobi je bil tudi več let državni poslanec za furlanske kmetiške občine. L. 1884 ga je knezonadškof postavil nadzornika v samostanski šoli na Kostanjevici. L. 1886 je postal škof v Tridentu, kjer je po blagosloju delovanju umrl dne 11. oktobra 1903.

16. Dr. Gabrijevčič Jožef je bil rojen v Prelesju pri Plaveh, dne 30. januarja 1840. Starši njegovi, oče Štefan in mati Katarina, sta bila premožnega kmečkega rodu. Izšolala sta v Gorici dva sina, ki sta se oba povspela do visokega stališča, našega Jožefa in njegovega brata Mihaela, ki je postal l. 1909 dvorni svetnik pri najvišjem sodišču na Dunaju. Jožef je z odliko zdelal gimnazijo in bogoslovne nauke v Gorici ter bil v mašnika posvečen dne 7. aprila 1863. Kapelanoval je potem dve leti v Prvačini. Radi njegovih velikih zmožnosti ga je knezonadškof Gollmayr poslal na Dunaj v zavod za višjo svečeniško izobrazbo. Tu se je šolal od 25. februarja 1865 do 28. junija 1869. Po končanih študijah v Avguštinyu in pridobljenem doktorstvu je zopet dve leti kapelanoval in sicer v Rihenberku. Odtam je prišel l. 1871 v osrednje semenišče, kjer je prebil 12 let kot spiritual in potem 25 let kot vodja, skupaj torej 37 let. Od l. 1884 do Velike noči 1908 je bil namestni vodja bogoslovnih študij.

V centralnem semenišču je bil tudi profesor, in sicer 35 let. Najprej je predaval sedem let Novi Zakon, potem pet let pastirstvo in zadnjih 23 let do smrti pa cerkveno zgodovino in cerkveno pravo. Iz tega vidimo, da je bil v različnih predmetih dobro podkovan kakor malokdo. Bil je tako vzgojitelj in učitelj mnogih duhovnikov štirih škofij, goriške, tržaške, poreške in krške.

V »Folium periodicum« se nahaja več člankov iz njegovega pisa. Pa tudi z živo besedo ali v zasebnih pismih je mnogim duhovnikom, ki so se v raznih zadevah zaupno nanj kot strokovnjaka obračali, rad in dobro svetoval. L. 1902 je postal častni kanonik metropolitnega kapitlja v Gorici ter konzistorijalni svetnik, ko je bil že prej od sv. Očeta odlikovan z naslovom kamornika in pozneje z naslovom domačega prelata Njih Svetosti. Bil je tudi prosinodalni eksaminator

in kn.-nadšk. komisar za c. kr. veliko gimnazijo in za c. kr. veliko realko.

Bolehal je na črevesnem raku pet mesecev ter blaženo umrl v 70. letu starosti 24. marca 1909. Pokopan je na Sv. Gori, kakor je sam želel.

Rajni je bil ustanovnik Alojzijevišča, predsednik »Slovenskega sirotišča«, predsednik društva sv. Jožefa za pomoč bolnim duhovnikom, dobrotnik in podpornik »Slov. kat. delavskega društva«. Zanimal se je za katoliška dijaška društva. Akademičnega društva »Danica« na Dunaju in društva »Zarja« v Gradcu se je tudi v oporoki spomnil.

Bil je rojen govornik. Kjer je kot kapelan pastiroval, so si poslušalci še dolgo pripovedovali njegove poljudne govore.

Gabrielevič je posegel tudi v politično življenje goriških Slovencev. Svoj čas je bil glavna opora poslancu vitezu dr. Jos. Tonkliju in njegovi stranki. V politiki pa ni bil srečen; — ali kdo je za vse?

17. Dr. Flapp Janez, Italijan po rodu, rojen dne 18. aprila 1845 v Korminu (Cormons), je bil v mašnika posvečen dne 19. septembra 1868. V zavodu na Dunaju je bil od dne 4. oktobra 1870 do 20. avgusta 1873. L. 1873 je postal spiritual v osrednjem semenišču v Gorici, l. 1875 namestni učitelj, l. 1876 pa profesor cerkvene zgodovine in cerkvenega prava na bogoslovnem učilišču v Gorici. Dne 28. oktobra 1884 je bil imenovan poreško-puljskim škofom, potrjen 13. novembra, posvečen v goriški stolnici 4. januarja 1885, slovesno vstoličen v Poreču 15. marca, v Pulju pa 24. maja 1885. Umrl je nagle smrti 27. decembra 1912 v Poreču.

18. Godnič Jožef, rojen 14. marca 1851 v Komnu na Krasu, posvečen 21. marca 1874, je bil v zavodu na Dunaju od 4. novembra 1875 do 9. januarja 1877. L. 1878 je bil nastavljen kot duhovni pomočnik v Solkanu, 1889 kot vikar v Kronbergu. Od l. 1895 naprej je kurat v Grgarju pod Sv. Goro.

19. Dr. Gregorčič Anton. Rojen je bil 2. januarja 1852 na Vrsnem v županiji Libušnje pod sivim Krnom na Tolminskem. Šolal se je najprej doma pod vikarjem Jan. Červom, potem od novembra 1859 do avgusta 1875 v Gorici, kjer je z odliko dovršil normalko, gimnazijo in bogoslovje. V mašnika je bil posvečen dne 10. januarja 1875.

Od 20. avgusta do konca oktobra 1875 je deloval kot subsidiarij pri božjepotni cerkvi na otoku Barbana. Od 4. novembra 1885 do meseca januarja 1879 je nadaljeval študije v Avguštineju na Dunaju, kjer je dne 17. januarja 1879 promoviral za doktorja bogoslovja. Takoj potem je prišel v Gorico, kjer je bil od 24. aprila do 20. oktobra 1879

duhovni pomočnik pri župni cerkvi sv. Ignacija na Travniku. Obenem je v drugem polletju šolskega leta 1878/79 poučeval modroslovje v goriški osrednji bogoslovnici. Z oktobrom 1879 je nastopil s sredstvi jubilejne potovalne ustanove dunajskega vseučilišča znanstveno potovanje po Nemčiji in Švici, ki je trajalo do avgusta 1880.

Od 1. oktobra 1880 je bil suplent, od 1. julija 1881 pa profesor dogmatike in fundamentalke v goriškem centralnem semenišču, kjer je obenem poučeval do l. 1889 tudi modroslovje.

Kot pisatelj je sodeloval pri »Folium periodicum«. Pisal je »De divinis nominibus«. Pomladi l. 1882 je prevzel upravnništvo, jeseni pa uredništvo tedaj konservativne »Soče«, katero je vodil z majhnim, pol leta trajajočim presledkom do jeseni l. 1889.

Glede njegovega socialno-gospodarskega delovanja je omeniti, da je sodeloval meseca marca 1882 pri ustanovitvi »Slov. bralnega in podpornega društva«, ki mu je kot podpredsednik in predsednik načeloval do l. 1900, ko so na občnem zboru pri volitvah zmagali liberalci. Temu društvu je pridobil pravico okrajne bolniške blagajne. Osoval je podružnice tega društva v Solkanu, v Mirnu in Biljah, v Mirnu pozneje še pomožno blagajno z enako pravico. Prirejal je izlete, shode in poučne večere bralnega društva. Bil je dalje soustanovitelj in večletni predsednik »Goriške ljudske posojilnice«, ki je leta 1900 tudi prešla v liberalne roke. Po smrti dr. Jožefa Pavlice je postal predsednik »Centralne posojilnice«. Osoval je »Goriško zvezo«, kateri je pridobil pravico revizije ter državno in deželno podporo. Ko je po smrti dr. Jožefa Pavlice prišla »Krojaška zadruga« v zagato, je dr. Gregorčič vodil rešilno akcijo, ki se je posrečila. Toda ne le Gorica, ampak cela dežela od Predela do Adrije in od državne zapadne meje do kranjske meje je bila torišče njegovega dela. Most, pod katerim buči hudournik, bi mogel povedati, kdo se je zanj trudil; povedati bi mogle ceste, ki se vijejo po dolinah; povedati bi mogli raznih vrst ljudje, če bi bili hvaležni, kdo jim je pomagal do raznih služeb.

Na politično polje, kjer pravzaprav deluje, se je podal že zgodaj. L. 1883 je stopil v »Slogin« odbor. L. 1885 ga je slovensko veleposestvo prvokrat izvolilo v goriški deželni zbor. Meseca septembra 1889 je bil na občnem zboru »Sloge« izvoljen za predsednika proti dotedanjemu voditelju goriških Slovencev, dr. Nik. Tonkliju, ki je ostal v manjšini. L. 1891 so ga goriške kmečke občine izvolile za poslanca v državni zbor. Tja ga je poslala leta 1897 in spet 1901 goriška peta kurija, l. 1907 in 1911 pa tolminski volilni okraj po splošni in enaki volilni pravici. L. 1892 in 1896 je bil član avstrijske delegacije v Budapešti. L. 1895 je bil imenovan za namestnika deželnega glavarja, kar je tudi še danes. V deželnem zboru je od l. 1895 zastopnik tol-

minskih kmečkih občin. Od l. 1901 do današnjega dne je obenem tudi deželni odbornik. Ko se je »Slov. katoliška stranka« l. 1907 preosnovala v »Slov. ljudsko stranko«, je bil dr. Gregorčič izvoljen za voditelja te stranke na Goriškem.

V pomoč političnemu delovanju je l. 1899 ustanovil »Narodno tiskarno« v Gorici in začel izdajati lista »Gorica« in »Narod«. Konzorcij »Narodne tiskarne« je kasneje prevzel tudi lastništvo »Primorskega lista«.

Tudi na šolskem polju je dr. Gregorčič mnogo deloval. Leta 1883 je sodeloval pri ustanovitvi prvega slovenskega otroškega vrtca v ulici sv. Klare, kateremu je bil kot »Slogin« odbornik voditelj. Leta 1885 je bil po njegovem prizadevanju ustanovljen istotam prvi razred zasebne dekliške šole, kateremu je 1887 drugi in 1889 tretji razred. L. 1897 je ustanovil društvo »Šolski dom«, ki je l. 1898 prevzelo vse »Slogine« šole. »Šolski dom« vzdržuje zdaj tri otroške vrtce, eno dekliško ljudsko šolo s šestimi razredi, eno deško ljudsko šolo s petimi razredi, eno ljudsko šolo za dečke in deklice s pet razredi, eno pripravljalnico za srednje šole z enim razredom, eno dekliško pripravljalnico z dvema razredoma, eno deško obrtno nadaljevalno šolo s tremi razredi in eno žensko obrtno šolo s tremi razredi. Sodeloval je pri ustanovitvi slovenske gimnazije, oziroma slovenskih vzporednic na bivši državni gimnaziji v Gorici. Pod njegovim vodstvom so se zgradila v Gorici za slovenske šolske namene štiri poslopja: »Šolski dom«, »Mali dom«, »Simon Gregorčičev dom« ter »Novi dom«. Od l. 1905 je član deželnega šolskega sveta. Soustanavljal, vodil in nadzoroval je tudi otroške vrtce v Devinu, Ločniku, Podgori in Pevmi.

Za njegovo vsestransko a tiho delovanje ga je Njih Veličanstvo presv. cesar odlikoval l. 1901 z redom železne krone III. vrste¹.

20. Dr. Sedej Frančišek Borgia. Prim. spredaj str. 12—14.

21. Dr. Zorn Hilarij, rojen 16. marca 1847 v Prvačini blizu Gorice v isti občini, kjer njegov bratranec dr. Alojzij Zorn (glej zgoraj str. 74 nsl), je bil poslan po dovršeni domači ljudski šoli v Gorico v takratno »normalno« šolo, iz katere je prestopil v tamošnjo gimnazijo. Čeprav je bil slabotnega zdravja, je z vrlo dobrim uspehom dokončal gimnazijo in prestal zrelostni izpit l. 1869. Vstopil je v goriško osrednje bogoslovsko semenišče in se tako posvetil duhovskemu stanu. Po dovršenem tretjem letu bogoslovja je bil posvečen v mašnika (po knez nadškofu Gollmayrju) dne 1. septembra 1872 in bil potem kot četrtoletnik glavni prefekt bogoslovcev. Prva njegova služba v dušnem pa-

¹ Prim. Primorski list XX (1912), št. 1, članek o dr. Gregorčičevi šestdesetletnici.

stirstvu je bila v Sv. Križu na Vipavskem, kjer je bil mestni kapelan (od 23. oktobra 1873 do 25. januarja 1875) pri župniku Logarju. Po 15-mesečnem službovanju v Sv. Križu je bil prestavljen v bližnjo župnijo Kamnje, kjer je služboval do 25. oktobra 1882 pod starim župnikom Jožefom Sovdatom.

Tihota, samota in naravna lepota tega podčavenskega kraja je vplivala jako povoljno na duha in telo novodošlega kapelana in lahko si mislimo, da mu je bilo težko pri srcu, ko je po več ko sedem letih vzel slovo od dobrih vernikov ter odšel dne 25. oktobra 1882 na Dunaj. Kamenjski kapelan Hilarij Zorn je porabljal čas prostih ur z izpopolnjevanjem bogoslovskega znanja. Iz tega časa izvirajo nekateri njegovi bogoslovski znanstveni spisi, priobčeni v takratnem goriškem cerkvenem listu »Folium Periodicum Archidioecesis Goritensis« leta 1878, 1881 in 1882.

Še pred temi leti, v maju leta 1877, je izdelal župnijski izpit.

V živahni domišljiji neutrudljivega kapelana se je celo spočela drzna misel, pripravljati se privatnim potom (do takrat prvi in edini slučaj v goriški nadškofiji) na stroge izpite na dunajski univerzi v dosego častnega naslova »doktorja svetega Pisma«. Ta misel je prešla kmalu deloma v dejanje. Dne 11. novembra 1879 je položil prvi rigoroz na bogoslovni fakulteti c. kr. dunajske univerze. Temu rigorozu je — po sedem mesecih — sledil drugi strogi izpit dne 6. julija 1880. A proti znanstveno-naprednemu stremljenju kamenjskega kapelana je bil porinjen nepremičen zapah, ki mu je neizprosno onemogočil izvršitev tretjega — najtežjega — rigorosa iz sv. Pisma in jutrovnih jezikov. Kajti dokazati je treba pri zglasitvi za ta rigoroz, da je bil dotični kandidat slušatelj predavanj iz teh jezikov. Tega neobhodno potrebnega spričevala pa Hilarij Zorn ni mogel predložiti, ker se tistodobno ti predmeti niso poučevali v goriški bogoslovnici. Zato ga je knezonadškofijski ordinariat poslal na c. kr. višje bogoslovsko izobraževališče pri sv. Avguštinu na Dunaju. Kot gojenec tega zavoda od 28. oktobra 1882 do 19. julija 1883 (devet mesecev) si je pripravljal tvarino za tretji rigoroz.

Koncem šolskega leta 1882/83 je stopil v stalni pokoj profesor verouka na c. kr. višji realki v Gorici Anton Sessich in Hilarij Zorn je porabil čas počitnic, da se je pripravljal na izpit za to izpraznjeno mesto. Ta izpit je izdelal z odliko v septembru 1883.

S pričetkom novega šolskega leta 1883/84 je vstopil Hilarij Zorn kot provizoričen katehet na c. kr. višjo realco v Gorici. Po dveh mesecih je postal pravi veroučitelj in leta 1887 je dobil naslov »c. kr. profesor«. Na tem zavodu poučuje letos že 33. leto. Obenem pa je poučeval od časa, ko je bila ustanovljena slovenska ljudska šola takrat-

nega društva »Sloge«, poznejšega »Šolskega doma«, na tej šoli skozi 20 let.

Naporna služba na obeh zavodih, zlasti na realki, je zahtevala do skrajnosti dušne in telesne moči veroučitelja tako, da mu ni bilo niti misliti na kako drugo duševnonaporno delo, kaj še na rigoroz. Le polagoma in v teku naslednjih let se mu je spet vzbudila želja po dovršenju še ostalih dveh strogih izpitov. Ko se je torej že nekoliko privadil šolskemu napornemu pouku in je prvotni napor sčasoma ponehal, se je poprijel dela, katero je tudi dovršil z dobrim vspehom. Tretji rigoroz je izdelal 30. maja 1890 in četrti 26. junija 1891. Za »doktorja sv. Pisma« je bil promoviran dne 9. novembra 1891 na teološki fakulteti c. kr. vseučilišča na Dunaju.

Opustivši zadnja leta pouk na slovenski ljudski šoli »Šolskega doma« je poučeval dr. Hilarij Zorn nadalje v vseh razredih realke in v dveh razredih z njo združene italijanske pripravnice do 27 ur na teden (do 26. novembra 1913), poleg nedeljske ekshorte, ki šteje za dve uri, toraj skupno 29 tedenskih ur.

Ker je z novembrom 1913 poteklo 30. leto njegove aktivne službe in je bil presegel že 66. leto starosti, je nameraval s početkom šolskega leta 1913/14 vložiti prošnjo za stalen pokoj; a vsled ustmeno in pisмено izražene želje Njegove Prezvzišenosti gospoda knezonadškofa goriškega dr. Frančiška Borgija Sedeja je prosil za zmanjšanje učnih ur od 29 na 6 tedenskih ur. Visoko c. kr. ministerstvo za bogočastje in uk je ugodilo tej prošnji in tako je poučeval od 27. novembra 1913 naprej le po šest ur na teden.

Dne 22. septembra 1912 je obhajal Hilarij Zorn v svoji rojstni vasi na tistem 40-letni spomin svoje prve sv. maše, kjer ga je z obiskom iznenadil in počastil skoro polnoštevilni učiteljski zbor c. kr. realke.

Vsled najvišjega odloka Nj. apost. Veličanstva cesarja Franca Jožefa I z dne 11. maja 1912 je postal dr. Hilarij Zorn ud deželnega šolskega sveta za Goriško in Gradiščansko za dobo šest let.

Z odlokom dne 5. februarja 1913 (št. 581) ga je imenovalo visokočastito nadškofijstvo udom izpraševalne komisije za verouk za srednje šole.

Vsled dopisa na knezonadškofijski ordinariat v Gorici dal Vaticano 7. avgusta 1913 Nr. 64.555 je bil počaščen z naslovom »tajni komornik Pija X« (Monsignore).

Z najvišjim odlokom dne 14. junija 1912 mu je bil podeljen časten naslov c. kr. šolskega svetovalca.

Po določbi visokočastitega knezonadškofijstva z dne 10. junija 1913 (št. 255) je bil imenovan za prosinodalnega izpraševalja.

Vsled odloka c. kr. deželnega šolskega sveta z dne 29. oktobra 1913 (kn.-nadšk. odlok 6. novembra 1913 št. 4904) je bil prof. dr. Hilarij Zorn opetovano imenovan članom izpraševalne komisije za občne ljudske in meščanske šole. Še mnoga leta!

22. Dr. Pavlica Jožef je bil rojen dne 12. decembra 1862 v Rihenbergu. V šolo je hodil najprej v Rihenbergu, od oktobra 1872 do avgusta 1882 pa v Gorici, kjer je izvršil gimnazijo kot prvi odličnjak. L. 1875 je bil kot dijak II. gimnazijskega razreda sprejet v deško semenišče, kjer mu je bil sedanji škof krški dr. Anton Mahnič prefekt in voditelj. Bogoslovje je z izvrstnim vspehom izvršil v goriški bogoslovnici l. 1885. V mašnika ga je posvetil nadškof dr. Alojzij Zorn dne 26. maja l. 1885.

S 1. oktobrom l. 1885 je bil imenovan za kapelana pri sv. Roku v Gorici, kjer je služboval eno leto. V tem času je napravil dva rigo-roza na Dunaju. Dne 1. oktobra 1886 ga je nadškof dr. Alojzij Zorn poslal v Rim v zavod dell' Anima, kjer je postal dne 26. junija 1888 doktor kanoničnega prava. Vrnivši se iz Rima se je podal na Dunaj v Avguštinaj, da bi dovršil svoje nauke ter dosegel tudi čast doktorja bogoslovja. To se mu je posrečilo v enem letu.

S 1. oktobrom 1889 je postal spiritual v goriški bogoslovnici. To službo je, dasi slabotnega zdravja, neumorno opravljal do l. 1897, ko je postal za dr. Mahničem profesor svetopisemskih ved Novega Zakona. Ko je zapustil bogoslovnico, kjer je kot spiritual deloval sedem let, se mu je videlo, da je nevarno bolan. Bolehal je za malarijo, ki jo je bil še v Rimu nalezal, pa je zdravniki niso o pravem času spoznali; umrl je 5. oktobra l. 1902.

Kratko je bilo sicer njegovo življenje, a polno dela za organizacijo slovenskega krščanskega ljudstva na Goriškem. Predsednik je bil »Slov. kat. delavskemu društvu« in »Centralni posojilnici« in vodil je »Društvo katoliških učiteljic«. Prirejal je v Gorici in po deželi shode in sestanke. Odlikoval se je v nežni ljubezni do sv. Cerkve, v iskreni in prisrčni pobožnosti in v resnem asketiškem življenju. Zato pa je bilo vse njegovo delovanje strogo uravnano po katoliških načelih.

Zapustil je dr. Jos. Pavlica, dasi je mlad legel v grob, mnogo spisov. V »Rimskem Katoliku« l. 1890 je objavil članek »Socialistični skrajni nazori o ženstvu«, l. 1891 »Ne vtegnem«, l. 1892 »Slovenci, na katoliški shod v Ljubljano!« in »Res Goritienses«, l. 1893 »Zavornica duh. sile«, »Slovenska Leonina« ter »Pogumno in odločno naprej!« »Misli ob obletnici I. slov. katol. shoda«, l. 1894 »Svoboda in oblast ljudstva« ter »Misli o krščanski demokraciji«, l. 1895 »Volilna pravica«. Krasna so bila »Pisma slovenskim bogoslovcem« l. 1894, 1895 in 1896. V »Katoliškem obzorniku« l. 1897 je objavil »Duhovnemu očetu

(škofu dr. Antonu Mahniču) slovo in naročilo«; l. 1899 »O bistvu kapitalizma«. V »Vrtcu« je l. 1892 objavil spis »Razžaljena Mati Božja« in nekaj drugih kratkih črtic.

Urejeval je »Primorski list« l. 1895 in l. 1896 ter spisal zanj v vseh letnikih brez števila uvodnih člankov. Naj navedem le članek »Socialno vprašanje« l. 1902, ki je kot njegovo zadnje delo izšel tudi v posebni izdaji.

V nemškem jeziku je objavil v knjigi »Die katholische Kirche unserer Zeit und ihre Diener in Wort und Bild« l. 1890 tri spise: 1. Die vereinigten Bistümer Parenzo und Pola«, 2. »Das Bistum Veglia« in 3. »Die vereinigten Bistümer Triest und Capodistria«.

V latinskem jeziku je leta 1887 in 1888 priobčil v listu »Folium Periodicum Archidioecesis Goritiensis« temeljit spis »Utrum illi, qui ss. ordinibus initiatur, emittant castitatis votum?« Izdal je l. 1896 v posebni knjižnici spis »Ratio meditandi« in l. 1898 predavanja iz katehetike »Summarium scientiae catecheticae«. L. 1902 je namerjal izdati še svoja predavanja iz pedagogike »Summarium disciplinae paedagogicae«. Prvih 16 strani je bilo do njegove smrti že dotiskanih. Nadaljevanje pa se je iz umljivih razlogov ustavilo¹.

23. Dr. Žigon Frančišek se je rodil v Ajdovščini dne 12. novembra 1863. V šolo je hodil najprej doma, potem pa v Gorici, kjer je bil v vseh razredih odličnjak. V mašnika je bil posvečen 31. julija 1887. Služboval je kot kapelan tri leta na Placuti v Gorici. V zavodu sv. Avgušтина na Dunaju je bival od 30. septembra 1890 do 22. septembra 1891. Promoviran za doktorja bogoslovja je bil dne 20. februarja 1892. Od l. 1891 do 1902 je bil suplent fundamentalke in dogmatike v goriški bogoslovnici, hkrati ravno tam tudi knjižničar in prefekt ter vrhtega še tri leta ekonom. L. 1902 je bil imenovan za profesorja modroslovja in fundamentalke v Gorici, kjer še sedaj plodno deluje.

Spisal je knjižico »De scientia media« l. 1893, razprave »Die hinreichende Gnade Gottes und die freie Schuld des Menschen bei der aktuellen Sünde« (Katholik, Mainz, 1894), »Die wirksame Bewegung Gottes und die Freiheit des Menschen« (Katholik, Mainz, 1896); »Zur Lehre des hl. Thomas von Wesenheit und Sein« (Jahrbuch für Philosophie und spekulative Theologie, 1904 in 1905), »Das Aevum« (Philosophisches Jahrbuch, 1908).

Dr. Žigon je v modroslovju strokovnjak, katerega ime slovi daleč čez državne meje. Njegovi spisi so velikega pomena za nadaljnji razvoj modroslovske vede, ker hočejo pojasniti, kar ni bilo jasno sho-

¹ Prim. »Dom in Svet«, l. XV (1902) str. 754 nsl.

lastiki, in popravljajo razne zmote, v katerih so tičali največji katoliški modroslovci. V znameniti modroslovski reviji sedanjega časa »Philosophisches Jahrbuch« (XXIV [Fulda 1911] 396) piše modroslovec p. J. Dindinger O. M. I. o njem: »Einzig der von Zigon vertretene Standpunkt (über den Zeitbegriff) dürfte meines Erachtens in dieser Frage die logische Konsequenz für sich haben.«

24. Dr. Novak Alojzij je bil rojen 27. junija 1881 v Ilirski Bistrici (fara Trnovo) na Kranjskem. Latinske šole je obiskoval v Ljubljani, štiri leta kot gojenec »Alojzijevišča«, bogoslovje pa v Gorici. V mašnika je bil posvečen dne 3. maja l. 1905. Jeseni tega leta je bil poslan za kapelana v Solkan. Od dne 4. oktobra 1907 do 27. oktobra 1908 je bil v Avguštinu na Dunaju. Tedaj je bil nastavljen župnim upraviteljem v Ajdovščini. L. 1911 je bil imenovan za študijskega prefekta, knjižničarja ter suplenta bibličnih ved N. Z. v osrednjem seminšču goriškem. L. 1913 je postal župnik v Breginju, kjer še zdaj deluje.

25. Dr. Delfabro Hektor (Italijan) je bil rojen v Gradišču (Gradisca) 11. marca 1878. V mašnika je bil posvečen dne 2. avgusta 1903. Kapelan je bil v Romansu in Trziču (Monfalcone). V Avguštinu je bil od 4. oktobra 1907 do konca šolskega leta 1909/10. Leta 1911 je postal suplent in pozneje profesor dogmatike v osrednji bogoslovnici goriški.

(Dalje prihodnjič.)

2.

Ali več ko 4000 let pred Kristusom?

Spisal prof. dr. M. Slavič, Maribor.

Povod za sledečo razpravo je bil ta-le: V nekem slovenskem gospodarskem listu se je pisalo nekaj o predkrščanskem času. Pri tej priliki se je omenjalo več ko 4000 let pred Kristusom. Na ta članek pa je dobilo uredništvo dopis z vprašanjem, kako da more pustiti, da se širi kriv nauk. Saj uči katehizem, tako se je dokazovalo, da je človek ustvarjen 4000 let pred Kristusom. V avstrijskem »Velikem katehizmu« se namreč glasi odgovor na 105. vprašanje: »Obljubljeni Odrešenik je prišel na svet kakih štiri tisoč let potem, ko je Bog ustvaril prva dva človeka.«¹ Ali smemo

¹ Blagi gospod dopisnik je medtem že zamenjal časnost z večnostjo. Iz večnosti gleda že z blaženo jasnostjo, kakor upamo, na ta čas, ki ga še mi moramo

tedaj govoriti o 5000 ali 6000, celo o deset ali še več tisoč letih pred Kristusom?

Odgovor na to vprašanje lahko iščemo v sv. Pismu in v svetnih vedah.

1. Kronologija svetega Pisma.

Najprej nastane vprašanje, ali se iz svetega Pisma sploh da določiti čas, oziroma starost človeškega roda, ali ima sploh sveto Pismo kakšno kronologijo. Da je v svetem Pismu neka kronologija, o tem se ne da dvomiti. V svetem Pismu imamo namreč setitski in semitski rodovnik, kjer se navaja starost očakov do Abrahama. Če se ta leta starosti očakov seštejejo, imamo starost človeškega roda do Abrahama. Potem izvemo, v katerem letu po Abrahamovem rojstvu je šel očak Jakob v Egipt. Dalje se pove, kako dolgo so bili Izraelci v Egiptu. Potem se naznani, koliko let je preteklo od izhoda Izraelcev iz Egipta do 4. leta Salomonovega kraljevanja. Nato se naštevajo tudi letnice vladanja posameznih kraljev do konca severnega ali izraelskega kraljestva l. 722 pr. Kr.; ta letnica je znana in zagotovljena tudi iz svetnih zgodovinskih in časoslovnih ved. Če se torej seštejejo te svetopisemske letnice in se pridene 722 let, tedaj imamo ves čas od Adama do Kristusa.

Ta kronologija pa ni tako enostavna, kakor se zdi na prvi pogled. Zato si jo moramo ogledati v posameznostih. Najprej že dela težavo visoka starost posameznih očakov sama. Adam je živel 930 let, Matusala 969 let (po hebr. tekstu), Noe pa 950 let. Ali so res tako dolgo živeli? Nekateri razlagalci so mislili, da so ta leta meseci. Potemtakem bi se znižala starost očakov na 75–80 let. Toda čudno bi bilo že vnaprej, da ti prvi očaki ne bi bili dalje časa živeli. K temu še pride okolnost, da sveto Pismo pristavi, koliko so bili posamezni očaki stari, ko so dobili imenovane sine. Ako bi »leta« pomenila mesece, bi pa imel Set s 105 meseci, Enos z 90 meseci, Lameh s 53 meseci, t. j. v starosti 8, 7, 4 let že sine! Meseci so tedaj izključeni. — Drugi so poskusili razlagati s polovico ali četrtinko let. Toda za tako razlago ni nikakega razloga. Po svetopisemskem potopu pade število življenskih let kmalu na sedanjo višino. In vedno se rabi izraz »leto«. Nikakor torej ne gre, da bi izrazu »leto« dali na eni strani svetega Pisma ta, na drugi pa že drugi pomen brez vsakega povoda za to izpremembo. Sicer pa je pri poročilu o potopu (Gn 7 in 8) »leto«

meriti s trudom s subimi številkami. Dal Bog, da bi o Njegovem času tako časoslovili, da bi Ga kdaj večno — slavili!

izrecno leto z 12 meseci. Pravi se namreč, da so nastale vode potopa, ko je bil Noe 600 let star, 17. dan »drugega meseca« (Gn 7, 11), da je barka obstala na armenskih gorah 27. dan »sedmega meseca« (Gn 8, 4), da so vode odtekale do »desetega meseca« (Gn 8, 5) in da so se vode zmanjšale 601. leto 1. dan »prvega meseca« (Gn 8, 13) ter da je bila zemlja prav suha 27. dan »drugega meseca« (Gn 8, 14). Tu se tedaj izrecno predpostavlja celo navadno leto. Končno se še lahko omeni, da je le z ozirom na visoko starost očakov umevno, kako more očak Jakob pred Faraonom imenovati 130 let malo let, rekoč: »Sto in trideset let je mojega potovanja; malo jih je, pa hudih, in ne dosežejo dni mojih očetov« (Gn 47, 9). Ta leta očakov so v svetem Pismu tedaj navadna leta, bodisi lunina ali solnčna; ta razlika pa ne pride toliko v poštev, ker je v vsakem slučaju zadosti visoka starost.

V drugem oziru so pa te številke visoke starosti zopet premajhne. Če se namreč seštejejo te v svetem Pismu omenjene številke, dobimo za čas od Adama do Kristusa okoli 4000 let. Po rezultatih svetnih ved je pa ta čas 4000 let premajhen za starost človeškega roda. Zato si oglejmo posamezne biblične podatke, da vidimo, kako se nam navajajo te številke.

Predvsem je čudno, da posamezne izdaje svetega Pisma ne soglašajo v številkah. Trojna vrsta števil se nam navaja. Eno vrsto ima hebrejski tekst, in te se drži tudi latinska Vulgata, aramski Targum in sirski Pešita. Drugo vrsto ima samaritanski pentatevh, in zopet drugo grška Septuaginta. Pri grških tekstih je tu zopet razlika med dvema izdajama navadne Septuaginte, katere se drži starolatinska ali predhieronimska prestava, iz katere so prišle številke tudi v Martyrologium Romanum, kakor je tudi razlika med tema izdajama Septuaginte in med Septuaginto Jožefa Flavija t. j. tekstom, po katerem je citiral Jožef Flavij te številke v svojem delu »Antiquitates«. Pri navadni Septuaginti je ta očitna pomota, da pravi, da je Matusala umrl leta 2256, dočim je bil po njenem štetju potop leta 2242. Tako bi še Matusala živel 14 let po potopu, kar je vendar nemogoče. Po Jožefovi Septuaginti pa umre Matusala v letu potopa, kakor po hebrejskem in samaritanskem besedilu. Zato zasluži Jožefova Septuaginta prednost pred navadno Septuaginto.

Da lahko pregledamo in razmotrivamo številke, ki pridejo tu v poštev, jih navajamo v sestavi, kakršno ima po Hummelauerju Hoberg v svoji razlagi I. Mojzesove knjige¹.

¹ G. Hoberg, Die Genesis nach dem Literalsinn erklärt. 2. Aufl. Freiburg 1908, 66.

	Samaritanus				Hebraeus				LXX Iosephi						
	Genuit anno	Vixit, post- quam ge- nuit, annos	Mortuus est anno	vitae mundi	Genuit anno	Vixit, post- quam ge- nuit, annos	Mortuus est anno	vitae mundi	Genuit anno	Vixit, post- quam ge- nuit, annos	Mortuus est anno	vitae mundi			
	mundi vitae				mundi vitae				mundi vitae						
1 Adam . .	130	130	800	930	930	130	130	800	930	930	230	230	700	930	930
2 Seth . .	235	105	807	912	1042	235	105	807	912	1042	435	205	707	912	1142
3 Enos . .	325	90	815	905	1140	325	90	815	905	1140	625	190	715	905	1240
4 Cainan .	395	70	840	910	1235	395	70	840	910	1235	795	170	740	910	1535
5 Malaleel .	460	65	830	895	1290	460	65	830	895	1290	960	165	730	895	1690
6 Jared . .	522	62	785	847	1307	622	162	800	962	1422	1122	162	800	962	1922
7 Henoch .	587	65	300	365	887	687	65	300	365	987	1287	165	200	365	1487
8 Mathusala	654	67	653	720	1307	874	187	782	969	1656	1474	187	782	969	2256
9 Lamech .	707	53	600	653	1307	1056	182	595	777	1651	1656	182	595	777	2251
10 Noe . .	1207	500	450	950	1657	1556	500	450	950	2006	2156	500	450	950	3106
Diluvium .		600		1307		600		1656		600				2256	

V tem pregledu imamo tedaj letnice od Adama do Noeta, kakor jih ima samaritanski tekst (Samaritanus), hebrejski tekst (Hebraeus) in Jožefova Septuaginta (LXX Iosephi). Pri vsakem izmed teh treh tekstov se pove v prvem stolpcu, koliko let je imel oče od začetka sveta, oziroma od stvarjenja prvega človeka (mundi), in koliko let življenja (vitae) takrat, ko je rodil (genuit) naslednjega potomca. V drugem stolpcu so leta, katera je doživel potem, ko je rodil (vixit, postquam genuit). V tretjem stolpcu je leto, v katerem je umrl (mortuus est) in sicer je dvojna letnica. Prva znači leta življenja (vitae) in se dobi, če se seštejejo leta življenja (vitae) iz prvega in drugega stolpca. Druga letnica znači leto smrti od začetka sveta (mundi) in se dobi, če se seštejejo leta od začetka sveta (mundi) iz prvega stolpca in življenska leta iz drugega stolpca.

Če primerjamo te številke, zapazimo najprej, da je v tretjem stolpcu pri hebrejskem in Septuagintinem tekstu popolnoma enako število let življenja (vitae), pri samaritanskem pa razlika samo v treh slučajih, namreč pri Jaredu, Matusali in Lamehu. V prvem in drugem stolpcu je pa pri življenskih letih velika razlika. Iz tega smemo sklepati, da nam je po svetem Pismu dobro zajamčeno, kako dolgo so posamezni očaki živeli. Drugi letnici, namreč leto, koliko je bil kateri star, ko je rodil, in letnica, ki nam pove, kako dolgo je kateri živel po tem rojstvu, sta pa različni. Raditega je različno tudi število let od začetka sveta. Pri teh imenovanih letnicah se tedaj posamezni teksti ne ujemajo. V razlikah se pa opazuje neka doslednost; tako je očitvidno, da te razlike niso nastale po zmoti prepisovalcev, kakor radi pravijo nekateri eksegetje, ampak namenoma po prirediteljih teh tekstov.

Če primerjamo pri hebrejskem tekstu in pri LXX v prvem stolpcu tisto vrsto let, v katerih je kateri očak rodil naslednika (genuit anno vitae), tedaj vidimo, da je LXX k hebrejskim letnicam povsod pridjala še 100 razun pri Jaredu, Matusali, Lamehu in Noetu. Da pa dobi LXX za starost očakov isto številko kakor hebrejski tekst, zato v drugem stolpcu (vixit, postquam genuit, annos) zopet 100 odšteje v vseh slučajih, kjer je v prvem stolpcu 100 dodala. S tem dodajanjem številke 100 pa je spravila LXX v koncnem številu let za čas od začetka sveta (anni mundi) veliko večjo vsoto. Ta vsota naraste do potopa nasproti številu hebrejskega teksta za 600 let, nasproti samaritanskemu številu pa za 949 let. Tako pride, da je vesoljni potop po LXX l. 2256, po hebrejskem besedilu l. 1656, po samaritanskem pa l. 1307 po začetku Adamovega življenja ali od »stvarjenja sveta« (anno mundi). V samaritanskem besedilu je manjše število, ker je tu v treh slučajih, namreč pri Jaredu, Matusali in Lamehu za leto, v katerem so rodili (genuit), prilično za 100 manjše število kakor pri hebrejskem tekstu in v LXX. V teh treh slučajih LXX ni dodala 100, ker ima itak že hebrejski tekst nasproti samaritanskemu za 100 več; za Jareda ima n. pr. Sam. 62, Hebr. 162, LXX 162.

Katere številke so prvotne ali vsaj starejše? Z gotovostjo se ne da odgovoriti na to vprašanje. Vendar se lahko kaj sklepa z večjo ali manjšo verjetnostjo. Po samaritanskih številkah je letnica potopa 1307 tudi letnica smrti za Jareda, Matusala in Lameha. Po hebrejskem in grškem tekstu pa umre le Matusala v letu potopa, namreč ali l. 1656 (Hebr.) ali 2256 (LXX). Če so tedaj po samaritanskem štetju umrli trije očaki (Jared, Matusala, Lameh) v potopnem letu 1307, se lahko misli, da so tudi ti bili brezbožni in da so se zato potopili v potopu. Po judovskem mnenju so pa bili Setovi potomci vsi dobri, Setu podobni. Treh očakov pogin v potopu bi pa nasprotoval temu mnenju. Zato sta hebrejski tekst in LXX, tako vsaj sklepa Hoberg¹, izpremenila številke v toliko, da sta Jared in Lameh umrla pred potopom, Jared l. 1422 (Hebr.) ali l. 1922 (LXX), Lameh pa l. 1651 (Hebr.) ali l. 2251 (LXX). Le Matusala učka po hebrejskem in grškem tekstu leto potopa 1656 (Hebr.) ali 2256 (LXX). Njegovo smrtno letnico pustita ta dva teksta neizpremenjeno, ker se da pri visoki Matusalovi starosti misliti, da je umrl malo pred potopom, torej tudi naravne smrti.

Na vsak način je tedaj LXX namenoma povišala številke, ki značijo leta od začetka sveta. In to je storila, kakor se sklepa, iz težnje, judovsko preteklost potisniti kolikor mogoče nazaj, da bi bili Judje

¹ G. Hoberg, Die Genesis² 67.

po visoki starosti enaki drugim narodom, zlasti Egipčanom in Babiloncem, ki so se ponašali z davno preteklostjo. Nasprotno pa ni povoda, da bi samaritanski in hebrejski tekst krčila letnice. Saj se visokih števil nista bala, kar se vidi iz tega, da sta ohranila s Septuaginto vred enako (samaritanski skoro enako) število let za starost posameznih očakov. — Ali so pa samaritanske ali hebrejske številke boljše? Zdi se, da imajo samaritanske prednost pred hebrejskimi. Če bi bile namreč hebrejske prvotne, ni pravega vzroka, zakaj bi samaritanski tekst številke tako krčil, da pokonča s potopom kar tri očake, Jareda, Matusala in Lameha. Bolj verjetno je nasprotno, da so namreč ti trije očaki prvotno že imeli te nesrečne potopne letnice, in da jih je hebrejski tekst izpremenil v boljšem zmislu, da vsaj Jared in Lameh ne doživita potopa. Po samaritanskem tekstu so tedaj pomrli ali bili uničeni v letu potopa vsi očaki od Malaleela do Noeta razun prav pobožnega Henoha, o čegar smrti se nič ne pove, ampak se reče, da je bil »odvzet« od Boga, potem ko je dosegel razmeroma majhno starost 365 let: »In vseh dni Henohovih je bilo tri sto pet in šestdeset let. In je hodil z Bogom, in ni ga bilo videti več; zakaj Bog ga je vzel« (Gn 5, 23 24). To Henohovo »odvzetje« je doživelo po samaritanskem štetju vseh prvih deset očakov z Adamom vred, ki je umrl šele 43 let po tem dogodku. Po hebrejskem tekstu pa je umrl Adam 57 let pred dogodkom, dočim ga po grškem štetju Adam, Set in Enos niso več doživeli, ker je umrl Adam 557, Set 345, Enos pa 247 let poprej. Nasprotno pa zopet po hebrejskem in grškem štetju Noe ni doživel tega Henohovega odvzeta, ker je bil rojen po hebrejskem štetju 69 let, po grškem štetju pa 169 let pozneje.

Pri razmotrivanju letnic prvih 10 očakov še naj bo omenjena ta posebnost, da je po samaritanskem štetju živel Adam skupno ali istodobno z Noetom še celih 223 let, in da je bil potop 377 let po Adamovi smrti. Po hebrejskem tekstu pa Adam ni učakal Noetovega rojstva, ampak je bil sodobnik le Noetovega očeta Lameha 56 let. Po LXX Adam ni videl ne Noeta, ne Lameha, ne Matusala, ne Henoha, ne Jareda; šele s petim očakom, Malaleelom, sta se videla 135 let, ker ga je rodil Adamov pravnuk Kajnan l. 795 po začetku Adamovega življenja.

Iz tega se vidi velika razlika med trojnimi izročenimi podatki, ki postane jako očitna, če se izvajajo posledice iz suhih števil. Ali je doživel Adam to ali ono? Po enem tekstu da, po drugem ne. Kaj je pravilno, izvirno?

Pa pogledajmo še semitski rodovnik! Tu pri semitskem rodovniku imamo trojne podatke. Da se vidi razlika in doslednost v razliki, podamo zopet številke vseh treh izdaj.

Samaritanus.	A Genuit anno		B Vixit, postquam genuit, annos	C Mortuus est anno	
	diluvii	vitae		vitae	diluvii
Sem	0	100	500	600	500
Arphaxad	135	135	303	438	438
Sale	265	130	303	433	568
Heber	399	134	270	404	669
Phaleg	529	130	109	239	638
Reu	661	132	107	239	768
Sarug	791	130	100	230	891
Nachor	870	79	69	148	939
Thare	940	70	75	145	1015

Hebraeus.	A Genuit anno		B Vixit, postquam genuit, annos	C Mortuus est anno	
	diluvii	vitae		vitae	diluvii
Sem	0	100	500	(600)	500
Arphaxad	35	35 (135—100)	403 (303 + 100)	(438)	438
Sale	65	30 (130—100)	403 (303 + 100)	(433)	468
Heber	99	34 (134—100)	430 (270 + 100 + 60)	(464)	529
Phaleg	129	30 (130—100)	209 (109 + 100)	(239)	338
Reu	161	32 (132—100)	207 (107 + 100)	(239)	368
Sarug	191	30 (130—100)	200 (100 + 100)	(230)	391
Nachor	220	29 (79—50)	119 (69 + 50)	(148)	339
Thare	290	70	(135) (75 + 60)	(205)	425

Septuaginta.	A Genuit anno		B Vixit, postquam genuit, annos	C Mortuus est anno	
	diluvii	vitae		vitae	diluvii
Sem	0	100	500	(600)	500
Arphaxad	135	135	400 (300 + 100)	(535)	535
Cainan	265	130	330	(460)	595
Sale	395	130	330	(460)	725
Heber	529	134	270	(404)	799
Phaleg	659	130	209 (109 + 100)	(339)	868
Reu	791	132	207 (107 + 100)	(339)	998
Sarug	921	130	200 (100 + 100)	(330)	1121
Nachor	1100	179	129 (69 + 60)	(308)	1229
Thare	1170	70	135 (75 + 60)	(205)	1305

Od Adama do Noeta je deset udov. Od Sema do Tareta ima samaritanski in hebrejski tekst devet udov; grški Septuagintin pa ima deset udov, ker navaja eno ime, Kajnan, več. Ta Kajnan ima pri LXX ravno tiste številke kakor Sale; zato se misli, da je ta Kajnan pozneje vrinjen, da bi bilo v rodovniku deset udov, ali iz kakšnega drugega razloga. Nekateri eksegetje, n. pr. Hetzenauer¹, sicer mislijo, da je ta Kajnan pristen, ker ga navaja tudi Lukež (3, 36) v Kristusovem rodovniku. Če se privzame Kajnan v semitski rodovnik, je razlika med posameznimi podatki še večja. Samaritanski in hebrejski rodovnik pa dobita številko 10, če še prideneta Abrahama. Hoberg² smatra tega Kajnana za star pogrešek.

Pri Semu so vsi trije rodovniki enaki, kakor je tudi pri setitskem rodovniku začetek z Adamom pri vseh treh enak. Pri drugih udih rodovnika pa je razlika. Večjo verjetnost za pristnost ima zopet samaritanski tekst. Pri Taretu n. pr. imata hebrejski in grški tekst enako število let življenja, namreč 205, tako da bi še živel Tare po Abrahamovem rojstvu $205 - 70 = 135$ let. Po samaritanskem štetju pa je dosegel Tare samo starost 145 let; torej je živel po Abrahamovem rojstvu samo $145 - 70 = 75$ let. Gn 11, 31-32 se namreč pravi, da je Tare »vzel Abrama ... in Lota ... in Sarajo, ženo Abrama ... in jih je peljal iz Ura Kaldejcev, naj bi šli v deželo Kanaan; in so prišli do Harana, in so tam prebivali. In Taretovih dni je bilo ... in je umrl v Haranu«. Gn 12, 4 pa se reče: »Abram je tedaj šel, kakor mu je bil Gospod ukazal, in z njim je šel Lot. Abram je bil 75 let star (ta starost je povsod enaka), ko je šel iz Harana.« Iz teh besed sledi z verjetnostjo, da je Tare umrl v Haranu, in da je šele potem šel Abraham naprej v Kanaan; sicer bi šel tudi Tare zraven, ker se prej pravi, »naj bi šli v deželo Kanaan«. Ni pa verjetno, da bi Tare sam dalje živel v Haranu po Abrahamovem odhodu še celih 60 let, ko pa je prvotno šel zraven proti Kanaanu in se pozneje ne pove, da je ostal v Haranu. Bolj verjetno je tedaj, da je tam umrl. Živel je tedaj po Abrahamovem rojstvu 75 let, kakor ima samaritanski tekst, ne pa 135 let, kakor imata ostala dva teksta.

Da je samaritansko štetje tukaj zopet boljše, se vidi še iz sledečih števil. Če primerjamo stolpec A, vidimo, da so številke v vseh treh slučajih prilično enake. Samo v tem je razlika, da hebrejski tekst v šestih slučajih odšteje od samaritanskih števil 100, pri Nahorju pa 50. Ali pa ni morebiti nasprotno res, da so hebrejske številke prvotne,

¹ P. M. Hetzenauer, *Theologia biblica sive Scientia historiae et religionis utriusque Testamenti catholica*. Tom. I. Friburgi Brisg. 1908, 60.

² G. Hoberg, *Die Genesis* 136.

in da druga dva teksta prištevata 100? To ni lahko mogoče. Če bi namreč bile hebrejske male številke izvirne, in bi druga dva teksta prištevala 100 tem majhnim številkam, tedaj bi moralo biti v samaritanskem tekstu pri Nahorju 129 ($29 + 100$), ne pa 79. Saj bi bila potem pri starosti očakov lepa degradacija 132, 130, 129. Ni pa nikaškega vzroka, da bi Samaritanci pri Nahorju postopali naenkrat tako skopo in bi privoščili Nahorju samo 50 let več. Pač pa je umljivo, zakaj so Hebrejci odšteli pri Nahorju samo 50. Pri drugih očakih; ki imajo v stolpcu A nad 100 let, namreč 130—135, so lahko odšteli 100. Pri Nahorju z njegovimi samaritanskimi 79 leti pa se ne more 100 odšteti, zato so odšteli samo polovico, t. j. 50. Tako so prišli od $79 - 50 = 29$ na teh 29 let. LXX pa ima itak 179; operira tedaj s 100 in prideva 100 k samaritanskim 79 letom in ne k hebrejskim 29 letom. Torej ima samaritanski tekst tudi v tem slučaju prvotne številke. Da se pa končna starost zopet izenači s samaritanskimi številkami, so Hebrejci v drugem stolpcu (B) prišteli 100 k samaritanskim številkam, pri Nahorju pa 50. Samo dvakrat je izjema. Ta dvojna izjema pa zopet kaže, da je hebrejski tekst izpremenjen nasproti starejšemu samaritanskemu. Pri Heberju namreč niso prišteli Hebrejci v stolpcu B k samaritanskim 270 letom samo 100, ampak še povrh 60, torej $270 + 100 + 60$. Ravnotako ne bi smeli pri Taretu ničesar prišteti v stolpcu B, ker niso ničesar odšteli v stolpcu A. Vendar so pridjali k samaritanskim 75 letom še 60. Zakaj so to storili? Od Heberja so izvajali Hebrejci svoje ime, zato so ga napravili za Semom za najstarejšega očaka, tako da je imel vsaj 464 let nasproti samaritanskim 404 letom. Ravnotako jim je imel Tare kot oče Abrahamov premalo starost s 145 samaritanskimi leti; zato so ga s številko 60 povzdignili vsaj nad Nahorjevo starost. Pa niso morebiti Samaritani zmanjševali teh starosti pri Heberju in Taretu? Za zmanjševanje pri Samaritanih ni primerne razloga. Zviševanje pa je umljivo pri Hebrejcih. Iz tega sledi zopet prvotnost samaritanskega teksta.

Septuaginta je v teh postojankah zanimiva. Drži se namreč vedno večjih števil. V stolpcu A ima večje številke, kakršne so v samaritanskem stolpcu A, z razliko pri Nahorju, kjer še sama 100 pristavi, kjer se ji zdi 79 premalo. Povrh še ima Kajnana s Saletovimi številkami, ki povečajo končno kronološko vsoto. V stolpcu B pa prišteva razun pri Kajnanu, Saletu in Heberju po 100, pri Nahorju in Taretu po 60, približno tako kakor hebrejski tekst, dasi v stolpcu A ni odštevala, kakor se je to zgodilo pri hebrejskem štetju. Toda tudi to prištevanje ni brez vsakega zmisla. S tem je dosegla Septuaginta lepo stopnjevanje navzdol brez skokov pri končni starosti posameznih očakov. Tako dosežejo očaki od Sema do Tareta starosti 600, 535, 460,

460, 404, 339, 339, 330, 308 in 205 let. Pri samaritanskem in hebrejskem štetju je pa velik skok med Semom in Arfaksadom v starosti 600 in 438 let. Ravno tako je velik skok med Heberjem in Falegom s starostjo 404 in 239 let pri Samaritancih in Hebrejcih, dočim preide pri Grkih starost od 404 na 339 let. Pri tistih postojankah, kjer Septuaginta v stolpcu B ni prištevala 100, so številke malo prestavljene. Tudi bi morala Septuaginta pri Nahorju dosledno prišteti samo 50. Grško številkovanje je tedaj jako prozorno in ne tako naravno kakor samaritansko.

Radi teh razlik je kronologija za ta čas zopet trojna. Po samaritanskem štetju je bil rojen Abraham 940. leta, po hebrejskem že 290. leta in po grškem šele 1170. leta po potopu. Če te številke prenesemo na štetje ob začetka sveta, nastane v istem razmerju različno štetje. Ker je verjetno, da je še najbolj pravilno samaritansko štetje, podamo samaritansko kronologijo za ta čas po štetju od začetka sveta¹.

	Genuit anno		Vixit, postquam genuit, annos	Mortuus est anno	
	mundi	vitae		vitae	mundi
Sem	1307	100	500	600	1807
Arphaxad	1442	135	303	438	1745
Sale	1572	130	303	433	1875
Heber	1706	134	270	404	1976
Phaleg	1836	130	109	239	1945
Reu	1968	132	107	239	2075
Sarug	2098	130	100	230	2198
Nachor	2177	79	69	148	2246
Thare	2247	70	75	145	2322

Pri tem semitskem rodovniku bi zopet lahko opazovali zanimive razlike med trojnimi podatki. Tako je n. pr. po hebrejskem štetju Sem doživel rojstvo vseh naslednjih osem očakov v rodovniku, dalje rojstvo Abrahamovo, Izakovo, celo Ezavovo in Jakobovo. Po drugih dveh tekstih pa je doživel Sem več ko za polovico manj. Ker pridemo pri takem razmotrivanju do enakih zaključkov kakor pri setitskem rodovniku, zato pogledjmo raje, kako se razvije po tem rodovniku kronologija od začetka sveta!

Če prištejemo k samaritanski letnici potopa 1307 samaritansko letnico za Abrahamovo rojstvo po potopu namreč 940, dobimo za

¹ G. Hoberg, *Die Genesis* 137 po Hummelauerju.

Abrahamovo rojstvo 2247. leto po stvarjenju; ta letnica je razvidna tudi iz zadnjega rodovnika. Na enak način dobimo hebrejsko letnico za to rojstvo, namreč $1656 + 290 = 1946$, ter grško $2256 + 1170 = 3426$. Abraham je torej rojen ali 2247. (Sam.) ali 1946. (Hebr.) ali 3426. (LXX) leta po stvarjenju sveta.

Zasledujmo kronologijo od Abrahamovega rojstva naprej! Abraham je bil 75 let star, ko je šel iz Harana v Kanaan (Gn 12, 4); ko se mu je rodil Izak, je imel starost 100 let (Gn 21, 5). Izak pa je dobil v 60. letu svoje starosti sina Ezava in Jakoba (Gn 25, 26). Ko pa je bil Jakob od Faraona vprašan o svoji starosti, je rekel, da je 130 let star (Gn 47, 9). Jakob je prišel torej v Egipt $160 + 130 = 290$ let po Abrahamovem rojstvu. Če odštejemo od teh 290 let 75 let Abrahamove starosti pred prihodom v Kanaan, dobimo 215 let za prvo bivanje očakov v Kanaanu. V tem so si teksti edini.

Po Ex 12, 40 (hebrejski tekst in Vulgata) so bivali Izraelci v Egiptu 430 let. Od izhoda Izraelcev iz Egipta do vlaganja temeljnega kamna za Salomonov tempelj v 4. letu Salomonovega kraljevanja pa je preteklo 480 let po 3 Kralj 6, 1 (hebrejski tekst z Vulgato). Salomon je vladal v celem 40 let po 3 Kralj 11, 42. Po njegovi smrti se razdeli država v dva dela: Juda in Izrael. Pri teh dveh kraljestvih se navajajo za obojne kralje samostojne letnice, ki se pa popolnoma ne ujemajo za istočasne dogodke. Severno kraljestvo se je končalo z razdejanjem mesta Samarije l. 722 pred Kr., katera letnica je zagotovljena po drugih zanesljivih virih. Od razdelitve Salomonove države do konca severnega kraljestva se našteje pri južnih (judovskih) kraljih 260 let, pri severnih (izraelskih) kraljih pa 222 let.

Po hebrejskem (Vulgatinem) tekstu dobimo torej za nadaljnji čas od Abrahamovega rojstva naprej te-le letnice¹:

Od rojstva Abrahamovega do vhoda v Egipt	290 let
Bivanje v Egiptu	430 »
Od izhoda iz Egipta do 4. Salomonovega vladarskega leta	480 »
Od 4. Salomonovega vladarskega leta do razdelitve države	36 »
Od razdelitve države do konca severnega kraljestva	260 ali 222 let

Skupaj 1496 ali 1458 let.

Pri tem zadnjem štetju pa ima LXX dvakrat drugačno številko. V Ex 12, 40 ima Septuaginta: »Bivanje Izraelovih sinov v egiptski deželi in v kanaanski deželi je trajalo 430 let.« Hebrejski tekst (z

¹ Cf. S. Euringer, Die Chronologie der biblischen Urgeschichte (Gen 5 und 11). Münster 1909, 6.

Vulgato) pa ima: »Bivanje Izraelovih sinov v Egiptu je trajalo 430 let.« Po Septuaginti, s katero se soglaša samaritanski in sirski tekst ter Gal 3, 17, ostane tedaj za bivanje v Egiptu samo 215 let, ker je določenih 215 let po enakem štetju vseh tekstov samo za bivanje očakov v Kanaanu. Tako nastane čudno število, da je trajalo bivanje v Egiptu ravno tako dolgo kakor v Kanaanu. Raditega pa nastane med hebrejskim in grškim štetjem razlika 215 let. Potem še ima LXX pri 3 Kralj 6, 1 za 40 let manj kakor hebrejski tekst, namreč 440 let namesto 480 hebrejskega teksta.

Radi te dvojne Septuagintine razlike imamo za čas od Abrahamevega rojstva do zgoraj imenovane zanesljive letnice 722 pred Kr. po Septuaginti za $215 + 40 = 255$ let manj kakor po hebrejskem štetju. Po Septuaginti imamo tedaj za ta čas vsoto $1496 - 255 = 1241$ let ali $1458 - 255 = 1203$ let.

Od konca judovskega kraljestva do Kristusa nimamo v sv. Pismu natančnih podatkov za nepretrgano kronologijo. Pa jih tudi ne potrebujemo več za končni rezultat. Saj nam treba zdaj samo prišteti 722 k dobljenim rezultatom in imamo celo dobo od Adama do Kristusa.

Od Adama do Abrahama imamo po samaritanskem štetju 2247 let, po hebrejskem 1946 let, po grškem 3426 let. Od Abrahama do 722 pr. Kr. imamo po hebrejskem štetju 1496 ali 1458 let, po grškem pa 1241 ali 1203 leta. Za čas od Adama do 722 pr. Kr. prištejemo k hebrejskim 1946 letom hebrejske številke za nadaljnji čas, namreč 1496 ali 1458, in dobimo letnici 3442 ali 3404. Istotako prištejemo h grškim 3426 letom grški številki 1241 ali 1203 in imamo letnice 4667 ali 4629. Če k tem letnicam, ki nam kažejo čas od Adama do 722 pred Kr., prištejemo 722 let, tedaj imamo čas od Adama do Kristusa.

Tako je od Adama, ali kakor se pravi, od začetka sveta do Kristusa preteklo po hebrejskem štetju 4164 ali 4126 let, po grškem štetju pa 5389 ali 5351 let. Drugi so prišli do prilično enakih številke za čas od Adama do Kristusa. Tako n. pr. ima Schanz¹ letnice: 4165, 4466, 5531 (5491) ali 5276. Martyrologium Romanum ima Kristusovo rojstvo 5199 let po stvarjenju. Scaliger in Calvisius imata za isto dobo od Adama do Kristusa 4713 let, Kepler in Petavius 3984 let, Usher 4004 leta. Judje štejejo še sedaj svoja leta od začetka sveta in sicer 3761 let pred Kristusom, ter imajo v tem času 5676 let po »stvarjenju« sveta.

Na ta način pride avstrijski katehizem do svojega nauka, da je obljubljeni Odrešenik prišel na svet kakih štiri tisoč let potem, ko je Bog ustvaril prva dva človeka.

¹ P. Schanz, *Das Alter des Menschengeschlechtes*. (Biblische Studien I 2). reiburg i. Br. 1896, 34

Leta pred Kristusovim rojstvom dobimo, če datiramo nazaj zgoraj dobljene številke. Letnico Abrahamovega rojstva izračunimo, če od dobe od Adama do Kristusa odštejemo dobo od Adama do Abrahamovega rojstva. Abraham je po tem računu rojen po hebrejskem štetju 2218 ali 2180 let pred Kr., po grškem štetju pa 1963 ali 1925 leta pred Kr. Letnico potopa dobimo z enakim odštevanjem ali pa tako, da k letnici za Abrahamovo rojstvo po Kristusovi eri prištejemo dobo od potopa do Abrahamovega rojstva svetovne ere. Potop je bil tedaj po hebrejskem štetju 2508 ali 2470 let pred Kr., po grškem štetju pa 3133 ali 3095 let pred Kr. Samaritanskega štetja v teh končnih računih ne upoštevamo, ker imamo samo pentatevh. Če pa prištejemo samaritansko število za dobo od potopa do Abrahama (940) k najvišji številki za Abrahamovo rojstvo (2218 pr. K.), dobimo letnico 3158 pred Kr. kot najvišjo letnico za potop.

2. Kronologija svetnih ved.

Tem podatkom svetopisemske kronologije pa nasprotujejo rezultati svetnih ved. Sicer se tem nikakor ni posrečilo dognati starost človeškega roda, tudi so njih kronološki podatki zvečine problematični in hipotetični. Nekateri rezultati so pa vendarle zanesljivi. Tako so postavim lahko še različna mnenja glede časa, kdaj so nastopili prvi zgodovinski narodi, kako stara je njih kultura. Da so pa imeli n. pr. Egipčari in Babilonci pred letom 3000 pred Kr. že jako razvito kulturo in celo urejeno državo, o tem se ne da dvomiti. Po sv. Pismu (Gn 10) so pa ti narodi izrecno potomci Noetovih sinov, torej narodi, ki so nastopili šele po potopu. Potop je bil, kakor smo pokazali, po sv. Pismu šele l. 2508 ali 2470 po hebrejskem štetju, 3133 ali 3095 po grškem štetju, ali pa, če privzamemo samaritansko štetje, k večemu l. 3158 pred Kr.¹ Istočasnost potopa in teh kultur ter držav je izključena. Toliko je gotovo. Potem nam ni treba niti dalje preiskovati, ali so nastopili ti narodi takoj v tistem 3000letnem času pred Kr. kot kulturni narodi ali pa so napravili, kakor je bolj občno mnenje, že tisočleten ali še celo večtisočleten razvoj do te zgodovinske kulture.

Tako učijo dandanes znani katoliški eksegeti. Mogunški profesor Selbst piše: »Eine Schwierigkeit bildet allerdings die Datierung der Sündflut, die nach den Zahlen des hebräischen Textes um 2500, nach denen des samaritanischen um 3100, nach denen des griechischen um 3300 anzusetzen wäre. Da die Völker, deren Geschichte wir kennen,

¹ J. Seidl, Praktisches Hilfsbuch zu Panholzers »Große Biblische Geschichte« Graz 1909, 28 ima tudi, da je bil potop okoli l. 2400 pred Kr. Ravnotako Panholzerjeve in po njih Kociprove Velike Zgodbe sv. Pisma.

als nachsündflutliche ausdrücklich bezeichnet werden (Gn 10) und für sie auch nach den niedersten Ansätzen eine ununterbrochene Entwicklung von 3000 bis 4000 Jahren angenommen werden muß, so muß die Sündflut weiter hinauf datiert werden, als die christliche Überlieferung bisher angenommen hat.«¹ P. Mihael Hetzenauer O. C., ki zastopa sicer rad strogo »konservativno« stališče, pravi: «Si pro hac evolutione linguarum saecula nonnulla postulantur, confusio linguae originalis ac dispersio gentium ex ea sequens ante 4000 a. Chr. facta est, quia non solum usque ad 3000 a. Chr. vestigia variarum linguarum, verum etiam c. 4000 a. Chr. apud Babylonios et Aegyptios florentem cultum atque humanitatem invenimus.»²

Z ozirom na razvoj zgodovinskih jezikov in zgodovinskih kultur določi kratkomalo ta Hetzenauer ustvarjenje Adama in Eve na okoli 7000 pred Kr. in potop na okoli 5000 pred Kr.³ Schanz⁴ pride radi enakega razmotrivanja do zaključka, da moramo vzeti za starost človeškega roda 6000–8000 let pred Kr. Selbst se v navedenem delu ne odloči za konkretno število, ampak poroča po drugih virih tako-le: »Diejenigen Rechnungen, denen einige Zuverlässigkeit zukommt, weil sie sich auf sichere oder wahrscheinliche Ergebnisse der Forschungen über die Geschichte und Kultur in Babylonien und Ägypten stützen, gehen über die Annahme von 5000–6000 Jahren für die vorchristliche Zeit nicht hinaus. Dies würde den biblischen Angaben nicht widersprechen, wenn der oben dargelegte Spielraum in Berechnung der Zahlenangaben beachtet wird. Manche halten die Annahme von 6000 bis 7000 Jahren für die Zeit vor Christus und ein Gesamtalter der Menschheit von 8000 bis 10.000 Jahren mit den Angaben der Heiligen Schrift und der Wissenschaft für vereinbar.«⁵ Z zgodovinskega in s kulturnega stališča se čutijo tedaj znanstveniki prisiljeni, iti čez 4000 let pred Kr. nazaj, in sicer za Adama še za enkrat toliko, namreč do 8000 in za potop tudi za enkrat toliko ko prej, namreč do 5000 pred Kr.

Še dalje nazaj pa gredo raziskovalci predzgodovinskega časa. Cuvier⁶ še je sicer mislil, da se človek ne nahaja med okameninami, t. j. da se še človeške kosti niso našle v zemeljskih predzgodovinskih plasteh med drugimi predzgodovinskimi okameninami. Potemtakem človek ne bi bil sodobnik mamutov in drugih predzgodovinskih sesalcev. Če bi bilo to res, tedaj bi še izhajali s tradicionalno

¹ Dr. J. Schuster und Dr. J. B. Holzammer, Handbuch zur Biblischen Geschichte. I. Band: Das Alte Testament. Bearb. v. Dr. J. Selbst. 7. Aufl. Freiburg i. Br. 1910, 207. — ² M. Hetzenauer, Theologia biblica I 58.

³ Cf. op. cit. 23 sq. — ⁴ Das Alter des Menschengeschlechtes, 99.

⁵ Op. cit. 207 sq. — ⁶ Cf. Schanz, Das Alter des Menschengeschlechtes, 59.

starostjo človeškega roda, če bi ji tudi morali dodjati par tisočletij. Toda dandanes napreduje vedno bolj nasprotno mnenje. Raziskovalci predzgodovinske dobe so prepričani o predzgodovinskem človeškem bivanju.

Svetne vede imajo velikanske številke z ozirom na čas, ki pride v poštev pri našem vprašanju. Tu še niti ne govorimo o času, ki je pretekkel po teh teorijah od prvotne oblike našega solčnega sestava do današnjega stanja. Kozmogonija in geogonija ne računata s tisoči, tudi ne samo s stotisoči, ti vedi računata z milijoni in milijardami let. Na to kronologijo se tu ne oziramo. Saj nam sv. Pismo podaja samo kronologijo od tistega časa naprej, ko je bil ustvarjen človek, ne pa od ustvarjenja sveta. Zato upoštevamo tu samo vedo, ki raziskuje sledove živih bitij v zemlji sami. To je paleontologija. Ta preiskuje zemeljske plasti. V teh plasteh se nahajajo okamenele rastline in okamenele živali. Te okamenine so tako globoko v zemlji, in okamenenje je doseglo tako visoko stopnjo, da paleontologija uči: Te rastline in te živali, ki se najdejo zdaj okamenele v zemlji, niso mogle priti v zemljo po kaki hipni zemeljski katastrofi, kakor pravijo, ampak ti rastlinski in živalski organizmi so sodelovali pri plastovanju na zemeljski obli.

To predzgodovinsko rastlinstvo in živalstvo tvori v plastovanju lep red, tako da se v enakih plasteh nahajajo enake rastlinske in živalske okamenine. Ravnotako se pri tem opazuje, da so v spodnjih plasteh okamenine, katerih v višjih legah več ni. Iz tega se sklepa, da so izumrli celi rastlinski in živalski rodovi, preden so nastopili novi organizmi, kakršnih še prej, t. j. sodobno s prejšnjimi, ni bilo. Tudi se nahaja ta posebnost, da so okameneli organizmi, ki so najnižje plastovani, manj podobni sedanjim organizmom, in da je podobnost tim večja med sedanjimi organizmi in med okameninami, čim bližje so okamenine zemeljski površini. Z ozirom na ta dejstva razločuje paleontologija različne dobe.

Najprej je brezživljenska doba, v kateri še na zemlji ni življenja, ampak samo pragerovje, nastalo večinoma po vulkanskih izbruhih na zemeljski površini. Potem je primarna ali staroživljenska doba, ki se deli v 1. Cambrium, 2. Silur, 3. Devon, 4. Karbon, 5. Perm. V tej dobi se nahaja prvo življenje, namreč vodne rastline, pozneje druge rastline, ki tvorijo današnji premog, potem prve vodne živali, dvoživke itd. Dalje je sekundarna ali srednježivljenska doba, ki obsega 1. Trias, 2. Jura, 3. Kreda. V tej dobi nahajamo različno smrečje, velikanske lazeče živali, savre imenovane, in proti koncu prve sesalne živali. Potem je terciarna ali novoživljenska doba s pododdelki: 1. Eocen, 2. Oligocen, 3. Miocen, 4. Pliocen, v kateri

nahajamo velike živali-sesalke. Končno je kvartarna ali recentna doba z 1. diluvijem ali ledenimi dobami in 2. aluvijem ali naplavno dobo, ki še sedaj traja.

Kako dolgo so trajale te dobe? Na to se različno odgovarja. Razlika ni le v letih ali stoletjih, ampak številke se razločujejo po tisočih in milijonih. Oglejmo si samo nekoliko številke katoliških znanstvenikov! P. D. Kreichgauer¹ pride do zaključka, da je minolo 16 milijonov let od tiste dobe, ko so se začeli razvijati organizmi na zemlji, do konca terciarne dobe. Od prvih organizmov do danes je preteklo torej okoli 16½ milijonov let. L. Waagen² pravi, da učenjaki različno cenijo starost zemlje in da se njihovi rezultati gibljejo med 20 in 280 milijoni let.

Proti koncu terciarne dobe je bilo v Evropi blizu enako toplo ali še malo toplejše podnebje kakor danes. Potem pa nastopi mrzel čas. Od severa in iz Alp se začnejo pomikati snežniki in ledeniki proti sredini Evrope in enako tudi v drugih delih sveta. Živali in rastline, navajene na toplo podnebje, izginejo. Na mestih, kjer je še ostalo kaj zemlje, pa nastopi novo živalstvo in rastlinstvo, ki mu prija mrzlo podnebje. Ta ledena doba pa ne traja enakomerno naprej. Ampak ledeniki se raztopijo, oziroma umaknejo se zopet nazaj, in nastopi toplejša doba. Pa tudi ta ne traja dolgo. Zopet nastopi mrzli, ledeni čas. Taka izpremema se je izvršila večkrat v Evropi, mislijo da štirikrat. Zato imamo za Evropo to-le razdelitev kvartarne dobe: I. ledena doba in 1. medledena doba; II. ledena doba in 2. medledena doba; III. ledena doba in 3. medledena doba; IV. ledena doba in poledeni ali postglacialni čas.

Kako dolge so bile zopet te dobe? Z gotovostjo se to ne bo dalo menda nikdar povedati. Znanstveniki določajo čas po različnih naravnih prikaznih. Tako n. pr. opazujejo, da pride današnje dni v Alpah ledenik na leto samo okoli 4 km naprej, oziroma navzdol. Iz nanošenega gramoza in kamenja iz visokih gora v dolinah in ravninah sklepajo potem, kako daleč so prihajali in kako daleč zopet odhajali predzgodovinski ledeniki. Ta pot preračunjena po kilometrih in prenešana na čas, v katerem jo je prehodil ledenik, nam pove starost posameznih dob. Za to ledeno ali diluvialno dobo, kakor se je prej imenovala (toda ta geološki diluvij ali potop ni svetopisemski diluvij

¹ Unsere Erde. Der Werdegang des Erdballs und seiner Lebewelt, seine Beschaffenheit und seine Hüllen. Gemeinverständlich dargestellt unter Mitwirkung von J. van Bebber und P. Kreichgauer von L. Waagen (Wien, Verlag der Leo-Gesellschaft) 69.

² Unsere Erde 394.

ali potop, ki je za geologijo brez pomena), ima A. Rutot 139.000 let, Penck $\frac{1}{2}$ —2 milijona let, Hildebrandt 530.000 let¹.

Starost človeškega roda je sedaj po geologiji in paleontologiji odvisna od tega, v kateri dobi ali v katerih plasteh zemeljske oble se nahajajo človeški sledovi. Sledovi človeškega bivanja so človeška orodja ter kosti, črepinje itd., ki se najdejo v zemeljskih plasteh. Najstarejše človeško orodje je kamen. Zato se po tem kamenitem orodju imenuje čas kamenita doba, in sicer razločujemo starokamenito dobo (Paläolithikum) in novokamenito dobo (Neolithikum). Prve zanesljive priče človeškega orodja spadajo po Obermaierju² v 3. medledeno dobo t. j. v tisti interglacialni čas, ki je bil med 3. in 4. ledeno dobo. Prva stopnja starokamenite dobe se imenuje Cheléen, po mestecu Chelles blizu Pariza, kjer so se našla taka človeška orodja. Druga stopnja se imenuje na enak način in iz enakih vzrokov Acheuléen, tretja Moustérien. V »spodnji votlini« Le-Moustiera so se našli leta 1907 tudi ostanki trupla kakih 16 let starega človeka. Slaven kraj za to starokamenito dobo je v naši ožji domovini pri Krapini na Hrvaškem, kjer je našel Karol Gorjanović-Kramberger celo vrsto človeškega orodja in človeških kosti³.

Potem pride doba, ki spada že v tisti čas, ko je minula mrzla 4. ledena doba, ko izumrjejo med drugimi živalmi značilni predzgodovinski mamuti in pridejo za njimi zastopniki današnjega živalstva. Ravno isto je z rastlinstvom. Posamezne stopnje se imenujejo Aurignacien, Solutréen, Magdalénien, Azylien in Campignien. V teh časih so mrlički pokopani v posebni legi, človeška orodja so že bolj popolna, najdejo se celo ostanki slikarstva in kiparstva. Znamenita najdba iz te dobe je »Schweizersbild« pri Schaffhausenu v Švici, kakor tudi najdba v Predmostu, Sloupu, Šipki in drugih krajih na Moravskem.

Ob tem »Schweizersbildu« je Nüesch izračunal starost diluvialnega, oziroma postglacialnega človeka. Plast črne prsti (humus), ki predstavlja dobo, v kateri so ljudje rabili že kovine, je debela 40 cm. Ker rabi človek kovine v Evropi dozdej okoli 4000 let, sklepa Nüesch, da nastane 10 cm razzeblin v 1000 letih. Po tem sklepu preračuni starost vseh 240—290 cm debelih plasti tega »Schweizersbildu« na 24.000 do 29.000, ali okroglo 20.000 let. Ta številka znači starost magdalenienske dobe⁴. Obermaier⁵ pravi, da se mu ta račun ne zdi povsem

¹ H. Obermaier, Der Mensch der Urzeit v velikem zborniku: Der Mensch aller Zeiten von Prof. H. Obermaier, Prof. F. Birkner, PP. W. Schmidt, F. Hestermann, Th. Stratmann S. V. D. (Berlin-München-Wien, Allg. Verlags-Gesellschaft) I 337 f. — ² Op. cit. I 113. — ³ H. Obermaier, op. cit. I 156.

⁴ Cf. J. Bumüller, Die Urzeit des Menschen. 3. verm. Aufl. Köln 1914, 120 f.

⁵ Op. cit. I 337.

zanesljiv, vendar misli iz različnih arheološko-geoloških ozirov, da moramo nastaviti magdaleniensko dobo na najmanj 16.000 let pred Kr.

Po enakem razmotrivanju računi Obermaier za Aurignacien in Solutréen po 5000 let, tako da zahteva za ves postglacialni čas (Aurignacien, Solutréen in Magdalénien) 26.000 let. Za Cheléen, Acheuléen in Moustérien, t. j. za čas od sredine 3. ali zadnje medledene dobe do vstete 4. ledene dobe ima Obermaier približno enako število let. Tako ceni Obermaier starost človeka iz starokamenite evropske dobe na 50.000 let. Drugi še pridejo do veliko višjih števil. To pa radi tega, ker stavijo te dobe, ki se zaznamujejo z imeni Cheléen itd., dalje nazaj. Tudi Obermaier vzame za starost evropskega človeka sploh še enkrat toliko let, t. j. 100.000 let, raditega, ker je mnenja, da spada okostje, najdeno v kraju Maner pri Heidelbergu (*homo heidelbergensis*), v 2. medledeno ali interglacialno dobo in da se na njem kaže starejši človeški tip kakor pri poznejših predzgodovinskih »neandertalcih« iz starokamenite dobe.

Z gotovostjo se s sedanjimi sredstvi ne da določiti starost teh paleontoloških najdb. E. Wasmann S. J., veščak v teh vprašanjih, imenuje v svoji oceni Obermaierjeve knjige njegove številke zmerne: »Ferner möchten wir ausdrücklich feststellen, daß Obermaiers Schätzung im Vergleich zu derjenigen mancher anderer Forscher noch eine sehr gemäßigte zu nennen ist.«¹ Samo to se zdi Wasmannu čudno, da stavi Obermaier »heidelberškega človeka« zdaj v 2. medledeno dobo (prej ga je namreč štel v Cheléen) in da mora raditega številke kar podvojiti iz 50.000 na 100.000 let, dočim pravi izrecno, da se nahajajo šele v 3. ali zadnji medledeni dobi sledovi človeške kulture, za katero reklamira 50.000 let. Po Wasmannu pa je tedaj 50.000 let za starost diluvialnega človeka še »zelo zmerna« in »ne previsoka«. V oceni pravi namreč: »Nimmt man vier Eiszeiten an und setzt man das Cheléen in die letzte Zwischeneiszeit (Obermaier), so sind 50.000 Jahre für den paläolithischen Menschen vielleicht nicht zu hoch gegriffen.«²

Za poznejši postglacialni čas ima Obermaier³ sledeče številke: Azylien 10.000 pred Kr., Campignien 8000 pred Kr.; nato pa pride aluvialna ali naplavna doba geološke sedanjosti. Zgodnji naplavni čas razdeli Obermaier tako-le⁴:

I. Novokamenita doba (Neolithikum):

1. Zgodnje novokamenite stopnje (deloma še poznopostglacialne).
2. Popolni novokameniti čas (od okoli 6000 pred Kr.).

Konec v Evropi ok. 2500 pred Kr.

¹ Stimmen aus Maria-Laach 87 (1913/14) 79. — ² Ibidem.

³ Op. cit. I 476. — ⁴ Op. cit. I 439.

3. Pozni novokameniti in bakreni čas (prehodna doba).

V Evropi ok. 2500—2000 pred Kr.

II. Bronasti čas.

Orient: ok. 4000—1800 pred Kr.

Evropa: ok. 2000—1000 pred Kr.

III. Staroželezni čas (Hallstattska doba).

Orient: 1800—1000 pred Kr.

Evropa: 1000—500 pred Kr.

IV. Novejši železni čas (La Tène-doba).

Evropa: 500 pred Kr. do časa Rimljanov.

V Mesopotamiji, v Palestini in v Egiptu, ki nas posebej zanimajo radi sv. Pisma, se nahajajo enaki sledovi človeške kulture v kvarterni ali diluvialni dobi kakor v Evropi. Tudi tam razločujemo staro in novo kamenito dobo z enakimi, oziroma še večjimi letnicami kakor v Evropi. Začetek geološke sedanjosti z novokamenitimi najdbami nastavi Obermaier¹ na 9—10.000 let pred Kr., bakreni čas na 6000 pred Kr. v Mesopotamiji, na 5000 pred Kr. pa v Palestini in v Egiptu, bronasti čas na 4000 pred Kr. v Mesopotamiji in Palestini, na 3800 pred Kr. pa v Egiptu, železni čas pa na 1700 ozir. 1600 pred Kr.

Aluvialni prebivalci v Mesopotamiji so bili, kakor misli Obermaier², potomci diluvialnega prebivalstva. Okoli 5000—4000 pred Kr. so v južni Babiloniji ali v Sumirju kot prebivalci Sumerji z jako razvitim, nesemitskim jezikom, ki nam je že ohranjen v najdenih napisih. Proti koncu bakrene dobe najdemo na strani Sumerjev tudi Semite. Njih pradomovina je bila menda severnovzhodna Arabija, odkoder so prišli v Elam z glavnim mestom Susa. Okoli 5000 pred Kr. so Semiti tudi v severni Babiloniji ali v Akkadu, po katerem imenu se imenujejo Akkadci. Semitski Akkadci nastopijo kot samostojen kulturni narod, dasi so sprejeli od Sumerjev med drugim pisavo, katero so potem dalje razvili. Kmalu so dobili Semiti nadvlado nad Sumerji, ki so se je skušali tuintam otresti. Okoli 2000 pred Kr. je ustanovil semitsko-babilonski kralj Hammurapi z novim semitskim pritokom iz Arbije celo semitsko babilonsko veliko državo. Hammurapijev sodobnik je Abraham, ki se izseli v tem času iz kaldejskega mesta Ur v južni Babiloniji ter gre proti sveti deželi pripravljat poti izvoljenemu ljudstvu. Približno istočasno z mesopotamskimi pradržavami najdemo v Egiptu sledove človeške kulture. Okoli 5000 pred Kr. najdemo tudi v Egiptu semitski in polsemitski pritok iz Azije, ki je kulturno močnejši kakor prejšnji egiptski prebivalci, pa fizično izgine v egiptskem prebivalstvu. Nekdaj v času od 4000—3000 pred Kr. vlada zgodovinsko znani egipt-

¹ Op. cit. I 545. — ² Op. cit. I 524.

ski kralj Menes. Kmalu za njim vladajo stavitelji do danes ohranjenih piramid.

Palestina je tudi imela diluvialne in aluvialne prebivalce. Okoli 5000 pred Kr. so se naselili prasemitski prebivalci v deželi in so uvedli pokapanje mrličev namesto prej navadnega sežiganja. Z Abrahamovim prihodom v Palestino okoli 2000 pred Kr. smo zopet na tleh znane zgodovine.

3. Posledki.

Na videz je veliko nasprotstvo med kronologijo sv. Pisma in kronologijo svetnih ved. Prepad med obema kronologijama se pa da in mora dati premostiti. Saj nam sv. Pismo nudi le resnico, ker izhaja od Boga. Ravnotako pa lahko najde tudi svetna veda resnico po razumu, ki ga je dal Bog. Resnica pa ne more nasprotovati resnici. Če je med sv. Pismom in svetno vedo na videz nasprotstvo, izhaja to iz dvojnega vzroka: ali se je namreč razlagalo sv. Pismo napačno in se je kaj smatralo za svetopisemsko resnico, česar v resnici ne uči sveto Pismo, ali pa je svetna veda smatrala kakšen rezultat svojih raziskovanj za resnico, ki je bil dejanski le hipoteza, če ne že očitna zmota. Če je tedaj kakšno nasprotstvo med »vero« in »vedo«, se mora poiskati vzrok tega nasprotstva, ki je lahko pri »veri«, ker se sv. Pismo prav ne razlaga, ali pri »vedi«, ker ta ni dognala resnice.

Kako je torej v tem časoslovnem slučaju z navideznim nasprotstvom? Najprej moramo ugotoviti, od kdaj začnemo šteti. Po besedi se začenja »svetovna« era seveda z začetkom ali s stvarjenjem sveta. Dokler se je razlagalo svetopisemsko poročilo o stvarjenju sveta tako, da je Bog v resnici ustvaril svet v šest dnevih, t. j. v 6×24 urah, tako dolgo se je začenjala svetovna era seveda s prvim dnevom svetopisemskega »stvarjenja«, po katerem sta bila šesti dan ustvarjena prva dva človeka. Toda danes vemo, da se šestodnevje I. Mojzesove knjige ne sme tako razlagati. Okoli 4000 let pred Kristusom se tedaj ne nanaša na stvarjenje sveta, ampak tudi po avstrijskem katehizmu le na čas »potem, ko je Bog ustvaril prva dva človeka«. Po kosmogoniji, geogoniji in paleontologiji ni mogoče razlagati, da bi svet nastal v šestih dnevih. Ves svetovni razvoj in vse zemeljsko plastovanje se ne more nastaviti na 6×24 ur. Cerkev tudi ne zahteva, da bi tako razlagali svetopisemske dneve. Zato lahko govorijo naravoslovci pri stvarjenju sveta o tisočih in milijonih let, kakor hočejo, oziroma v kolikor morejo razumno zagovarjati in utemeljevati svoje teorije. S cerkvenega avtoritativnega stališča nimajo tu nikakih ovir ali mej, meje jim stavi le razum. Seveda se še ni posrečilo svetni vedi in se ji menda tudi nikdar ne bo, da bi določila kako gotovo število let v

tem oziru vsaj približno. Nihče pa naj več trdi, da sv. Pismo uči, da je Bog ustvaril svet v šestih dnevih. Tega sv. Pismo ne uči. Sv. Pismo ima le stvarjenje razdeljeno na šest dni. Pri razlagi tega mesta naj že tudi katehet pazi, da ne vcepi učencem krivih predstav; sicer ostanejo učencu v spominu te predstave, ki mu povzročajo v poznejših letih, ko začne o tem bolj natanko razmišljati ali znanstveno proučavati, nasprotstvo med vero in vedo. Ni tedaj pravilno, če kdo vpraša pri razlagi šestodnevja: »V koliko dnevih je Bog ustvaril svet?« in zahteva odgovor: »V šestih dnevih.« Pravilen odgovor na to vprašanje bi bil: »Tega ne vemo, ker nam Bog ni razodel.« Pravilno vprašanje v tej stvari se glasi: »Na koliko dni razdeli sv. Pismo stvarjenje sveta?« Odgovor: »Na šest dni.«

Svetovne ere tedaj ni, od začetka sveta ne moremo imeti kronologije. Če Judje računajo po svetovni eri, ali če govorimo o času po »stvarjenju« sveta, mislimo samo na čas, ki je nakazan v sv. Pismu od let Adamovega življenja naprej. Kako je pa s to kronologijo?

Rekli smo že, da nam ta svetopisemska kronologija ne podaje zadosti dolgega časa. Ta okvir, okoli 4000 let pred Kr., je premajhen, da spravili vanj vse zgodovinske, kulturne in naravoslovne dogodke. Radi teh zgodovinskih in kulturnih dejstev računijo starost človeškega rodu katoliški eksegeti na 8–10.000 let pred Kr. Zastopnik katoliških paleontologov duhovnik Obermaier pa jo računi iz geoloških in paleontoloških ozirov na vsaj 50.000 let.

Kako pa zdaj rešimo nasprotstvo med podatki sv. Pisma in rezultati svetnih ved? Nekateri podatki svetnih ved, n. pr. da svetopisemski potop ne more biti šele okoli leta 2500 pred Kr., so evidentno zanesljivi. Zato se že smemo v tem oziru zanesti na te podatke. Kako daleč nazaj smemo iti, to se ne da določiti, ker se tu nahajamo na omahljivih tleh.

Ker je pa tedaj okvir svetopisemske kronologije vsaj v nekaterih ozirih gotovo premajhen, zato nam je ta okolnost kažipot, kako moramo razlagati svetopisemsko kronologijo. Iz tega namreč sledi, da nam teh številčk ni jemati v zmislu stroge, znanstvene kronologije.

Ali je pa takšna razlaga dovoljena? Dovoljena je iz več razlogov. Če bi se zahtevalo, da moramo smatrati svetopisemsko kronologijo za strogo znanstvene kronološke podatke, tedaj bi najprej ne vedeli, katera je prava svetopisemska kronologija. Kakor smo videli, ima samaritansko, hebrejsko in grško štetje različne številke. Prvotne so se nam zdele samaritanske številke. Ali bi bila tedaj samaritanska kronologija pravilna? Torej v hebrejskem tekstu in v latinski Vulgati ne bi imeli pravih številčk? Celo grška izdaja sv. Pisma, ki so jo rabili apostoli, ne bi imela prave kronologije? Da, ravno grška Septuaginta ima, ka-

kor smo pokazali, najbolj prozorno izpremenjene številke. Grško sv. Pismo pa nam tudi kaže, kako so njeni prireditelji sodili o tej kronologiji in kako so jo razlagali. Starost posameznih očkav so pustili vobče neizpremenjeno. Druge številke pa so izpreminjali tako, da so dobili višjo starost človeškega roda. Prirediteljem Septuaginte samim so se tedaj zdele premajhne samaritanske in hebrejske številke. Zato so na podlagi nekaterih neizpremenjenih števil raztegnili okvir svetopisemske kronologije.

Ker nam je tedaj po raznih avtentičnih izdajah sv. Pisma izročena kronologija tako različno, misli veliko katoliških eksegetov, da nam sv. Pismo sploh ne ponuja stroge kronologije. To se utemeljuje na sledeči način.

Številke svetopisemske kronologije so sploh nezanesljive, če izvzamemo morebiti starost očkav, ker so tako različne v posameznih izdajah. Vseh troje, oziroma celo vseh četvero ali petero kronologij, ne more biti pravih. Resnica bi morala biti samo ena. Ker je najmanj izpremenjena samaritanska kronologija, bi morala biti ta še najbolj pravilna. Čudno pa bi bilo, da bi ravno edino Samaritani imeli pravo kronologijo, drugi pa ne!¹

Sicer je pa mogoče, da nobena kronologija ni pravilna. Ne vemo namreč, ali so v rodovniku imenovani ali vračunjeni vsi člani ali ne. Nepriliko nam dela tisti Kajnan v semitskem rodovniku, ki se nahaja samo v Septuaginti, v drugih dveh tekstih pa ne. Po naši razpravi je Kajnan vrinjen nepravilno v Septuaginto. Drugi mislijo, da je to ime avtentično, ker ga spričuje evangelist Lukež 3, 36: »... kateri (Sale) je bil Kajnanov.« Če je pa Kajnan v Septuaginti pristen, tedaj je po pomoti izostal v samaritanskem in hebrejskem tekstu. Kakor pa je izostal Kajnan, tako so se lahko izpustili tudi drugi člani rodovnika. Tak zgled imamo v NZ pri evangelistu Mateju (1, 8), kjer se pravi, da je »Joram rodil Ozija«. Ozija pa ni sin, temveč pravnuk Joramov. Saj vemo iz 4 Kralj 8, 24 o Joramu, da je bil »Ohozija, njegov sin«; dalje nam imenuje 4 Kralj 11, 2 »Joasa, Ohozijevega sina«; potem nam pove 4 Kralj 12, 21 o tem Joasu, da je »Amazija njegov sin«; končno zvemo iz 4 Kralj 14, 21 o Azariju ali Oziju, da so ga postavili za kralja »namesto njegovega očeta Amazija«; to zadnje se še ponovi v 2 Kron 26, 1. Rodovnik bi se moral torej glasiti: »Joram je rodil

¹ Dne 26. julija 1913 mi je kazal v Nablusu ali starem Sihemu sin velikega duhovna ta samaritanski pentatev v samaritanski sinagogi. Samaritancev je še kakih 40 družin in te so ločene v dve stranki. Ko smo prišli k sinagogi, je bila ravno služba božja. V sinagogi je bilo le okoli 10 oseb. Fantje obeh strank pa so se tepli in kričali pred sinagogo.

Ohozija, Ohozija je rodil Joasa, Joas je rodil Amazija, Amazija je rodil Ozija.« Sv. Matej pa izpusti kar tri člane rodovnika in pravi: »Joram je rodil Ozija.« Storil je to, ker je hotel razdeliti 42 rodov v razdelke po 14 članov. Beseda »rodil« se torej v tem slučaju ne sme razumevati v dobesednem pomenu, ampak »rodil« pomeni tukaj toliko kakor »imel je naslednika«, v nekaterih slučajih neposredno, v drugih pa samo posredno. Kakor izpušča sv. Matej nekatere člane v rodovniku, ki je imel vendar za vir svetopisemske knjige, tako so se lahko izpustili nekateri člani tudi v setitskem in semitskem rodovniku. Kakor igra številka 14 veliko ulogo pri evangelistu, tako je številka 10 značilna za ta dva rodovnika. Podobnih slučajev je še več v sv. Pismu. Tako se n. pr. v 1 Kron 26, 24 imenuje Davidov zakladničar Subael, »sin Gersoma, Mojzesovega sina«, ali pa v Gn 29, 5 Laban »sin Nahorja«, dasi je njegov vnuk itd. Zato sklepa veliko katoliških eksegetov, da je v teh dveh rodovnikih izpuščenih več članov. Tako pravi n. pr. Hetzenauer: »Quia in genealogia Iesu Christi inter Ioram et Oziam consulto Ochozias, Ioas et Amasias omissi sunt, nihil impedit, quominus etiam in genealogia Abrahae nonnulla membra intermedia omissa dicamus.«¹ In na drugem mestu pravi, da moramo priznati, da so izostali nekateri člani, ker si drugače ne moremo razložiti nekaterih etnografskih in jezikoslovnih prikazni: »Sed inter 1656 [potop] atque 1948 (vel 1307 et 2249 vel 2242 et 3314 vel 2256 et 3328 [Abrahamovo rojstvo]) ex una familia Noe gentes prodire et ex confusa lingua originali linguae variae excoli nequiverunt, quapropter membra intermedia omissa esse concedere debemus.«² Ker je tedaj okvir svetopisemske kronologije premajhen, zato se misli, da so izostali nekateri člani.

Na tak način se najlažje pokaže, da svetopisemska kronologija ni strogo znanstvena. Z izpuščenimi člani v rodovniku se pridobi takoj poljubno več tisoč let, ki odpravijo nasprotstvo med podatki sv. Pisma in med svetno kronologijo.

Ker pa še nimamo pozitivnih dokazov, da so izpuščeni člani, lahko to svetopisemsko kronologijo tudi drugače razlagamo. To nadaljnje vprašanje pa je strogo eksegeško-dogmatiško, čigar razmotrivanje bi prekoračilo meje te razprave.

Samo toliko je gotovo, da nam ni treba razlagati svetopisemske kronologije v zmislu strogo znanstvene kronologije. Zato tudi cerkveno učenje ni ničesar določilo glede tega časa. Če tedaj znanstveniki gredo nazaj čez 4000 let, se jih raditega ne sme sumničiti, češ, da bi raditega ne bili dobri katoličani. Vera in navdihnjenje sv. Pisma ne

¹ Theologia biblica I 61. — ² Op. cit. I 37.

zahtevata, da bi morali sprejeti te številke v strogo znanstvenem pomenu kot verske resnice.

Kaj potem pomenijo te svetopisemske številke in kako jih moramo razlagati, to se še ne da natanko dognati. Toda nekaj enakega je tudi pri svetopisemskem šestodnevju. Na prvi pogled se zdi, kakor da bi sv. Pismo učilo, da je Bog ustvaril svet v šestih dneh, in tako se je dolgo časa tudi razlagalo biblično poročilo. Ko pa nas je previdnost božja poučila o tej stvari bolj natanko po svetni vedi, vidimo, da nam šestodnevja ni treba tako razumeti in razlagati. Podobno bo tudi pri tej kronologiji.

Z verskega stališča je tedaj dovoljeno iti v kronologiji nazaj čez tistih 4000 let pred Kr. V sv. Pismu nimamo znanstvene kronologije o prazgodovini človeškega roda. Po dosedanjih rezultatih se začneta ujemati sveta in svetna kronologija šele okoli l. 2000 pred Kr., s časom očaka Abrahama. Od Abrahama do Kristusa je kronologija v sv. Pismu v glavnih obrisih takšna, da se ujema s svetno kronologijo, v kolikor je ta znana. Celo natančna pa tudi za ta čas ni, ker se rabijo v sv. Pismu včasih le okrogle številke in pa ker se naštevajo tuintam istočasni ali deloma istočasni dogodki, kateri imajo kronologijo zase, ne da bi se spravili v sklad s tekočo kronologijo. Torej tudi tukaj ne moremo meriti svetopisemske kronologije z merilom, kakršno zahteva moderna kronologija. Previdnost božja nas pač ni hotela o tem tako natančno poučiti po sv. Pismu; saj je to knjiga božjega razodetja in zgodovina človeškega odrešenja po Kristusu, ki ni vezano na kak kronološki sestav po naših modernih pojmi.

3.

M. Jan Hus¹.

Spisal prof. dr. Fran Kovačič, Maribor.

Dne 6. julija 1915 je poteklo 500 let, kar je bil Hus v Kostnici sežgan. Vojni čas je bil povod, da se ta obletnica od gotove strani ni mogla izrabiti za velikansko demonstracijo proti katoliški Cerkvi. Mislili bi, da je zgodovina toli proslavljanega Husa že do zadnje pičice preiskana in viri izdani; mnogokaj se je res že preiskalo in objavilo, a dr. Sedlák je spopolnil s svojo knjigo marsikatero vrzel in na podlagi virov popravil sodbo raznih zgodovinarjev. Doslej sploh ni

¹ M. Jan Hus. Napsal Dr. Jan Sedlák, prof. bohosl. v Brně. 8° (XIII in 378 in 353* str.) V Praze 1915. Nákladem Dědictví sv. Prokopa. K 10.—

bilo kritičnega, na podlagi virov pisanega življenjepisa Husovega. Husitska doba je velevažna in usodna v zgodovini češkega naroda, pravi češki zgodovinar Palacký¹, ki je na podlagi virov z veliko marljivostjo in bistroumnostjo orisal Husa — v glavnih potezah resnično; a Palacký je premalo poznal razmerje med Husom in Viklefom tudi ni proučil in doumel teološko-filozofskih traktatov one dobe. Vsled tega smatra Husov pokret kot domačo rastlino, kot naravno posledico daljšega razvoja domačih čeških razmer in v tem zmislu govori o Husovih predhodnikih. A o čeških predhodnikih Husovih je moči govoriti le v časovnem, ne pa v stvarno-vzročnem oziru. Sedlák je znovič preiskal predhusovsko dobo in razmerje med Husom ter njegovimi t. i. »predhodniki«, proučil je modroslovne in nabožne struje Husove dobe, Husove postille in traktate ter slovstvene spomenike Husovih prijateljev in nasprotnikov. Laiku je zelo težavno ali celo nemogoče, predelati, doumeti in prebaviti sholastične traktate; k temu je treba obsežne teološke erudicije. Pisatelj je že prej v raznih manjših sestavkih »odprl usta« Husovim literarnim nasprotnikom, ker resnica se pač ne more dognati, če se poslušajo le Husovi privrženci.

Sedlákova knjiga ima dva skoraj enaka dela. V prvem delu slika pisatelj v osmih odstavkih versko-nravne razmere na Češkem pred Husom, značaj in socialni položaj češke duhovščine, reformacijske težnje in poskuse, odsev cerkvenega razkola na Češkem; verski spori se javljajo že pred Husom, a imajo bolj akademični značaj, pretresajo se vprašanja o odvezovanju grehov, o brezmadežnem spočetju D. M., o vicah itd. V naslednjih odstavkih (II—VIII) riše pisatelj Husov življenjepis, duševni razvoj in nauk do njegove tragične smrti, njegov značaj in pomen. V drugem delu je objavljeno 20 prilog, razni spisi Husovi in drugi, ki so v posredni ali neposredni zvezi s Husovim pokretom. Dodano je tudi stvarno kazalo.

Precej zamotano in prepleteno gradivo je pisatelj spretno razvrstil, tako da vzporedno s kronološkim redom zunanjih dogodkov zasledujemo tudi znotranji razvoj Husov, ne da bi nas pisatelj dolgočasil s ponavljanjem iste stvarine. Knjiga je pisana vseskozi mirno in stvarno, drži se strogo virov, varuje se zbadanja in polemike, dasi se k temu nudi prilike dovolj. Želeli bi si le, da bi bil g. pisatelj ob koncu opisal tudi osebno zunanost Husovo in spregovoril kaj o njegovi ikono-grafiji².

Na dveh mestih (str. 212 295—296) omeni pisatelj, da je imel Hus učence tudi iz našega juga. Bilo bi zanimivo, v posebni razpravi pojasniti razmerje husitstva do jugoslovanstva. Vsekako je Hus tudi

¹ Dějiny narodu českého. Praha 1907, 469.

² Sicer je jubilejno leto prineslo več čeških spisov tudi o tej stvari. Zlasti je znamenito delo dr. V. V. Šteha, Jan Hus ve výtvarném umění. Kakor že prej Z. Winter tako tudi Štech dokazuje, da Hus ni nosil brk in brade, ker se je duhovščina v njegovem času obligatno brila. Prvotni češki tip predstavlja Husa kot obritega duhovnika, šele poznejši nemški umetniki so si Husa predstavljali kot bradatega reformatoričnega predikanta. Gl. Český Časopis Historický ročn. XXII (1916) 179—181.

za nas tako v zgodovini kakor v sedanjosti aktualnega pomena, zato se pomudimo nekoliko dalje pri Sedlákovski knjigi.

* * *

Jan Hus se je narodil v Husincu najbrž l. 1370 od srednje premožnih starišev. Kot dijak v Pragi je živel Hus revno in si je služil kruh s petjem in strežbo v praških cerkvah. L. 1393 je postal bakalar prostih ved na češkem vseučilišču, l. 1396 pa magister (doktor) in je potem poučeval na artistski (filozofski) fakulteti. Neki v Stockholmu shranjeni lastnoročni rokopis Husov spričuje, da se je že takrat mnogo pečal z Viklefom, kar je postalo zanj usodno. Med Prago in Oxfordom je bil zelo živahen stik; ker je angleški kralj Rihard II imel za ženo sestro češkega kralja Vavla Anu Luksemburško, je več Angležev prišlo študirat v Prago, nasprotno so tudi Čehi šli v Oxford. Tako so se zanesli Viklefovi spisi in ideje na Češko. Osebni prijatelj Husov Jeronim Pražki je sam prinesel v Prago več Viklefovih, dotlej še na Češkem neznanih spisov.

Najbrž l. 1400 je Hus postal duhovnik. Magistri na filozofskih fakultetah niso imeli posebno dobre plače, zato so navadno stopili v duhovski stan in si s tem zagotovili boljše dohodke. Vendar se ne sme trditi, da bi bil Hus brez poklica prišel v duhovski stan, ker je bil npravno nepriporočnega življenja ter je o duhovskem stanu imel vedno jako visoke nazore. Kot duhovnik je postal pridigar v cerkvi sv. Mihaela v Starem mestu v Pragi. Iz tega časa ohranjene pridige kažejo Husa po dogmatski strani kot pravovernega katoliškega duhovnika, ki z veliko vnemo šiba razne pregrehe med ljudstvom, posebno nečistovanje, oderuštvo in čarovništvo, svari zlasti pred krčmami in plesnimi zabavami. L. 1402 je bil stalno nastavljen kot rektor in pridigar betlehemske kapele v Pragi. Poleg univerze je bilo tu glavno torišče Husovega delovanja; pisatelj prav pravi (str. 96), da sta kapela betlehemska in pa Viklef storila iz Husa to, kar je bil.

Znan je veliki učenjaški prepir med nominalisti in realisti na srednjeveških visokih šolah. Viklef je skrajni realist in tak je tudi Hus in ko tak je že bil deležen sporov na praškem vseučilišču, preden so se začeli teološki prepiri. Že po l. 1380 si na praški visoki šoli začnejo filozofske ideje Viklefove pridobivati tal, vedno bolj se kaže nasprotje med skrajnim realizmom in nominalizmom ter polagoma prehaja tudi na teološko polje. V Pragi se je ta čisto filozofski spor strnil z narodnim bojem med Čehi in Nemci. Nemški magistri so bili nominalisti, češki so se tedaj že iz narodnega nasprotja oprijeli realizma, ki so jim ga nudili Viklefovi spisi. Na zunaj se pokaže to nasprotje prvič l. 1403. Takrat je bilo praški univerzi predloženo 45 Viklefovih člankov, da jih obsodi. Češki magistri so se temu odločno uprli, med njimi zlasti Hus. Trdili so, da ti članki niso v pravem zmislu povzeti iz Viklefovih spisov, ampak da jim je zmisel potvarjen. Hus je pri tem izrekel značilne besede: »Tisti, ki so potvarili te knjige, bi imeli prej biti sežgani, kakor tisti, ki potvarjajo zafran.« Malo po prej sta namreč v Pragi bila sežgana dva trgovca, ker sta ponarejala zafran. Večina je vendar obsodila Viklefove članke in je bilo zauka-

zано, da noben član pražke univerze ne javno, ne tajno, ne v predavanjih, ne v pridigah ne sme učiti Viklefovih člankov, drugače prelomi svojo prisego. A viklefizem s tem ni bil zatrt. Hus še v tem času stoji na pravovernem stališču in deluje z veliko gorečnostjo za нравno prenovitev ljudstva in duhovščine. A kot pridigar se kaže črnoglednega pesimista, povsod vidi le pokvarjenost, kjer pa ne more naravnost zasačiti pregrehe, pa podtika hinavstvo. Slabo duhovščino neprestano graja pred ljudstvom, vendar višje cerkvene oblasti še ne napada. Kot vseučilišni magister se pa krčevito drži Viklefa in ga strastno brani proti očitaniu krivoverstva; Viklef mu bolj in bolj »odpira oči«, da na svoj način razumeva in razlaga sv. Pismo. Tudi pri takratnem nadškofu Zbyněku je bil Hus vplivna oseba in je marsikaj dosegel v reformatičnem zmislu. Tako je med drugim nagnil nadškofa, da je na sinodi l. 1406 odločno prepovedal teatralno, posvetno petje v cerkvah. Hus je imel tudi več sinodalnih govorov, ki se pečajo z odpravo raznih nedostatkov in zlorab.

L. 1408 pa pomeni preobrat v Husovem življenju. Od tega leta naprej do svoje smrti je v vednem boju s cerkveno oblastjo. Kot zagovornik Viklefov je doslej nastopal le kot pomočnik svojega učitelja Stanislava iz Znojma, ki je l. 1406 preklical svoje viklefške zmote in se umaknil iz javnosti. Odslej nastopa Hus kot vodja čeških viklefovcev. Glas o tem, da se na Češkem širi viklefstvo, je došel celo do papeškega dvora in Gregor XII je naročil nadškofu, naj odločno nastopi proti krivoverstvu.

Kralj Vaclav in nadškof sta hotela pred svetom rešiti čast češkega imena, zato je bil 20. maja l. 1407 sklican v Prago velikanski shod celega češkega naroda, kjer je bil viklefizem soglasno obsojen. Kralj in nadškof sta si domišljala, da je s tem stvar končana, v resnici pa je bilo ravno nasprotno. Obsodba je bila izrečena v dvoumni obliki, da se viklefizem obsoja v »heretičnem, zmotnem, pohujšljivem zmislu«; pristaši Viklefovi so se lahko izgovarjali, da se oni ne drže Viklefa v tem zmislu.

Izmed Viklefovih dogmatičnih zmot je bila najhujša njegov nauk o evharistiji t. i. »remanentia«, t. j. nauk, da po konsekraciji ostane podstat kruha in vina. Kristus je v kruhu in vinu navzoč le »figuraliter«, »ut in signo«. Nadaljne zmote se tičejo cerkve, katero viklefovci pojmujejo kot družbo preodločenih, zametajo avtoriteto vidne cerkve rimske, katero imenujejo cerkev satanovo, učijo, da duhovniki ne smejo imeti imetka, zametujejo odpustke, redovništvo itd. Pridružile so se še zunanje cerkveno-politične razmere, ki so pospešile Husov razpor s cerkveno oblastjo.

V postnem času l. 1409 je nadškof Zbyněk izrekel nad Husom izobčenje, a Hus se ni zmenil za to, ker je imel zaslonbo v razuzdanem kralju Vaclavu IV. Hus je znatno pripomogel k temu, da je kralj istega leta Čehom pripomogel do večine na pražki univerzi, vsled česar je okoli 2000 Nemcev zapustilo Prago ter odšlo na novo vseučilišče v Lipsko in na druga nemška vseučilišča. Sedaj je postal Hus neomejeni gospodar na pražkem vseučilišču, viklefstvu so se vrata širom odprla, vseučilišče pa je znatno izgubilo na ugledu kot srednjeevropska visoka šola. Na strmi poti, ki jo je nastopil, gre Hus nagloma

navzdol. L. 1410 se lahko imenuje kritično leto v njegovem življenju. Tega leta nastane očiten razpor med Husom in cerkveno oblastjo v nauku in v praksi. Njegovo zadevo je papež Janez XXIII izročil komisiji kardinalov; ko je bil Hus poklican, da osebno pride na papeški dvor, se ni odzval, za izrečeno izobčenje se tudi ni zmenil. Versko-politične razmere na Češkem postajajo neznosne; vsi poskusi, da se doseže sprava, se izjalovijo. Hus si je vtepel v glavo, da je edino on s svojimi pristaši pravi učenec Kristusov, vsi drugi so svetohlinski farizeji in očitni grešniki. Sv. Pismo le on prav umeva in razlaga; Viklef mu je »odprl oči«. Razlika med Viklefom in njim je le ta, da Viklef res s svojim razumom razlaga sv. Pismo, Hus pa z Viklefovimi, torej dejanski oprt na človeško avtoriteto. Proti svojim nasprotnikom in cerkveni oblasti se vedno in vedno sklicuje na besede Kristusove: »Ne sodite in ne bodete sojeni«, in pa na ljubezen do bližnjega, sam pa brezobzirno sodi in napada svoje nasprotnike; kjer ne najde napak, pa podtika hinavstvo. Hus se je zaril v usodepolni subjektivizem, ki se ne da prepričati, da bi kdo drugi mogel imeti prav. L. 1412 je bil Hus na vrhuncu, dejanski vladar v Pragi v duhovnem področju.

L. 1413 sta se papež Janez XXIII in kralj Sigismund dogovorila, da se 1. oktobra 1314 skliče občni cerkveni zbor v Kostnici, ki se je med drugimi važnimi zadevami imel tudi pečati z zamotanimi češkimi razmerami. Da se pred svetom reši »dobro ime« Čehov, je kralj Václav določil, naj gre Hus osebno v Kostnico. Sigismund mu je dal varstveni list, ki pa se je Husu dostavil šele v Kostnici. Med potom ga itak ni potreboval, ker so ga povsod — že iz radovednosti — prijazno sprejemali.

Hus si je želel, da ga koncil »javno zasliši«, a to si je predstavljal na svoj način, po priliki tako, kakor na pražkem vseučilišču ali pa v betlehemiški kapeli; on bo pridigoval, koncil pa bo občudoval in odobraval njegov govor, ali pa se bo razvila velika akademična disputacija, v kateri bo on nadkrilil svoje nasprotnike. Toda koncil si je bil v svesti, da predstavlja najvišjo cerkveno učno in sodno oblast; koncil se je torej vedel kot sodnik, Hus pa je bil obtoženec. Preiskava proti njemu se je proglasila kot nadaljevanje procesa, ki se je začel že l. 1410, pa je obtičal, ker se Hus ni hotel odzvati povabilu. Po predpisih cerkvenih postav so obdolženca zaprli. Javna zaslišba se je vršila 5., 7. in 8. junija 1415. Celo Palacký priznava da je koncil jako obzirno postopal proti Husu in vse storil, da se izogne skrajnim sredstvom. Ko vse nič ni pomagalo, koncilu ni preostajalo drugo, kakor nastopiti pot obstoječe postave, drugače bi se zdelo, da Hus gospoduje nad koncilom in ne koncil nad njim.

Večkrat se misli, da je Hus bil obsojen najbolj radi tega, ker je stremil za odpravo mnogoterih zlorab in očital visoki hierarhiji njene pregrehe; v dogmatičnem oziru pa, da se je motil bolj nevedoma ali »bona fide«. Pa ni tako. V koncilu samem so bili goreči zagovorniki reforme, med njimi predsednik koncila kardinal Peter Ailly sam.

Članke, ki so tvorili tvarino obtožnice, so ponovno prereševali, predelali in skrčili, izpustivši vse, kar je dopuščalo dober zmisel. Viklefizem je Hus na koncilu utajil, češ: »Kaj me dolžite z Viklefom? Kaj mene briga Viklef? Viklef ni bil Čeh, ne moj oče, bil je Anglež,

naj Angleži zanj odgovarjajo, če je pisal kake zmote.« O Viklefu so Angleži že zdavna izrekli obsodbo, Hus pa ga je na Češkem vedno branil in strastno napadal tiste, ki so obsojali Viklefovih 45 člankov. Zato mu je jako neljubo, ko zahtevajo od njega, naj se izjavi o teh krivoverških in pohujšljivih člankih.

Naposled je koncil izrekel sodbo le nad 30 članki, povzetimi iz Husovih spisov. Če je Hus pri katerem članku trdil, da tako ni zapisano v njegovem spisu, se je bral celi odstavek iz njegovega spisa samega. Predsednik je večkrat opozoril, da članki v kontekstu zvenijo še hujše, kakor sami za sebe. Cesar in mnogi visoki prelati, med njimi koncilski predsednik, so prijateljski nagovarjali Husa, naj se uda in prekliče. Predložili so mu preklicno formulo, kakršno je skraja sam bil voljan podpisati, a zastonj. Hus je ostal trdovraten in vedno zatrjeval, da teh člankov ni učil in da je voljan se podvreči, če se mu dokaže zmota. Čuden psihološki problem je ta trma Husova, toda zmota ima svojo psihološko pot; Hus je s svojimi nogami »zadel ob temne gore«, da govorimo s prerokom¹, zašel je v zagato, da izgubi veljavo pred svojimi mnogobrojnimi pristaši, katerim je vedno zabičeval, da jih uči le čisto resnico, ali pa umrje kot krivoverec. Izbral si je slednje. Ko je bila nad njim izrečena obsodba, da je krivoverec, je bil po predpisu degradiran in izročen kralju, ta ga je izročil gospodu one zemlje, ta pa mestnemu starešinstvu kostniškemu, ki je imelo krvno sodstvo. Po takratni kazenski postavi — ki jo je izdal »svobodomiselni« cesar Friderik II — je bil sežgan, kakor je nekdaj sam rekel, da zasluži grmado tisti, ki potvarja nauk. Smrt na grmadi se nam zdi strašna in mučna, v resnici je obsojenec hitro prestal svojo kazen. Ko so zažgali grmado — suho hlodje, pomešano s slamo, ki mu je segalo do brade, je Hus recitiral iz Prime besede: »Christe filii Dei vivi, miserere nobis.« Ko je verz ponovil in začel: »Qui natus es de Maria Virgine,«² ga je že obliznil plamen in mu vzel sapo; ko bi izmolil dva ali tri očenaše, je bil že mrtev. Preden je rabelj zažgal grmado, so ga še vprašali, če se želi spovedati. Pritrdil je in spovednik je bil takoj pri rokah, toda stavil mu je pogoj za odvezo, da prekliče svoje zmote, potem bi se bila tudi odpustila smrtna kazen. Ker pa tega ni hotel, ga spovednik tudi ni mogel spovedati.

Dr. Sedlák ocenja v zadnjih člankih tudi Husove zasluge za češki pravopis in jezik ter za reformo cerkvenega petja. V češkem jeziku je začel pisati Hus šele l. 1412 iz agitatoričnih nagibov. Husovi češki spisi pa zavzemajo radi lepega in krepkega jezika odlično mesto v zgodovini češkega slovstva. Bolj dvomljive so njegove zasluge za pražko univerzo. Zaslugo si je pač stekel z tem, da je domačinom Čehom priboril odločilen vpliv na vseučilišču, a prav radi preprirov, ki jih je on povzročil, je izgubila pražka visoka šola polagoma ves ugled. In husitski boji! Podrli so delo, ki ga je tako lepo začel cesar Karol IV, in češkemu narodu vsekali rane, ki do današnjega dne niso popolnoma zacelile. Izvirni in globok mislec, ki bi utrl nova pota bo-

¹ Date Domino Deo vestro gloriam antequam contenebrescat, et antequam offendant pedes vestri ad montes caliginosos. Ierem 13, 16.

² Bila je sobota in oficij de Beata.

»Voditelj« 1916.

goslovni in modroslovni vedi, Hus nikakor ni. Po navodilu svojega učitelja Stanislava iz Znojma se je marveč vzglobil v Viklefove spise; Viklef v njem misli in govori.

Hus se smatra kot predhodnik Luthrov in junak svobodomiselstva, oboje le v negativnem oziru, v odporu proti Rimu in sploh cerkveni oblasti; v pozitivnem oziru je velika razlika med нравno neprirodnim Husom in Luthrom, še večja pa med Husom in brezbožnim svobodomiselstvom. Ravno nasprotno! Hus hoče, da v vsem javnem in zasebnem življenju naj vlada zakon Kristusov, glede oblik in sredstev nabožnosti in нравnosti stoji Hus skoraj docela na katoliški podlagi. Le plitvost in neznanje more videti v Husu junaka modernega svobodomiselstva, ki je prav v sedanji svetovni vojni in strogi tiskovni cenzuri v vseh državah prišlo ad absurdum. Iz nekaterih nauk Husovih sledi z logično doslednostjo — anarhizem.

II.

Prispevki za prakso.

Junaštvo in vernost naših mož pa naše dušno pastirstvo¹.

Sedanja vojska s svojo dolgotrajnostjo, napori in grozami zahteva od bojevnika višek moralne sile, razodeva se pa v njej ravno vsled teh zahtev tudi moralna višina posameznika, naroda, države.

Našega naroda moralna jakost je zaslovela po junaštvu njegovih sinov po vsej Avstriji in čez njene meje, po tistem junaštvu, ki ga slavi sv. Avgustin kot najodličnejše, kot višek junaštva: »Fortitudo habet duos actus scilicet sustinere et aggredi.« Aggredi se javlja sijajnejše; težavnejši in zato tudi odličnejši čin pa je sustinere, id est immobiliter sistere in periculis . . . mortis; to je prava in pristna *avdpsia*. Našim možem je bila le prav redko dana prilika aggrediendi in takrat so vselej sijajno uresničili pričakovanje poveljnikov, pač pa so morali mesece in mesece sustinere, držati in vzdržati, posebno v grozovitih laških ofenzivah. Granata tik granate jim pada v postojanko ter jim razdira borna, s kraškega kamenja s trdom že tolikrat postavljena, razstreljena, pa zopet sezidana kritja, da morajo ležeti in plazeči se na goli zemlji brez kritja immobiliter sistere et sustinere in periculo mortis, gledati, kako jim granate grabijo drage tovariše in mesarijo njih mladostna trupla, ter čakati, kedaj pride vrsta na nje. Noči brez miru, brez spanja, v neprestanem grajenju in popravljanju po dne raznesenih kritij med ognjem šrapnelov, ročnih granat in svin-

¹ Te vrstice se ozirajo posebej na spodnještajerski pešpolk št. 87.

čenk. Ves dan do poznega večera brez jedi, ki se jim more donášati šele na večer in še tedaj mrzla, cele tedne prebiti neosnaženi, neumiti, nepreoblečeni, nesezuti, v dežju in nalivih, premočeni do kože. K temu dušno trpljenje: misel na dom, ženo, otroke, gospodarstvo; obupanost, dvomi, smrtna groza; vedno rastoča togota, gnev in maščevalnost, ki pa ji še ne smejo dati duška, in obenem vsiljujoče se čuvstvo onemoglosti napram nasprotniku, ki mu še ne smejo vrniti z lastno ofenzivo. To so Oljske gore! Prenašati jih, kakor so jih prenašali naši možje in nepremično vztrajati v klavnici, dasi manjka ponekod skoro že polovice drugov, to je Avguštinov sustinere, višek junaštva, ki pa je v njem treba postaviti tudi svoje skrajne telesne in duševne sile. Zmučeni, onemogli, tresoč se, umrtnih živcev so prihajali iz postojank.

Površna množica poje slavo večidel le *aggredientibus*, kdor pa je imel priliko občudovati junaštvo naših mož v defenzivi, čuti kot neko zadoščenje zanje, ako se takemu junaštvu prisoja prvo mesto. Junake, zlata vredne jih imenujejo poveljniki, ki so zdaj lahko spoznali njih vrline. V tem junaštvu pa se ravodeva vsa jakost našega naroda vobče, visoka stopnja njegove npravne čistosti, ki ohrani telo zdravo in sposobno za sedanje vojskine napore, voljo silno, upirajočo se slabostim telesa, ki mu tudi že omagujočemu vdihne novo moč. Statistično je že za mirne čase dokazano, da je ravno med našim moštvom odstotno najmanj bolehavih; tudi v bojni črti se večinoma le neradi in prisiljeni oglase pri zdravniku, kar se posebno čuti, če so primešane domačemu polku druge narodnosti. Spoznanje visoke moralnosti našega ljudstva, javljajoče se najjasneje v njega bojujočem se moštvu, je pri pravicoljubnih sodbo o njem naravnost prevrnilo.

Moralnosti, junaštvu, zvestobi vladarju in dani prisegi vir je vernost. Med avstrijskimi narodi se po izjavah duhovnikov ob fronti, ki so vedno v stiku z vojaštvom raznih narodnosti, pa tudi po izjavah pripadnikov drugih narodnosti samih v vernosti Slovenci posebno odlikujejo. Naši možje v fronti potrjujejo to sodbo. Spoznanje in priznanje, ki se mnogokrat čuje iz ust ranjencev, da je trpljenje v vojski zaslužena kazen božja, mirnost in udanost v trpljenju, izvirajoča iz tega spoznanja, mnogoštevilni molitveniki in svetinjsice, ki jih najskrbneje čuvajo, zlasti pa radost, s katero segajo po rožnem vencu, ki ga molijo skupno v kritjih, nekateri po večkrat na dan, ki ga imajo obešenega krog vratu ter ga v strašnih urah sovražnega ali lastnega napada zaupanja polni stiskajo v roki (ko sem po neki bitki blagoslavljajal trupla padlih, sem našel mrtve junake z rožnim vencem v roki), češčenje Matere božje, neomajno zaupanje v njeno varstvo in pomoč, pobožnost do presv. Srca, vestnost, s katero se udeležujejo božje

službe, kadar dobijo priložnost — vse to dovolj priča o visoki stopnji verske zavesti naših mož. Najboljše merilo vernosti v normalnih razmerah, pa ravnotako v vojski je prejem sv. zakramentov. Naši bojevniki v fronti dušnemu pastirju s pogostnim prejetjem sv. zakramentov pripravljajo izredno mnogo dušne radosti. Vsako priložnost za sv. spoved radi porabijo, bodisi kjerkoli: v postojanki, na prostem, v borni kočici, leseni kapelici, za silo zbiti, v cerkvi; s pobožnostjo, nežnostjo in tankovestnostjo nekateri, ki se redko najde. Posebno me je vsikdar ganilo hrepenenje po sv. obhajilu in žalost, ako jih tuptam po sv. spovedi nisem mogel tudi obhajati. Leta 1915 se je podelil v našem polku zakrament sv. pokore in sv. obhajilo krog 6000krat: od teh približno 2000 za Velikonoč (z najmanjšimi izjemami vsi, ki so v rojni črti), blizu 1000 za advent (skoro polovico polka), drugih 3000 med letom. L. 1916 prvi četrt leta 2560, od teh 924 za Velikonoč (prva polovica polka skoro polnoštevilno).

S svojo vernostjo napravljajo naši možje, kadar pridejo iz fronte med ljudi, prijeten utis. Eden gg. duhovnikov ob laški fronti, ki prav vneto pomagajo spovedovati vojake, ki pridejo na odmor, mi je rekel: »Boga zahvalite, da imate tak polk, te sreče drugi vojni kuratje nimajo.« Drug g. župnik mi piše: »Dnevi, ko ste bili Vi tu s svojimi vojaki, so bili za našo župnijo najganljivejši celega vojnega časa. Večkrat, ko gledam obhajilno mizo, se spominjam obhajil stotine Vaših vojakov. Ob koncu vojske, ko pridejo naši možje domov, jim pokličem v spomin krasen zgled Štajercev.« Drugokrat: »Prizori vojaške gorečnosti iz meseca avgusta (1915, ko je bil naš polk ondi) se niso več ponovili. Srečen pastir, ki ima tako čredo.« Ravno tako občudujejo in cenijo vernost naših mož trezno misleči častniki, tudi drugoverci; uvidijo dobro, da pravo junaštvo, zvestobo in zanesljivost rodi le vernost, kakor je nezvestobi mati svobodomiselnost.

Pri vsem tem se ne more tajiti, da so med našim moštvom v fronti tudi versko mlačni, brezbrizni; mnogokrat jih napihne povišanje. Tudi moštvo drugih narodnosti pri polku, izjema so Poljaki in Ukrajinci, glede vernosti, zlasti glede prejema sv. zakramentov zaostaja za našimi. V moralnem oziru je često služba pri trenih nevarna, ki skoro nikdar ali prav redko pridejo v smrtno nevarnost; tudi je pri njih redno dušeskrbje skoro nemogoče.

Moralnost in vernost je sad dobre versko-nravne vzgoje doma, v šoli, v cerkvi, v društvu. Naši možje pri polku, ki so bili v tujini, kjer so se pogosto versko in nravno zanemarili, so na bojišču zato tako radi prihajali k sv. zakramentu, ker so imeli v mlajših letih v domovini skrbno versko vzgojo. Uspavana verska zavest se jim je zbudila, začutili so potrebo, očistiti si dušo. Kdor ni bil versko vzgo-

jen, mu tudi vojska vernosti ne vsili. Sedanja vojska razodeva torej tudi višino dušeskrbja med posameznimi narodi, delavno in vneto, ali pa zanemarjeno. Spričevalo, ki ga dajejo dušnemu pastirstvu na Slovenskem naši možje s svojo visoko moralnostjo in vernostjo, je sijajno! Vsa hvala, izražena našim četam in s tem našemu ljudstvu, velja tudi vodnikom tega ljudstva, njegovim dušnim pastirjem. Z neuromnim dušnopastirskim delovanjem je slovensko duhovstvo pripravljalo uspehe in zmage naših čet, branečih domovino. Tudi in zlasti z delom v mladinskih organizacijah! Neki g. župnik je, govoreč o vrolosti naših mož, kratko dejal: »To se imamo zahvaliti našim organizacijam!« Največjo vrednost pa dobiva dušeskrbje, posebno zadnje dobe, z vidika večnosti: bilo je direktna priprava za naglo in neprevideno smrt v vojski.

Po vojski se mora naše dušeskrbje še bolj dvigniti ter povspeti ljudstvo še na višjo stopnjo verske zavesti, ki se je že v vojski močno oživila in poglobila¹.

K temu nekaj misli!

a) O pogostejših sv. obhajilih moških. Naši možje v fronti čutijo zdaj v vojski mnogo večjo potrebo in hrepenenje po sv. zakramentih ko v mirnem času; pogostejše spovedi in obhajila, zlasti pri takih, ki so prej redko hodili k spovedi, so temu priča. Tudi po vojski bodo možje radi česče prejimali sv. zakramente, če jih bo dušni pastir s primernimi sredstvi nagibal in vzpodbujal. Eden način bi bil n. pr. ta, da parkrat na leto priredi službo božjo za vse padle svoje župnije, ali za v vojski padle sploh; med sv. mašo prejmejo vsi možje in mladeniči župnije, ki so bili v vojski, sv. obhajilo; to bodo radi storili, saj je spomin na rajne tovariše možem posebno svet. Pri Št. Petru pod Mariborom je neki star junak iz l. 1866 sprožil podobno misel ter pobiral vsako leto začetkom julija za sv. mašo za vse rajne vojake in »kamerade«, ki so padli v vojski leta 1866. Spočetka niso imeli skupnega sv. obhajila med sv. mašo, ampak so šli prej in sicer le oni, ki so bili l. 1866 v vojski. Sedanji g. župnik Štrakl jih je nagovoril, da gredo k skupnemu sv. obhajilu med sv. mašo, ter je povabil še druge veterane. Kmalu jih je bila že polna miza božja. Ko so dobili veteransko zastavo, so jo med sv. mašo držali pred oltarjem. Sedaj tudi svetijo med sv. mašo. Za sv. mašo darujejo le 1866garji ter imajo naloženo v posojilnici toliko, da bo svečanost tako dolgo, dok-

¹ Neki g. župnik za fronto, v kojega župniji so nastanjeni treni, je izrazil bojazen, da se vrnejo naši možje slabši in podivjani. Deloma utegne to veljati za moštvo pri trenih; splošno, posebno še za naše može v fronti je ta bojazen neopravičena.

ler zadnji ne umre (novembra 1915 sta bila le še dva). Enako pobožnost so imeli vsikdar, kadar je kateri izmed njih umrl. Do groba z bandero¹. — Podobna svečanost bi bila vedni spomin in opomin na vojsko, kazen božjo, s sv. mašami bi se pomagalo dušam tistih, ki so žrtvovali življenje za dom, pogostejša sv. obhajila mož pa bi blagodejno vplivala na versko življenje v posameznih družinah kakor tudi v vsej župniji, posebno na vzgojo otrok, ki bi, videč zgled očetov, temraje in tem pogostejše prihajali k mizi božji.

b) O mladeniških Marijinih družbah, ki dozdej niso bogvekakou uspevale. Vojska je pri vojakiu oživila in dvignila tudi Marijino češčenje; misel na Marijo jim je še milejša in svetejša, saj so tolikokrat izkusili njeno zaščito. Upati smemo, da bodo po vojski mladeniči, ki dozdej često niso uvideli pomena Marijiniu družb, smatrajoč jih in Marijino češčenje sploh za bolj žensko zadevo, dovezetnejši za Marijino družbo, če bo voditelj pri vabitvi povdarjal in v njih srcih budil spomin na Marijino varstvo in pomoč ter apeliral na hvaležnost, ki so jo dolžni Pomočnici².

c) V katehezah in pridigah obračajmo posebno pozornost na nauk o dobrem namenu in popolnem kesu ter vrinimo n. pr. pri razlagi sv. spovedi tudi nauk o skupni odvezi (generalis absolutio), o kateri je med verniki prav malo jasnosti.

č) Naši izseljenci v tujini dostikrat po več let zanemarjajo prejem sv. zakramentov, nekaj, ker se ne zavedajo jasno velikonočne dolžnosti, nekaj pa, ker v tujini ne dobijo slovenskega spovednika, po nemški pa pravijo, da se ne znajo spovedati, četudi sicer po nemški govore. V krajih, kjer je izseljujejo, bi kazalo večkrat opozarjati in povdarjati velikonočno dolžnost kot strogo cerkveno zapoved, pojasniti, da je pri pomanjkanju slovenskega spovednika v tujini spoved veljavna in dobra, če se v tujem jeziku tudi ne zna prav natanko spovedati, če ima le dobro voljo, kes in trdni sklep, spove se naj, kakor se pač more in zna, poglavitno pa da je sv. velikonočno obhajilo. Dasi naši misijonarji od časa do časa prihajajo k našim rojakom v Nemčijo, je to vendar vse premalo. Ali bi se ne dalo iz domovine še bolj skrbeti za naše ljudi v tujini? Na Češkem n. pr. je nekaj duhovnikov posebej odločenih, da vrše pastoračijo med svojimi rojaki v Nemčiji, potujoč od kraja do kraja, kjer prebivajo. Svoje ljudi je tem laže najti, ker imajo nemške župnije v tem oziru dobre statistike.

d) Alkohol tudi na bojišču še ni izgubil popolnoma svoje moči do naših mož, posebno, kadar pridejo iz rojne črte malo v ozadje na

¹ Tako mi je poročal vlč. g. župnik Strakl.

² O sv. rožnem vencu prim. Voditelj XIX (1916) 48.

oddih. Neki major se je izjavil: »Tu se naši ljudje, sicer tako vrli, ne znajo premagati.« Že prej omenjeni g. župnik, poln hvale do naših mož, je opomnil: »Samo nekaj se bojim, da bo naše vino zanje premočno.« Seveda se pri tem ne sme pozabiti, da je ves organizem naravnost iz ognja došlih zmučen in slab, zlasti živčevje zdelano, da ga zato tudi mnogo manj prenesejo, da v fronti po dalje časa ne uživajo alkohola in jih torej potem pijača tem laže ukani. Splošno pa je vojska tudi k iztreznenju mnogo prispevala; vsaj pri častnikih v fronti se opazuje, da uživajo prav malo alkohola, ne čutijo več potrebe; tudi moštvu in ljudstvu vobče je vojska že precej pogasila premočno žejo. Da se ta sad vojske tudi ohrani, treba odločno podpirati protialkoholno organizacijo in delati v njenem zmislu, začeti že pri otrocih v šoli (Marijin vrtec), pridobivati za vzdržnost odraslo mladino (četudi je fante težje pridobiti za popolno abstinenco in je njih število v protialkoholnih društvih primeroma manjše, je že samo vzdržnost deklet, bodočih mater, za treznostno vzgojo naroda velikanske važnosti; nekatere abstinence so zaradi svoje odločnosti in vztrajnosti kljub mnogim in velikim oviram občudovanja vredne), da se treznostna misel in trezno življenje vedno globlje vceplja v dušo našega ljudstva, se v njem čedalje bujnejše razvija in prehaja iz roda v rod.

Da bo treba mladinske organizacije — Orla, Mladeniške in Dekliške zveze —, kojih lepi sadovi so se pokazali ravno v vojski, tudi pozneje posebno gojiti, je samo po sebi umevno.

Nove, v marsičem izpremenjene razmere po vojski bodo prinesle tudi nam za uspešno pastoracijo novih sredstev. Porablajmo jih tako, da nas bo, če bi še kedaj prišla podobna katastrofa nad naše ljudstvo, tolažila zavest: Upam, da so moji ljudje pripravljeni — tudi, če jih Sodnik naglo pokliče na račun! *M. Krajnc*, c. in kr. vojni kurat.

»Novi čas« pa ieiunium naturale in cerkveni oficij. — Za poletne mesece od začetka maja do konca septembra se je po nemškem vzorcu tudi pri nas uvedlo novo štetje ur, ki gre za eno uro pred srednjeevropskim časom. Od 1. maja do 30. septembra štejemo torej o polnoči srednjeevropskega časa že prvo jutranjo uro, o poldne po srednjeevropskem času pa nam kaže ura prvo uro popoldne. Ali pa je to štetje merodajno tudi za cerkvene postave, ki nalagajo dolžnosti, navezane na določen dnevni čas? Gré se zlasti za ieiunium naturale pred celebriranjem oz. sv. obhajilom in za cerkveni oficij.

Glede teščnosti (ieiunium naturale), ki jo zahteva stara cerkvena postava¹ od komunikanta (in celebranta), veljajo naslednja načela.

¹ A. Lehmkuhl, Theologia moralis. Ed. XII. Friburgi Br. 1914. II 124 n. 215.

Tešč je, kdor od polnoči ni zavžil prav nič jedi ali pijače. Kako pa se določi polnoč? Sv. penitenciarija je izjavila dne 18. junija 1873, da je polnoč vzeti po javnih urah kraja (*secundum horologia publica*¹ regionis), četudi ne kažejo natančno pravega časa. Vsakdo se tedaj sme ravnati po tem času, čeprav je različen od pravega ali od srednjega (enotnega) časa. Pa nihče ni dolžen, držati se tega časa. Sv. penitenciarija je namreč dne 29. novembra 1882 odgovorila na predložen dvom: »Fideles in ieiunio naturali servando et in officio divino recitando sequi tempus medium posse, sed non teneri.« Ravnati se sme torej vsak po pravem času. Lehmkuhl pravi: »Ergo licebit, prout magis libuerit, sumere vel tempus solare verum, vel tempus solare medium, vel tempus publicum, etsi a prioribus temporibus discrepet.«²

Pravi čas za kak kraj je tisti, ki odgovarja zemljepisni legi kraja. Pravi poldan za Maribor, postavim, je tedaj, ko gre solnce skoz mariborski meridian. Za olajšavo prometa so pa uvedli za večja ozemlja enoten čas, ki se imenuje tudi srednji. V evropskem prometu so v veljavi tri štetve. Zapadno-evropski čas je določen po meridianu zvezdarne v Greenwichu, po katerem se šteje zdaj navadno zemljepisna dolžina. Srednje-evropski čas odgovarja 15° vzhodnje dolžine od Greenwicha ter je eno uro pred zapadno-evropskim; vzhodno-evropski enotni ali srednji čas je preračunjen po 30° vzhodne dolžine od Greenwicha ter je eno uro pred srednje-evropskim oz. dve uri pred zapadno-evropskim. Naš pravi čas se skoroda sklada s srednje-evropskim, zakaj 15° vzhodnje dolžine od Greenwicha gre skozi sredino slovenskega ozemlja, ki leži približno med 13° 30' in 16° 30' vzhodnje dolžine³. Časovna razlika za eno stopinjo dolžine znaša 4'. Naš novi poletni čas je v resnici vzhodno-evropski enotni (srednji) čas.

Iz povedanega slede odgovori na naslednja vprašanja:

1. Ali je tešč in sme torej prejeti sv. obhajilo, kdor je kaj zavžil po polnoči, pa pred eno novega štetja? — Odg.: Da.

2. Ali je tempus utile ad persolvendam partem divini officii diei antecedentis še prva popolnočna ura po novem štetju? — Odg.: Da.

3. Ali se smejo jutranjice in hvalnice anticipirati že ob dveh popoldne (nekateri družbe duhovnikov imajo privilegij anticipandi hora prima pomeridiana) po novem štetju? — Odg.: Da.

4. Ali se je pregrešil, kdor je v noči pred dnevom, ko se je zdržati mesnih jedi, med polnočjo in med prvo uro po polnoči zavžil še meso? — Odg.: Ne.

Lukman.

¹ torej po urah na zvonikih, uradnih poslopjih.

² A. Lehmkuhl, op. cit. II 125 n. 216.

³ Zagorje ob Savi ima natančno 15° vzhodne dolžine.

Molitve na koncu tihe maše. — Papež Benedikt XV je naročil, naj se molitve na koncu tihe maše, ki jih je predpisal Leon XIII in za dobo svojega pontifikata potrdil Pij X, opravljajo tudi naprej. Seveda veljajo tudi za naprej vse odredbe kongregacije za sv. obrede glede izpuščanja omenjenih molitev ob gotovih prilikah¹. (Acta Apost. Sedis VII [1915] 526). *Lukman.*

Blagoslov s ciborijem. — Dva duhovnika se razgovarjata o blagoslovu s ciborijem. Prvi meni, da se mora vsikdar incenzirati pred blagoslovom in po njem, drugi pa meni, da se ciborij ne sme incenzirati, ampak samo monstranca. Kateri ima prav?

Odgovor: V tem vprašanju ni merodajno zasebno mnenje ali prepričanje, ampak odlok kongregacije obredov z dne 11. septembra 1848 (Decr. auth. Nr. 2957): »*Ommissio incensationis conformior est Ecclesiae praxi in benedictione cum sacra Pyxide; requiritur tamen omnino, quando impertitur benedictio cum Ostensorio.*«

Iz tega odloka je razvidno, da je bolje opustiti incenzacijo, kadar se da blagoslov s ciborijem. Incenzacija ciborija pa ni prepovedana. Zaukazana pa je, kadar se podeli blagoslov z monstranco.

Somrek.

Župnijska kronika in vojska. — V pomenljivih vojskinih časih je treba marsikaj zapisati v župnijsko kroniko. Za poznejše rodove bodo ti zapiski velikega pomena. Na Nemškem so natisnili posebne obrazce, da jih župnijski uradi izpolnijo. Kdor spisuje župnijsko kroniko, jih lahko tudi pri nas upošteva v posameznih točkah, ki so sledeče: Udeleženec svetovne vojske od 1. avgusta 1914. 1. Krstno ime in priimek. 2. Čas in kraj rojstva. 3. Bivališče (kraj, cesta, hišna številka). 4. Dan vpoklica. 5. Vojna skupina in oddelek. Službeno dostojanstvo (šarža). 7. Je li bil samec ali oženjen (ime žene)? 8. Odlikovanje. 9. Poštni naslovi. 10. Katerih bitk se je udeležil? 11. Ranjen (kdaj? kje? kako?). 12. Ujet (od kdaj? kje?). 13. Se pogreša (od kdaj?). 14. Umrl ali padel (kdaj? kje? kako? kje pokopan?). *Somrek.*

Kako naj ravna spovednik z grešniki iz navade? — Moralisti priporočajo, naj se spovedniki pri grešnikih iz navade ravnaajo po teh le načelih: 1. Kadar se grešnik iz navade prvič obtoži svojega greha, ki mu je prešel v navado, ga obžaluje in obljubi poboljšanje, se naj odveže. — 2. Tudi povračljivi grešnik se obsebi lahko odveže, dokler ga spovednik smatra rationabiliter za pripravljenega. Sama povračljivi-

¹ Prim. Voditelj XVI (1913) 377; XVII (1914) 266.

vost zase še ne dokazuje zagotovo, da manjka grešniku *hic et nunc* dispozicija. — 3. Mnogokrat pa potrebuje sodba spovednikova posebnih in izrednih znamenj o zanesljivi pripravljenosti povračljivega grešnika. — 4. »Signa autem specialia a s. Alphonso recensita nos iuvabunt tantum ad facilius formandum prudens illud iudicium, quod unice requirimus. Quanam autem talia censenda sint, singuli confessarii melius experientia quam libris discent, attentis moribus fidelium, quibus operam navant« (Génicot, *Inst. theol. mor.* II, n. 370). — 5. Za razsodbo povračljivih grešnikov je važna razlika med temi, ki so »habituati in peccato tantum« in »habituati in voluntate peccandi«. — 6. Ako spovedniku kljub vsemu prizadevanju ostane dispozicija dvomljiva in mu ni mogoče odveze preložiti, sme dati odvezo sub conditione. — 7. Mogoče je, da preložitev odveze upliva ugodno. Pa le redkokrat so dani taki pogoji, da bi se dal od preložitve pričakovati dober uspeh. — 8. Zato je skoraj vedno najbolje pripravljenega povračljivega grešnika takoj odvezati, dvomljivo pripravljenega pa, ki mu ne kaže iz važnih razlogov preložiti odveze, pogojno odvezati. — 9. Ta pogojna podelitev odveze pa ne sme postati običajna. Spovednik ima namreč strogo dolžnost, da se vsakokrat po temeljitem preiskovanju prepriča, ali mu je dovoljeno podeliti pogojno odvezo. — 10. Kadar dispozicija ni le dvomljiva, ampak gotovo nezadostna in ostane taka tudi po obilnem prizadevanju spovednikom, tedaj se povračljivi grešnik odpusti brez odveze. Pa to se naj zgodi prizanesljivo, kakor uči Leon XII v svoji encikliki »Caritate Christi« z dne 25. decembra 1825: »Quare si iusta sit causa, cur differenda sit absolutio, verbis quoad potuerit humanissimis persuadeat (confessarius) confessis necesse est, id et munus officiumque suum et eorum ipsorum salutem omnino postulare eosque ad redeundum quamprimum blandissime alliciat, ut, iis fideliter peractis quae salubriter praescripta fuerint, vinculis soluti peccatorum gratiae coelestis dulcedine reficiantur. *Somrek.*

Quis privatur iure petendi debitum coniugale? — Agamemnon matrimonio obstrictus, cum Lucia, uxore fratris sui, rem habuit. Najprej pride Agamemnon k nekemu spovedniku in se obtoži svojega grdega greha. Spovednik mu pove, da je izgubil s svojim grehom pravico, od svoje žene terjati debitum coniugale, da ga je pa dolžan dati zahtevajoči ženi. Čez nekaj dni pride k istemu spovedniku k spovedi Lucija, ki se tudi obtoži, da je grešila z bratom svojega moža. Spovednik ji razloži, da je storila škofu pridržan greh in zgubila pravico zahtevati od moža zakonsko dolžnost, dasi je dolžna možu pokorščino v zakonskih rečeh, če on to zahteva. Ker spovednik nima potrebne pravice, prosi pri škofu, da se Agamenonu vrne pravica zahtevati de-

bitum coniugale, za Lucijo pa prosi tudi še odveze od reservata. — Ali je spovednik zavsem prav ravnal?

Da slučaj prav rešimo, hočemo ponoviti merodajna načela. V lavantinski škofiji kakor tudi v mnogih drugih imajo škofov pridržaj, »qui in primo vel secundo consanguinitatis aut affinitatis gradu canonicæ computationis incestum commiserunt«.

Ako sta Agamemnon in Lucija podložna škofu, kjer velja ta pridržaj, si ga nakopljeta oba in spovednik mora pri škofu prositi spregleda ne le za Lucijo, ampak tudi za Agamemnona, ker sta v svaštvu v prvem kolenu. — Kadar se pa prosi spregled takega škofovega pridržaja, ni treba vsikdar prositi tudi dovoljenja, da se vrne pravica zahtevati debitum coniugale.

Tu velja načelo: *Incestus formalis et completus unius coniugis cum consanguineis alterius in primo et secundo gradu per se privatum iure petendi debitum coniugale, quoadusque non restituatur in iure a legitimo Superiore.*

Incestus mora biti *formalis*, t. j. *cum culpa perpetratus*. Kjer pa ni krivde, tam tudi ni kazni. Žena, ki je prisiljena od sorodnika, torej ne zapade kazni. Tudi ne taka, ki jo kdo zapelje s strahom in žuganjem (*sententia communior et probabilior*). Zato opraviči tudi nevednost, da je dotična oseba v sorodu (*ignorantia facti*), ali da je za ta greh določena kaka cerkvena kazen (*ignorantia poenae*), ali da je sploh takšna cerkvena prepoved (*ignorantia iuris*).

Nadalje mora biti *incestus completus*, i. e. *cum seminis effusione intra vas*. Unde nisi *mixtio seminum sequatur*, non *contrahitur affinitas superveniens*.

Kazen zadene le reum, krivega, ne pa nedolžnega soproga; temu ostanejo vse poprejšnje pravice. Tudi zadene le krvne sorodnike (*consanguineos*) drugega soproga, ne pa onih, ki so v svaštvu, kar določa § 32 Anweisung f. d. g. G. Ö.: Der Gatte, welcher mit dem Blutsverwandten des andern im ersten oder zweiten Grade unerlaubten Umgang pflegt, verliert dadurch das Recht, die eheliche Pflicht zu fordern, bis ihm Nachsicht gewährt worden ist. V našem slučaju je Agamemnon sicer v svaštvu z Lucijo, pa Lucija ni v krvnem sorodstvu z ženo Agamemnona. Zato spovednik ni prav ravnal, ko je prosil škofa, da se Agamemnonu vrne pravica petendi debitum coniugale. Agamemnon te pravice niti izgubil ni, dasi se je drugače hudo pregrešil in si nakopal škofov reservat, ki ga je pa spovednik prezrl.

Za prošnjo do škofa spovedniki lahko rabijo ta-le obrazec: *Petrus coniugatus, contracto matrimonio, cum uxoris consanguinea (primi vel secundi gradus) copulam habuit carnalem et ius petendi debitum coniugale exinde amisit. Cum autem servare cum coniuge castitatem*

vix possit et incestus sit occultus, humillime peto, ut mihi facultas concedatur, eidem ius amissum dispensando restituendi. *Somrek.*

Zapisovanje grehov pri izpraševanju vesti. — Važna točka, na katero naj katehet ne pozabi pri pripravi na sveto spoved, je zapisovanje grehov. Nekateri kateheti otrokom zapisovanja grehov sploh ne omenijo. Mislijo si namreč, da otrokom samim ne bo prišlo na misel, pisati si grehe. Toda skušnja uči drugače. Otroke zelo mika, da si pri izpraševanju grehe zapišejo. Večkrat jih k temu nagiba bojazen, da bi sicer kaj pozabili. In ravno ta strah povzroča, da tudi potem pri spovedi želijo porabiti svoj rokopis in da berejo svoje grehe.

Če jim pa katehet celo priporoča, naj si pri izpraševanju vesti grehe zapišejo, kar se včasih res zgodi, potem pa mnogi pri spovednici razvijajo svoje listke in cele pole, da bi tudi pri spovedi izkoristili trud poprejšnjega zapisovanja.

Ker je spoved obtožba samega sebe, ne pa čitanje, naj katehet otroke vsikdar svari, da bi si pri izpraševanju kaj zapisovali. Ako jim dobro in v pravem redu pomaga vest izpraševati, jim zapisovanja res ni treba. Po sporedu božjih in cerkvenih zapovedi se bodo potem tudi lahko spomnili svojih grehov, ki jih bo treba razodeti spovedniku. Da jim pa odvzame pretirano bojazljivost, naj jim pove, da velikih grehov ni lahko pozabiti, ako si marljivo izprašamo vest. Pa če bi se tudi to zgodilo brez lastne krivde, je spoved veljavna in dotični greh se pove pri prihodnji spovedi. Pozabljeni mali grehi se pa odpustijo na več načinov tudi izven zakramenta svete pokore in posebno pri svetem obhajilu. Lahko pa se jih tudi pri naslednji spovedi obtožimo, ako nas vznemirjajo, ker smo jih pozabili.

Pa še več drugih razlogov je, zakaj naj katehet prepove zapisovanje grehov. Obtožba grehov pri spovedi gotovo bolj ponižuje grešnika, kakor pa njih čitanje. To je važno, pa tudi potrebno, da se grešnik ponižuje. Kako naj berejo učenci grehe, ako v zimskem času pri spovednici ni luči? Ta težava ostane tudi odraslim. Pri znani otroški razmišljenosti se rado zgodi, da zapisane grehe doma pozabi ali listek zgubi, potem pa pride in reče spovedniku: Grehe sem zgubil. Kakšen prebrisan! lenuh pa reče svojemu sosedu: Posodi mi pisane grehe, ker sam takih nimam. Zopet drugi si jih podčrta v molitveniku, jih pove sam in še knjigo posodi drugim. Kar je enkrat napisano ali podčrtano, si nekateri prihrani še za nadaljnje spovedi. Vse to moti pravo pozornost in kesanje. *Somrek.*

Najbližnja priprava na skupno spoved. — Učence raznih šol privede navadno učiteljsko osebje, ki mu je takrat izročeno nadzor-

stvo, v cerkev k sveti spovedi. Ne zdi se mi primerno, da se učenci takoj razdelijo in k posameznim spovednicam postavijo. Kadarkoli pridejo učenci skupno v cerkev, naj se zavedajo, da so prišli bližje k Jezusu. Zato naj skupno pokleknejo in počastijo Jezusa v najsvetejšem zakramentu n. pr.: Tebe molim Jezusa, v hostiji tu skritega, vse veselje in vse želje srca mojega! Češčen in hvaljen bodi vsak čas presveti in božji zakrament!

Potem pa še naj molijo skupno iz svojih molitvenikov kako kratko pripravljalno molitev (k sv. Duhu za razsvetljenje) in obudijo kes. To pripravo naj sklene Očenaš, Češčenamarija in Čast bodi. Nato se razvrstijo k spovednicam v bolj malem številu, drugi lahko počakajo v klopih, dokler ne pridejo na vrsto. Med čakanjem naj še izprašujejo vest in molijo, postavim, kakšno skrivnost žalostnega dela svetega rožnega venca.

Po spovedi bo skupna zahvala sicer malokdaj mogoča. Zato pa je treba poprej učence poučiti, da ne odidejo iz cerkve takoj po spovedi, ampak se božjemu Zveličarju zahvalijo za veliko milost, ki so jo ravnokar od njega prejeli, ter molijo tudi iz molitvenika za starše, učitelje, domače, dobrotnike, za spovednika in za vse, ki jih imajo radi.

Somrek.

III.

Iz cerkvene sedanjosti.

1. Dva nova groba.

† Prelat Karol Hribovšek.

Neizmerno težko mi je pri srcu. Solze mi silijo v oči. Pretresa me žalostno dejstvo, da že v hladnem grobu počiva preblagi gospod, ki me je v duhovenstvo uvel, katerega smo vsi tovariši tako visoko spoštovali in tako iskreno ljubili. Kako se ne bi razsolzili, ko se pa spomnimo, nepozabnega nam prelata Karola Hribovšek! Globoka ljubezen do blagega pokojnika mi velevala, postaviti mu v »Voditelju« skromen spomenik v znamenje odkritosrčne hvaležnosti, katero sem mu dolžen.

Rojen je bil Karol Hribovšek dne 2. novembra 1846 pri Sv. Juriju ob Taboru v prelepi Savinjski dolini. Ljudsko šolo je obiskoval v rojstnem kraju in v Celju. V Celju je tudi dovršil z odličnim uspehom gimnazijo. Leta 1866 je prišel v bogoslovje v Maribor, kjer je bil kot tretjeletnik l. 1869 v mašnika posvečen. Naslednje leto je postal kapelan v Gornjem gradu, kjer je služboval tri leta. 1873—77 je bil kapelan v Žalcu. 1877 je bil imenovan za kateheta na meščanski šoli in za nemškega pridigarja v Celju. L. 1882 je prišel na velevažno mesto bogoslovnega spirituala v Maribor. 1890 je postal ravnatelj bogoslovja in kanonik

lavantinskega stolnega kapitelja. 1901 je dosegel čast stolnega dekana, 1907 pa stolnega prošta. Več let je bil ud c. kr. deželnega šolskega sveta v Gradcu in mestnega šolskega sveta v Mariboru.

Karol Hribovšek je bil temeljito izobražen mož. V bogoslovnih vedah je bil izboren strokovnjak. Kjekoli je deloval, je bil skrajno priljubljen vsled dušnopastirke gorečnosti, ognjene zgovornosti in prikupljive prijaznosti. Kot spiritual in ravnatelj je imel velik vpliv na duhovski naraščaj. Njegova vsakdanja premišljevanja so bila krasna, uprav klasični so bili govori pri duhovnih vajah. Kako lepe so bile njegove meditacije na škofijski sinodi l. 1896 v Mariboru. Globoke misli in dovršena oblika, obsežno znanje svetega Pisma in cerkvenih očetov, vse je bilo v njegovem govorništvu združeno. Z veliko natančnostjo je priredil novo izdajo lavantinskega rituala leta 1896.

Njegove izvanredne zasluge so višje oblasti zelo cenile in priznale. Raditega je bil že l. 1897 imenovan hišnim prelatom Nj. Svetosti papeža Leona XIII. Nj. Velečanstvo cesar Franc Jožef I mu je podelil leta 1908 visoko odlikovanje, komturni križ Franc Jožefovega reda.

Občudovanja vredna je bila v vseh službah vztrajnost in delavnost prelata Hribovškega. Bil je mož resnobnega dela, mož truda in napora. V službenih zadevah je bil do skrajnosti vester in natančen. Bilo je ganljivo in vzpodbudno opazovati ga pri njegovem delu. L. 1907 je bil imenovan ravnateljem knezoškofijske pisarne. Poslej je posvetil vse svoje moči le-tej težavni in odgovornosti polni službi; v tej službi je tudi dobesedno izčrpal vse svoje življenske moči. Še na smrtni postelji ni miroval; vedno je zdihoval, »kako hudo bo zaostalo njegovo delo!« Le kruta smrt mu je iztrgala pero iz tresoče se roke dne 15. majnika 1916.

Tako delavno in neutrudljivo življenje zasluži sladek pokoj. Istega uživajte, gospod prelat, na veke! Zaslužili ste ga v polni meri. Da bi ga Vam Gospod podelil, bomo Vaši brezmejno hvaležni učenci vedno in vedno ad altare prosili. Bili ste nam uzor; bili ste nam moder vodnik in učitelj; bili ste nam ljubljenelec v življenju — ljubljenelec nam ostanete tudi onkraj groba! Kako bi Vam povrnili vse dobro, kar ste nam storili? Kako poplačali Vaše zlate nauke in navodila? Memento v molitvah in tugopolna solza na Vaš prezgodnji grob — to Vam poklonimo v spomin.

Ko gledam v duhu za Vami, mi nehote pridejo na misel pretresljive besede 136. psalma: Super flumina Babylonis, illic sedimus et flevimus. . . Adhaereat lingua mea faucibus meis, si non meminero tui!

Dr. Ant. Medved.

† Profesor Ivan Markošek.

Dne 11. aprila 1916 je poklical Bog k sebi po kratki bolezni vzornega duhovnika, izbornega kateheta, vztrajnega delavca v katoliških društvi, profesorja Ivana Markošek. Rajni je bil rojen na Teharjih pri Celju dne 5. aprila 1873. V mašnika je bil posvečen dne 25. julija 1898. Najprej je služil kot kaplan v Šmartnem v Rožni dolini in v Vitanju, potem je bil poklican v Maribor za kornega vikarja in kateheta na ljudski šoli. L. 1907 je postal katehet na meščanskih šolah, kjer je kaj plodonosno deloval. L. 1911 je nastopil mesto veroučitelja na c. kr. višji realki v Mariboru, kjer si je pridobil ljubezen učencev in spoštovanje profesorjev. Od-

kar je izbruhnila svetovna vojska, je poučeval verouk tudi na slovenskih vzporednicah c. kr. gimnazije.

Rajni je bil mož resnega a milega značaja, vzgledno pobožen, izredno marljiv, vsestranski naobražen. V »Voditelju« je objavil poleg manjših prispevkov več obširnih razprav in sicer »Razlago psalmov v jutranjicah unius martyris« VII (1904), »Razlago psalmov v kompletoriju« VIII (1905), »Razlago mesijanskih psalmov« IX (1906) in X (1907). Zadnji večji spis je bil »Zbirka podob za katehitični pouk« XIV (1911). Zasnovanih je imel več drugih razprav, pa smrt je prekinila njegovo delo.

Blagemu pokojniku naj sveti večna luč! *Dr. F. K. Lukman.*

2. Slovenski pastirski listi¹.

a) Pastirski list za lavantinsko škofijo. — V tretjem letu grozne vojske, v letu krvi in solz, govori prevzv. nadpastir o predragoceni krvi Kristusovi, da bi napolnil srca svojih vernikov z ljubeznijo do najdražje Krvi. Predmet češčenja je kri Boga-človeka Jezusa Kristusa, neolčljivo združena z drugo božjo Osebo. Začetek ima to češčenje v odprtju strani Jezusove na križu. Prva častilka je bila prebl. Devica; po njenem zgledu so častili presv. Kri apostoli, zlasti sv. Pavel, in so zapisali mnogo o tej kupni in rešilni ceni naših duš; ravno tako sv. cerkveni očetje. — Vzroki, ki nas nagibljejo k pobožnosti do krvi Gospodove, so: 1. hipostatiško zedinjenje z drugo božjo osebo, vsled česar gre tudi krvi cultus latraie. 2. Kri Kristusova je cena našega odrešenja. Vsa kri stare zaveze ni mogla prinesiti sprave, temveč le kri Kristusova. 3. Dragocena kri Kristusova nam ni prinesla samo odrešenja, temveč je postala srednica vseh milosti. V moči te krvi delujejo sveti zakramenti. 4. Kri Kristusova je tudi naše življenje. Daje nam poroštvo častitljivega vstajenja in nas hrani za večno življenje. — Iz teh vzrokov so v sv. Cerkvi verniki vedno pobožno častili predragoceno Kri, zlasti v srednjem veku. Goreči častilki sta bili sv. Katarina Sienska in sv. Terezija. Vnet častilec presv. Krvi je bil tudi sv. Janez Frančišek Regis S. J. V ta namen je nastal viteški red dragocene Krvi, ki ga je ustanovil mantuanski vojvoda Vincencij I. Kako v časti je bila presv. Kri, nam kaže tudi srednjeveška legenda o svetem gralu. V novjšem času je pobožen duhovnik Gašpar del Buffalo ustanovil družbo svetnih misijonskih duhovnikov dragocene Krvi. Papež Pij IX je l. 1849 določil za vso Cerkev praznik dragocene Krvi na prvo nedeljo v juliju, Pij X pa na 1. dan julija. — Nato govori prevzv. nadpastir, kako moremo častiti dragoceno Kri Kristusovo. Sv. Cerkev je izdala v ta namen razne molitve, rožne vence in darovanja in jih obdarila z bogatimi odpustki. Potem pozivlja nadpastir duhovnike in vernike, da naj pobožno častijo presv. Kri, posebno v teh žalostnih dneh, in prosijo za blaženi mir. Na koncu je prevzv. nadpastir izdal posebno posvetilno molitev v čast dragoceni Kri Kristusovi, za katero je podelil vsakokrat odpustek 50 dni in s katero smo se vsi Lavantinci na tiho nedeljo dne 9. aprila posvetili presv. Krvi.

b) Pastirski list za goriško nadškofijo. — V uvodu primerja prevzvišeni nadvladika goriški svoje vernike z izraelskim ljudstvom,

¹ Pastirskega lista za krško škofijo uredništvo ni prejelo.

ko je bilo odgnano v babilonsko sužnost. Strašno gorje, ki je v tej svetovni vojski zadelo prav posebno kraje ob Soči, je nepopisno in marsikateremu pač pride na misel, odkod vse to trpljenje, zakaj Bog pripusti zlo, kakšen namen ima vse to gorje. Na ta vprašanja odgovarja letošnji pastirski list goriški v treh delih: 1. Odkod izvira zlo? 2. Zakaj dopušča Bog toliko zla? 3. Kakšen namen ima človeško trpljenje v načrtu božje previdnosti? — 1. Odkod izvira zlo? Zlo je dvojno, fizično in moralno. Pod fizičnim zlom razumemo razne bolezni in časne nezgode, ki zadenejo človeka. Pa to ni trajno in pravo zlo. Pravo zlo je le moralno zlo, greh. Iz greha izvira vse drugo zlo. Greh pa ni od Boga, Bog je ustvaril vse dobro, tudi človeka. Človek pa je prestopil božjo zapoved, uprl se je Bogu, zato je Bog dopustil greh. Tako je človek sam kriv svoje nesreče, ne pa njegov Stvarnik. — 2. Zakaj dopušča Bog toliko zla? Bog ni hotel v svoji vedomosti zabraniti prvega greha, dasi je vedel za njegove slabe posledice, ker ni hotel vzeti človeku proste volje, s katero se razlikuje od neumnih živali, in ker je hotel iz slabega napraviti dobro, t. j. poslati padlemu človeku Odrešenika. Ta dva vzroka sta glavna vzroka, radi katerih Bog tudi dandanašnji dopušča grehe in trpljenje na svetu. V potrdilo teh resnic razni zgledi iz zgodovine: padec Adama in Eve, egiptovski Jožef, Job, Tobija, Daniel, izdajstvo Judežev, Avstrija v sedanji svetovni vojski. — 3. Namen trpljenja. Bog je ljubezen, pravi sv. apostol in evangelist Janez (1 Jan 4, 16). Če nas torej Bog tepe na tem svetu, ne dela tega, ker nam morda želi slabo, temveč zato, ker nas ljubi. Bog pošilja trpljenje in bridkosti zlasti iz trojnega namena: a) da poboljša grešnike. V trpljenju marsikateri človek spozna svoje grešno stanje, se spokori in povrne zopet k svojemu Stvarniku. b) Drugi namen trpljenja pa je po besedah sv. Avguština »preizkušnja pravičnosti«. Kakor zlato v ognju, tako se pokaže tudi pravi kristjan šele v nesreči, v trpljenju. Trpljenje je tista pot, po kateri je hodil nas križani Zveličar in ki tudi nas pripelje do večne sreče. c) V trpljenju pa človek tudi spozna revščino in ničevost tega življenja in hrepeni le po večni, neminljivi blaženosti. V sreči človek kaj rad pozabi na Boga in se naveže na ta svet. V nesreči pa zopet išče tolažbe in pomoči pri Bogu, kjer jo tudi najde. — Vse te resnice porabi prevzvišeni nadpastir v to, da krepí svoje vernike, ki jih je v tej vojski zadelo res nepopisljivo gorje. K sklepu pa še prav posebno priporoča živo vero, zaupanje v Boga, molitev in čiščenje blažene device Marije.

c) Ljubljanski postni pastirski list. — Strašna je svetovna vojska, grozovito nje trpljenje in njene posledice. Popolnoma naravno je, da išče človek vzroka temu svetovnemu pojavu. Kdo je kriv? Kdo nosi odgovornost za nepopisno trpljenje in opustošenje v tej svetovni vojski? Na ta vprašanja nam odgovarja letošnji ljubljanski pastirski list, kajti »vedno bolj glasno, vedno bolj pogosto je mrmranje zoper Boga samega, kakor da je on te vojske kriv«. Da zavrne to bogokletno očitiranje razpravlja prevz. knezoškof v prvem delu pastirskega lista o »Bogu in naši prosti volji«. — Človek je prost. Bog mu je podelil prosto voljo ter mu tako dal na prosto, da si izbere dobro ali slabo. Kljub temu »pa si Bog neprenehoma prizadeva, kako bi našo prosto voljo nagnil na to, da se odloči za dobro«. Ustvaril je v ta namen človeka tako, da že po svoji naravi stremi za dobrim in sovraži zlo. V njegovem srcu ga opominja vest

k dobremu in svari pred hudim. Bog je poslal na zemljo svojega edino-rojenega Sina, ki nam je začrtal stezo, ki pelje v večno veselje, in cesto, ki vodi v večno pogubljenje. Toda človek se ni hotel pokoriti božjim naredbam, ustanavljal je države, ki so polagoma zavrgle krščanstvo ter se podale na brezbožno pot. Sad tega ravnanja je svetovna vojska. »Uporna človeška prosta volja je torej vnela našo svetovno vojsko, ne pa Bog.« — Drugi del pa razpravlja o »Bogu in njegovih namenih«. Bog pripušča vojsko, da bi »vsi prizadeti in neprizadeti spoznali, da v grehu ni sreče, ampak le sramota in nesreča«. Ta svetovna vojska pa tudi kaže državam, »kam se pride po potu, kjer ni Boga in na katerem vladajo nebrzdane človeške strasti«. — H koncu pa dodaja knezoškof svojim vernikom še nekoliko času primernih dobrih sklepov, ki naj bi odvrnili ljudstvo za vedno od greha in ga pripeljali nazaj na pot krepostnega krščanskega življenja.

č) Pastirski list škofa tržaško-koperskega. — Prevzv. vlada tržaško-koperski primerja sedanjo svetovno vojsko vesoljnemu potopu. Kakor takrat, tako je tudi zdaj Bog udaril človeštvo za grehe. Da bi pa svoje vernike potrdil v potrpežljivosti, ker Noetov golob tako dolgo ne prinese oljkine vejice miru, jim skuša vlitati novega poguma v srce in obrača njih duševni pogled v preteklost in v bodočnost. — Najprej svari nadpastir svoje vernike pred klevetniki, ki napadajo in blatijo sv. Očeta, ki si tako prizadeva za mir, in vsako njegovo besedo napak obračajo. Nato se ozre v preteklost in pravi, da nam je Bog pomagal, da smo z njegovo pomočjo zapodili sovražnika, da se ni uresničil naklep sovražnikov, ki so nas hoteli izstradati, in da je prizanašal Bog posebno njegovi škofiji. Potem obrne pogled v bodočnost in hoče podati vernikom trojno tolažbo. Tolažbo sv. vere, posebno nauk o previdnosti božji. Bog ni samo ustvaril sveta, ampak ga tudi ohranjuje. On obrača vse po svoji najsvetejši volji in obrača tudi hudo na dobro, čeravno mi vsega ne moremo umeti. Zato ne smemo godrnjati. Druga tolažba je molitev. Moliti je treba, da Bog odvrne strašno šibo od nas, in v molitvi naj posebno iščejo tolažbe tisti, ki žalujejo za padlimi svojci; vdajo naj se v voljo božjo. Tretja tolažba je tolažba usmiljenosti. Usmiljenje je treba izkazovati vojakom, ranjencem in vdovam in sirotam, ki so ostale doma brez pomoči, zlasti pa ubogim beguncem. — Končno pozivlja vse vernike, da naj pripoznajo svojo grešnost, zaradi katere nas Bog tepe, in naj očistijo svojo vest v velikonočni spovedi.

IV.

Slovstvo.

Kurzgefaßte Einleitung in das Neue Testament von Dr. Joseph Sickenberger, Professor an der Universität Breslau. 12° (XII u. 148 S.) Freiburg 1916, Herdersche Verlagshandlung. Kart. M 2.—

Knjižica je res »Kurzgefaßte Einleitung«, v kateri ni nobena beseda odveč, pa vendar dobro orientira v nz introduktoričnih vprašanjih. Pisatelj opredeljuje introdukcijo v NZ kot zgodovino NZ in njegovih delov:

pojasniti mora, kako je nastala zbirka nz spisov (zgodovina kánona), razložiti formalno stran zbirke (zgodovina teksta) in vsebino ter postanek posameznih spisov.

Zlasti nas zanima posebni del, kjer pove pisatelj svoje nazore v mnogoštevilnih zamotanih vprašanjih. Že v predgovoru priznava, da si je svest hipotetičnega značaja marsikatere svojih trditev in da se izraža čisto prav neodločno. Prvo priznanje mu zagotovi naše zaupanje, drugo mu ni v nečast, ako se vpoštevata kompliciranost nz problemov.

Sinoptično vprašanje skuša rešiti S. tako-le: Najstarejši evangelijski spis je aramejski Mt, ki je bil doslovno preveden v grščino. Drugi spis je Mk, od prvotnega Mt neodvisen. Naš kanonični Mt je nastal iz prvotnega grškega Mt z uporabo Mk. Lk, ki se 1, 1 sklicuje na več pisanih virov, je rabil prvotnega grškega Mt, Mk in druge neznane vire (za zgodovino otroških in mladostnih let Jezusovih).

Pisatelj imenuje svoje mnenje »mögliche Beantwortung der synoptischen Frage«. Podrobna presoja novega predloga je v okviru ocene nemogoča; zdi se mi pa, da ta hipoteza reši samo težkoče v eni smeri, dočim ostanejo druge nerešene.

O Mk 16, 9—20 se izrazi S. jako previdno; ako verzi niso Markovi, so prišli na konec evangelija najpozneje v začetku II. stol. — Pri Dejanjih apostolov se odloči S., kakor je pričakovati od tega trezno razsojajočega kritika, za α - (vzhodni) tekst. Zapadno (β -) recenzijo stavi v II. stoletje ter pravi o njej: »Ihr hohes Alter erklärt auch, warum manche Varianten noch selbständiges Wissen um die erzählten Ereignisse bekunden.«

Kronologija listov sv. Pavla je po S. sledeča. Najstarejša sta oba v Solun poslana lista (I. 53). 1 Kor je pisan med l. 55 in 57, najbrž v začetku 57, 2 Kor kmalu nato. Rim je iz l. 58; Gal je pisan za Pavlovega bivanja v Efezu (55—57) ali najpозneje za bivanja v Korintu (57/58). Namenjen je prebivalcem keltske pokrajine Galacije (severnogalačanska teorija). Izmed ostalih listov omenim samo datiranje 1 Tim 64/65, Tit po Pavlovem obisku na Kreti 65/66, 2 Tim poleti 67 (morda že 66), Hebr 61—63. Katoliški listi so nastali po S. izvajanjih: Jak med l. 45 in 62, Jud med l. 62 in 67, 1 Petr sredi l. 63 ali v začetku 64, 2 Petr kmalu nato, 1 Jan je spremnica evangelija, 2 in 3 Jan sta pisana malo pozneje.

Knjižico, ki nudi naravnost ogromno tvarino na 148 straneh, prav toplo priporočamo. *Lukman.*

Das Sühneleiden unseres göttlichen Erlösers. Von Christian Pesch S. J. (Sechste Folge der theologischen Zeitfragen.) 8° (VIII und 178 S.) Freiburg i. Br. 1916, Herdersche Verlagshandlung. M 3.—

V času vsled svetovne vojske pomnoženega in še vedno bolj naraščajočega človeškega trpljenja je izšla knjiga o Jezusovem trpljenju. Pa ni toliko vzpodbudna knjiga, kakor predvsem poučna in obrambna. Vsebuje namreč znanstveno bogoslovno raziskavo o pomenu Jezusovega trpljenja in o moralni vrednosti našega trpljenja s Kristusom.

Povod za ta spis je pisatelju dala kritika, ki jo je l. 1911 v pariškem bogoslovnem listu »Revue pratique d'Apologétique« spisal J. Rivière o katoliškem nauku o odrešenju. Po njegovi sodbi se pojmi odkup, daritev, zadoščenje ne smejo zavreči, ker so vzeti iz sv. Pisma in iz tra-

dicije, vendar pa nimajo velike vrednosti za teologično razlago odrešenja. Pojma odkup in daritev sta mnogoznačna; pojem namestno zadoščenje je nevaren ter ga preveč izrahljajo zlasti pridigarji; pravilen je pojem npravna obnova. Zveličavna vrednost Gospodovega trpljenja je v Kristusovi duši. Kristus je bil za nas Bogu pokoren do smrti na križu ter je tako poravnal našo nepokornost. Vrednost trpljenja je v čednostih, ki jih je Kristus izvrševal v trpljenju. Zato je treba reči: trpeči Kristus nas je odrešil, ne kaže pa reči: Kristus nas je s trpljenjem odrešil.

Rivière je sicer te članke sprejel v svoje veliko delo »Le dogme de la Rédemption«, vendar pa jih je tako omilil, da se po Peschevem mnenju more njegovim izvajanjem pritrditi, če se izvzamejo nekateri odlomki. Ker Rivière imenoma navaja Pescha kot zastopnika izključne »expiation pénale«, ne mara Pesch omenjene kritike pustiti brez odgovora. Že v Peschevem dogmatičnem kompendiju (tom. III, pag. 73) se nahaja, ne da bi se imenovalo Rivièrejevo ime, ta-le rahla omemba: »Eo magis mirum est, quod etiam quidam catholici theologi ob metum harum impugnationum — namreč protest racionalistov, kakor sta Nemec Ritschl in Francoz Sabatier — saltem modum loquendi immutare student et suadent oportere dicere: Christus patiens nos redemit, non vero: Christus passione sua nos redemit. Sed standum est modo loquedi, quem Scriptura, Patres, theologi, concilia sanxerunt: Christus passione, sanguine, morte sua nos redemit.« Obširno zasnovani teologični dokaz za to prinaša ta knjiga.

Pisatelj začena s cerkvenimi konstitucijami. Navaja samo tridentinski cerkveni zbor. Nauk o namestnem zadoščenju ni formalno (in terminis) definirana dogma. Ne tridentiski, ne kak drug cerkveni zbor ni izdal take definicije, čeprav je vatikanski zbor že imel načrt te definicije pripravljen. Vendar pa je ta nauk verska resnica, s istovrednimi besedami obsežena v cerkvenih simbolih, konstitucijah in v rednem cerkvenem učenstvu. Pisatelj zaznamuje kot sintezo tridentskega nauka (Sess. 5, 6, 14, 22): »Zbor spoznava v odrešilnem delu Kristusovem četverni pomen zaslužnja, zadoščenja, daritve in odkupljenja. S tem je izrekel nauk, ki je že bil veliko stoletij sprejet v katoliškem bogoslovju.«

Ločeno od drugih bogoslovcev razpravlja v 1. poglavju natančno in pregledno nauk sv. Tomaža Akv. o Jezusovem trpljenju. V 2. poglavju sledi sv. Pismo, v 3., ki je najobširnejše (str. 49—118), nauk sv. cerkvenih očetov in sholastikov do Suareza. Naslednja tri poglavja (4—6) vsebujejo polemiko zoper protestantski racionalizem, ki zametuje nauk o nadomestnem zadoščenju. Ta polemika pomenja znanstveno ugotovitev pojmov, ki sestavljajo nauk o nadomestnem zadoščenju: božje pravičnosti (iustitiae vindicativae), zadoščenja za grehe, daritve in odkupnine. Pisatelj se izrecno ne ozira na voditelje protest. racionalizma, na Kanta, Schleiermacherja, Ritschla, Pfleidererja, Harnacka — morda je razlog za to Burgfrieden intra muros? —, temveč je svojo polemiko naslovil na l. 1901 v Parizu umrlega kalvinskega teologa Avgusta Sabatier, o čigar objektivnih sodi v svojem dogmatičnem kompendiju (tom. III, pag. 77): »Sunt tam miserae, ut responso opus non sit.« Kajpada v enem predstavniku pobija cel sestav.

Razprava se odlikuje po znanstveni stvarnosti, katere tudi ne moti sarkazem, ki na nekaterih mestih buhne kvišku, pa je popolnoma upravičen, ker so racionalistični ugovori v resnici »miseri«. Pripominjati pa je,

da je včasih kakšna pisateljeva trditev preveč polemično orientirana in vsled tega enostranska in stvarno netočna. Tako n. pr. sodi pisatelj o namenu prilike o izgubljenem sinu: »Die Parabel vom verlorenen Sohn soll offenbar die Lehre einschärfen, daß die Gerechten nicht neidisch sein dürfen wegen der Huld, die Gott dem reuigen Sünder erweist« (str. 128). To je le drugotni namen prilike, ki bistveno ne bi nič izgubila, če tudi ne bi nastopil starejši sin, ki je pravi prototip farizejskega duha, njegove samoljubnosti, ošabnosti in nevoščljivosti. Glavni osebi v priliki sta ljubeči oče in izgubljeni, pozneje se vračajoči sin, in zato je prvotni namen te prilike hvala in priporočitev neskončnega usmiljenja božjega do grešnikov, opomin in vzpodbuda h kesu in k zadoščenju, k pravi pokori in k povratku k nebeškemu Očetu.

Zadnje (7.) poglavje razpravlja o нравnem pomenu trpljenja. Kakor je to vprašanje dandanašnji aktualno, tako so tudi misli, ki jih pisatelj podaja iz virov naše sv. vere, aktualne, istinito lepe in resnično tolažljive.

Dr. J. Hohnjec.

Skrivnost presvetega Rešnjega Telesa. — Dr. Josip Valjavec, salezijanec. 8° (200 str.) Ljubljana 1916. Katoliška tiskarna. K 1.—

Knjižica je spisana v hvaležno proslavo desetletnice odloka papeža Pija X o pogostnem in vsakdanjem sv. obhajilu, izdanega 20. decembra 1905, ter obsega dva dela; prvi del razpravlja o sv. Rešnjem Telesu, drugi del o svetem obhajilu. Njen namen je povišati spoštovanje do presv. Zakramenta in pripeljati mnogo duš k studencu milosti. Goreči dušni pastir ima v njej prvo in glavno besedo, ne pa bogoslovni znanstvenik. S tem nočemo reči, da teologična znanost ne pride do besede, še manj, da ne pride do pravilne besede. Vse, kar podaja knjižica, je skladno z bogoslovno vedo. Le premalo besede se ji mestoma dovoli.

Tako bi n. pr. bilo želeti, da bi bil v drugem poglavju svetopisemski dokaz poglobljen in razširjen. Saj je po pisateljevih besedah »sv. Pismo najbolj gotovi vir, iz katerega lahko natančno spoznamo, kaj smemo in česa ne smemo verovati«. Vendar pa se sv. Pismo odpravi kratko in naglo, kakor da bi se pisatelju mudilo, da pride do čudežnih dogodkov, potrjujočih Jezusovo pričujočnost v presv. Zakramentu, ki zavzemajo skoraj polovico knjižice (str. 22—109). Vrh tega se vselej in povsod ne udeležuje rek: Kratko in jasno. Pri kratkosti dostikrat trpi jasnost. Za primer bodi naslednje. Ko pisatelj nakratko poroča o ustanovitvi Evharistije pri zadnji večerji, pri kateri je Kristus rekel: »To je moje telo, to je moja kri«, dostavlja: »Mnogo učencev ni moglo umeti Jezusovih besed. Kako? Jesti meso? Piti človeško kri? Ali ni to zoper postavbo? Tako so premišljevali in govorili med seboj. Jezus je to opazil, a On ni izpremenil besedi. Še bolj jasno jih je ponovil rekoč: »Resnično vam povem, moje meso je res jed in moja kri je res pijača. Kdor je moje meso in pije mojo kri, ostane v meni in jaz v njem.« S temi besedami je še jasneje potrdil, da je pod podobama kruha in vina resnično pričujoč« (10). Neuki bralec bi lahko menil, da se je to zgodilo pri zadnji večerji. Ne samo iz tega razloga, marveč tudi za izpopolnitev dogmatičnega dokaza bi bilo treba, da bi se bil pisatelj posebej ozrl na napoved Evharistije v sinagogi mesta Kafarnavm.

Se en primer: »Apostoli, navzoči pri ustanovitvi tega zakramenta, so vzeli Jezusove besede, kakor se glasijo. Štirje evangelisti so, označujoč Jezusove besede, vsi brez izjeme rabili besedo je (to je 'moje telo'), nihče pa besede 'pomeni' (to pomeni . . .)« (11). Iz tega bi morda kdo sklepal, da vsi evangelisti poročajo o ustanovitvi Evharistije pri zadnji večerji, dočim poročajo o njej samo sinoptiki, sv. Janez pa poroča o napovedi Evharistije v Kafarnavmu.

Še nekaj pripomb. Pisatelj navaja (136) besede: »Jaz sem živi kruh, kdor je od njega, ne umrje« kot citat Jan 6, 57; teh besed pa v navedenem verzu ni. Sv. Tomaž Akv. ne pravi: »Mora se jim ta zakrament podeliti« (124), temveč potest = more (S. th. p. III, q. 80, a. 9 ad 3). Tomaževe besede, ki se navajajo na str. 163, so vzete iz S. th. p. III, q. 80, a. 7 in corpore art. et ad 1 pa ne ad 7. Besed, ki se na str. 167 pripisujejo sv. Tomažu v knjigi Contra Gent 1. 3, c. 144, tamkaj ni; na tem mestu namreč Tomaž razpravlja: »Quod per peccatum mortale ultimo fine aliquis in aeternum privatur.« Pisatelj navaja Luthrove besede Argentinem (!) tako-le: »Razpravljajoč o tem predmetu sem se trudil z vsemi močmi, da bi odpravil to vero (v pričujočnost Jezusovo v presv. Rešnjem Telesu), dobro vedoč, da bi s tem napravil veliko težav papeštvu, a jaz vidim, da ni izida; preveč so jasne one besede, da bi jih mogel potvariti« (11). Doslovno pa je Luther »An die Christen zu Strassburg« med drugim to-le pisal: »Ich habe wohl so große Anfechtungen da gelitten und mich gerungen und gewunden, daß ich gerne herausgewesen wäre, weil ich wohl sahe, daß ich damit dem Papstthumb hätte den größten Puff können geben . . . Aber ich bin gefangen, kann nicht heraus; der Text ist zu gewaltig da und will sich mit Worten nit lassen aus dem Sinn reissen.«

Kar se dostaje datuma odloka o pogostnem sv. obhajilu, pravi pisatelj na str. 134, da ga je papež izdal 20. decembra 1905; na str. 144 pa piše, da je papež Pij X »dne 16. decembra 1905 s svojo nezmotljivo besedo povabil cel svet k pogostnemu sv. obhajilu«. Prvo datiranje je pravilnejše, posebno če se govori o povabilu z »nezmotljivo besedo«. 16. decembra namreč papež še ni govoril, temveč koncilska kongregacija, katera se je ta dan polnoštevilno zbrala k posvetovanju ter je sklenila omenjeni odlok. Naslednji dan je tajnik sv. kongregacije vse osebno sporočil sv. Očetu, ki je ta odlok kardinalov odobril in potrdil ter ukazal, da se izda, kar se je zgodilo 20. decembra. Pri odloku o starosti prvoobhajancev pisatelj ni navedel datuma; gre namreč za decretum »Quam singulari« congr. de Sacramentis, 8. avgusta 1910. Pripomniti bi še tudi bilo, da sv. Alfonz Ligv. dne 17. julija l. 1868 (178) ni nič več pisal na tem svetu, ker je umrl dne 1. avgusta 1787. Pisatelj rad navaja tuje avtorje, kakor so n. pr. dr. Arato, monsignor de Ségur, La Colombiere (pravzaprav Claude de la Colombière), Frassinetti, oče Eymard, monsignor Cacciaguerra, Roetti, P. Brydaine itd. Za preproste bralce bi kazalo, da se take tuje osebe vsaj nekoliko označijo s stanom, krajem in časom življenja. Zakaj »župnik d'Ars« (118)? Bolj znan je vsaj velikemu številu bralcev Jan. Krstnik Vianney, župnik v Ars u pri Lyonu. Zakaj Gertruda (129 152)? Šele na str. 196 nastopi Jederta. Pisateljev slog je v obče preprost in razumljiv, mestoma pa trd in nekam tuje zvoneč; to je najbrž zapisati na rovaš tuje literature. Knjižica bo dosegla svoj zgoraj označeni namen.

Drugi del vsebuje dokaj praktičnih navodil za dušne pastirje in obilico lepih in porabljivih argumentov ad hominem, zavračajočih predsodke in ugovore.

Dr. J. Hohnjec.

Apologie des Christentums. — Von Dr. Franz Hettinger. Zweiter Band. **Der Beweis des Christentums.** Zweite Abteilung. — Zehnte, verbesserte Auflage, herausgegeben von Dr. Eugen Müller, Professor an der Universität zu Straßburg. 8° (VI u. 530 S.). Freiburg 1915, Herdersche Verlagshandlung. M 5.—; geb. in Halbfranz M 7.—

Stari Hettinger še vedno ni zastarel; to dokazuje pravkar izhajajoča deseta izdaja njegove apologije, ki je vsled jasnosti v argumentaciji, bogastva na tvarini in lepega, naravnost klasičnega jezika našla mnogo prijateljev zlasti med izobraženimi laiki. Drugi zvezek obsega drugi del dokaza za krščanstvo (*demonstratio christiana*) v devetih razpravah, ki nosijo te-le naslove: Vera in skrivnost, Potreba razodetja, Pot razumne vere, Čudež in prerokba, Verjetnost evangelijske zgodovine, Božanstvenost evangelijske zgodovine, Prerokba in izpolnitev, Kristusovo govorenje in delo, Oseba Jezusa Kristusa. Zanimanje pri čitanju raste od razprave do razprave, ker se obravnavajo aktualna vprašanja, v katerih je moderna kritika prišla do čisto nekrščanskih zaključkov. Višek tega zvezka je zadnja razprava. Prof. Müller se je z veliko skrbnostjo in vestnostjo v dostavkih, ki so kot takšni označeni z zvezdico, v tekstu in opombah oziral na nova vprašanja in nove potežkoče, tako da zadosti knjiga zahtevam današnjega dneva. Knjigi želim mnogo čitateljev, tem pa želim, da ne obogatijo iz nje samo svojega znanja, temveč se navzamejo Hettingerjevega duha.

Lukman.

Katholischer Katechismus. — Zeit- und Lebensbilder aus der Kirchengeschichte. Bearbeitet von Heinrich Stieglitz. Kempten und München 1914, Jos. Kösselsche Buchhandlung.

Stieglitzev katehizem za višjo stopnjo je tako-le razdeljen: 1. Molitve; 2. prvo poglavje: sv. vera; 3. drugo poglavje: zapovedi; 4. tretje poglavje: milost (zakramenti in molitev); 5. dodatek (o svetem Pismu, izpraševanju vesti in o liturgičnih predpisih sv. maše). Na koncu pa je 37 zgodb iz cerkvene zgodovine vseh treh vekov. Mene je ta katehizem razočaral. Od Stieglitza sem pričakoval res kaj izbornega. A sem se motil. Že zunanja oblika katehizma mi ne ugaja. Sicer je to stvar okusa, a tak podolgast katehizem ni za naše otroke. Mislil sem, da bo katehizem poln lepih slik. A ste samo dve v celi knjigi in ti še tako grdi, da jih odločno odklanjam. Slika o daritvi sv. maše je karikatura. Tudi sliko o spočetju Jezusovem v Marijinem telesu je iz pedagoškega ozira treba zavreči.

V jutranji molitvi ni obujen namen, udeležiti se odpustkov, ki jih lahko pridobi kristjan s svojimi molitvami in dobrimi deli med dnevom.

V katehizmu samem je oblika vprašanj in odgovorov prekratka in premalo jasna. Že prvo vprašanje: »Kaj moramo verovati?« je premalo jasno. In odgovor: »Verovati moramo, kar je Bog razodel,« je prekratek. Ali: »Kaj je poslednje olje?« — »Poslednje olje je zakrament smrtnobolanih...« — Odgovor pove velikokrat več, kakor vprašanje zahteva, n. pr. vprašanje 301: »Kdo je postavil zakon?« Odgovor: »Zakon je postavil

Bog v paradizu in Kristus ga je povzdignil v zakrament.« Strmel sem pri odgovoru na vprašanje, kaj da je zakon. »Die Ehe ist die geheiligte Verbindung von Mann und Weib.« Kje pa je znak nerazdružnosti, ki je bistven? Ne ugaja mi odgovor na vprašanje: »Kdaj imamo pravi kes?« — »Pravi kes imamo, če odkritosrčno želimo, da ne bi bili grešili.« Vprašanje 275 je čisto ponesrečeno. In takih nekorektnih vprašanj bi še lahko navedel obilno in ravno tako odgovorov. Ne gre grešiti na račun pedagogike, logike in dogmatike, da bi le oblika bila otroškemu umu primerna. Ne gre tudi besed svetega Pisma tako mrcvariti in krajšati, kakor stori to Stieglitz, recimo Ec 33, 11.

Zgodovinske slike, ki jih ima Stieglitz v dodatku so pa res izborne. Samo pomislek imam, ali bo mogoče v takšnem obsegu poučevati zgodovino v ljudski šoli in ali je res to vse potrebno za ljudsko šolo. Ko sem končal ta referat mi pride v roko Lindenova kritika Stieglitzovega katehizma. Ga odločno odklanja in mu celo dokazuje, da se še tistih načel in pravil ni držal, katere je postavil sam v uvodu k svojemu katehizmu.

E. Vračko.

Exempelbuch für Predigt, Schule und Haus. — Eine Sammlung ausgewählter Beispiele, vorwiegend der neueren Zeit, über sämtliche Lehren des katholischen Katechismus. Herausgegeben und mit ausführlichem Schlagwort-Register versehen von Hermann Deutl, Pfarrer. Erste Sammlung. Zweite, durchgesehene Auflage. 8° (444 S.) Graz 1915, U. Mosers Buchhandlung. K 4.80; vez. K 6.—

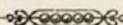
Izdajatelj je v tej knjigi »pater familias, qui profert de thesauro suo nova et vetera«. Izdal je tri zbirke lepih zgledov. Komaj je bila končana tretja knjiga, že je bilo treba za prvo druge izdaje. Zbiratelj je segel tudi v sodobno življenje, podaje nam tudi zgleds iz modernih razmer n. pr. o gibanju »Los von Rom«, o socialnih demokratih, o bogokletstvu. Zato je zbirka zelo porabljiva. Zgledi iz sodobnosti imajo dostikrat pri poslušalcih večji učinek in ostanejo bolj v spominu ko dolga razprava. Splošno bi bilo želeli, da bi se novodobni zgledi še bolj zbirali, objavljali in porabljali. Verniki bi še z večjim zanimanjem poslušali govornika, beseda božja in sedanji čas bi se zbližala po takih zgledih.

A. S.

Vzor mladine. — Dr. Jos. Valjavec. Natisnila Katoliška tiskarna v Ljubljani. Cena 70 v. (Brez letnice. Tiskovno dovoljenje ljubljanskega ordinariata je z dne 4. novembra 1915.)

116 strani broječa knjižica podaje življenjepisa Dominika Savio, ki je v zorni mladosti 15 let umrl v sluhu svetosti v Mondonin blizu Turina dne 9. marca 1. 1857. Bil je gojenec zvel. don Bosca, ustanovitelja salezijanske družbe, in sicer izmed prvih gojencev, ker je stopil v zavod v Turinu istega leta 1854, ko se je družba formalno začela. Kakor jezuitska družba s ponosom kaže na svoj mladeniški trolist: Alojzij, Janez Berchmans in Stanislav, tako mlada salezijanska družba na svojega Dominika Savio. Stori se se že predpriprave za kanonizacijski proces. Knjižica je pisana zelo lahko in umljivo, le tuintam se nekoliko pozna, da so služili za podlago italijanski spisi. V moralnem oziru je tankovestni Dominik v resnici vzor mladini, glede fizičnega zdravja pa želimo naši mladini več življenske moči: zdravega duha v zdravem telesu.

F. K.

V.

Raznoterosti.

Liturgična drobtina.

V lepi molitvi za odvrnitev neurja, ki se opravlja na praznik presv. Rešnjega Telesa pri četrti postaji (*Collectio rituum dioeceseos Lavantinae*. Marburgi 1896, 407 s), je mesto, ki mi je bilo v jezikovnem in v stvarnem oziru vedno v spotiko. Semkaj postavim ves odlomek; besede, ki ne teko gladko, so v tisku označene.

»Te etenim Domine, supplices exoramus: ut procul abscedat incur-sio turbinum, calamitas tempestatum, fragor grandinum, percussio fulminum, et quaelibet insidiae inimici temperentur; infesta tonitrua, noxiaeque pluviae, ventorum flamina fiant moderate suspensa; omnis quoque spiritus procellarum et aereae tempestates dextera tuae virtutis prosternantur.«

Jezikovna potežkoča v razprto tiskanih besedah je v tem, da je drugi člen »noxiae pluviae« zvezan s prvim z veznico »-que«, tretji »ventorum flamina« pa je brez veznice prejšnjima privešen. Ker je latinščina oracije dokaj dobra, moti ta nerodna zveza. — V stvarnem oziru se zdi čudno, da bi se prosilo za odvrnitev pihljanja vetrov; kajti flamen nikdar ne pomeni piša, torej flamen ventorum ni vihar, burja, temveč prijeten vetrič. Viharji so v oraciji označeni z drugimi krepkimi izrazi.

Obojna težkoča, jezikovna in stvarna, se odpravi z malo korekturo, ako se namreč piše mesto množinskega imenovalnika »flamina« edninski ablativ »flamine«¹. Stavek se naj torej glasi: »Infesta tonitrua, noxiaeque pluviae ventorum flamine fiant moderate suspensa.« To teče gladko in da lep zmisel: pihljanje vetrov naj zadrži silno treskanje in škodljive nalive, naj razžene pogubonosne oblake.

Lukman.

Popravek.

V razpravi »Napredek v filozofiji«, priobčeni v 1. zvezku tega letnika, naj se na str. 28 v 23. in 24. vrsti od zgoraj mesto: »Iz tega smemo pravilno sklepati le, da če je vzrok večen, je lahko več en tudi učinek,« čita tako-le: »Iz tega smemo pravilno sklepati le, da če je **tak** vzrok več en, je lahko več en tudi učinek.«

¹ A. Franz, Die kirchlichen Benediktionen des Mittelalters (Freiburg i. Br. 1909) II 89.

I.

Razprave.

1.

Zavod za višjo vzgojo svetnih duhovnikov pri sv. Avguštinu na Dunaju in Slovenci.

Spisal dr. Jožef Lesar,

častni kanonik, ravnatelj duh. semenišča i. dr. v Ljubljani.

(Dalje.)

B. Ljubljanska škofija.

1. Zalokar Janez, rojen 26. junija 1792 na Vinici h. št. 4, fare Šmarjeta pri Klevevžu, se je učil v srednjih in višjih šolah v Ljubljani, postal mašnik l. 1815 ter bil kapelan v Metliki do l. 1816. Potem se je šolal v zavodu pri sv. Avguštinu na Dunaju od decembra 1816 do 16. maja 1818, ko je postal duhovni vodja ali spiritual semeniški v Ljubljani. L. 1828 je šel kot župnik v Trzič, l. 1835 pa kot župnik v Škocijan pri Dobravi na Dolenjskem. L. 1853 se je umaknil v pokoj in je umrl 7. septembra 1872 v Ljubljani. Povsod, kjer je služboval, ni bil vernikom samo skrben dušni pastir, ampak tudi moder svetovalec v vsakovrstnih zadevah. Ker se je šolal v tistih časih, ko so po naših krajih gospodarili Francozi, je govoril prav dobro francoski, kar mu je mnogokrat prav hodilo. Ko je bil v Škocijanu, je mnogo občeval s klevevškim graščakom Jombartom, ki je bil Francoz.

Kot pisatelj je obdeloval tri stroke: nabožno, gospodarsko in jezikoslovno.

Tomaža Kempčana »Hodi za Kristusom« je priredil za Slovence v dveh izdajah 1820. in 1826. leta. Spisal je tudi molitvenik »Kratko premišljevanje Kristusovega trpljenja pri božjem grobu«. — Navdušen mladinoľjub je izdal več otrokom primernih spisov. — Zalokar je bil prvi, ki je pisal v metelčici in o metelčici, ki ji je ostal zvest prijatelj,

dokler je bilo možno. Bil je namreč poseben prijatelj Fr. Metelka, škocijanskega rojaka. Spisoval je slovenski slovar in prepustil nabrano gradivo M. Cigaletu, ko je ta po določbi škofa Wolfa prevzel uredništvo.

Poleg pisateljstva v nabožni in jezikoslovni stroki je bil skrben kmetovalec ter je izdal tudi več gospodarskih spisov v posebnih knjigah in zlasti v Bleiweisovih »Novicah«¹. — Bil je izurjen homeopat. Malo časa pred smrtjo je dajal še drugim zdravila. Zadel ga mrtvoud.

2. Dr. Steyrer Janez je bil rojen dne 2. maja l. 1788 v Šmihelu pri Novem mestu kot sin tamošnjega učitelja in organista Karla Steyrerja. V mašnika je bil posvečen 2. januarja l. 1814 na naslov Antona Kuntara, posestnika graščine Steinbrückl. Služboval je kot kapelan v Rovtah, v Št. Juriju pri Kranju od 19. septembra 1816 do 9. decembra 1818. V zavodu pri sv. Avguštinu je bival od 31. decembra 1818 do 13. januarja 1824. L. 1825 je bil odpuščen iz ljubljanske škofije in pridružen solnograški nadškofiji, v katero ga je sprejel nadškof Avgustin Gruber, ki je bil premeščen l. 1824 iz Ljubljane v Solnograd ter ga imenoval svojim dvornim kapelanom. Od l. 1830 do 1832 je bil obenem namestni učitelj dogmatike, od 29. septembra 1832 do konca julija 1833 pa namestni učitelj cerkvene zgodovine in cerkvenega prava na c. kr. liceju v Solnogradu. Dve leti je bil tudi, vrsteč se z oskrbnikom prestolne župnije Bonifacijem Löckerjem, stolnični pridigar v Solnogradu.

Dne 22. maja 1837 je bil zadet od mrtvouda, ki mu je ohromil levo stran. Ko se mu je zdravje zboljšalo, je bil imenovan kapitularnim kanonikom kolegijatnega kapitlja v Mattsee, kjer je ostal do leta 1843. Z dekretom z dne 21. marca 1843 pa je prišel iskat zdravja in počitka v kapucinski samostan v Solnogradu, kjer je vsled novega mrtvoudnega udarca umrl 28. decembra l. 1862, star 74 let. Pokopan je bil 30. decembra 1862 na pokopališču sv. Sebastijana v Solnogradu.

3. Dr. Gollmayr Andrej, rojen 28. novembra 1797 v Radovljici na Gorenjskem, je izvršil modroslovne in bogoslovne študije v Ljubljani z izvrstnim uspehom. V mašnika ga je posvetil škof Avgustin Gruber 23. septembra 1821 po končanem III. letniku bogoslovja. Od l. 1822 do 1824 je bil duhovni pomočnik na Brdu. Škof A. A. Wolf, ki je nastopil vlado ljubljanske škofije l. 1824, je kmalu spoznal dušne vrline brdskega kapelana in ga zato poslal 9. februarja 1825 v

¹ Prim. Marn, Jezičnik, XXIII (1885), str. 33–36; Glaser, Zgodovina slovenskega slovstva, II. del, str. 169–171; Volčič, Zgodovina Šmarješke fare, str. 113–116.

zavod pri sv. Avguštinu na Dunaju. Tu je dosegel l. 1828 doktorsko čast, vendar je ostal še nekaj časa na Dunaju, da je napravil konkurzno skušnjo za stolico dogmatike na c. kr. liceju v Ljubljani. Po svojem prihodu v domovino je bil nekaj mesecev duhovni pomočnik pri D. M. v Polju. Z najvišjim odlokom z dne 8. septembra 1829 je bil imenovan profesorjem dogmatike na ljubljanskem liceju. To službo je opravljal do l. 1837, ko je bil imenovan gubernialnim svetnikom v Trstu. Iz Trsta je bil premeščen na Dunaj, postal je dvorni svetnik in bil po preuredbi uradno prideljen kot ministerialni svetnik ministrstvu za uk in bogočastje, kjer je ostal do l. 1854. Z najvišjim odlokom z dne 18. novembra 1854 je bil imenovan knezonadškofom goriškim in kot tak v Rimu potrjen 23. marca 1855. Škofovsko posvečenje je prejel od ljubljanskega knezoškofa A. A. Wolfa 3. januarja 1855, prihodnjega dne je prejel palij, znamenje nadškofovske časti, 24. junija istega leta pa je bil slovesno vstoličen. Kako plodonosno je bilo njegovo delovanje, dokazujejo odlike, ki je bil z njimi odlikovan na najvišjih mestih. Sv. Oče ga je imenoval svojim domačim prelatom in svojim prestolnim asistentom, presv. cesar pa svojim tajnim svetnikom. Razen tega ga je presv. cesar odličil z velikim križem ces. avstr. Leopoldovega reda. Bogu samemu pa so znane obilne zasluge, ki si jih je stekel tekom 27 let kot višji pastir goriške nadškofije. Njegov spomin ostane blagoslovljen¹.

4. Dr. Widmer Jernej. Prim. spreadaj str. 7 nsl.

5. Dr. Polc Janez, rojen v Trziču 18. novembra 1807, v mašnika posvečen 19. julija 1831, je bil eno leto semeniški duhovnik, nato Debelak-Smoletov kuratni beneficiat v Št. Juriju pri Kranju, v zavodu na Dunaju od 19. marca 1833 do 18. avgusta 1837, skoro dve leti bogoslovni adjunkt, nato nekaj časa kapelan v Škofji Loki, od jeseni 1839 namestujoči in od 15. marca 1842 do l. 1853 pravi profesor cerkvene zgodovine in cerkvenega prava na ljubljanskem liceju. Že leta 1851 je bil postal kanonik ljubljanskega stolnega kapitlja. Umrli je 13. decembra 1854.

6. Dr. Pogačar Janez Krizostom, rojen 22. januarja 1811 v fari Rôdine (zdaj Breznica) na Gorenjskem, je prišel l. 1820 na normalno v Ljubljano, kjer je dovršil tudi šest gimnazijskih, dva licejska in štiri bogoslovne razrede. 27. julija 1834 je bil posvečen v mašnika od knezoškofa A. A. Wolfa in 29. septembra istega leta je prišel v višje bogoslovne študije na Dunaj, kjer je ostal do 18. avgusta 1837 ter

¹ Prim. Laibacher Diözesanblatt 1883, str. 44 s. — Prim. tudi »Historia Archidioecesis Goritensis in compendium redacta a Stephano Kociančič«. V Gorici 1875.

postal doktor bogoslovja. Septembra meseca 1837 je bil nastavljen kot Schillingov beneficiat in duhovni pomočnik pri Sv. Petru v Ljubljani, kjer je bival nekako pol leta. Dne 6. februarja 1838 je bil imenovan profesorjem dogmatike na c. kr. liceju v Ljubljani. To službo je opravljal do novembra 1852. Prevzemal pa je od časa do časa tudi druge predmete. Tako je učil od 1838 do 1843 na modroslovnem učilišču splošno vzgojeslovje in od 1. oktobra 1842 do 5. novembra 1843 je bil na tej šoli namestni veroučitelj in ekshortator. Prav tako je namestoval na liceju 1844 do 1845 profesorja sv. Pisma Starega zakona. L. 1851 in 1852 je predaval na bogoslovnem učilišču metafiziko.

Ko je knezoškof A. A. Wolf l. 1846 ustanovil deško semenišče »Collegium Aloysianum«, je imenoval Pogačarja za vodja tega zavoda. Vodil ga je z veliko ljubeznijo in spretnostjo do l. 1858. Pod njegovim vodstvom so se vzgajali n. pr. Luka Svetec, Josip Marn, dr. Josip Rogač, Valentin Lah, Franc Levstik, Ivan Božič, Matej Frelih, Josip Stritar, Ivan Gnjezda, Josip Žvegelj (Schwegel), Ivan Bonač, dr. Ivan Mencinger, Lovro Mencinger, Tomo Zupan, dr. Gregor Krek, dr. Janez Kulavic, Martin Poč in drugi. Dne 24. novembra l. 1858 je bil Pogačar imenovan kanonikom cesarske ustanove pri ljubljanskem stolnem kapitulju. Opravljal je različne službe škofovskega konzistorija. Dne 26. junija 1864 je postal stolni dekan, meseca julija l. 1870 stolni prošt, 30. maja 1875 pa je bil imenovan knezoškofom v Ljubljani. Osem let in nekaj mesecev je vodil knezoškof Pogačar v nemirnih časih z modro roko veliko škofijo. Umrl je 25. januarja 1884. Bil je silno delaven, idealno nadahnen in goreč pastir svojih ovčic.

L. 1848 ga je tako navdušilo, da je hkrati začel izdajati tri časopise: a) »Slovenski cerkveni časopis«, b) »Laibacher Kirchenzeitung« (l. 1849 z naslovom »Theologische Zeitschrift«) pa c) tednik »Zeit und Ewigkeit«. Nemška lista sta prenehala 1849, slovenski pa se je prekrstil v »Zgodnjo Danico«, ki ji je bil Pogačar urednik do l. 1852.

Kot samostojnega pisatelja in zlasti dobrega govornika nam kažejo Pogačarja njegove »Pridige« (1864). Posebnih zaslug si je pridobil tudi za izdajo slovensko-nemškega Wolfovega slovarja. — Ustanovil je »Ljubljanski škofijski list« (Laibacher Diöcesanblatt); za njegovega časa so ga uredovali L. Klinar, M. Pogačar in Anton Koblar. List je pospeševal slovensko uradovanje v cerkvenih stvareh.

Odlikovan je bil knezoškof Pogačar s komturnim križcem Leopoldovega in z velikim križcem Franc Jožefovega reda¹.

¹ Prim. Laibacher Diöcesanblatt, 1884, št. 1, str. 1—3; Jezičnik, XXV, str. 46 nsl.; Glaser, Zgodovina slovenskega slovstva, III. del, str. 112 nsl.

7. Dr. Klančnik Simon, rojen 10. novembra 1810 v Kranju, je hodil v latinske, modroslovne in bogoslovne šole v Ljubljani; za mašnika posvečen l. 1834, je bil domači učitelj pri grofu Welsersheimu in pomočnik župniku pri sv. Jakobu v Ljubljani. Opravil je preskušnjo za modroslovje na liceju, prišel l. 1835 za kapelana v Kranj, kmalu pa je bil iz Kranja prestavljen v Sostro. L. 1836 je prišel v zavod za višjo vzgojo svetnih duhovnikov na Dunaj, kjer je v enem letu postal doktor sv. Pisma. L. 1837 je postal začasni, l. 1838 redni učitelj sv. Pisma Stare zaveze in semitskih jezikov v duhovskem semenišču v Ljubljani. Umrli je za pljučno boleznijo že 2. januarja 1844.

Bil je izvrsten duhovnik, nadpoln in za blagor svojega ljudstva ves vnet pisatelj. Po navodilu tedanjega knezoškofa Antona Alojzija Wolfa je v bohoričici izdal (1849–1841) v treh zvezkih okrajšano sveto Pismo Stare zaveze, prevel je briksenskega škofa Bernarda Galura »Napeljevanje k pobožnemu življenju in lepemu zadržanju«, spisal razlago bilj in črne maše, premišljevanje in molitve za bolnike ter v nemškem jeziku knjižico zoper trpinčenje živali. Dr. Janez Bleiweis je pisal v »Novicah«, ko je naznanil njegovo smrt: »Duhovne šole so učenega moža, cerkev je brumnega služabnika, slovenščina zvestega prijatelja, njegova rodovina pa dobrotnega podpornika zgubila.«¹

8. Dr. Leben Matija, rojen 17. februarja 1816 v Naklem na Gorenjskem, je obiskoval latinske, modroslovne in bogoslovne šole v Ljubljani. Bogoslovje je končal že meseca julija l. 1837, še preden je mogel biti po cerkvenih predpisih glede kanonične starosti za mašnika posvečen. Dne 4. aprila l. 1838 je prišel v višje bogoslovne šole na Dunaj, kjer ga je ondotni pomožni škof Buchmayer 11. januarja 1839 posvetil v mašnika; dva dni pozneje je zapel novo mašo v cesarski prestolnici. Dne 26. januarja 1841 je dosegel doktorsko čast. Ko se je domov povrnil, je bil od sv. Jurija 1841 do meseca oktobra 1842 kapelan in katehet v Šmarju pod Ljubljano. Tedaj je postal namestni profesor morale in 17. oktobra 1843 redni javni učitelj morale na tedanjem liceju v Ljubljani. Ko je l. 1850 licej v Ljubljani prenehal in vsled tega tudi bogoslovna fakulteta, je ostal Leben profesor morale na škofijskem bogoslovnem učilišču, ki je nadomestilo prejšnjo bogoslovno fakulteto. Službo profesorja morale je opravljal Leben z veliko marljivostjo 44 let, eno leto kot suplent in 43 let kot pravi profesor. Razen tega je od 10. junija 1843 do konca prvega polletja 1844 poučeval vse tvarine biblijskih ved Starega zakona. Orientalске dialekte je poučeval celo do konca drugega semestra 1844. V šolskih letih 1851/52 do 1856/57 je učil tudi moralno filozofijo.

¹ Prim. Ježičnik, XIX (1881), str. 33–36.

L. 1850 je postal eksaminator kandidatov za samostojne župnije, l. 1856 prosinodalni eksaminator in »defensor matrimonii« pri zakonskem sodišču, pozneje konzistorijalni svetnik in častni kanonik ljubljanskega stolnega kapitlja.

L. 1887 je bil na lastno prošnjo upokojen. Umrli je 91 let star 22. februarja 1907¹. Ponižnega in neumorno delavnega gospoda je že l. 1840 dobro označil Bl. Blaznik, rekoč: »Homo parvus et debilis, sed vir magni ingenii.«

9. Dr. Jarc Anton, rojen 15. avgusta 1813 v Ajdovcu na Dolenjskem, je obiskaval normalko in latinske šole v Novem mestu, modroslovje ali licej in bogoslovje v Ljubljani; v mašnika posvečen dne 13. avgusta 1838, je bil nekaj časa subsidiarij bolehnemu župniku na Ježici. Od 2. marca 1839 do 28. aprila 1842 je bival v zavodu na Dunaju, kjer je dosegel doktorsko čast. Ko se je vrnil v domovino, je šel za kapelana na Vrhniko, kjer je vneto deloval do jeseni l. 1844, ko so ga poklicali na licej v Ljubljano, kjer je poučeval verouk in vzgojeslovje do l. 1849. Tega leta se je zgodila velika izprememba pri srednjih šolah. Licej je prenehal in gimnazija se je razširila na osem razredov. Tako je v šolskem letu 1849/50 Jarc postal veroučitelj in ekshortator na c. kr. gimnaziji. Nekaj časa je bil tudi začasni gimnazijski vodja.

Dne 27. novembra 1851 je dobil Jarc iznenada z Dunaja poročilo, da je imenovan kot začasni nadzornik srednjih šol na Hrvaškem in v Slavoniji. L. 1855 ga je minister Thun za stalno potrdil v njegovi službi. L. 1857 pa mu je vlada še pridodala začasno nadzorovanje šol nezedinjenih Grkov. Tudi realke in z njimi združene mornarske šole so bile pod njegovim nadzorstvom.

Ko so se l. 1861 na Ogrskem in Hrvaškem razmere izpremenile, je Jarc zapustil Zagreb ter se preselil v Ljubljano, kjer je bil prideljen c. kr. deželni vladi. Kmalu pa je postal šolski nadzornik za Kranjsko, l. 1869 pa, ob novi preuredbi šol, deželni šolski nadzornik za ljudske šole na Kranjskem. Vsled posebnih političnih razmer je moral že l. 1873 pri najboljši moči v pokoj — v pokoj brez počitka.

Prav takrat se je v Ljubljani prav živahno začelo razvijati društveno življenje. In Jarcu so nalagali razne častne službe v društvih. Bil je predsednik »Katoliške družbe« do l. 1895, do usodnega ljubljanskega potresa, ki je porušil tudi stari »Katoliški dom«. Enako delaven je bil Jarc pri družbi sv. Vincencija in po smrti dr. Gogala (1884) mu je upravni svet poveril mesto predsednika, ki ga je obdržal

¹ Ljubljanski škofijski arhiv. Prim. Koblar, Zgodovina farâ ljubljanske škofije. II. zv.: Zgodovina Nâkelske fare, str. 113.

do smrti. Prav tako je bil predsednik »Cecilijinega društva« od takrat, ko je bilo ustanovljeno (1877), do smrti. Posebno pri srcu so mu bili učitelji. Zasnóval jim je »Vdovsko učiteljsko društvo« v prid vdovam in sirotam zamrlih učiteljev. Bil je tudi dolgoletni odbornik »Slovenske Matice«.

Še ko je deloval na Hrvaškem je postal naslovni prošt pri sv. Pavlu v Nyir Palyi v velikovaradinski škofiji s pravico, nositi škofovske insignije. Od avstrijske vlade je bil odlikovan z viteškim križcem ces. Franc Jožefovega reda.

Dne 15. avgusta l. 1888 je obhajal slovesno zlato mašo, dočakal je celo biserno l. 1898, pa je zaradi bolehnosti ni več mogel opraviti. Umrl je dne 13. februarja l. 1900¹.

10. Dr. Semen Janez, rojen v Št. Rupertu 2. julija 1818, je dovršil bogoslovje v Ljubljani in bil dne 3. avgusta 1841 posvečen v mašnika. V bogoslovju se je izpopolnil v zavodu pri sv. Avguštinu na Dunaju, kjer je bival od 23. septembra 1841 do l. 1845, ko je napravil doktorat. Z najvišjim odlokom z dne 21. junija 1845 je bil imenovan profesorjem bibličnih ved Starega zakona in orientalskih dialektov na liceju in pozneje na bogoslovnem učilišču v Ljubljani. Celih 45 let je opravljal učeni pa skromni mož to službo, spoštovan pri svojih predstojnikih in učencih. Na lastno prošnjo je bil upokojen s 1. oktobrom 1890.

Bil je pravi konzistorialni svetnik in častni kanonik ljubljanskega stolnega kapitlja. Umrl je dne 30. januarja 1894².

11. Dr. Klofutar Leonard se je rodil dne 6. novembra 1819 v Trziču na Gorenjskem. Šole je obiskoval v Trziču in v Ljubljani. Za mašnika je bil posvečen dne 27. julija 1843. Prva njegova služba je bila v ljubljanskem semenišču, kjer je bil eno leto adjunkt. Kot tak je imel dolžnost, pomagati vodstvu in po dvakrat na teden razlagati bogoslovcem sveto Pismo. Naslednje leto meseca septembra ga je poslal škof Anton Alojzij Wolf na Dunaj v višjo bogoslovsko šolo, kjer je dosegel dne 23. marca l. 1847 čast doktorja svetega Pisma.

Ko se je vrnil v domovino, so ga poslali meseca junija l. 1847 za kapelana v Dob, potem v Šmartno pri Kranju, kjer je ostal dve leti. Ko je pa dne 20. avgusta l. 1849 umrl Urban Jerin, profesor Novega zakona na ljubljanski bogoslovnici, so poklicali meseca septembra 1849 dr. Klofutarja v Ljubljano za profesorja sv. Pisma Novega zakona. To službo je vestno in z veseljem opravljal 39 let, dokler ga

¹ Prim. ljubljanski škofijski arhiv in »Drobtinice« XXXI (1900), str. 68–83.

² Ljubljanski škofijski arhiv.

namreč ni imenoval sv. Oče Leon XIII l. 1888 za ljubljanskega stolnega prošta.

Dr. Klofutar slovi kot bogoslovni pisatelj. Pisal je v latinskem jeziku komentaje v štiri evangelije in pismo do Rimljanov, v slovenskem jeziku pa je izdal leta 1878 »Svete listne bukve«, razlago vseh listov, ki se bero ob nedeljah in zapovedanih praznikih. Komentarja v evangelij sv. Janeza in sv. Mateja sta izšla v drugi povečani in popravljeni izdaji l. 1894, oziroma l. 1898. Poleg teh del je izdal več drugih samo v litografiji za svoje učence, kakor »Introductio in libros sacros N. T.«, »Hermeneutica biblica generalis«, »Historia evangelica« in komentarje za več pisem sv. apostola Pavla.

Od l. 1875 do l. 1900 je bil Klofutar član deželnega šolskega sveta. Že l. 1865 je bil Klofutar imenovan za pravega konzistorialnega svetovalca, l. 1869 pa za častnega kanonika ljubljanskega kapitlja. L. 1876 je bil postavljen za vodjo bogoslovnih ved v ljubljanskem bogoslovju. L. 1877 je bil imenovan za predsednika zakonskega sodišča. L. 1882 ga je počastil presvetli cesar z viteškim križcem Franc Jožefovega reda, ob zlati maši l. 1893 pa z redom železne krone III. vrste.

Umrli je 26. oktobra l. 1901.

12. Dr. Čebašek Andrej se je rodil v Smledniku na Gorenjskem 14. novembra l. 1820. Šolal se je doma, potem v letih 1830 do 1832 v normalki, od l. 1833 do 1838 v gimnaziji, v letih 1839 in 1840 pa na liceju Ljubljani. Po dokončanih latinskih šolah je vstopil v bogoslovje, katero je dovršil v l. 1841 do 1844. V mašnika je bil posvečen dne 30. julija 1844 in nato v oktobru nastavljen za bogoslovnega adjunkta. V tej službi je marljivo nadaljeval bogoslovsko učenje in naredil l. 1845 dve strogi preskušnji za doktorsko čast na graškem vseučilišču. V istem letu dne 22. oktobra je bil sprejet v Avguštinej na Dunaju, kjer je napravil dve drugi strogi preskušnji ter dosegel doktorsko čast dne 4. novembra l. 1847.

Ko se je domov povrnil, so ga nastavili za kapelana v Stari Loki, kjer je ostal tri leta, potem pa meseca novembra l. 1850 za kapelana v Mengšu. Oktobra l. 1852 je bil nastavljen za profesorja dogmatike in metafizike na ljubljanskem bogoslovnem učilišču; l. 1859 pa je začel učiti še fundamentalno teologijo, ki je bila tedaj nanovo uvedena.

L. 1872 je sprejel častno in važno službo semeniškega vodje. Tisto leto je bil imenovan tudi za častnega kanonika. Semeniški vodja je ostal Čebašek do l. 1881, ko je postal kanonik ljubljanskega stolnega kapitlja. Vendar je ostal, izvzemši nekaj mesecev šolskega leta 1881/82, še profesor dogmatike in sicer do jeseni l. 1885.

¹ Prim. Drobtinice XXX (1898), str. 98 nsl.

L. 1886 je dobil Čebašek častni naslov papeževega hišnega prelata in kmalu potem tudi apostolskega protonotarja. L. 1886 pa je bil imenovan za stolnega dekana.

Čebašek slovi kot pisatelj in zlasti tudi kot cerkveni govornik. L. 1856 je izdal skupaj z drugimi duhovniki zbirko »Cerkveni Govornik«. Od l. 1857 je pomagal pri Svetem pismu. L. 1863 je izdal z drugimi tovariši vred »Zlati vek«, spominsko knjigo ob tisočletnici sv. Cirila in Metoda. Ker je bil posebno udan sv. Očetu, je spisal l. 1869 knjižico »Zlatomašnik Pij IX« in l. 1870 »Papeževa nezmotljivost«, kateri obe je izdala »Katoliška družba«. Urejal je par let tudi »Glase katoliške družbe«. Zlasti je veliko pisal za cerkveni list »Zgodnjo Danico«.

Tudi pri društvih je Čebašek rad deloval. Bil je podpredsednik »Katoliške družbe«, predsednik »Duhovskega podpornega društva« in sotrudnik drugih društev.

Umrli je 27. januarja 1899¹.

13. Meršol Matej, rojen na Mošnji pri Kamni gorici 8. septembra 1818, se je najprvo šolal doma, potem v Kamniku pri oo. frančiškanih, je obiskoval gimnazijo eno leto v Karlovcu, druge razrede gimnazije in licej pa v Celovcu od l. 1833 do 1841. Bogoslovje je izvršil v Ljubljani v letih 1841 do 1845. Po tretjem letniku bogoslovja je bil posvečen v mašnika dne 30. julija 1844. Ko je z izvrstnim uspehom končal bogoslovne študije, je bil dve leti bogoslovni adjunkt na tedanjem ljubljanskem liceju, v zavodu pri sv. Avguštinu na Dunaju pa je bival od 15. junija 1847 do 19. oktobra 1848. Z Dunaja je moral bežati zaradi nemirov ter je prišel peš domov na Kranjsko v obleki pekovskega pomočnika. Nazaj se ni več vrnil; dne 1. decembra 1848 je nastopil službo kapelana in nemškega pridigarja v ljubljanski stolni cerkvi. Tu je deloval do sv. Jurija 1852. l., ko je postal podvodja in ekonom v kn. šk. duhovnem semenišču. Tudi je razlagal bogoslovcem sveto Pismo in cerkvene očete. V tej službi je bil do Velike noči l. 1863; od takrat dalje pa je bil načelnik kn. šk. pisarne za pregledovanje cerkvenih računov. Dne 1. februarja 1869 je bil vmeščen kot kanonik cesarske ustanove pri ljubljanski stolnici. Kot kanonik je bil prosinodalni izpraševalec, referent pri konzistoriju in tudi še nadalje pregledovalec cerkvenih računov. Umrli je 13. aprila 1881².

14. Pegam Silvester, rojen v Škofji Loki 30. decembra 1821, za mašnika posvečen dne 3. avgusta 1845, je bil najprvo subsidiarij v Št. Vidu nad Ljubljano. L. 1847 do 1848 je bil gojenec zavoda pri

¹ Prim. Drobtnice XXX (1898), str. 102—106.

² Ljubljanski škofijski arhiv in poročilo stričnika, č. g. župnika A. Berceta.

sv. Avguštinu na Dunaju, l. 1848 je bil poslan za kapelana v Postojno, l. 1849 pa je prišel k sv. Jakobu v Ljubljano, kjer je umrl 23. januarja 1850¹.

15. Dr. Vončina Leon Stanislav, rojen v Novem poleg Reke dne 7. aprila 1826, je hodil v šolo najprej doma, kjer je bil njegov oče za učitelja, potem v Kamniku; gimnazijo je hvalno dovršil v Novem mestu, licej in bogoslovje pa izvrstno v Ljubljani ter postal mašnik l. 1849. V zavodu na Dunaju je bil od 11. oktobra 1849 do 1. marca 1853 ter se vrnil domov kot doktor sv. Pisma. L. 1854 je postal profesor cerkvene zgodovine in kanoničnega prava na bogoslovnem učilišču v Ljubljani, kjer je neumorno in navdušeno deloval do smrti. L. 1858 je tudi na gimnaziji poučeval verouk, namestujoč obojlega kateheta Antona Globočnika. Umrl je 4. novembra 1874.

Pisal je že l. 1849 kot bogoslovec v Pogačarjevo »Theologische Zeitschrift«, pozneje kot bogoslovni profesor v »Laibacher Zeitung« in »Archiv für kath. Kirchenrecht«. V slovenskem jeziku je v »Zlatem Veku« priobčil važni sestavek »Razkolništvo vzhodne cerkve v svojem začetku, razvitku in današnjem stanju«. Družba sv. Mohorja pa je izdala njegov spis »Friderik Baraga, prvi kranjski apostolski misijonar in škof med Indijani v Ameriki«.

Prijatelj poštenim društvom, je bil Vončina odbornik »Čitalnice«, odbornik in podpredsednik »Matice Slovenske«, »Katoliške družbe za Kranjsko«. Zlasti pa si je stekel nevenljivih zaslug za »Katoliško društvo rokodelskih pomočnikov«, ki ga je v Ljubljani ustanovil že leta 1855 in požrtvovalno vodil do svoje smrti.

L. 1856 je postal namestnik svetnika cerkvene zakonske sodnije, l. 1861 pravi svetnik, 1865 pa konzistorialni svetnik. L. 1864 so ga domačini v Novem Vinodolskem izbrali za svojega častnega čitalničarja, l. 1867 pa ga je ljubljanski mestni zbor za obilne zasluge pri Katoliškem društvu rokodelskih pomočnikov izbral za častnega meščana ljubljanskega.

Umrl je 4. novembra l. 1875 in bil pokopan pri sv. Krištofu.

16. Dr. Pauker pl. Glanfeld Henrik se je rodil v spoštovani uradniški rodovini dne 26. novembra l. 1829. Ko je dovršil s sijajnim uspehom gimnazijske, modroslovne in bogoslovne nauke v Ljubljani, je prišel 14. septembra l. 1850 v zavod pri sv. Avguštinu na Dunaj, kjer je ostal do 4. avgusta 1853. Doktor sv. Pisma je postal na graški univerzi. Dne 13. avgusta 1854 je bil posvečen v mašnika.

Služboval je eno leto kot kapelan v Gradu (na Bledu), tri leta kot stolni vikar in trinajst let kot spiritual v duhovskem semenišču v

¹ Ljubljanski škofijski arhiv.

Ljubljani. L. 1871 je postal baron Codellijev kanonik, l. 1886 stolni dekan in l. 1891 ga je postavil knezoškof Jakob Missia za svojega generalnega vikarja.

Pauker si je pridobil nevenljivih zaslug za češčenje presv. Rešnjega Telesa in za lepoto hiš božjih po škofiji. Že Missijev prednik Janez Krizostom Pogačar je Paukerja seboj jemal po kanoničnih vizitacijah, da je natančno pregledaval cerkve in vso njih opravo ter da se je potem po škofijstvu vse potrebno ukrenilo in uredilo. Glavno torišče Paukerjevega delovanja pa je bila bratovščina »za vedno češčenje presv. Rešnjega Telesa in za upravo ubožnih cerkva« v ljubljanski škofiji, katere prvi voditelj je bil. Vodil jo je od 9. rožnika 1859, ko se je bratovščina slovesno začela, do svoje smrti, ki ga je dohitela 14. novembra 1896¹.

17. Lenček Jernej, rojen na Brezovici 25. avgusta 1827, je bil za mašnika posvečen 26. julija 1851. V zavodu pri sv. Avguštinu na Dunaju je bil v letih 1851 in 1852. Ko se je vrnil domov, je šel za kapelana v Žire, l. 1859 za ekspozita v Št. Peter na Notranjskem, kjer je umrl dne 7. oktobra 1862².

18. Dr. Gogala Janez, rojen 22. junija 1825 v Kranju, je obiskoval doma trirazredno začetno šolo, gimnazijo v Ljubljani, deloma v Novem mestu od l. 1838 do 1847, bogoslovje v Ljubljani od leta 1847 do 1851. V mašnika je bil posvečen že po tretjem letu bogoslovja dne 30. julija l. 1850.

Ko je dovršil bogoslovne nauke l. 1851, je ostal Gogala sedem mesecev namestni učitelj jezikov na ljubljanski gimnaziji. Potem je ostal nekaj časa doma in se z učenjem vestno pripravljal na odhod v višje bogoslovno izobraževanje na Dunaj. L. 1852 je vstopil v zavod pri sv. Avguštinu na Dunaju, kjer je bil 4. marca 1856 imenovan doktorjem sv. Pisma.

Meseca julija 1856. leta je bil Gogala poslan za kapelana na Vrhniko, kjer je ostal dve leti. Odtod je prišel jeseni l. 1858 za stolnega kapelana v Ljubljano. V začetku šolskega leta 1859/60 je nastopil službo veroučitelja na gimnaziji v Ljubljani, ki jo je vneto in vspešno opravljal 23 let. Z najvišjim odlokom z dne 2. junija 1882. leta je bil imenovan za kanonika pri ljubljanski stolni cerkvi in dne 7. avgusta istega leta je bil v stolnici slovesno vmeščen.

Od l. 1862 pa do l. 1881 je bil tudi vodja Alojzijevišča in od tedaj dalje do svoje smrti pa vodja duhovskega semenišča.

¹ Prim. »Venec cerkvenih bratovščin«, I, št. 1, str. 3—5 in št. 2, str. 22 nsl.

² Ljubljanski škofijski arhiv.

L. 1867 je bil Gogala imenovan za konzistorialnega svetovalca, l. 1876 je postal član škofijske sinode, kmalu nato član izpraševalne komisije za skušnje v krščanskem nauku ljudskih in srednjih šol. Leta 1880 je bil imenovan častnim kanonikom ljubljanskega stolnega kapitlja, od l. 1882 dalje je opravljal častno službo nadzornika verouka in verskih vaj na srednjih šolah.

Gogala je z nekaterimi drugimi tovariši ustanovil Vincencijevo družbo v Ljubljani in bil predsednik konferenci sv. Nikolaja od začetka (1876) do svoje smrti. Njegovo in njegovih tovarišev, Vincencijevih bratov, delo je tudi Marijanišče, sirotišnica za dečke, v Ljubljani, s katero je združen azil za zanemarjeno moško mladino in v novejšem času tudi konvikt za gimnazijce.

Leta 1883 je bil Gogala od cesarja odlikovan z redom železne krone III. vrste. Po smrti knezoškofa Janeza Krizostoma je bil celo designiran za ljubljanskega knezoškofa. Pa preden se je imenovanje objavilo, je umrl po kratki bolezni dne 4. maja 1884¹.

19. Dr. Rogač Jožef, rojen dne 25. januarja 1834 v Zagradcu pri Žužemberku, je obiskoval gimnazijo v Ljubljani kot gojenec Alojzijeвиšča, bogoslovje tudi v Ljubljani ter bil v mašnika posvečen dne 30. julija 1857. V zavodu pri sv. Avguštinu na Dunaju je bival od l. 1857 do 1860 ter postal doktor sv. Pisma. Ko se je povrnil v domačo škofijo, je služil za kapelana v Boštanju, Št. Jerneju, na Krki, v Dobropoljah in pri sv. Križu pri Kostanjevici. Ker je obolel, je moral v pokoj ter je v pokoju živel pri svojem bratu-duhovniku Antonu v Podgradu v Istriji, kjer je umrl 16. aprila 1874.

Rogač je bil slovstveno delaven. Poslovenil je nekaj nemških sestavkov pobožnega tržaškega prošta dr. Jožefa Schneiderja o molitvi z imenom »Evzebija ali posvečba molitve« in Ludovika granaškega »Vodilo grešnikov«. Najbolj znano pa je njegovo delo »Življenje svetnikov in svetnic božjih«, ki ga je izdala Mohorjeva družba v štirih delih. Tretji in četrti del je dovršil njegov prijatelj župnik Matija Torkar².

20. Mežnarec Anton, rojen 13. junija 1833 v Selu, brezniške fare na Gorenjskem, je obiskoval ljudsko šolo, gimnazijo in bogoslovje v Ljubljani ter bil 22. julija 1856 v mašnika posvečen. Novembra meseca istega leta je bil poslan v zavod pri sv. Avguštinu na Dunaju, a so ga čez nekaj mesecev zaradi trajne bolehavosti domov poklicali.

¹ Prim. »Laibacher Diöcesanblatt«, 1884, št. 5, str. 67. — »Večernice« družbe sv. Mohorja, 42. zv. (1888), str. 3—47.

² Prim. Jezičnik, XIX (1881), str. 36—39.

L. 1857 je bil nastavljen kot kapelan v Kranju, kjer je postal 9. decembra 1874 župnik in dekan in kjer je tudi umrl 11. junija 1900¹.

21. Drašler Jožef, rojen v Borovnici 19. februarja 1833, se je učil v Ljubljani, kjer je bil posvečen v mašnika dne 30. julija 1857. Istega leta je odšel na Dunaj v zavod za višjo izobrazbo duhovnikov pri sv. Avguštinu. Preden je dovršil predpisane študije, je zapustil leta 1861 zavod skrivaj, baje, ker je po Güntherjevi obsodbi zgubil vsako vednostno gotovost, kakor je pisal tovarišu Ivanu Šustu iz tržaške škofije. Šel je menda k protestantom ter bil profesor na neki realni gimnaziji na Pruskem. Gotovo je, da ga je katoliški gimnazijski veroučitelj zopet privel na pravo pot in da je pri oo. jezuitih v Maria-Scheinu na severnem Češkem delal duhovne vaje. Živel je nazadnje kot vpokojenec v Bratislavi in je umrl 72 let star 10. junija 1905. Govoril je baje 14 jezikov in bil odlikovan z nekim ruskim (?) redom².

22. Tomazin Ivan, Ljubljčan, rojen 1. januarja 1839, je obiskoval vse šole v Ljubljani, odšel kot akolit 1. 1861 v zavod pri sv. Avguštinu na Dunaj ter bil tam 23. februarja 1862 za mašnika posvečen. Na Dunaju je ostal do 1. 1864. Tega leta je postal kapelan pri sv. Jakobu v Ljubljani, 1. 1869 je odšel za kapelana v Semič, leta 1874 za administratorja v Dragatuš, kjer je umrl 19. februarja 1877.

23. Dr. Kulavic Janez. Prim. zgoraj str. 8 nsl.

24. Dr. Jeglič Anton, rojen v Begunjah 29. maja 1850. Obiskoval je najprej domačo ljudsko šolo, v tretji razred je šel v ljubljansko glavno šolo; tu je hodil tudi v gimnazijo. V drugi razred je bil sprejet v kn. šk. Alojzijevišče. Gimnazijo je izvršil 1. 1869 ter je vstopil jeseni v ljubljansko bogoslovje. Po dovršenih bogoslovnih študijah je bil 27. julija 1. 1873 posvečen v mašnika. Že 6. septembra tega leta je prišel v zavod na Dunaj, da je nadaljeval bogoslovno učenje ter si pridobil doktorsko čast. V zavodu je ostal do 16. decembra 1877.

Z Dunaja se je vrnil najprej v rojstno župnijo Begunje za kurata ženske kaznilnice. Za zimski semester 1877/78 pa ga je poslal knezoškof Pogačar na Nemško, da si je na ondotnih imenitnih visokih šolah izpopolnil svoje znanje. Mudil se je nekoliko časa v Würzburgu, Eichstättu, Bonnu. Domov se je vračal skozi Italijo, da si je ogledal glavno mesto krščanstva.

Od pomladi 1. 1878 je bil podvodja in ekonom v ljubljanskem bogoslovskem semenišču. V šolskem letu 1878/79 in prvi semester

¹ Ljubljanski škofijski arhiv.

² Prim. ljubljanski škofijski arhiv, borovniški farni arhiv in dr. Kulavčeve zapiske.

1879/80 je tudi namestoval obolelega profesorja cerkvenega prava in cerkvene zgodovine na bogoslovnem učilišču.

L. 1881 je napravil izpit za stolicu splošne in posebne dogmatike ter začel s šolskim letom 1881/82 poučevati oba predmeta. Kar ga v začetku l. 1882 iznenadi klic sarajevskega metropolita dr. Josipa Stadlerja, naj gre v Sarajevo za kanonika. Tu je bil l. 1890 imenovan nadbiskupovim generalnim vikarjem, l. 1893 arhidiakonom vrhbosanskega kapitlja, l. 1896 apostolskim protonotarjem, l. 1897 pa škofom siunijskim i. p. Za škofa je bil posvečen 12. septembra 1897 v Sarajevu. Z najvišjim odlokom z dne 11. februarja 1898 je bil imenovan knezoškofom ljubljanskim, dne 24. marca istega leta od sv. stolice premeščen, oziroma potrjen, v Ljubljani slovesno vmeščen 22. maja istega leta, kjer z apostolsko gorečnostjo in mladeniškim ognjem še vedno deluje¹. Ad multos annos!

Knezoškof Jeglič je močan v besedi, še močnejši pa v peresu. Piše slovenski, hrvaški, nemški in latinski. Uriti se je začel že kot gimnazijec alojznik v »Domačih vajah«. Kot bogoslovec je priobčil mnogo člankov v »Letopisih« Matice Slovenske (l. 1869, 1870, 1871, 1872/73), v »Danici« (l. 1870, 1871, 1872, 1873), kot podvodja ljubljanskega semenišča pa po »Glasih katoliške družbe za Kranjsko« (zv. XI—XV).

Kot sarajevski kanonik je takoj začel pisati hrvaški v službenem listu za vrhbosansko nadškofijo »Srce Jezusovo« (god I—III), potem pa v »Vrhbosni«, zlasti l. 1887. L. 1887 je izdal tudi »Vzgojeslovje za učitelje in učiteljske pripravnike«. Priredil je tudi v teh letih slovenski prevod nadbiskup Stadlerjevega molitvenika »Ljubimo Jezusa«².

Kot ljubljanski škof je začel zopet pisati slovenski pa latinski. Imel je s svojo duhovščino dve škofijski sinodi. Njuni sklepi so v knjigah »Synodus dioecesis Labacensis« (1903), »Appendix ad Synodum celebratam anno 1903«, »Synodus dioecesis Labacensis II« (1908). L. 1914 je nameraval obhajati tretjo sinodo. Ker jo je vojska preprečila, je izdal nameravane določbe v knjigi »Instructio pastoralis Labacensis«. Veliko je pisal po »Škofijskem Listu« od l. 1898, dalje v pastirskih listih duhovnikom in vernikom. Posebno pozornost so vzbujale njegove vzgojne knjižice, pisane staršem, mladeničem, dekletom, ženi in nevestam, priprava otrok za prvo sv. izpoved, prvo sv. obhajilo in za sv. birmo. Duhovnikom je po redu predpisanega psalterija l. 1915 in 1916 razložil psalme in zadevne speve z naslovom »Psalmi et Cantica secundum ordinem in Psalterio Romano«.

¹ Prim. Drobtinice XXX (1898), str. 92—97.

² Prim. Jezičnik, XXX (1892), str. 57—60.

25. Dr. Dolenec Jožef, rojen 9. januarja 1853 v Planini pri Rakeku, se je šolal v Planini in v Ljubljani, kjer je bil dne 27. julija l. 1878 po tretjem letu bogoslovja v mašnika posvečen. Ko je izvršil bogoslovne študije, je prišel 30. septembra 1879 v zavod pri sv. Avguštinu na Dunaju, kjer se je mudil do 26. aprila 1883 in dosegel doktorsko čast.

Ko se je vrnil domov, je bil 1883 kapelan v Mengšu, l. 1884 pa v Stari Loki. L. 1890 je postal namestujoči, l. 1891 pa pravi profesor bibličnih ved Starega zakona in semitskih jezikov na ljubljanskem bogoslovnem učilišču, kjer še sedaj marljivo deluje.

L. 1898 je bil odlikovan z naslovom konzistorialnega svetnika.

26. Dr. Janežič Janez, rojen 4. julija 1855 v Št. Vidu pri Zatičini, se je šolal v Višnji gori in v Ljubljani, postal mašnik 26. julija 1879 po tretjem letu bogoslovja. Ko je dokončal l. 1880 bogoslovje v Ljubljani, je prišel 28. septembra 1880 v zavod za višjo vzgojo svetnih duhovnikov pri sv. Avguštinu na Dunaju, kjer je prestal dve strogi preskušnji. Ker je l. 1883 nevarno zbolel, je dal 26. junija 1883 zavodu slovo in odšel v domovino, da se pozdravi. Postal je jeseni leta 1883 kapelan na Breznici; od l. 1884 do 1886 je bil kapelan v Gradu (na Bledu); v tem času je prestal še drugi strogi preskušnji ter leta 1883 dosegel doktorsko čast. L. 1886 je bil premeščen za kapelana v Komendo. L. 1887 je postal profesor morale na bogoslovnem učilišču v Ljubljani. Nekaj let je učil tudi cerkveno pravo. Pri škofijstvu opravlja častni službi svetnika zakonske sodnije in sinodalnega izpraševalca. L. 1889 je bil odlikovan z naslovom konzistorialnega svetnika.

Slovstveno deluje kot sotrudnik raznih listov, n. pr. Dom in Sveta, kjer je l. 1894 objavil pod pseudonimom J. Kraljev zgodovinski roman »Gospa s pristave«, Slovenca, Bogoljuba in drugih. V Katoliškem Obzorniku VIII (1904) je priobčil članek »Nadčlovek« in »popolni človek«.

27. Dr. Lesar Jožef, rojen 13. septembra 1858 v Sušjah pri Ribnici, je obiskoval ljudsko šolo v Ribnici — in v Ljubljani gimnazijo kot alojznik in bogoslovje v Ljubljani ter bil 14. septembra 1881 v mašnika posvečen. V zavodu na Dunaju je bil od 8. oktobra 1881 do 18. marca 1885, ko je dosegel doktorsko čast. Ko se je vrnil domov, je bil poslan za kapelana v Višnjo goro, kjer je ostal do konca septembra istega leta. S 1. oktobrom 1885 je nastopil službo domačega kapelana in ordinariatnega tajnika pri knezoškofu Jakobu Missia. S 1. oktobrom 1889 je bil imenovan profesorjem bibličnih ved Novega zakona, katero službo še vedno opravlja.

Od l. 1893 do 1902 je bil obenem tudi vodja kn. šk. Alojzijevi-

šča, od takrat pa do danes je vodja kn. šk. duhovnega semenišča in od 26. januarja 1910 prorektor bogoslovnega učilišča.

Že l. 1889 je postal pravi konzistorialni svetovalec, l. 1894 pro-sinodalni eksaminator, l. 1903 svetovalec škofijske sodnije, l. 1908 član odbora nazvanega »Consilium a vigilantia« v zmislu papeževe okrožnice »Pascendi Dominici gregis«.

Z najvišjim odlokom z dne 7. februarja 1901 je bil Lesar imenovan članom deželnega šolskega sveta, kar je še danes. Dne 17. aprila 1906 je postal častni kanonik ljubljanskega stolnega kapitlja. Več let je bil Lesar tudi odbornik »Matice Slovenske« in tajnik »Kat. tiskovnega društva«.

Dasi je bilo njegovo delo posvečeno zlasti vzgoji in pouku, je vendar mogel tuintam koristiti še s peresom. Izmed njegovih spisov navajam naslednje.

Svojim učencem v pomoč je sestavil l. 1891 »Compendium hermeneuticum«, ki je l. 1899 izšel v drugi izdaji. V »Voditelju v bogoslovnih vedah« je priobčil l. 1899 sestavek »Štivalski evangelij«. V letnikih III—V (1901—1903) pa je objavil več sestavkov o sveti deželi ob Kristusovem času, o političnem in verskonravnem stanju judovskega ljudstva, o judovskih strankah, o judovskem Mesiju, ki jih je zbral tudi v posebni knjigi, naslovljeni »Uvod v biblijske zgodbe Nove Zaveze« (1902). V Mahničevem »Rimskem Katoliku« III (1891) je priobčil članka »Sv. Tomaž — naša zvezda v vedi in čednosti« pa »Dijakom na pot«. Po naročilu prem. g. knezoškofa Antona Bonaventura Jeglič je priredil l. 1912 nova »Berila in evangelije za nedelje, praznike in imenitnejše godove celega leta«. L. 1891 je v »Danici« priobčil obširen življenjepis dekana Martina Skubica, katerega je potem (1892) dal ponatisniti v posebni knjižici. »Drobtinice« so prinesle življenjepisa škofa Jakoba Missia (1888) in pa Jožefa Marna (1893). »Dom in Svet« je l. 1892 prinesel izpod njegovega peresa sestavek o »Sibilah«, l. 1894 pa študijo »Poncij Pilat« in l. 1901 opis Nove Štife pri Ribnici. V »Zgodovinskem Zborniku« in potem v posebnem oddtisku je priobčil l. 1896 »Doneske za zgodovino Alojzijevišča«, ob petdesetletnici tega za kulturni razvoj ljubljanske škofije imenitnega zavoda. V Izvestjih Muzejskega društva (XI) l. 1901 je opisal kartuziana Nikolaja Klempha, l. 1908 pa Petra Pavla Vergerija Starejšega.

28. Dr. Krek Janez, rojen 25. decembra 1865 pri sv. Gregoriju pri Ribnici, se je šolal v Selcih, v Komendi in v Ljubljani, kjer je izvršil gimnazijo in bogoslovje ter bil dne 22. julija 1888 posvečen v mašnika. V zavodu pri sv. Avguštinu na Dunaju je bil od 29. septembra 1888 do 10. maja 1892 ter je dosegel doktorsko čast. Vrnivši se domov, je bil nekaj časa kapelan v Ribnici, jeseni l. 1892 je postal

stolni vikar v Ljubljani, dne 16. avgusta 1895 pa profesor fundamentalne teologije in tomistične filozofije na bogoslovnem učilišču v Ljubljani.

Krek je mož velikih talentov. Govori razen materinega jezika nemško, latinsko, češko, poljsko, malorusko, laško, francosko in angleško. Krek je filozof, teolog, sociolog, pisatelj, organizator in politik. Njegovo delovanje je učiteljsko, pisateljsko, organizatorično in politično. Kot učitelj je razlagal bogoslovcem modroslovje, bogoslovje in družboslovje ali sociologijo.

Dr. Krek je plodovit pisatelj. Nadaljeval in dokončal je Lampetove »Zgodbe sv. Pisma« od 8. snopiča dalje. Slovel je njegov »Socializem«, ki ga je izdala Slovenska krščansko-socialna zveza l. 1901. Njegovi pesniški in leposlovni spisi so raztreseni po »Drobtinicah« in »Dom in Svetu«, n. pr. v »Dom in Svetu« (1893) je čitati njegov socialni roman »Iz Nove dobe« spisal Ivan Sovran. Njegovih političnih člankov v »Slovincu«, »Domoljubu«, »Naši moči« in drugod je nebroj. Spomniti hočem posebej samo na imenitnejše Krekove članke, raztresene po raznih letnikih »Katoliškega Obzornika« in »Časa«. V Obzorniku I (1897) se nahajata razpravi »Materialistično modroslovje« ter »Stanovanja delavskega ljudstva«; v II. l. (1899) »Marksizem razpada«; v l. IV (1900) »Katoliška cerkev v Evropi in XIX. vek«, »Anarhizem« in »Katolištvo naša edina rešitev«; V. letnik (1901) je uredil in izdal dr. Krek sam, vanj pa je spisal članka »Leon XIII — socialni papež« in »Najmodernejša filozofija. Fr. Nietzsche«; v VI. l. (1902) nahajamo sestavke »Ustava in politiška nравnost« ter »Ob rojstvu naše ustave«: v VII. l. (1903) »Po čem se bodo ločile politiške stranke v bodočnosti?« in »Etiški temelji gospodarske vede«; v IX. l. (1905) »Moderna veda in religijsko vprašanje«, »Skrainji struji v moderni etiki« (Tolstoj—Nietzsche), »Državlanski zakonik«, »Zakon v Avstriji«, »Jakobinska svoboda«, »Swiat slowianski«, — »O svobodni šoli« in »O razporoki« pa v X. l. (1906). V »Času« II. l. (1908) je spisal članke »Narodni politiški program«, »K poglavju »Narodna avtonomija«, »Ločitev cerkve in države« ter »Delavsko zavarovanje«; v III. l. (1909) »O kartelih in trustih«.

Dr. Krek nastopa kot stanovski organizator. V Ljubljani je najprej začel zbirati delavstvo, potem kmete v raznem kmečkem združenstvu. Kot predsednik vodi »Zadružno« in »Gospodarsko zvezo«. Ko je prvič dobilo ljudstvo pristop k državnoborskim volitvam po peti kuriji, je bil dr. Krek izvoljen od cele kranjske dežele za državnega poslanca. Šel je na Dunaj, pa je kmalu uvidel, da doma lahko več koristi nego pa na Dunaju v državni zbornici. Ko pa je bila avstrijskim narodom dana splošna in enaka volilna pravica, je bil spet iz-

voljen, in ko je bil l. 1911 državni zbor razpuščen, je bil Krek pri novih volitvah znova izvoljen državnim poslancem. Kot državni in deželni poslanec deluje dr. Krek na vseh poljih javnega življenja¹.

29. Dr. Debevec Jožef, rojen 15. marca 1867 v Begunjah pri Cirknici, je hodil v šolo doma in v Ljubljani, kjer je dokončal gimnazijo. Nekaj časa je bil na modroslovni fakulteti na Dunaju, vstopil pa je kmalu v semenišče v Ljubljani ter bil 19. julija 1890 po končanem tretjem letu bogoslovja posvečen v mašnika. Ko je dokončal leta 1891 bogoslovne nauke, je bil nastavljen od 15. junija 1891 do 3. februarja 1892 za kapelana na Breznici, nato za kapelana v Trnovem v Ljubljani od 4. februarja 1892 do 31. avgusta 1892. Nato je bil prefekt v kn. šk. bogoslovju od 1. septembra 1892 do 30. septembra 1893. V tem času je dostal tri stroge preskušnje iz bogoslovja na graškem vseučilišču; v šolskem letu 1893/94 je bil gojenec zavoda pri sv. Avguštinu na Dunaju, kjer je dostal zadnjo preskušnjo ter dosegel čast doktorja bogoslovja. Od 1. avgusta 1894 do 14. septembra 1898 je bil naučni prefekt v deškem semenišču »Collegium Aloysianum« v Ljubljani. V teh letih se je pripravljala deloma doma, deloma v Gradcu, za učiteljsko usposobljenost iz slovenščine in klasičnega jezikoslovja za srednje šole. L. 1910 si je pridobil tudi usposobljenost za poučevanje italijanščine na srednjih šolah. Od 15. septembra 1898 do 31. avgusta 1900 je bil namestujoči učitelj na nižji državni gimnaziji v Ljubljani, od 1. septembra 1900 pravi gimnazijski učitelj v Kranju in od 1. septembra 1910 dalje profesor na prvi državni gimnaziji v Ljubljani.

Dr. Debevec Jožef je kaj spreten pisatelj. V »Dom in Svetu« IX. letnik (1896 in 1897) ter XIII. in XIV. letnik (1900 in 1901) je priobčil »Vzore in boje«, vzgojne črtice, zajete iz lastnega življenja. L. 1910 in 1911 je priobčil v istem listu prevod Dantejeve »La Divina Commedia« Pekel. V XXVIII. letniku (1915) je začel prevajati drugi del »Vice«. Za 600letnico smrti Dantejeve obeta dokončati prevod »Commedie«. V »Katoliškem Obzorniku« I (1897), je spisal v dramatični obliki »Liberalizem ali večni Žid«, tragikomedija v petih dejanjih, ki je prevedena tudi v hrvaščino; v IV. letniku (1900) pa se nahaja temeljit spis o predsodkih z naslovom »Taki so«. V izvestju c. kr. Franc Jožefove gimnazije v Kranju je priobčil »Poglavje iz poetike: metafora«. V izvestju c. kr. I. državne gimnazije v Ljubljani za leto 1912/13 (str. 1—16) in 1913/14 (str. 1—44) je objavil temeljit spis »Grška drama«. V »Času« je znamenit sestavek »O novogrškem jezikovnem boju«. Za Marijine družbe je priredil igrice »Junaške Blejke«

¹ Prim. Koledarček Slov. krščansko-socialne zveze v Ljubljani, I (1905), str. 40—44.

v štirih činih. Že kot mlad duhovnik je napisal povestico »Ljubezen do mamice«, ki je izšla v knjižnici Družbe sv. Cirila in Metoda. Dr. Debevec zna ubirati tudi pesniške strune, n. pr. »Mladi mornar«. Na njegov tekst je v spomin ranjemu knezoškofu Antonu Alojziju Wolfu ob petdesetletnici Alojzijevišča zložil Anton Foerster krasen napev.

30. Dr. Prelesnik Matija, rojen 7. januarja 1872 v Dobropoljah, se je šolal najprvo doma; gimnazijske študije je dovršil kot aložnik v Ljubljani, bogoslovje tudi v Ljubljani l. 1896. L. 1895 je bil po končanem tretjem letniku bogoslovja posvečen v mašnika. Od leta 1896 do 1899 je bil kapiteljski vikar v Novem mestu; v teh treh letih je tri stroge izpite prestal na graškem vseučilišču. Da bi se še bolj spopolnil v bogoslovnih študijah, je odšel Prelesnik na Dunaj v višje duhovniško izobraževališče pri sv. Avguštinu, kjer je bival od 28. septembra 1899 do 21. julija 1900 ter bil promoviran v doktorja bogoslovja. Ko se je povrnil v domovino, je bil imenovan semeniškim prefektom, kar je ostal do smrti (1. januarja 1905).

Prelesnik je bil velik talent in spreten v peresu. Več raznih povestic in pesmi je priobčil v »Pomladnih glasih«, ki so jih izdajali ljubljanski bogoslovci. Kot bogoslovec-četrtletnik je spisal pod imenom Bogdan Vened dolgo epično pesem »Ženitev vojvoda Ferdulfa«, ki jo je izdala »Matica Slovenska« v »Knezovi knjižnici«. V »Katoliškem Obzorniku« V (1901) je priobčil pesem »Silvestrov večer« ter prevoda Horacijevega »Carmen saeculare« in ode papeža Leona XIII »Jezus Kristus, zaščitnik novega veka«, izdal je zgodovinski spis »Protireformacija na Kranjskem« pa članek »Svoboda poduka«. V VI. letniku (1902) so njegovi spisi »Katoliški redovi pred tribunalom moderne svobodomiselnosti«, »Katolicizem in nacionalizem«, »Socialni pomen katoliškega redovništva v svetovni zgodovini« pa »Opomini potujčene zemlje«. Zlasti vnet sotrudnik pa je bil »Dom in Svetu«. L. 1902 je priobčil v tem listu »Nesrečno zlato«. Potem je začel z globoko zamišljeno trilogijo. L. 1903 je izšel prvi del »Naš stari greh«; l. 1904 je izhajal drugi del »V smrtni senci. Baltiška povest«. Za leto 1905 je pripravljaval tretji del »Vineta«, ki je ostala nedokončana. Samo dve poglavji sta izšli v »Dom in Svetu« 1905¹.

31. Dr. Jerše Jožef, rojen v Šmartnem pri Kranju 19. marca 1872, je izvršil gimnazijo kot aložnik v Ljubljani, bogoslovje tudi v Ljubljani. V mašnika je bil posvečen po tretjem letu bogoslovja dne 25. julija 1895. Bil je v dušnem pastirstvu od l. 1896 do 1900 kot kapelan v Mokronogu in v Ribnici. V tem času je dostal tri rigoroze iz bogoslovja v Gradcu. Dne 21. septembra 1900 je vstopil v zavod za

¹ Prim. »Dom in Svet«, XVIII (1905), str. 65–68 in str. 120 nsl.

višjo vzgojo svetnih duhovnikov na Dunaju. Tu je ostal do 21. julija 1901 ter 8. avgusta 1901 dosegel čast doktorja bogoslovja.

Ko se je domov vrnil, je bil nekaj časa kapelan v Radovljici, potem pa stolni vikar v Ljubljani do 18. decembra 1908. Od tedaj naprej je c. kr. veroučitelj na nemški državni gimnaziji v Ljubljani.

Dr. Jerše slovi kot goreč in spreten cerkveni govornik. Spisal je ter v »Katoliškem Obzorniku« VII (1903) priobčil članka »Tomaž Akvinski ali Kant?« in VIII (1904) »Srce«.

32. Dr. Kulovec Frančišek, rojen 8. januarja 1884 v Toplicah na Dolenjskem, je hodil v šolo v Kočevju, od V. gimnazijskega razreda kot alojznik v Ljubljani. Bogoslovje je izvršil tudi v Ljubljani ter bil dne 15. julija 1907 v mašnika posvečen. Od 6. oktobra 1907 do konca julija 1910 je bil v zavodu pri sv. Avguštinu na Dunaju, kjer je dosegel doktorsko čast. Nato je bil nekaj časa kapelan v Veliki Dolini, v šolskem letu 1910/11 prefekt, v šolskem letu 1911/12 do 1913/14 pa namestni gimnazijski učitelj v zavodu sv. Stanislava v Št. Vidu nad Ljubljano. Avgusta 1914 je odšel kot c. in kr. vojni kurat s c. in kr. pešpolkom št. 17 na severno bojišče, kjer je bil odlikovan z duhovnim križcem drugega razreda in pozneje z vitežkim križcem Franc Jožefovega reda.

38. Dr. Snoj Andrej, rojen 2. decembra 1886 v Št. Vidu nad Ljubljano, je izvršil ljudsko šolo v Lescah in v Kranju, gimnazijo v Kranju, bogoslovje v Ljubljani ter bil 14. julija 1910 posvečen v mašnika. Septembra meseca 1910 je bil nekaj časa prefekt v zavodu sv. Stanislava v Št. Vidu nad Ljubljano. S 1. oktobrom 1910 je bil poslan v zavod pri sv. Avguštinu na Dunaju, kjer je ostal do meseca julija 1913 ter dosegel doktorsko čast. V šolskem letu 1913/14 je bil prefekt v zavodu sv. Stanislava v Št. Vidu nad Ljubljano. S šolskim letom 1914/15 je postal namestujoči učitelj verouka na c. kr. realki v Idriji.

Ob 1500letnici smrti sv. Janeza Krizostoma (1907) je spisal in v »Voditelju v bogoslovnih vedah« l. 1908 priobčil članek »Sv. Janez Zlatoust kot ekseget«. V istem časopisu sta izšli njegovi razpravi »Ali je monarhični episkopat apostolska ustanova?« (1912) in »Sv. Ignacij Antiohijski o primatu« (1914).

34. Klinar Tomaž, rojen 29. decembra 1883 na Jesenicah, je obiskoval ljudsko šolo doma, gimnazijo v Kranju in v Ljubljani ter bil posvečen v mašnika po tretjem letu bogoslovja dne 15. julija 1907. Od septembra 1908 do septembra 1909 je bil kapiteljski vikar v Novem mestu, od tedaj do septembra 1913 prefekt v zavodu sv. Stanislava v Št. Vidu nad Ljubljano. V Avguštinu je bil šolsko leto 1913 do 1914. Jeseni 1914 je bil domov odpoklican ter nastavljen kot ka-

pelan v Stari Loki in spomladi l. 1915 kot katehet na uršulinski dekliški šoli v Škofji Loki. Od 1. avgusta do konca septembra je bil spet nastavljen kot kapelan v Stari Loki, od koder je meseca oktobra drugič odšel v zavod na Dunaj.

35. Žerjav Gregor, rojen 12. marca 1888 v Plavškem rovtu, župnija Jesenice, se je šolal na Jesenicah, v Kranju in v Ljubljani. Bogoslovne šole je obiskoval v Ljubljani ter je bil dne 5. julija 1911 v mašnika posvečen. Od jeseni 1911 tja do 1913 je bil nastavljen kot prefekt v zavodu sv. Stanislava v Št. Vidu nad Ljubljano. Obenem pa se je vpisal na bogoslovni fakulteti dunajskega vseučilišča ter leta 1913 že tudi izročil in potrjeno dobil predpisano disertacijo. V šolskih letih 1913/14 ter 1914/15 je obiskoval kot konviktor »Anime« v Rimu predavanja bibličnega zavoda. Ker je grozila vojska, je zapustil predčasno Rim že 6. maja 1915. Za šolsko leto 1915/16 je bil obenem z rojakom Klinarjem sprejet v zavod za višjo vzgojo duhovnikov na Dunaju, kjer se še zdaj nahaja.

(Konec prihodnjič).

2.

Več svetega Pisma in več zdrave pedagogike v šolo!

Priporoča ravnatelj dr. Jos. Tominšek.

Destrokovnjak in nepoklicanec, a navdušen za stvar in za blagor mladine, se oglasi v zadevi našega krščanskega verouka. Kar si usoja povedati, bo kratko, a programatično in posneto po večletnem posrednem in neposrednem opazovanju.

Da sem poprijel za besedo, temu je povod učna knjiga, ki je pravkar (aprila 1916) izšla: »Kühnl, Lehrbuch der Offenbarungsgeschichte des Alten Testaments. Zum Unterrichtsgebrauche an Gymnasien ...« (Dunaj, Pichler, 1916). To je lepa knjiga, dokaj obširna, bogato opremljena s podobami iz stare in najnovejše dobe, sila vestna v razlagi in pobudna v strokovnjaških opombah, razdeljena v dva dela: v učno snov in v berila. Pravcata enciklopedija!

Taka knjiga je kaj poučna, priporočal bi jo vsakemu olikancu, naj jo prebira; a pogrešam v njej tistega ognja, ki greje, in privlačne sile, ki se oprijemlje srca. Zbog imenitne zunanje opreme, t. j. mnogobrojnih in točnih razlag ter pojasnitev, je stopila pristna vsebina v ozadje. In ta vsebina je najdragocenejša izmed vseh ved: sveto Pismo.

Bistroumja in znanja je v knjigi mnogo, prave gorečnosti premalo; knjiga hoče učinkovati posredno, namesto da bi prepustila učinke neposrednemu vplivu. Zato je knjiga izborno učilo za uk v veri, a slabo učilo vere in vernosti.

I.

O tej knjigi govorim zato obširneje, ker so današnje učne knjige verouka, kolikor so mi znane, ustrojene obično po istem vzorcu. Dale so se zapeljati po knjigah drugih učnih strok; pri vseh se polaga v današnjih dneh poglobitna važnost na vsestransko strokovno interpretacijo, osobito na vglobitev v takozvane realije. Prava snov pa stopa nasproti tej zunanji obliki preveč v ozadje in zato ne more toliko učinkovati: postala je nekako sredstvo za namen, dočim bi morala imeti sama v sebi namen. Tehnika pouka, t. j. metodika, ter tehnika učil kot posledica modernega tehničnega napredka je dandanašnji dosegla neverjetno višino, a spričo vse te spretnosti se izgublja vsebina; in končni uspeh je tolikratna pritožba izvedencev, da mladina mnogo ve, toda malo zna. Naj so pritožbe tudi često pretirane, toliko stoji: trdnega znanja mladini prepogosto nedostaja, in to v vseh strokah. Način dobavanja znanja se sila olajšuje, po možnosti se vrši kar v obliki igre in zabave; kar pa se lahko pridobi, se tudi lahko izgubi, ako se ne gleda z vso strogostjo na zanesljivost končnega uspeha. Zaradi slikovitosti pota — metode — in zaradi pestrosti medpotne zabave izgublja končni namen svoj učinek in prelahko se malodane pozabi nanj.

Poglaviten je vendar vedno trajni končni uspeh; njega moramo na vsakem potu imeti pred očmi. Brž ko spoznamo, da kaka pot, in naj bo še tako lepa, vodi preveč po ovinkih in trati čas, moramo ubrati bližnjico, čeprav je težavna in naporna. Napačno bi torej bilo, ko bi pri pouku zahtevali v vsakem slučaju kako določeno metodo, obično tisto, ki je baš na glasu, da je »moderna«; tako početje bi se izpreverglo v poskušanje, v eksperiment; ta pa je zloraba otrok, je greh. V tem oziru popolnoma pritrujem preudarnim besedam, ki stoje v »Učnem načrtu za verski pouk na ljudskih in meščanskih šolah Lavantinske škofije« (Ponatis iz sinodalne knjige l. 1912. V Mariboru, 1912, str. 8): »Ne zapoveduje se določena metoda za pouk, pač pa se želi, da se katehet poslužuje tistih načinov učenja, ki jih izvrstni pedagogi splošno priznavajo in ki so najprimernejši njegovi osebnosti.«

Da, proučuj vse metode in izmed priznanih si izvoli tisto, ki je primerna tvojim osebnim posebnostim. S tem je povedano vse in tem potem more vsakteri resno stremeč strokovnjak postati dober učil-

telj. Navadno je že učna knjiga sama zrcalo metode, n. pr. baš zgoraj omenjena Kühnlova, ki se mi zdi, kakor večina njenih sovrstnic, zato nedostatna, ker iz nje vsak učitelj pač spozna, česa se učenci, v tem slučaju gimnazijci tretješolci, morajo učiti, ne bo pa vsak zapazil, česa se učenci ne bodo naučili, zaradi tega ne, ker dotična snov ni v ospredju. Ta snov pa je tu sv. Pismo. Zato ne smemo molčati.

V čem obstoji in mora poglavitno obstati krščanski veronauk? Enderjeva¹ katehetika pravi v § 3: »Glavni nauk obsega katehizem in zgodbe sv. Pisma.« — Z ozirom na vsebinsko zvezo in da bi se zabranil vsak dvom, bi sicer želeli, da bi se postavilo sv. Pismo na prvo mesto; ker pa je katehizem itak — uzakoniten — vsebina sv. Pisma in se po obstoječih predpisih pouk katehizma mora vedno naslanjati na sv. Pismo in oživljati z njim, zato pripuščamo brez pomislekov tudi ta spored. Ne odobravali bi pa razloga, češ, da se s katehizmom začenja verouk; kajti začetni sem mora verouk skupno in obenem s sv. Pismom in s katehizmom. Le toliko je res, da se pri malih otrokih, ki še ne obvladajo gladko jezika, zapamtenje resnic izvrši najlažje v kratkih in določnih stavkih katehizma, z vprašanji in odgovori, a dejstva iz sv. Pisma si naj po vsebini zapomnijo že zdaj, kolikor so pristopna otroškemu spoznanju.

Drugačno pa postane razmerje, ko otroci doraščajo, posebno v srednješolskih letih. Katehizem, da, morajo znati in je po učnem načrtu tudi skrbjeno, da ga znajo; toda zdaj se mora pričakovati in zahtevati, da točno in v pravi obliki poznajo in znajo sv. Pismo v vseh temeljnih delih. V tem oziru se v zadnjih dveh desetletjih opazuje nazadovanje: mladina ne zna sv. Pisma tako, kakor bi ga morala znati. Dobro pozna njegova splošna dejstva, kakor zna n. pr. dejstva iz svetovne zgodovine; le izjemoma pa naletimo na znanje besedila vsaj najvažnejših resnic. In vendar je to besedilo, nedosežno v svoji preprostosti in neprisiljeni slikovitosti, nerazdružno zvezano z vsebino, ki se nam v vsaki drugi obliki zdi onečlašena. Kakor bi Očenaš v kakem vsebinskem posnetku ne bil več molitev, tako ima sv. Pismo svojo neomajno, po vsem veselstvu enako in povsod učinkovito obliko.

Kako pa je prišlo do tega nedostatka v znanju naše mladine? Krivda ne zadeva ne veroučiteljev, ne mladine; oba izpolnjujeta svojo dolžnost. Kriva je prej omenjena učna metoda, ki, hoteč olajšati napor, vodi učenca po dolgih ovinkih do cilja in ki smatra svoje delo za opravljeno, brž ko je došel učenec na cilj, namesto da

¹ Kurzer Abriss der Katechetik. 4. Aufl. Wien 1912.

bi se tu, na koncu, ogledal, udomačil in z vsem seznanil. Ta metoda je uveljavljena tudi pri verouku. Saj je značilno, da Enderjeva katehetika (str. 29), razpravljajoč o pouku sv. Pisma, navaja za njegov potek kot enakovredne šest zahtev (1. Einleitung, 2. Erzählung, 3. Erklärung, 4. Auslegung, 5. Nutzenanwendung, 6. Einprägung), dasi je po bistvu snovi in pouka šesta zahteva (»zapamtenje = Einprägung«) sama protivrstna nasproti vsem ostalim peterim, ki so itak bolj naloga učiteljeva nego učenčeva. — Drugače vendar ne gre: učitelj razlaga in uči, učenec posluša in se uči; tudi razlage se bo učenec često učil, a to učenje je drugačno nego učenje izvirne snovi. V tem oziru ne moremo Enderu po vsem pritrditi, ki na str. 31 pravi: »Die Einprägung erstrecke sich nicht nur auf den Wortlaut der Biblischen Geschichte, sondern auch auf deren Erklärung, Auslegung und Nutzenanwendung. Die Mittel desselben sind wörtliches Auswendiglernen und fleißige Wiederholung.« Prav je, da stoji pri tukaj izraženi zahtevi na prvem mestu besedilo zgodbe sv. Pisma, ki se ga je treba učiti na pamet; nikakor pa se ne strinjам z nazorom knjige, če je gorenji stavek tako razumeti, da bi se naj učil dobesečno tudi razlage, tolmačenja in uporabe. Pri tej zunanji opremi, pri historičnem delu in pri realijah, zadostuje znanje dejstev; v kaki obliki se ta podajajo, to ni nič mero-dajno, da le napačna ni. V tem pogledu grešijo nekateri učitelji verouka, ali so vsaj grešili; učenec ni dobil dobrega reda, ako ni na vsako vprašanje odgovoril doslovno po knjigi. Godili so se slučaji, da so se dijaki morali težkih Wapplerjevih učnih knjig naučiti od prve do zadnje strani na pamet, — ko vendar kaka druga učna knjiga lahko pove isto snov z povsem drugačnimi besedami! Ta enostranost je bila marsikateremu dijaku zagrenila zanimanje in veselje do predmeta.

Kar tu ni prav, to je pri sv. Pismu in — seveda — tudi pri katehizmu naravnost potrebno. Obojega se je treba učiti dobesečno. V tem pogledu ne velja nikakšen kompromis: Sv. Pismo ali znaš po pravem besedilu ali pa — če ga ne znaš tako — ni več pravo sv. Pismo; če pa ni pravo, tudi več sv. Pismo ni! — Tako je in bo in mora biti in po tej zahtevi se uravnava ves verouk. — Vseh delov sv. Pisma se kajpada ni mogoče učiti v nižjih in srednjih šolah; a kar se jemlje, se vzemi doslovno, ne z opisi in s parafrazami; in to doslovno znanje zahtevaj katehet z vso natančnostjo in strogostjo. Da mora tudi sam znati na pamet, kar zahteva od drugih, to se razume. V tem smislu morajo biti tudi knjige urejene, ki jim je namen, uvesti mladino v znanje sv. Pisma. »Zgodbe« naj stojijo v ospredju, one naj tvorijo izhodišče;

če mogoče, naj se že v tisku označi njih važnost, t. j. poglobitost. Ni pa prav, kar vidimo v Kühnlovi knjigi (in tako obično tudi v drugih), da so odstavki iz sv. Pisma popolnoma strnjeni v drugo snov, ali celo kakor baš pri Kühnlu, deloma porinjeni v »Dodatek« kot »berilo«.

II.

Da zahtevamo točno učenje na pamet, se bo tistim pedagogom, ki nosijo zvonec modernosti — ako jim ga medtem vojaška uprava ni zasegla za topove — zdelo kaj nazadnjaško. V »otrokovem stoletju« se je na mlin pedagogike napeljala struja, ki je mlinska kolesa vrtela tako hitro, da ni bilo časa nasipati žita, in kar se je zmlelo, se je mlelo prehitro in pregrobo; moke je bilo malo in še ta je slaba. Otrokom se je delo olajšavalo in trud manjšal; ves pouk naj bi dobil obliko igrace, češ, igranje je priroden in otroku prirojen posel. Posledica: otrokova razvajenost, vihravost učenja, površnost in nezanesljivost znanja. Popolnoma pa so teoretiki prezrli, da nikakor ni res, da bi otrok vedno in vedno iskal le igranja. Kdor ima priliko opazovati otroke noč in dan, ta ve, da se otrok z vso vnemo poprime tudi resnih opravkov, da jih celo išče in da je ponosen na izvršitev, kajpada opravkov, ki jim je kos. Načelno si igra le pri poslih, ki jih ne zmaguje, ki ga pa mikajo. — Zdaj pa se ozrimo na pouk. Otrok dobro ve, da je glavna svrha učenja naučenje, znanje: zato se učimo, da kaj znamo. Otrok tudi pričakuje, da se bo česa ne le učil, ampak tudi naučil; kar nestrpen je, če učiteljeva pedagogika koleba sem in tja po dolgih pripravih, namesto da bi zgrabila za ročaj; po snovi koprne otrok, ne po obliki. Zavedati se hoče svojega znanja, ne pa ga imeti morda shranjenega samo v potenci, v možnosti. Skratka — in to naglašam z vso odločnostjo — otrok hoče svoje znanje imeti zanesljivo v glavi, t. j. imeti naučenega na pamet. Otroka veseli le znanje, kar ga ima doslovno zapamtenega. No, celo odrasli so na tako znanje najbolj ponosni in baš ono je gradivo, ki ž njim najuspešneje razpolagajo v življenskih, pa tudi učnih, učenih in znanstvenih potrebah. Otrok se tudi zaveda, da si edino z doslovnim zapamtenjem more pridobiti pravega znanja; spomin mu je svež in učenje na pamet neverjetno lahko. Te resnice ni treba poudarjati; a poudariti je treba, da se ta ugodna prilika ne sme zamuditi. Kajti česar se otrok v mladih letih nauči na pamet, tega ne bo nikoli več pozabil, ako se mu daje vsaj tu in tam prilika, da svoje znanje obnovi. Kot odrasel človek se bo zatekal k tej glavnici zapamtenega znanja.

Otrokove zmožnosti so, in to je modro urejeno, v prvi vrsti receptivne. Zavozili so pedagogi, ki prisojajo otroku tudi nagon in nadarjenost za produktivnost; če mislijo, da kaj takega izvajajo iz otroka, tedaj varajo samega sebe in zapeljujejo otroka k domišljavosti in blaziranosti (znani »enfant terrible«!). Odvzeli so mu edino delo, ki bi ga mogel z zadovoljstvom in s pravimi zmožnostmi opravljati, in so mu nekaj prisojali, česar nima. Uk je postal na ta način na zunaj sila olajšan; saj je »težko« učenje na pamet odpadlo; v bistvu in uspehu pa se je uk otežkočil, ker otrok iz razreda in iz šole ni prinesel trdnega, vedno prezentnega znanja. S tem je v zvezi tudi vihravost in površnost mladine, nje zunanja objestnost in notranja puhlost. Mnenje o težkosti učenja na pamet je itak bajka; nastala je prvič vsled tega, ker se je v »stari šoli« to učenje na pamet pretiravalo in se je tedaj otrok sploh vse in vsake snovi — kar seveda ni prav — moral doslovno po knjigi ali narekvi učiti; in drugič, ker je doraslemu človeku dobesečno zapamtenje obično res težko.

Zdaj se ozrimo na verouk. Popolnoma pravilno, stvari in uspehu prikladno ter tudi pedagoško je, da se pri verouku zahteva dobesečno znanje katehizma. To znanje se tudi, kakor kaže vsakdanja izkušnja, brez težave doseže že v šoli sami, da je le učitelj primerno živahen in resen, otrok pa ne popolnoma raztresen in vihrav. Malokdaj se je otroku treba katehizma še posebej doma učiti, navadno le tam, kjer se otrok poučuje v tujem ali premalo znanem mu jeziku. Glede učenja katehizma so v zgoraj omenjenem učnem načrtu za verouk v Lavantinski škofiji (str. 7) povedana glavna pravila, ki jim v polnem obsegu pritrujemo: »Težko si bodo (otroci) verske nauke zapomnili za svoje življenje v drugi, lepši obliki, kakor jo ponuja s toliko skrbjo sestavljen katehizem. Izkušnja potrjuje, da se nedolžni in marljivi otroci... pod vodstvom modrega in gorečega kateheta z lahkobo naučijo najtežjih vprašanj katehizma... Zategadelj se naj katehet ne ustraši truda, navajati otroke, da se po možnosti dobesečno učijo katehizma, in naj izvzame le tista vprašanja, ki so po njegovi razsodnosti za njegove učence z ozirom na dejanske razmere v rešnici pretežavna.«

In sv. Pismo? Ono spremljaj verouk od prve učne ure v najnižjih do zadnje v najvišjih razredih. Glavne odstavke iz stare, posebno pa iz nove zaveze si naj učenci, dokler je njihov spomin še svež, zapomnijo dobesečno.

Na gimnazijah se naj to zapamtenje vrši v 1. in 2. razredu pri vsaki ugodni priliki, v 3. in 4. razredu, kojih učna snov je itak sv. Pismo, pa načelno in dosledno; v višjih razredih naj se naučena snov

večkrat osveži in s priličnimi vprašanji dijaštvo navaja k ponavljanju. Kjer učna knjiga ne nudi primerne pobude, tam pomagaj katehet.

Velik nedostatek je, da nimamo primerne okrajšane ljudske izdaje sv. Pisma, ki bi z uporabo izvirnega in odobrenega besedila podajala zdržema snov sv. zgodeb in naukov. Knjiga bi morala imeti priročno obliko, lep tisk, morda tudi kaj — pa dobrih — ilustracij, in postala bi prava ljudska knjiga, ki bi jo staro in mlado rado jemalo v roke. Dandanašnji je »knjiga vseh knjig« vse premalo znana in negovana; in vendar bi mnogi radi posegli po njej v veselih in težkih urah, ko iščejo tolažbe ali pa so se naveličali kratkourne hrane časopisov in netečnosti pripovednega slovstva.

Zato naj bodo vsi poklicani pozvani: preskrbite čim prej našemu ljudstvu pravo ljudsko izdajo sv. Pisma, v enem ali k večjemu v dveh priročnih zvezkih, za nizko ceno, da si jo bo mogel vsakdo omisliti. Potem bo tudi šola mogla pri učencih laglje doseči prvi smoter verouka: trdno znanje sv. Pisma.

Našim katehizmom bi želel lepše, nekoliko umetniške opreme.

3.

Prilike v 10. poglavju Janezovega evangelija.

Kritične, eksegetične in homiletične študije.

Spisal prof. dr. F. K. Lukman.

I. Nove kritične teorije o četrtem evangeliju in prilike v 10. poglavju.

Cetrty evangelij je enotno delo, ki ga je spisal Gospodov apostol Janez proti koncu prvega stoletja. O tem pri katoličanih¹ in konservativnih protestantih² ni dvoma. V tako zvani kritični šoli je četrty evangelij sicer tudi dolgo časa veljal za enotno delo, a v tem so bili zastopniki te struje edini, da apostol Janez ni in ne more biti njegov pisatelj. Kristijan Herman Weiße (1838) in Aleksander Schweizer (1841) sta prva, vsak po svoje, razločevala Jane-

¹ Prim. nz. introdukcije; zraven še F. Tillmann, *Das Johannesevangelium übersetzt und erklärt*. Berlin 1914, 9—17; M. Lepin, *L'origine du quatrième évangile*. Paris 1907; P. Dausch, *Das Johannesevangelium* (Bibl. Zeitfragen II 2). Münster i. W. 1909.

² Prim. Th. Zahn, *Das Evangelium des Johannes*. Leipzig 1908, 1—38; C. R. Gregory, *Einleitung in das Neue Testament*. Leipzig 1909, 782 ff.

zovo lastnino in drugi vir, ki je bil pozneje ž njo spojen v četrti evangelij, toda njuni teoriji si nista pridobili veljave in ugleda¹. Šele v novjšem času so začeli zopet ločiti v pnevmatičnem evangeliju plasti in vire.

Vzrok tega metodičnega preobrata je dvojen. Kljub najbistroumnejšim raziskavanjem se ni posrečilo najti v drugem stoletju osebe, ki bi se ji s kakšno verjetnostjo mogel pripisovati četrti evangelij. Ker pa gola negacija ne zadovolji duha, je bilo treba ubrati drugo pot, ki bi morda vedla do pozitivnega rezultata. Takšne poti v kritični šoli ni bilo treba dolgo iskati. Kakor so pri večini novozakonskih knjig — o StZ tu ne govorim — skušali izluščiti prvotno jedro iz poznejših pristavkov in radakcijskih pritiklin, tako so začeli tudi v četrtem kanoničnem evangeliju ločiti vire, iz katerih je zadnji redaktor — četrti evangelist — ustvaril evangelijski spis v sedanji obliki. Po tej metodi je vprašanje po pisatelju odveč; za kompilatorje, interpolatorje in redaktorje je anonimnost dobra.

Stvar pa vendar ni tako preprosta. Kakor drugi stari pisatelji tako je tudi četrti evangelist imel — sit venia verbo — slabo navado, da svojih virov ni navajal v opombah pod črto, marveč jih, ako jih je sploh imel, kar kratkomalo strnil v celoto. — Bistroumnost kritikov mora torej poiskati, kje so špranje med viri — nenavadni prehodi ali celo skoki v mislih, navidezna nasprotja, »pisateljske nemogočnosti« itd. —, da se tam zastavi kritični nož in se loči vir od vira ter se odkrije, kaj je redaktor za izenačenje in zvezo svojih virov sam dodal. Tu ima iznajdljivost skoroda neomejen delokrog. Zato vidimo pestro zbirko podmen, ki si mnogokrat med seboj nasprotujejo. Bolj skromni kritiki so zadovoljni z dvema viroma in redaktorjevimi pristavki; drugi najdejo mnogo več sestavin in zasledijo naravnost rafinirane poteze redaktorjev. Vsak pa je seveda prepričan, da je problem rešil ali vsaj pokazal edino pravo pot do rešitve.

In kam vede to početje? Viljem Soltau, ki je sam predložil naj-novejšo hipotezo o postanku Janezovega evangelija, toži: »Wenige Gebiete der neutestamentlichen Kritik bieten ein so zerfahrenes und unerfeuliches Bild dar, wie die neueren Forschungen über das vierte Evangelium.«² In konservativni protestant Gregory, v kritičnih vprašanjih kompetenten sodnik, pravi: »Wer unter solchen Umständen sich

¹ Prim. A. Schweitzer, Von Reimarus zu Wrede. Eine Geschichte der Leben-Jesu-Forschung. Tübingen 1906, 124—127.

² W. Soltau, Das Problem des Johannesevangeliums und der Weg zu seiner Lösung. Zeitschrift für die ntl Wissenschaft und die Kunde des Urchristentums XVI (1915) 24.

theologisch literarisch auf dem Laufenden halten wollte, müßte ein Ziegenbock sein, der geschickt je nach der neuesten Pfeife von Fels zu Fels, von Theorie zu Theorie spränge. Ich weiß nicht, ob es mehr interessant oder mehr traurig wäre, gewiß aber sehr lehrreich, wollte ein Kenner der Literatur uns mit einem Handbuch, einem mit Anmerkungen versehenen Katalog zu dem Friedhof der theologischen Hypothesen beschenken.«¹

V naslednjem podamo nakratko znamenitejše poskuse, razločiti vire v četrtem evangeliju. Obširneje se hočemo baviti z najnovejšo hipotezo, ki jo je objavil že imenovani V. Soltau. Iz te študije čitatelj lahko spozna, kako ravnajo zastopniki liberalne šole med protestanti s svetim Pismom, ki je po Luthrovem nauku edini vir božjega razodetja. Posebno se oziramo na 10. poglavje.

* * *

H. H. Wendt² loči v četrtem evangeliju dve plasti, didaktično in pripovedno. Prva plast, ki obsega govore, je prvotna in je dobro zgodovinsko izročilo; vendar je že pisatelj tega didaktičnega vira, najbrž apostol Janez, marsikaj preobrazil in zabrisal, še več pa avktor četrtega evangelija v sedanji obliki. Druga plast nima zgodovinske vrednosti, temveč obsega legendarna poročila. K drugi plasti pripadajo po Wendtovem mnenju vsa poročila o čudežih (2, 1—13a; 4, 39—54; 5, 1 3b 4 8—15; 6, 1—26; 9, 2 3 6—38; 11, 2 4 6b 11—15 19 31 36 38b—57) in vsa mesta, ki vsebujejo Jezusova prerokovanja ali izpričujejo njegovo vsevednost. Popolnega seznamka mest, ki jih odrine Wendt v drugo, legendarno plast, ne podajem, pa iz povedanega je že jasno, po katerem kriteriju razsoja sestavine. Kriterij je racionalistična dogma, da so čudeži nemogoči; zato morajo biti vsa poročila o čudežih legendarna. Prilike v 10. poglavju pusti Wendt v prvem, didaktičnem viru.

J. Wellhausen razločuje osnovni spis v četrtem evangeliju in poznejše predelave in spopolnitve³. Meje med prvotnim spisom in poznejšimi pritiklinami se ne dajo več natanko določiti, le to je gotovo,

¹ C. R. Gregory, Wellhausen und Johannes. 2. Aufl. (Versuche und Entwürfe 3. Heft.) Leipzig 1910, 5.

² H. H. Wendt, Das Johannesevangelium. Eine Untersuchung seiner Entstehung und seines geschichtlichen Wertes. Göttingen 1900. — Idem, Die Schichten im vierten Evangelium. Göttingen 1911.

³ J. Wellhausen, Erweiterungen und Änderungen im vierten Evangelium. Berlin 1907. — Idem, Das Evangelium Johannis. Berlin 1908.

da hočejo poznejši dostavki četrti evangelij spraviti v soglasje s sinoptičnim izročilom, z drugimi besedami, da so zlasti pripovedni deli pozneje dodani. — Jan 10, 1—18, torej prilike, o katerih hočemo razpravljati, stoje po Wellhausenovi sodbi na tem mestu »ohne Fassung und Rückhalt, auch ohne Adresse«, zato jih izloči iz prvotnega spisa; v njem se je za 8, 59 čitalo takoj 10, 40, zakaj povest o ozdravljenju sleporojenega 9, 1—41 je poznejša legendarna pritiklina in tudi verzi 10, 19—39 bojda ne napravijo vtisa, da so prvotni. Wellhausen predlaga svojo podmeno o postanku četrtega evangelija v sedanjí obliki zelo samozavestno¹. Zato je tembolj značilno malodušno priznanje, ki ga je zapisal v oceni Wendtove knjige »Die Schichten im vierten Evangelium«: »Ich gebe zu, daß die Analyse bisher nur zu einem Gewirr geführt hat, glaube aber nicht, daß mit der Unterschätzung der meisten Anstöße (Wiederholungen und Widersprüche) das Gewirr gehoben wird. Der Ariadnefaden ist noch nicht gefunden, und ob er je gefunden wird, wenn nicht ein glücklicher Zufall eintritt, läßt sich vielleicht bezweifeln.«²

V. Bousset³ se pridruži E. Schwartzu⁴ in Wellhausenu ter meni, da se v četrtem evangeliju res loči osnovni spis od interpolacij, glos, redaktorjevih dostavkov, in se bo torej treba privaditi, imeti ga za delo gotove šole (struje), ne pa enega človeka.

F. Spitta⁵ razločuje prvotni spis, delo apostola Janeza, in predelavo, novo, obširnejšo redakcijo izpod peresa moža, ki je spisal tudi dostavek, t. j. 21. poglavje. Glede na prilike v 10. poglavju meni, da pripadajo prvotnemu spisu verzi 1—5 11b—16a 18c; kar je vmes, da je alegorična razlaga redaktorjeva.

Preostaja še najnovejša hipoteza o postanku četrtega evangelija. Ž njo se hočemo podrobneje baviti, zlasti v kolikor zadeva prilike v 10. poglavju. V. Soltau je svoja prejšnja raziskavanja o četrtem ka-

¹ Duhovito in temeljito ga je zavrnil zlasti C. R. Gregory, Wellhausen und Johannes. 2. Aufl. Leipzig 1910.

² Theologische Literaturzeitung 36 (1911) 747 f. — Dve mesti sem dal jaz razprto natisniti.

³ W. Bousset, Ist das vierte Evangelium eine literarische Einheit? Theol. Rundschau XII (1919) 1—12 39—64.

⁴ E. Schwartz, Aporien im vierten Evangelium. Nachrichten von der kgl. Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen. Phil.-hist. Kl. 1907, 342—372; Göttinger Gelehrte Nachrichten 1908, 116—188 497—560.

⁵ F. Spitta, Das Johannes-Evangelium als Quelle der Geschichte Jesu. Göttingen 1910. — Prej je objavil Spitta razpravo »Die Hirtengleichnisse des vierten Evangeliums«. Zeitschrift für die ntl Wissenschaft X (1900) 59—81 103—128.

noničnem evangeliju¹ posnel v že prej navedeni razpravi »Das Problem des Johannisevangeliums und der Weg zu seiner Lösung«².

Soltau z dosedaj omenjenimi kritičnimi poizkusi ni zadovoljen. Prvotnih spisov, kakršne sta konstruirala Spitta in Wendt, ni bilo in so sploh nemogoči; ta dva ne upoštevata, odkod da izvirajo razne sestavine evangelija, ki so sedaj spojene v celoto. Wellhausen in Schwartz mu gresta predaleč; ko skušata ugotoviti mnogotere interpolacije in večje dostavke, prezreta enotnost sloga in naziranja v četrtem evangeliju.

Za uspešno preiskovanje problema, meni Soltau, je pred vsem treba presoditi tiste odlomke v evangeliju, ki jih nudi slično tudi drugo izročilo. Izločiti je torej treba najprej sinoptične odstavke in jih primerjati s tradicijo pri sinoptikih. Kot sinoptične perikope veljajo našemu kritiku 1, 19–34; 2, 13–17; 4, 46–54; 6, 1–13 15–21; 12, 3–8 12–15; 19, 38–42; 20, 19–23; potem mnogotere podrobnosti v zgodovini trpljenja in sicer v 18, 1–27 29–32; 18, 39–19, 24; dalje mali, iz spomina navedeni koščki, ki jih je morda že ustno izročilo preobrazilo in razvilo, kakor 9, 1–3 6 7 in 11, 1 nsl.

S temi sinoptičnimi perikopami je v ožji zvezi sedmero povesti, ki se nahajajo samo v četrtem evangeliju; Soltau jih nazivlje Janezove legende (Johanneslegenden). So pa to naslednja mesta: 2, 1–11; 3, 1–12; 4, 1–10 16–30 (39–42); 5, 1–9 (10–16); 13, 1 4–20 (verza 18 19 pa sta interpolirana); 19, 25–30; 20, 11–18. Te perikope so, meni Soltau, vse v tesni zvezi s sinoptičnimi poročili, druge povesti v četrtem evangeliju pa nerodno prekinjajo zvezo teh dveh združenih sestavin.

Podlaga četrtega evangelija je torej zbirka imenovanih sinoptičnih perikop in sedmero starih maloazijskih legend. Ti dve sestavini sta bili kržkone spojeni v osnovni spis³, ki ga je rabil pisatelj evangelija v sedanji obliki. Ako pa takšnega osnovnega spisa ni bilo, je četrti evangelist sam pri spisovanju knjige v sedanji obliki najprej združil omenjene legende s sinoptičnimi povestmi

¹ W. Soltau, Die Entstehung des vierten Evangeliums. Studien und Kritiken 1908, 177–202. — Idem, Welche Bedeutung haben die synoptischen Berichte des vierten Evangeliums für die Feststellung seines Entstehens. Zeitschrift für wissenschaftliche Theologie 52 (1910) 33–66. — Idem, Thesen über die Entwicklung einer johanneischen Literatur. Zeitschrift für wissenschaftliche Theologie 53 (1911) 167–170.

² Zeitschrift für die ntl Wissenschaft XVI (1915) 24–53. — Ta časopis bom v prihodnje navajal s kratico ZntW.

³ Soltau ga zaznamuje kratko G = Grundschrift, jaz bom rabil kratico OS = osnovni spis.

in motivi. Legende vsebujejo bistvene nauke Jezusove, ki so pa formalno že preobraženi v helenističnem duhu; tudi sinoptični elementi kažejo, da si je pisatelj prizadeval, že znane stvari na nov način umevati in primerno preobraziti. Soltau sklepa iz povedanega, da pisatelj četrtega evangelija ne more biti Jezusov učenec, niti ne Jezusov sodobnik.

Poleg OS, oziroma njegovih sestavin (sinoptičnih perikop in maloazijskih legend), sta v evangeliju še dve skupini. Prva obsega velike govore¹: 1, 1—18; 3, 13—22 30—35; 5, 19—47; 6, 32—63; 10, 1—18 26—30; 12, 46—50; 14, 1—29; 15—17. Drugo skupino pa tvorijo pripovedni odstavki (P): 1, 35—51; 3, 22—31a; 4, 10—15 31—38; 6, 66—71; 7, 1—11, 46 (razen 10, 1—18 26—30 in perikope o prešuštnici 7, 53—8, 11); 12, 20—45; 13, 31—35; 20, 3—11 24—29 in mnogi manjši dostavki in vrinki zlasti v sinoptičnih poročilih.

G je prvotno, tako trdi Soltau, samostojna zbirka govorov, ki vsebuje nekaj alegorij, nekaj pristnih ali samo malo preobličenih Jezusovih izrekov in pa daljše kristološke razprave o Jezusovi osebi in nalogi. Po idejah te zbirke govorov je izdelal evangelist pripovedne dostavke P in z njimi razširil OS. Obenem je vrnil na primernih mestih v ta elaborat več izrekov, posnetih iz G. Tako bi dobili celotni spis četrtega evangelista, obstoječ iz osnovnega spisa (OS), ki ima že sam dve sestavini, sinoptično in legendarno, iz pripovednih dostavkov (P), komponiranih v duhu govorov, in iz krajših navedkov iz imenovane zbirke govorov (G). Večji odlomki iz G v sedanjem, zgoraj označenem obsegu so bili vloženi v evangelijski spis šele pozneje z namenom, spraviti v veljavo prednjeazijske, zlasti antohijske kristološke in soteriološke ideje. Kdo je to storil, se ne da povedati; morda isti mož, ki je dostavil evangeliju 21. poglavje. Tako Soltau.

O prej omenjenih pripovednih dostavkih P ima Soltau kaj slabo mnenje. Čitatelja te razprave prosim, naj prečita naprej Jan 7, 1—10, 42 in potem naslednja izvajanja: »Der vorausgehende Abschnitt, vor allem 7, 1 bis 10, 42, gehört — abgesehen von der berühmten Parabel vom Guten Hirten — zu den unbedeutendsten des ganzen NTs. Der Evangelist will offenbar weniger eine geschichtlich treue Darstellung geben, als vielmehr ein Bild der damaligen Parteiverhältnisse bieten. Das hätte schon einem Zeitgenossen der Jünger Jesu schwerlich gelingen können, einem Schriftsteller des 2. Jahrhunderts mußte es mißlingen. Bei dem ganzen Redekampf Jesu mit den Juden, mit Pharisäern und Griechen kommt nicht das Mindeste heraus. Die Juden wollen Jesu ergreifen, aber trotz aller Bemühungen gelingt es ihnen nicht... Aber Jesus selbst spielt eine noch weit kläglichere Rolle als seine Gegner. Die Juden meinen, Jesus habe

¹ Soltau rabi kratice R = Reden, jaz bom pisal G = govori.

den Teufel, er sei ein Lügner, da er von Abraham behauptete, daß er noch lebe, während Jesus seine Gegner aus dem Felde schlägt durch den Hinweis auf seine angebliche Präexistenz. Solche und ähnliche Sophismen würden die ganze Argumentation dieser Kapitel längst als ein trauriges Produkt apokrypher Evangelienbildung klargestellt haben, wenn nicht in ihnen einige wertvolle Sprüche eingeschlossen wären, die den Anschein der Authentizität erweckten. Solche sind 7, 6—7 16—18 28 29 33 34 37 38; 8, 12 19 21 nsl 31 32 46 50; 9, 4 5 39; 11, 25.«¹

Naj zavrnem nakratko samo najsmelejše trditve! 1. Neresnično je, da hoče evangelist v navedenem odstavku (7, 1—10, 42) pred vsem naslikati tedanje strankarske razmere, marveč ta poglavja vsebujejo stopnjevanje Jezusovega samorazodetja, osvetljujejo besede v prologu: »Luč sveti v temi, pa tema je ni sprejela« (1, 5). Ker seveda Soltau s svojega racionalističnega stališča ne more priznati, da se je Gospod stopnjema razodeval kot Sin božji, mora srednjemu delu četrtega evangelija podtakniti drug namen in ga proglasiti za eno izmed najneznatnejših mest NZ. — 2. Soltau trdi: »Bei dem ganzen Redekampf... kommt nicht das Mindeste heraus.« To mu bo verjel samo tisti, ki bere evangelij z njegovimi predsodki. Gospod res nima uspeha pri hierarhih in farizejih; njih mrkla srca ne sprejmejo luči; zato jo pa sprejmejo drugi (prim. 7, 31 40 50; 8, 30; 9, 38; 10, 21 42). Gotovo bo ta del evangelija pri čitatelju, ki je prost racionalističnih predsodkov, dosegel to, kar pričakuje evangelist 20, 31. — 3. Soltau slika situacijo tako, da hočejo Judje Jezusa prijeti, kar se jim pa vkljub vsem naporom ne posreči. On si misli veliko borbo, ki nam jo slikajo poglavja 7—10 kot nekako slepomiškanje. Kdor bere evangelij brez predsodkov, bo našel, da Gospod svoje protivnike vedno in povsod temeljito zavrne in užene, in da se ti, ko mu ne morejo več ugovarjati, zatečejo k zadnjemu sredstvu — surovosti v besedah, brahialni sili in kamenju. Kdor se je kdaj udeležil burnih zborovanj, bo situacijo razumel in cenil klasična realistična poročila četrtega evangelija. — 4. Soltau pravi, da igra Gospod mnogo bolj klavrno vlogo ko njegovi nasprotniki. Ko bi bili imeli hierarhi in farizeji v Jeruzalemu svoj dnevnik, bi bilo čitati v številki po takšnih spopadih, kakor jih slika četrti evangelij v poglavjih 7—10, približno to-le: »Včeraj je zopet nastopil znani Galilejec Jezus iz Nazareta kot govornik in nas napadal. Toda naši so mu tako možato ugovarjali in ga tako krepko zavračali, da je slednjič zapustil zborovališče. Mnogi, ki so prej držali z njim, so včeraj uvideli, kako zaslepljeni so bili. Nekaj mračnjakov — in takih nikdar ne zmanjka — nedovzetnih za napredno mišljenje, še drži z njim; pa te duševne ničle sploh ne pridejo v poštev! Slava našim zavednim somišljenikom!« Ker pa hierarhi in farizeji l. 29 našega štetja še niso imeli svojega glasila, je kritični teolog Soltau l. 1915 pribil kot dejstvo, da je Jezus pri jeruzalemskih razgovorih, o katerih poroča četrti evangelij v poglavjih 7—10, igral bolj klavrno vlogo ko njegovi nasprotniki. — 5. Za svojo trditev o klavrnem vlogi se Soltau sklicuje na 8, 48—59. Tu pa se zelo moti, ko pravi, da so Judje očitali Jezusu, češ, da je rekel, da Abraham še živi. Tega Jezus ni rekel in mu Judje niso očitali. Če imenuje Soltau Jezusov odgovor 8, 58 sofizem, bi ga smeli za to odkritje zavi-

¹ W. Soltau, Das Problem des vierten Evangeliums. ZntfW XVI 44 f.

»Voditelj« 1916.

dati vsi Gospodovi nasprotniki. Ti so silno vestno zasledovali Jezusova izvajanja in so bili v logiki toliko podkovani, da bi bili takoj našli vsak paralogizem. Pa niso ga mogli najti, ker ga ni bilo. Gospodovim besedam 8, 58 niso mogli ugovarjati; njih »ultima ratio« je bilo kamenje (8, 59). Sofizem razkrije šele racionalist XX. stoletja, ki seveda ne sme in ne more priznati preeksistence druge božje Osebe. Zato je tudi slep za grandiozno arhitektoniko burnega razgovora in evangelijskega poročila.

Toliko o t. zv. pripovednih dostavkih. Podrobno pretresanje vsega, kar trdi o njih Soltau, ne spada v okvir naše razprave.

Obrnimo se sedaj k velikim govorom, ki so, kakor meni Soltau, vrinjeni v evangelij iz posebnega vira G; tega si imamo misliti kot zbirko govorov z določeno dogmatično in apologetično tendenco.

Soltau izloči najprej iz evangelija poslovilne govore in višeduhovniško molitev, poglavja 14–17. Njegovo dokazovanje, da ta del ne spada prvotno v evangelij, temveč je pozneje vrinjen, ni posebno prepričevalno; celo sam mu prav ne zaupa. Res je drzno, odstraniti po obsegu in vsebini tako tehtne odstavke, kakor so imenovana poglavja. Vzbujajoče se pomisleke pa zatre s tem, da najde v evangeliju še druge znatne vrinke. Začne s priliko o dobrem pastirju. Interpolator je tukaj ravnal posebno nerodno in njegova pisateljska nezmožnost je omogočila, da mu je prišel naš kritik na sled. V G je imel interpolator pred seboj daljši govor o dobrem pastirju; tega je raztrgal na tri kose in jih postavil na tri različna mesta v četrti evangelij. Ti kosi, ki so prvotno tvorili celoto, so 10, 1–18; 10, 26–30; 12, 44^b–50¹.

¹ »Mitten in dem Wortstreit, den Jesus mit den Pharisäern hatte, 9, 34–41, beginnt Jesus ohne irgend einen Übergang die Parabel: »Wahrlich, wahrlich, ich sage euch, wer nicht zur Tür hineingehet in den Schafstall... der ist ein Dieb.« Nach Abschluß der Parabel 10, 18 beginnt dann der Disput mit den Pharisäern aufs neue V. 19: »Da ward aber eine Zwietracht unter den Juden über diesen Worten.« An welche Worte ist hier gedacht? Offenbar sind es nicht 10, 17–18. Vielmehr wird hingewiesen auf die in der Tat etwas dunklen Worte 9, 39–41. Daß hier auf die Heilung des Blinden angespielt wird, zeigt auch 10, 21... Am auffälligsten aber ist, daß diese Erzählung in 10, 26–31 noch einmal wieder durch ein Redestück unterbrochen wird, durch Worte, die der Parabel, die 10, 1–18 bot, angehören. Allen Ausfluchtsversuchen zum Trotz ist wenigstens die Zusammengehörigkeit von 10, 18 und 10, 26 f festzuhalten. Höchst eigentümlich ist jedenfalls auch, daß ein drittes Stück der Rede nach 12, 44–50 sich verirrt hat. Jene frühere Rede lief 10, 29–30 in den Gedanken aus: »Der Vater, der mir die Schafe gegeben hat, ist größer als alles. Und niemand kann sie aus meines Vaters Hand reißen. Ich und der Vater sind eins.« Darauf folgte offenbar ursprünglich 12, 44... Diese Worte haben sicherlich keine nähere Beziehung zu 12, 43. Derartige Härten beim Übergang sind deutliche Anzeichen dafür, daß hier nicht die planmäßige und kunstgemäße Anordnung eines verständigen Autors vorliegt, sondern das Werk eines Bearbeiters, der die an sich bedeutsamen Betrachtungen in einen fremden Zusammenhang eingefügt hat.« ZntfW XVI 36.

K dokazovanju je splošno pripomniti, da se ne opira nikjer na konkretna dejstva, iz katerih bi mogel Soltau strogo logično izvajati posledice, ki bi izključile vsako drugo razlago. Dokler pa tega ni, visi ves dokaz v zraku; v tem slučaju velja načelo »melior est conditio possidentis«, in v posesti je tukaj tradicija, ki govori za enotnost evangelija. Soltau bi iz svojih »trdih prehodov« (Härten beim Übergang) smel sklepati samo: »Ako bi bil pisatelj mojih nazorov in moje pisateljske individualnosti pisal evangelij, bi bilo to in ono nemogoče.« Ako sklepa, da pisatelj drugih nazorov in drugih posebnosti ni smel tako pisati, sklepa predaleč in tu velja pravilo: »Qui nimis probat, nihil probat«. Da bi vendar kritiki bibličnih knjig uvaževali zlate besede, ki jih je zapisal rajni filolog Friderik Blaß: »... weder die Annahme von solchen Fälschern ist glaubhaft, die in einem Augenblicke so geistvoll und geschickt sind, daß sie einen Platon oder Demosthenes täuschend nachahmen, im nächsten aber wieder so täppisch und dumm, daß sie sich in flagranti bei kolossalen Verstößen ertappen lassen, noch überhaupt die von genialen Fälschern, noch die von hochbegabten und zugleich völlig im Dunkel gebliebenen Schriftstellern, auf die etwa jemand den Phädon oder das Evangelium Johannis zurückführt. Alles dies sind keine *causae verae*, und eine Erklärung, die solcher Hypothese bedarf, ist unbedenklich gegen die schlichte aus richtiger Überlieferung des Verfassers zurückzustellen.«¹

Nekaj podrobnih pripomb. Najprej ni res, da spadata odlomka 10, 26—30 in 12, 44^b—50 skupaj. Da bi za 10, 30 (»Jaz in Oče sva eno«) mogle slediti besede 12, 44^b (»Kdor veruje v mene, ne veruje v mene, marveč v njega, ki me je poslal«) je gotovo. Prav tako gotovo pa je tudi, da perikopi 10, 26—30 in 12, 44^b—50 nista bili nikdar v zvezi; po vsebini je drugo mesto docela drugačno od prvega, uvaja čisto druge misli, kakršne se pač nahajajo v evangeliju večjke, ki pa ne sodijo v zvezo s priliko o dobrem pastirju in z njenimi osnovnimi mislimi. V 12, 49 se omenja naloga (ἐντολή), ki jo je dobil Jezus od Očeta (kaj naj namreč govori); naloga, ki jo poudarja prilika 10, 18, je čisto druga. Četudi se odstavek 12, 44^b—50 ne naslanja z notranjo nujnostjo na 12, 43, se da vendar pokazati, da ni brez vsake zveze s prejšnjim poročilom, naj si že kdo misli ta odstavek kot jedro govora, ki ga je Gospod imel v pondeljek ali v torek pred svojim trpljenjem, ali pa kot posnetek govorov, v katerih se je v teku svojega javnega delovanja razodeval kot poslanca in kot Sina božjega. Vsekako 12, 36 ne izključuje govora 12, 44^b—50².

Kot nedvomno pa smatra Soltau, da so stale besede 10, 26—30 prvotno v G neposredno za 10, 1—18. Ta dva odstavka bi res mogla tvoriti enoto, da sta pa v resnici kosa enega govora, bi bilo treba šele dokazati. A posse ad esse non valet illatio. Priliko o dobrem pastirju je govoril Jezus na praznik šatorov, ki se je obhajal jeseni (15.—22. tiš-rija; tišri = september—oktober). Ni uvideti, zakaj bi ob drugi priliki, ko

¹ F. Blaß, Hermeneutik und Kritik. Handbuch der klassischen Altertumswissenschaft hsg. v. I. v. Müller. I. Band: Einleitende und Hilfsdisziplinen. 2. Aufl. München 1892, 294.

² Prim. C. R. Gregory, Wellhausen und Johannes² 18.

je bil dva meseca pozneje v Jeruzalemu povodom praznika posvečenja templja¹ in je imel pred seboj deloma iste nasprotnike, ne bil porabil istega motiva. Sicer pa natančno primerjanje odlomka 10, 26–30 z 10, 1–18 vkljub sorodnosti pokaže v posameznostih toliko razlik, da ga bo težko imeti za nadaljevanje prejšnjega govora.

Soltau, Wellhausen in Schwartz soglasno trdijo, da nima pri lika o dobrem pastirju stika s prejšnjim poglavjem in da je torej vrinjena. Ali ima stik ali ne, bomo videli pozneje pri razlagi. O verzih 10, 19–21 pravi Schwartz, ki mu Soltau pritrjuje: »Auch der vorläufige Abschluß des gesamten Redekomplexes über den Hirten 10, 19–21 stellt die Verbindung mit der Geschichte von dem Blindgeborenen nur in unvollkommener Weise her; er operiert mit dem schematischen Motiv des *σχίσμα*, das auch 7, 43; 9, 16 in sekundären Partien verwandt wird und ähnlich Act 14, 4; 23, 7 vorkommt.«² Torej »shematični motiv« razdora je že sumljiv. Meni se zdi, da ta motiv na navedenih mestih ni shematičen. Kot takšnega ga lahko proglasi, kdor presoja evangelijska poročila daleč od burnega vrvenja — da rabim sarkastične besede Gregoryjeve — »in einer herkömmlichen philologisch-historischen Stickluft, die ihn daran verhindert, seine wertvollen philologischen und geschichtlichen Kenntnisse passend anzuwenden«. Kdor se je pa udeležil kdaj burnih zborovanj, kjer je trčilo skupaj dvoje nasprotnih naziranj, bo prav cenil poročila v Janezovem evangeliju, postavim 7, 43; 9, 16; 10, 19–21. To ni šablona, to je valovanje resničnega življenja; ali, če se hoče, to je shematičen motiv ne po krivdi pisateljevi, temveč po krivdi realnega življenja in psihologije mase.

Enotnost kakor 10, 1–18 26–30 in 12, 44b–50 najde Soltau tudi med 1, 1–18; 3, 13–21 30–36; 5, 19 nsl. Tudi tu bi tedaj imeli slučaj, da je v drugem stoletju živeči interpolator razkosal govor, ki ga je našel v zbirki G, ter *discerpta membra* vrnil na različnih mestih v evangelijski spis, ki ga je imel pred seboj. Presoja teh mest ne spada v okvir naše razprave.

Slednjič nas Soltau še pouči, da je bil znaten del zbirke G piisan v dialogični obliki. To mu dokazuje mnogo malenkostnih podatkov (*nichtssagende Angaben*) v ugovorih učencev, katerih ne moremo postaviti na račun evangelista. Dialogična oblika G je napotila tudi evangelista, da je svoje lastne dostavke — Soltau pač misli na pripovedne dostavke P — stiliziral kaj živahno. Mnogotere podrobne pripombe o kraju in času (n. pr. 7, 3–5 28 nsl 37 44 50) se zde našemu kritiku v evangeliju čisto odveč, razumljive pa so v dialogu; to kaže torej, da je bila zbirka G vsaj večidel pisana v obliki dialoga.

Podrobno pretresavanje teh trditev je tu nemogoče, ker bi zahtevalo preveč prostora in bi tudi ne odgovarjalo namenu razprave. To pa vidi pozorni čitatelj sam, da so navedeni razlogi zgolj subjektivni.

¹ Ta praznik, spomin na očiščenje in posvečenje templja pod Judom Makabejcem, se je obhajal 25. dan meseca kisle, po naše v prvi polovici decembra. Prim. J. Felten, *Neutestamentliche Zeitgeschichte*. Regensburg 1910. II 484.

² ZntW XVI 37 pod črto.

V analizi virov, iz katerih sestoji naš četrti evangelij, gre Soltau še dalje. Stavi si vprašanje, kako je nastala zbirka G. Odgovor da v novi razpravi »Die Reden des vierten Evangeliums«¹. Pot, ki jo ubere, je jako lahka. Začeti je treba, meni, z dejstvom, da so govori v sedanji obliki razširjeni z mnogimi subjektivnimi dostavki, osnovna misel pa je podana v enem verzu ali dveh. Tako je, postavim, poglavitna misel govora 5, 19–47 izražena 5, 25–27; osnovna misel govora 6, 23–63 se nahaja 6, 35 in 6, 51; jedro govora 10, 1–18 je 10, 11. »Was sonst noch weiter geboten wird, ist zum Teil eine nicht immer geschmackvolle Weiterführung und Zerlegung des Hauptgedankens.«²

Čuden dokaz! Saj je vendar v vsakem premišljenem govoru — zmedene »govorance« ne pridejo v poštev — osnovna misel izražena v kratkem, jedrnatem stavku in se v ostalem, torej zdaleka obsežnejšem delu govora poglavitna misel izvaja, pojasnjuje, utemeljuje, naobrača. Če je osnovna misel izražena kratko v enem stavku, še ne sledi, da je drugo pritiklina poznejšega pisatelja, čeprav izvedba osnovne misli ni po okusu tega ali onega kritika, ali je pa tudi res manj srečna. Po metodi, ki jo uporablja Soltau, si upam slednjič dokazati, da razprave »Die synoptische Grundlage der johanneischen Reden« (ZntIW XVII 55–60) ni napisal en pisatelj: osnovna misel je podana v šestih vrstah na str. 59 spodaj, drugo pa je ponesrečeno, z nezadostnim dokazovanjem prepleteno izvajanje. Pa v tem slučaju nočem trgati, kar je skupaj tiskano, ter sem prepričan, da je oboje — osnovne stavke in nezadostno dokazovanje — napisal isti avktor, ker je drugo drugega vredno.

Osnovne misli joanejskih govorov, zbranih v G, so povzete iz sinoptičnega izročila. Srednji del G je tvorilo četvero parafraz sinoptičnih prilik, ki so v retorični predelavi izrastle v alegorije. Soltau najde naslednje vzporednice:

Jan 5, 19–47: Jan 3, 36; Mt 11, 27 nsl; Mt 25, 31–46³

„ 6, 32–63: Mt 26, 26 nsl⁴; 1 Kor 11, 23 nsl

„ 10, 1–18 (25–30): Mt 18, 12 nsl; Lk 15, 3 nsl

„ 15, 1–8 (9–17): Mt 20, 1 nsl.

Ostanimo pri zadnjih dveh slučajih. Iz sinoptičnih prilik so nastale Janezove paroimije⁵ na zelo preprost način, ako ima Soltau

¹ ZntIW XVII (1916) 55–60. — ² ZntIW XVII 56.

³ K Mt 25, 31–46 (prerokovanje o poslednji sodbi) pripominja Soltau ZntIW XVII 57¹: »Daß hier ursprünglich eine Parabel zugrunde liegt, sollte nicht bestritten werden.« Zakaj ne? Morda racionalistični kritiki na ljubo, ki ji seveda prerokba ne prija? Sicer bi pa rad videl priliko, rekonstruirano iz omenjene prerokbe. Bousset ima že Matejevo mesto samo za priliko (Kyrios Christos. Geschichte des Christusbisshens von den Anfängen des Christentums bis Irenäus. Göttingen 1913, 18).

⁴ Tudi v postavitvi evharistije je Soltau zasledil parabolično podlago!

⁵ O pojmihi παραβολή in παροιμία prim. D. Buzy, Introduction aux paraboles évangéliques. Paris 1912, 2–52 183–194 415–468; L. Fonck, Die Parabeln

prav. »Bei beiden war der Hauptinhalt dadurch gegeben, daß die Hauptperson der Parabel mit Jesus bz. mit Gott identifiziert wurde. Die sorgende Liebe des Hirten um das verirrte Schaf, die völlige Hingabe an die Aufgabe, das Verlorene zu suchen, wurde mit der Fürsorge Jesu für die Seinen identifiziert: die Parabel wird hier zur Allegorie ... Größere Umbildungen hat die zweite Parabel vom Weinstock erfahren. Durch Mt 20, 1 ff war der Vergleich Gottes und des Himmelreichs mit einem Gärtner und seinem Weingarten gegeben. Daraus entwickelte sich der Vergleich des Einzelnen mit der Rebe, die unter Gottes Leitung gute Frucht bringen solle.«¹

Soltau sam priznava, da je prehod od prilike o delavcih v vinogradu (Mt 20, 1 nsl) k priliki o vinski trti in mladikah (Jan 15, 1 nsl) težek. Pa kdo se bo oziral na težave, ko se gre za lepo tezo, da so Janezove paroimije le parafraze sinoptičnih parabol! Priliki nimata v bistvenih stvareh prav nič skupnega. Res, nekaj skupnega je: vinograd. Mt 20, 1 nsl govori o vinogradu, za katerega najemlje lastnik delavce, in pri Jan 15, 1 nsl se omenja vinska trta, ki raste vsaj navadno v vinogradu! To je pa tudi vse. Z isto pravico — namreč popolnoma samovoljno in neutemeljeno — bi mogel trditi, da ima prilika v Janezovem evangeliju za podlago priliko v hudobnih viničarjih (Mt 21, 33—46; Mk 12, 1—12; Lk 20, 9—19). Več sorodnosti bi še bilo najti med priliko pri Jan 15, 1 nsl in Izaijevim prisposodabljanjem izraelskega ljudstva z nerodovitnim vinogradom (Iz 5, 1—7).

Tudi prilika o dobrem pastirju (Jan 10, 1 nsl) ni nastala, kakor trdi Soltau, iz sinoptične prilike o pastirjevi skrbi za zgubljeno ovco (Mt 18, 12—14; Lk 15, 3—7). Vsebina teh prilik je čisto različna. Pastir pri Mt in Lk išče ovco, ki se je zgubila od njegove črede, da jo pripelje nazaj — prilika slika torej neskončno usmiljenje božje do grešnikov; četrti evangelij pa nam opisuje dobrega pastirja, ki čuva svojo zvesto čredo ter je pripravljen žrtvovati za njo svoje življenje in hoče še privabiti ovce, ki niso pripadale dosihmal k njegovi čredi. Janezovi priliki sorodne misli se nahajajo v 34. poglavju Ezehielovega prerokovanja.

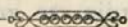
Splošna sodba o novi razkrajalni hipotezi, ki jo je predložil Soltau, se mora glasiti prav nepovoljno: samo nedokazane trditve. Če ni drugih in drugačnih razlogov, potem še vedno neomajno trdno stoji tradicionalno naziranje, da je četrti evangelij enotno delo, ki ga je napisal Gospodov ljubljenelec in apostol Janez.

des Herrn. 3. Aufl. Innsbruck 1909, 3—6 10—18; M. Meinertz, Die Gleichnisse Jesu (Biblische Zeitfragen VIII 3 4). Münster i. W. 1916, 5—25.

¹ ZntfW XVII 57.

Razkrajna protestantska kritika je našla prijateljev in posnemovalcev med modernisti; saj je sploh ves t. zv. modernizem zgolj poskus, združiti brezdogemsko krščanstvo liberalne struje v protestantizmu s katoličanstvom — seveda nezmislno podjetje. Najobširnejše modernistično delo o Janezovem evangeliju je knjiga znanega Francoza Alfreda Loisy, *Le quatrième évangile* (Paris 1903). Iz nje je posnet 16. stavek, obsojen v dekretu sv. oficija »Lamentabili« z dne 3. julija 1907: »Narrationes Joannis non sunt proprie historia, sed mystica evangelii contemplatio; sermones in eius evangelio contenti sunt meditationes theologicae circa mysterium salutis, historica veritate destitutae.« Nekaj tednov pred obsodbo modernističnih zmot po omenjenem dekretu se je o historičnem značaju četrtega evangelija izrekla biblična komisija. Dne 29. maja 1907 je izdala odgovore na tri vprašanja o tem evangelijskem spisu. Tretje se glasi: »Utrum... dici possit facta narrata in quarto evangelio esse totaliter vel ex parte conficta ad hoc, ut sint allegoriae vel symbola doctrinalia, sermones vero Domini non proprie et vere esse ipsius Domini sermones, sed compositiones theologicas scriptoris, licet in ore Domini positas?« Biblična komisija je odgovorila: »Negative.«

Kako sorodne so modernistične trditve, zavrnjene in obsojene po teh dveh avtoritativnih izjavah, z zgoraj navedenimi nauki protestantske kritične šole, je jasno na prvi pogled: so zgolj odmev le-teh.

II.

Prispevki za prakso.

Sporod oracij pri sveti maši in v brevirju. — V buli »Divino afflatu« z dne 1. novembra 1911 se nahajajo določbe ne le za brevir, ampak tudi za sveto mašo. Med njimi je tudi na novo določen spored za komemoracije. Ker ga duhovnik večkrat rabi, ga tu podamo (Rubr. ad normam Bullae »Divino afflatu« tit. VII, 2):

1. De dominica qualibet vel de vigilia Epiphaniae; 2. de die infra octavam Epiphaniae aut Corporis Christi; 3. de die octava duplici maiori; 4. de duplici maiori; 5. de duplici minori; 6. de semiduplici; 7. de die infra octavam Nativitatis Domini vel Ascensionis; 8. de die infra octavam communem; 9. de feria VI. post octavam Ascensionis; 10. de feria maiori; 11. de vigilia communi; 12. de octava simplici; 13. de simplici.

Za temi oracijami sledijo oratio de ss. Sacramento in potem imperatae, ako jih je treba vzeti. Kakor je znano, odpade imperata, kadar je bilo poprej po rubriki že vsaj četvero drugih oracij ukazanih.

Somrek.

Kako se obhaja praznik Patroni seu Tituli ecclesiae? — Pri praznovanju cerkvenega patrona se upošteva brevir, sveta maša, praznovanje in foro et choro.

1. Pri sveti maši se mora cerkveni varih (Titulus ecclesiae) vedno obhajati. V brevirju ga pa obhajajo samo duhovniki in kleriki, ki so pripisani dotični cerkvi. Župnijski cerkvi so n. pr. pripisani župnik, beneficiati in pomožni duhovniki ali kaplani. — 2. Cerkevni patron se praznuje kot duplex I. classis primarium cum Octava communi. — 3. Pri sv. maši se moli vsak dan Credo. Prazniška maša se vzame na praznik, osmi dan in tiste dni med osmino, ki nimajo višjega praznika, kakor je semiduplex. Sicer se moli komemoracija, če ni duplex primae ali secundae classis. Dies infra octavam pripusti vedno zasebno votivno mašo ali črno za rajne. Vsakdanja komemoracija se pa mora napraviti tudi pri brevirju. — 4. Po splošni cerkveni postavi nam ni treba obhajati cerkvenega patrona tudi na zunaj (in foro), pač pa se morajo upoštevati morebitne krajevne navade in zapovedi. — 5. Patrocinijski se obhaja ob dnevu samem ali pa v osmini, kolikor rubrike pripuščajo. Redno se zunanja slovesnost preloži na sledečo nedeljo. Ako je nedelja Dominica maior, se vzame obrazec nedeljske maše pri vsaki daritvi, pa oracija patrocinija se združi sub una conclusione z nedeljsko. Dominica minor pa pripušča vse maše od patrocinija, razen one za župljane in konventualne, za katere se vzame nedeljski obrazec. Komemorira se pa vse, kakor če bi sam patrocinijski bil v nedeljo, torej na vsak način nedelja. — 6. Zaradi takega posebnega vzroka bi se pa smel patrocinijski obhajati tudi med tednom z vso zunanjo slovesnostjo. Verniki pa niso dolžni pod smrtnim grehom udeležiti se službe božje ali opuščati hlapčevska dela. Župnik tudi nima takrat dolžnosti applicandi pro populo, če ni takega drugega razloga.

Somrek.

Votivna maša na čast presv. Srca Jezusovega prvi petek v mesecu. — Dne 28. junija 1889 je papež Leon XIII, kakor je znano, dovolil, da se v cerkvah, kjer se prvi petek v mesecu opravi kakšna posebna pobožnost na čast presv. Srca, vzame tudi votivna maša de Sacerdote Corde Iesu, »dummodo in illam diem non incidat aliquod festum Domini, aut duplex primae classis, vel feria, vigilia, octava ex privilegiatis« (Decr. auth. Congreg. s. Rituum n. 3712). Z ozirom na

to dovoljenje je bil predložen sv. kongregaciji ta-le dvom: »An Missa votiva Sacratissimi Cordis Iesu, a Leone Papa XIII concessa pro quolibet feria sexta, quae prima in unoquoque mense occurrit, prohibita sit in omnibus festis Domini, iuxta Decretum n. 3712 diei 28 iunii 1889, vel tantum in festis Christi Domini, ad mentem novarum Rubricarum tit. IV n. 7, tit. VI n. 4 et iuxta Notanda in Tabellis n. 8?« — Kongregacija je dne 2. junija 1916 odgovorila: »Negative ad primam partem; affirmative ad secundam.«

Acta Apostolicae Sedis VIII (1916) 227.

Molitve na koncu tihe sv. maše. — Glede izpuščanja teh molitev imamo že več odlokov sv. obredne kongregacije, kakor je naš list poročal XVI (1913) 377; XVII (1914) 266. Dne 2. junija 1916 je rešila kongregacija dva nova dvoma v zadevi izpuščanja omenjenih molitev.

»An preces post Missam omittere debeat sacerdos, qui sacrum facit in Oratorio cuiusdam communitatis religiosae, dum ipsa communitas vel lectioni meditationis, vel alteri Missae assistit, vel ad recipiendam sacram Communionem accedit, vel pias preces in communi recitat? — R. Negative; et in casu preces praescriptae recitentur submissa voce tam a sacerdote celebrante quam a clerico seu inserviente vel tantum respondente; et dentur Decreta, praesertim Decretum de precibus in fine Missae recitandis diei 20 iunii 1913.«

»An liceat preces omittere in fine Missae quae celebratur in altari sanctissimi Sacramenti, si immediate post eam sacra Communio administranda sit? — R. Negative iuxta Decretum suprarrelatum, et in casu Ssma Eucharistia administretur post preces.«

Acta Apostolicae Sedis VIII (1916) 227.

Introcas ad omnia altaria! Nekateri imajo navado, da mašujejo dannadan pri velikem oltarju, dasi sta v cerkvi dva ali še več stranskih. Res, da je prednji oltar za sv. daritev najbolj pripraven: navadno je najbliže žagrada, na najbolj vidnem prostoru, na njem je tabernakelj s ciborijem za obhajanje in monstranca za blagoslov, ljudje so ga najbolj vajeni, ob nedeljah in praznikih se vrši služba božja pri njem. Vendar ne gre zanemarjati stranskih žrtvenikov. Vsaj na god ali v osmini svetnikov in skrivnosti, katerim so ti oltarji posvečeni in katerih podobe se na njih nahajajo, bi se naj opravila sv. daritev tukaj v počeščenje tem nebeščanom in v spodbudo vernikom. Zlasti, kjer sta dva ali še več duhovnikov, se to lahko zgodi. Pobožnost naših prednikov je postavila oltarje in svetniške kipe na nje, vsakega iz posebnega vzroka ali s posebnim namenom; izkazujmo jim tudi mi

čast. Potem bodo ti manjši oltarji tudi bolj snažni in okrašeni, kakor če se nikdar ne ali preredko rabijo. In to v župnijskih kakor v podružnih svetiščih.

Kedaj se opusti oratio ab Episcopo imperata? — Razen oracij, ki jih zapovedujejo rubrike ali odloki kongregacije, imamo še tako zvane orationes imperatae. Papež jih lahko ukaže celi cerkvi, škof svoji škofiji. Brez škofovega dovoljenja redovni predstojniki nimajo pravice ukazovati kakih oracij svojim podložnim. Pač pa morajo opravljati od škofa ukazane oracije vsi duhovniki, svetni kakor redovni, domači in tuji, ako mašujejo v škofiji. Zato naj je v vsaki sakristiji poleg škofovega imena označeno tudi število od škofa zapovedanih oracij, da jih tuji duhovniki hitro lahko spoznajo in redno molijo.

Pro re gravi more škof ukazati oracije celo in duplicibus primae classis. Navadne orationes ab Ordinario imperatae pa so prepovedane: 1. v črnih mašah; 2. ob praznikih 1. in 2. class.; 3. in Dominicis maioribus (ob nedeljah od Septuagezime do Bele nedelje in vseh adventnih); 4. med privilegiranimi osminami (Božiča, Treh kraljev, Velike noči, Vstajenja Gospodovega, Binkošti, Rešnjega Telesa); 5. božično in binkoštno biljo; 6. kadar že rubrike ukazujejo vsaj štiri oracije, n. pr. če bi kako navadno nedeljo bilo treba moliti trojno komemoracijo raznih svetnikov. Potem bi namreč z nedeljsko oracijo vred imeli že štiri. Tedaj moramo izpustiti od škofa zapovedane oracije. Semkaj pa ne spada imperata pro Imperatore, ker ta ni ukazana ab Ordinario, ampak od kongregacije svetih obredov. *Somrek.*

Pobožnost v čast Srcu Jezusovemu prvi petek v mesecu. — Neki dušni pastir piše: »Pri nas je prvi petek v mesecu Rešnje Telo izpostavljeno. Ali smejo potem tukaj vsi duhovniki, pri kateremkoli altarju mašujejo, vzeti obrazec votivne maše in honorem sacratissimi Cordis? Ali sme to mašo brati samo tisti duhovnik, ki Rešnje Telo izpostavi pri svoji daritvi, ali tisti, po katerega daritvi sledi pobožnost na čast presv. Srcu?«

Odgovor. Votivna maša na čast presvetemu Srcu Jezusovemu se sme brati le enkrat in sicer pred pobožnostjo, ki se vrši v počenjenju božjega Srca, ali po njej. Splošni odlok kongregacije svetih obredov z dne 28. junija 1889 se na dotičnem mestu glasi: »In iis vero ecclesiis et oratoriis, ubi feria VI. quae prima unoquoque in mense occurrit, peculiaria exercitia pietatis in honorem divini Cordis approbante loci Ordinario, mane peraguntur: Beatissimus Pater indulget, ut hisce exercitiis addi valeat Missa votiva de S. Corde Iesu; dummodo in illum diem non incidat aliquod festum Domini, aut du-

plex I. classis, vel feria, vigilia, octava ex privilegiatis: de cetero servatis rubricis.

Iz tega sledi, da ima le en duhovnik pravico, privilegirano votivno mašo peti ali tudi brati. Razen tega duhovnika bi smeli to mašo vzeti vsled posebnega privilegija tudi tisti duhovniki, ki so udje dunajske družbe »Associatio perseverantiae sacerdotalis«, tudi če ne opravljajo kake posebne druge pobožnosti v čast Srcu Jezusovemu. Redno naj bi bila pobožnost pri tistem altarju, kjer se bere dotična votivna maša. Nikjer ni ukazano, da bi moral ravno tisti duhovnik, ki opravlja pobožne vaje v čast božjemu Srcu, imeti tudi votivno mašo. Pri tej privilegirani maši ni treba opraviti molitev, ki jih je Leon XIII ukazal po tihi sveti maši (S. R. C. 8. iunii 1911), ker se prišteva slovesnim, tudi če se ne poje. *Somrek.*

Kako ravnaj katoliški duhovnik v verskih zadevah z razkolniki? — Dubia. Cum, occasione immanis belli nunc temporis Europam vastantis, nonnulla S. Sedi proposita fuerint dubia praesertim circa religiosas adstantiam militibus schismaticis, Suprema S. C. S. Officii, omnibus mature perpensis, die XVII maji a. c. sequentes edidit resolutiones:

I. An schismaticis materialibus in mortis articulo constitutis bona fide sive absolutionem sive extremam unctionem petentibus, ea sacramenta conferri possint sine abiuratione errorum?

Resp.: Negative, sed requiri ut quo meliori fieri potest modo errores reiiciant et professionem fidei faciant.

II. An schismaticis in mortis articulo sensibus destitutis absolutio et extrema unctio conferri possit?

Resp.: Sub conditione affirmative, praesertim si ex adiunctis conicere liceat eos implicite saltem errores suos reiicere, remoto tamen efficaciter scandalo, manifestando scilicet adstantibus Ecclesiam supponere eos in ultimo momento ad unitatem rediisse.

III. Quoad sepulturam ecclesiasticam, standum Rituali Romano.

IV. Quoad baptismum infantium a parentibus schismaticis oblatorum: non esse baptizandos, extra mortis periculum, nisi probabilis affulgeat spes catholicae eorum educationis.

Ex Nuntiatura Apostolica, die 28 iunii MCMXVI.

Veljaven zakon brez župnikove navzočnosti. — Vsled odloka Pija X z dne 2. avgusta 1907 »Ne temere« se more zakon v dveh slučajih veljavno skleniti sine parochi assistentia: a) Ako bi v kakem kraju ne bilo župnika ali škofa, ne drugega pooblaščenega duhovnika in bi te razmere trajale čeli mesec, tedaj smeta poročenca

veljavno in dopustno skleniti zakon pred dvema pričama. Kadar bi se pa dal naprositi od drugod kak pooblaščenec, bi zakon ne bil veljaven. Potovanje kakega pooblaščenega duhovnika skoz dotični kraj brez vedenja vernikov bi dotičnega časa ne skrajšalo. Po preteku enega meseca bi smela poročenca skleniti zakon pred dvema pričama (S. C. C. 27. iul. 1908 ad VI). — *b)* Ako bi bila v smrtni nevarnosti poroka potrebna, se sme skleniti pred vsakim duhovnikom, če ni mogoče dobiti župnika ali pooblaščenca njegovega. V slučaju, da kak impedimentum iure ecclesiastico dirimens brani zakon, sme ordinarij dati spregled, »excepto sacro presbyteratus ordine et affinitate lineae rectae ex copula licita proveniente« (S. Off. 20. febr. 1888). Vsled odloka S. Congr. de Sacram. 14. majnika 1909 sme celo vsak duhovnik bolniku, ki mu preti smrtna nevarnost, veljavno in dopustno podeliti spregled tudi javnih zadržkov, ako ni več časa dobiti župnika, njegovega pooblaščenca ali škofa. Izvzeta sta le poprej omenjena zakonska zadržka. — *c)* V Nemčiji so vsled konstitucije »Provida« z dne 18. januarja 1906 veljavni mešani zakoni, ki se niso sklenili v župnikovi navzočnosti. Od 19. aprila 1908 je moral vsaj katoliški soproj biti rojen v Nemčiji. Kongregacija de Sacramentis pa je 18. junija 1909 določila, da je mešan zakon le takrat veljaven, ako sta oba soproga rojena v Nemčiji. Kar velja za Nemčijo, je dovoljeno tudi Ogrum od 23. februarja 1909 (Conf. Cerkveni zaukaznik za Lavantinsko škofijo 1915, str. 42). Pri nas pa se moramo ozirati tudi na državne postave.

Somrek.

Poveljavljenje zakona. — Kadar se dela prošnja za poveljavljenje zakona, ki sta ga poročenca sklenila neveljavno, se morajo te le okoliščine naznaniti: *a)* ali sta stranki, ali vsaj ena bona ali morda mala fide t. j. ali jima zakonski zadržek ni bil znan, ali pa sta zanj vedeli; *b)* ali se je poroka izvršila in forma Tridentina; *c)* ali je matrimonium consummatum ali imata kaj otrok; *č)* ali sta živela vzdržno, ko sta po bona fide sklenjenem zakonu spoznala zakonski zadržek; *d)* ali je zadržek obema znan.

Somrek.

Odpustki za tretjerednike. — Pij X je dne 5. in 17. maja 1909 povodom 700letnice frančiškanskega reda podelil trem redom sv. Frančiška medsebojno udeležbo duhovnih dobrot (communicatio privilegiorum sc. indulgentiarum et fructuum spiritualium). Na nastale dvome je odgovoril sv. oficij dne 7. junija 1916 in sv. oče Benedikt XV je odgovor potrdil naslednji dan. Dvomi in odgovori so ti-le:

I. Utrum vi praedictae communicationis ecclesiae seu publica oratoria quae sint propria tertii Ordinis saecularis Franciscalis, gaudeant indulgentiis concessis cuilibet ecclesiae et oratorio publico primi et secundi

Ordinis nec non tertii Ordinis regularis favore omnium fidelium, qui ea loca certis diebus visitaverint?

II. Utrum fideles adscripti tertio Ordini s. Francisci lucrari possint indulgentias directe concessas ecclesiis seu oratoriis primi, secundi et tertii Ordinis regularis, si loco ipsorum visitent ecclesiam seu capellam in qua sedes Sodalitii est constituta, quamvis haec ecclesia seu capella ad tertium Ordinem proprie non pertineat? Et, si affirmative,

III. an vi indultae communicationis tertiarii lucrari valeant indulgentiam plenariam concessam visitantibus ecclesias primi Ordinis in Commemoratione omnium fratrum defunctorum, tum in die quo eadem Commemoratio celebratur apud Familiam sub cuius obedientia vivunt, tum etiam in die quo apud alias Familias celebratur, idest pluries per annum?

IV. Utrum indulta pro consequendis indulgentiis favore tertiariarum infirmorum, impeditorum etc., de quibus agitur cap. V Summarii approbati a Sacra Congregatione Indulgentiarum die 11 septembris 1901, respiciant dumtaxat indulgentias tertio Ordini saeculari directe concessas, an etiam communicatas ex primo, secundo ac tertio Ordine regulari?

V. An haec communicatio a Pio X indulta valeat tam pro indulgentiis ad ea usque tempora concessis quam pro illis quae in posterum Ordini Franciscali concedentur?

Resp.

Ad I et II: Affirmative.

Ad III: Negative, sed semel tantum in anno.

Ad IV: Negative ad primam partem; affirmative ad secundam.

Ad V: Affirmative.

Acta Apostolicae Sedis VIII (1916) 263 s.

Z odpustki obdarovane molitve se ne smejo spreminjati, sicer zgubijo odpustke. Tako je odločila kongregacija sv. oficija dne 21. junija 1916 in njen sklep je potrdil sv. oče Benedikt XV dne 22. junija. Zadevni dekret pravi: »Emi ac Rmi DD. Cardinales Inquisitores generales.... declarandum censuerunt: Formulas quascumque precum, laudum, invocationum, et cetera, a Sancta Sede indulgentiis ditatas, per quamlibet additionem, detractionem, interpolationem, concessis indulgentiis plene distitui.« Acta Apostolicae Sedis VIII (1916) 265.

Mašni formularji po svoji vsebini.

Misale — kako častitljiva molitvena knjiga! Nobena druga molitvena knjiga se ne da z misalom primerjati tako glede starosti in postanka kakor vsebine. Vsebina misala obsega najsvetejšo stran življenja sv. Cerkve. Pa ta stran ni le najsvetejša, temuč tudi najbogačnejša veličastnih svetih resnic, zveličavnih nauk. Priča temu so mašni formularji ali obrazci. Žal, mašni formularji niso le vernikom nepoznani, temuč so tudi duhovnikom navadno nekaj zagonetnega po svoji vsebini, zato pa tudi sila malo izrabljeni za pridige, za premiš-

ljevanja. Ko bi se vsebina mašnih formularjev odkrila, potem bi bil misale tudi najboljša premišljevalna knjiga, najboljši pridigar. V naslednjem en poskus, kako se da mašni formular razrešiti po svoji vsebini. Ako ugaja, sledi temu poskusu še več drugih.

Praznik sv. Jerneja (24. avgusta).

Temeljna misel mašnega formularja na praznik sv. Jerneja je poklic sv. Jerneja. V antifoni introita slavi Cerkev sv. Jerneja v zboru prijateljev božjih in sicer zavoljo tega, ker je utrdil Bog njegovo prvenstvo, kar je njegov apostolski poklic; sv. Cerkev uporablja za antifono Ps 138, 17: »Od mene pa so visoko spoštovani tvoji prijatelji, o Bog: prav močno je utrjeno njihovo prvenstvo.« Na to antifono pa se oglasi v drugem delu introita svetnik sam, ter kliče v nebesih vsevednemu Bogu: »Gospod, ti si me preizkusil in me natanko poznaš, naj sedim ali naj vstanem« (Ps 138, 1). Bog, ki ga pozna tako vsestransko, kakor je to le njemu mogoče, ga je v svoji vsevednosti odločil za apostola. Bog namreč odločuje poklice. O tem nas prepričuje sv. apostol Pavel v listu do Korinčanov, kjer našteva razne službe v sveti Cerkvi, ki jih izvršujejo le tisti s pridom, katere je Bog postavil v nje ter jih obdaril z vsem, kar je potrebno za uspešno izvrševanje poklica. Sv. Jernej je postal apostol po Gospodu samem. Priča temu je sv. evangelij. Sv. Lukež nam poroča v šestem poglavju svojega evangelija, kako si je izbral Gospod dvanajst apostolov. Med temi od Gospoda izbranimi apostoli je naštet tudi sv. Jernej. Te misli odmevajo tudi iz graduala, ofertorija in komunije. Graduale kaže z besedami 44. psalma, kako so bili apostoli s tem, da so bili izbrani za svoj poklic, postavljeni za kneze vse zemlje, celega sveta, da ponesejo presveto ime Gospodovo med vsa ljudstva. Očetje so Bogu nasprotovali, morili preroke, zavrgli Gospoda samega, sinove si je pa Bog v apostolih izbral, da ga poveljujejo in ljudstvo vnemajo, da hvalijo Boga. Ofertorij je antifona introita, komunija nas pa opozarja na plačilo apostolov; nad njimi se izpolnujejo besede Gospodove: »Vi, ki ste šli za menoj, boste sedeli na dvanajst sedežih in sodili dvanajstere Izraelove rodove« (Mt 19, 28).

Poklic sv. Jerneja — tudi veliko veselje za sv. Cerkev, zato je tudi praznik sv. Jerneja za njo častivredni, veseli dan — veneranda sanctae laetitiae huius diei (oratio). V tem veselju pa sv. Cerkev kaj primerno prosi vsegamogočnega, večnega Boga (v kolekti), naj da ono ljubezen, ki je prešinjala sv. Jerneja do svete vere, tudi njej, njenim vernikom, naj da ono gorečnost, s katero je oznanjeval besedo božjo, tudi njej, njenim pridigarjem, naj bo sv. Jernej pomočnik, da se bodo dobrote božje v zadevi poklica, spoznale in cenile, naj bodo ver-

niki na priprošnje sv. Jerneja deležni pomoči v sedanjem kakor prihodnjem življenju, da bodo tudi njim poklici v večno zveličanje.

Ako vzamemo vse dele mašnega formularja z ozirom na apostolski poklic sv. Jerneja, potem nam postane mašni formular veličasten slavošpev apostolskega poklica, pa tudi pravi zaklad lepih misli o apostolskem poklicu in o poklicu sploh. Na podlagi tega mašnega formularja se bi dalo sestaviti več pridig. Dva načrta bodi dovoljeno navesti za vzgled.

a) Prvi načrt. Poklic sv. Jerneja — kako čudovit poklic! Zakaj pa čudovit poklic, to nam dajo spoznati mašne molitve na praznik sv. Jerneja. Kaj pa nam o tem povejo mašne molitve, današnja pridiga?

Čudovit je poklic sv. Jerneja. Tako moramo reči na podlagi mašnih molitev današnjega praznika, kajti ta poklic — to je bila velika čast na zemlji za sv. Jerneja (graduale), to pa je tudi velika, nedopovedljiva čast v nebesih (antifona introita).

Te časti se sveta Cerkev veseli in želi, da je postanemo tudi mi deležni s tem, da ljubimo, kar je veroval sv. Jernej, da oznanujemo z besedo, še bolj pa z vzgledom, kar je sv. Jernej učil (oratio).

Čudovit je poklic sv. Jerneja pa tudi za to, ker je njegov poklic nenavadna milost. Nenavadna milost je ta poklic z ozirom na dušne moči sv. Jerneja (introit). Bog je poznal sv. Jerneja vsestransko, popolnoma že od večnosti, lahko bi mu bil odločil tudi drug poklic, ki bi bil tudi primeren njegovim močem, ki pa ne bi bil njegovih moči tako izpopolnil. — Poklic sv. Jerneja — nenavadna milost, zakaj ta milost presega po svoji obilnosti milosti drugih poklicev (lectio). — Čudovita milost — poklic sv. Jerneja tudi za to, ker mu je došla ta milost na nenavaden način, kakor je bilo dano le redkim osebam (sv. evangelij). — Čudovita milost — poklic sv. Jerneja slednjič še tudi za to, ker ga je usposobil, da si je nabral izrednih zaslug za nebesa, kjer je zadobil nenavadno častno mesto (communio).

Sv. Jernej je pa tudi spoznal in visoko cenil to milost (secreta). Kolik razloček med njim in nami! Kako malo se dostikrat mi zmenimo za milosti svojega poklica! O naj nam sv. Jernej s svojo priprošnjo pomaga, da jih bomo bolje spoznali in cenili!

Poklic sv. Jerneja — kolika čast — kolika milost! Poklic sv. Jerneja pa je bil zavoljo tega tudi nenavadno važen zanj, za njegovo časno in večno srečo, pa tudi za časno in večno srečo mnogo drugim. Važni pa so tudi naši poklici za našo časno in večno srečo, brez teh ne moremo biti ne časno in večno srečni, zato pa je potrebno, da jih izvršujemo, kakor je izvrševal sv. Jernej svoj poklic. Sv. Jernej, pomagaj nam, da jih bomo mogli izvrševati po tvojem vzgledu vsikdar Bogu v čast, sebi pa v časno in večno srečo!

b) Drugi načrt. Sv. Jernej — kako velik je v nebesih, kako velik je bil tudi na zemlji! Tako velik pa je postal po svojem poklicu. Poklic — kako važna zadeva je bil pač za sv. Jerneja! Poklic — pa ni bil le važna zadeva za sv. Jerneja, temuč je tudi za slehernega človeka. Zakaj pa je poklic važna zadeva za človeka, o tem se hočemo danes učiti iz mašnih molitev.

Važna zadeva je poklic za človeka, da bo koristen človeški družbi (sv. evangelij). Današnji sv. evangelij pravi o Gospodu: »Et omnis turba querebat eum tangere, quia virtus de illo exibat, et sanabat omnes.« Ta beseda je veljala tudi o apostolih. Kako so bili koristni ljudem povsod, kjerkoli so delovali! Tudi o njih se lahko reče: »Virtus exibat de illis, et sanabat omnes« — njihova apostolska moč je ozdravila takratno človeško družbo, da jo je prekvasila z božjo besedo in preobrazila s pravim krščanskim duhom. Pa tudi mi bomo koristni človeški družbi po svojem poklicu. Vsak človek je namreč koristen človeški družbi po svojem poklicu, ako ga izvršuje, kakor je treba, zakaj po svojem poklicu daje človek, kakor sploh drugače tega storiti ne more, človeški družbi ono moč, ki je potrebna za njen blagor. Ako bi se nehali poklici, bi se morala nehati tudi človeška družba.

Važna zadeva poklic za človeka, da bo časten ud svete Cerkve. Vsi kristjani so kakor udje enega telesa. Tem častnejši udje svete Cerkve pa bodo, čim bolj se bo izpolnjeval nad njimi opomin sv. apostola Pavla v današnjem listu: »Aemulamini autem charismata meliora« (1 Cor 12, 31). To pa je le mogoče v poklicu, ki ga človek izvršuje. Vsi kristjani tvorijo duhovno telo Kristusovo. Glava tega telesa — to je Kristus Gospod sam; Srce telesa se imenuje sv. Duh. Noge tega telesa pa bi smeli imenovati razne poklice, v katerih živijo in delujejo kristjani. Tvoja telesna noga — kako dragocen ud za tvojo telo; tvoj poklic — kako dragoceno sredstvo, da postajaš popolnejši po vedno večjih in obilnejših darovih sv. Duha! Slabotne noge te delajo siromaka, že celo pa zguba nog; zanemarjanje poklica pa te stori nevrednega milosti sv. Duha, s tem pa slabega uda sv. Cerkve.

Važna zadeva je poklic za človeka, ker brez njega ni ne časno ne večno srečen. Vsak poklic je v nekem oziru prvenstvo (introit), ki dvigne dušne in telesne moči človeške do veljave. Brez poklica so te moči kakor zakopan zaklad, ki nikomur pod solncem ne more koristiti. Poklic pa te moči stori koristne pred vsem človeku samemu, pa tudi drugim. Na ta način postaja človek veljavnejši, srečnejši časno. Vendar to še ni dovolj. Poklic naj vodi človeka do večne sreče, zato pa mora biti principatus confirmatus — utrjeno prvenstvo in sicer po dobrem, pravem namenu, iz katerega se človek posveti svojemu poklicu, in po milosti božji, po kateri postane izvrševanje poklica dopadljivo pred Bogom in zveličavno za dušo. V svojem poklicu se mora človek obnesti, ako naj bo prištet med prijatelje božje, med izvoljene v nebesih. O takšnih, ki so se obnesli v poklicu, bo veljala uvodna beseda današnjih mašnih molitev: »Od mene pa so visoko spoštovani tvoji prijatelji, o Bog: prav močno je utrjeno njihovo prvenstvo« (Ps 138, 17).

Važna zadeva je poklic za človeka tako z ozirom na človeško družbo kakor na sveto Cerkev, pa tudi na človeka samega, zato nam bodi poklic vsikdar nekaj svetega in resnega. Amen.

Ta dva načrta sta res samo načrta, ne pa izdelane pridige. Takih načrtov se bi dalo še več sestaviti, a naj zadostujeta ta dva, ker že iz teh dveh se da kolikor toliko spoznati, kakšno bogastvo lepih misli in zveličavnih nauk bi se dalo izluščiti iz mašnega formularja. Vsebinska mašnih formularjev je vredna res vse naše pozornosti, ker

nudi duhovniku obilno snovi za premišljevanje in pridige ter dela misale za najboljšo premišljevalno knjigo in najboljšega pridigarja.

Zaklepanje cerkev po dne. — Naletel sem na cerkve, celo župnijske, ki so bile pri belem dnevu zaklenjene in Jezus v njih kakor ujetnik, ki ga brez dovoljenja ne smeš obiskati. Če sem hotel noter, sem moral nekam po ključ, ali če ljudi ni bilo doma, iti dalje. Mislim sem si in vprašal: Zakaj le s takim strahom zapirajo hiše božje? Odgovor je bil navadno: Radi uzmovičev. Toda, ako ti hoče kdo kaj odnesti, bo svoj naklep izvršil, če še tako hermetično zapiraš vrata in okna. Še vlomil ti bo in tako napravil več škode. Sicer pa, kaj bi ga tako mikalo ukrasti v svetišču? Denar iz nabiralnikov? Izprazni jih večkrat! Z malo svoto ne bo zadovoljen. Ali ti odnese kako perilo, kako svečo? To se nadomesti. Zastav ali svetnikov z oltarjev ne bo jemal. Nimajo vrednosti kakor umetniška Mona Lisa. In četudi kaj takega izgine, povej ljudem, radi bodo darovali za novo. Ponekod bi že skoro trebalo tata. Ni torej pametnega vzroka, zakaj bi cerkve po dne zaklepali. Saj to tudi sinode prepovedujejo. Vsaj ena vrata, ki so ljudem najbolj dostopna, naj bodo odklenjena, da lahko vsakdo vstopi. Če pa imaš radi lažjega nadzorstva kaka druga vrata odprta, ki so ti bolj na oko, pa daj narediti na onih, kjer ljudje največkrat zastoj kljukajo, napis: *Vhod tam in tam. Aperite portas et ingrediatu gens iusta* (Iz 26, 2).

J. L.

Ali more biti v Avstriji ljudskošolski učitelj brez veroizpovedanja? — S tem vprašanjem se je bavilo državno sodišče vsled priziva nekega učitelja v Moravskih Budjevicah, ki je bil izstopil iz katoliške cerkve in ostal brez veroizpovedanja (konfessionslos) ter bil vsled tega oblastveno upokojen. Rzsodbo državnega sodišča z dne 16. oktobra 1915, št. 492 je objavil Naredbeni list za šolstvo v vodini Štajerski št. 12 z dne 15. junija 1916. Ker je utemeljevanje načelno važno, zasluži, da ga v našem listu objavimo. Glasi se:

Durch die Entscheidung des k. k. Ministeriums für Kultus und Unterricht vom 24. März 1915, Zl. 464, hat eine Verletzung des durch die Verfassung gewährleisteten politischen Rechtes des Beschwerdeführers auf Gewissensfreiheit und auf Ausübung des öffentlichen Lehramtes an Volksschulen nicht stattgefunden.

Entscheidungsgründe: Wie aus dem Tatbestande ersichtlich, wurde der Beschwerdeführer, Lehrer an der Knabenvolksschule in Mährisch-Budwitz, mit dem Erlasse des k. k. mährischen Landesschulrates vom 2. Dezember 1915, Zl. 35.984, von Amts wegen in den dauernden Ruhestand versetzt, und zwar auf Grund folgender Erwägungen:

Der Beschwerdeführer hat am 18. Juli 1914 der k. k. Bezirkshauptmannschaft in Mährisch-Budwitz seinen Austritt aus der römisch-katholischen Kirche angezeigt und wurde konfessionslos.

Da die Lehrbefähigung an Volksschulen, wie sie in den Gesetzen über das Volksschulwesen geregelt ist, auf dem Grundsatz fuße, daß der Volksschullehrer einer staatlich anerkannten Konfession angehören soll, und mit Rücksicht darauf, daß mit Grund befürchtet werden müsse, daß ein konfessionsloser Lehrer der im Gesetze »aufgestellten Anforderung«, die Kinder religiös-sittlich zu erziehen, nicht nachkommen könnte, widerspreche es im Wesen der Aufgabe der Volksschule, daß der Unterricht an der Volksschule dauernd einem konfessionslosen Lehrer anvertraut werden könnte.

Außerdem habe der Beschwerdeführer nach einer Eingabe der Eltern der die Schule in Mährisch-Budwitz besuchenden Kinder vom 20. September 1914 das Vertrauen eines namhaften Teiles der Bevölkerung vollständig eingebüßt und finde es dieselbe mit Grund bedenklich, ihm die Kinder zum Unterrichte zu überlassen.

Dadurch sei Beschwerdeführer in seiner Eigenschaft als Lehrer absolut unhaltbar geworden, daher die getroffene Verfügung durch die Bestimmung des § 58 des Gesetzes vom 14. Jänner 1870, L.-G.-Bl. Nr. 18, begründet erscheine, laut welcher die Versetzung einer Lehrperson in den Ruhestand dann stattfindet, wenn dieselbe wegen vorgerückten Lebensalters, wegen schwerer körperlicher oder geistiger Gebrechen oder wegen anderer berücksichtigungswerter Verhältnisse zur Erfüllung der ihr obliegenden Pflichten untauglich erscheine, welche letztere Eventualität eben im gegebenen Falle eingetreten sei.¹⁴

Der dagegen eingebrachten Berufung hat das k. k. Ministerium für Kultus und Unterricht mit Entscheidung vom 24. März 1915, Zl. 464, in der Frage der Versetzung in den Ruhestand überhaupt keine Folge gegeben.

Hiebei war die Erwägung maßgebend, daß der der angefochtenen Entscheidung zu Grunde gelegte Tatbestand zur Zeit der Beurteilung der für die Entscheidung ausschlaggebenden Momente mit den bestehenden Verhältnissen im vollen Einklange gestanden war, und daher das auf dem eigenen Ermessen der Schulbehörde beruhende Urteil über die eingetretene weitere Dienstunfähigkeit des Beschwerdeführers begründet war.

Da nun für die Entscheidung der Frage, ob die Versetzung des Beschwerdeführers in den Ruhestand für eine dauernde oder bloß zeitliche erklärt werden soll, die nachträglich erfolgte Aufnahme des Beschwerdeführers in die altkatholische Kirche — welche Tatsache von dem k. k. Landesschulrate bei Entscheidung dieser Frage nicht in Erwägung gezogen worden war — als ein Moment erscheint, welches rücksichtlich der eventuellen Wiederverwendung des Beschwerdeführers im Schuldienste, insbesondere mit Rücksicht auf die Begründung der angefochtenen Entscheidung von Wichtigkeit sein könnte, überließ es das Ministerium für Kultus und Unterricht dem Landesschulrate, über die letzterwähnte Frage unter Zugrundelegung des jetzt vorliegenden Tatbestandes eventuell neuerlich zu entscheiden.

Daraufhin hat der Landesschulrat mit Erlaß vom 23. April 1915, Zl. 7873, unter Zugrundelegung des gegenwärtigen Tatbestandes entschieden, daß die Versetzung in den Ruhestand bloß eine zeitliche sein soll und hat dem Beschwerdeführer gegen diese Entscheidung die Berufung an das Ministerium für Kultus und Unterricht freigestellt.

Die Beschwerde ist nun gegen die Ministerialentscheidung vom 24. März 1915, Zl. 464, gerichtet und erblickt in derselben eine Verletzung des durch die Verfassung gewährleisteten politischen Rechtes auf Gewissensfreiheit und auf Ausübung des öffentlichen Lehramtes an Volksschulen, da laut § 6 des Gesetzes vom 25. Mai 1868, R.-G.-Bl. Nr. 48, alle Staatsbürger, welche die Befähigung hiezu nach dem Gesetze nachweisen, im gleichen Maße Lehrämter an Schulen und Erziehungsanstalten erlangen können und das Gesetz vom 14. Mai 1869, R.-G.-Bl. Nr. 62, ausdrücklich bestimme, daß der Dienst an öffentlichen Schulen ein öffentliches Amt ist, welches alle österreichischen Staatsbürger in gleichem Maße ohne Rücksicht auf ihr Religionsbekenntnis erlangen können. Der § 48, ferner die §§ 32 und 38 desselben Gesetzes normieren die Bedingungen zur Ausschließung und Anstellung im Lehramte an öffentlichen Schulen.

In keinem dieser Gesetze sei die Bedingung statuiert, daß der Lehrer an einer öffentlichen Volksschule irgend einer staatlich anerkannten Religionsgesellschaft angehören muß, und auch nicht, daß die Konfessionslosigkeit vom Lehramte ausschließt.

Das k. k. Reichsgericht vermochte die Beschwerde nicht als begründet erachten.

Im Sinne des § 58 des mährischen Landesgesetzes über die Rechtsverhältnisse des Lehrstandes (Gesetz vom 24. Jänner 1870, L.-G.-Bl. Nr. 18), findet die Versetzung einer Lehrperson in den Ruhestand dann statt, wenn dieselbe wegen vorgerückten Lebensalters, wegen schwerer körperlicher oder geistiger Gebrechen oder wegen anderer berücksichtigungswerter Verhältnisse zur Erfüllung der ihr obliegenden Pflichten untauglich erscheint.

Da das Gesetz eine nähere Qualifizierung der Art dieser »berücksichtigungswerten Verhältnisse« nicht enthält, steht die Annahme der Unterrichtsverwaltung, daß darunter auch ein derartiges, zwischen dem Lehrer und der Bevölkerung der Schulgemeinde obwaltendes Verhältnis, welches in dem kundgegebenen Mangel des Vertrauens der Bevölkerung seinen Ausdruck findet, inbegriffen ist, mit dem Gesetze keineswegs im Widerspruche. Da nun im vorliegenden Falle nach der in der Entscheidung des Landesschulrates, deren Aufhebung durch die in Beschwerde gezogene Ministerialentscheidung abgelehnt wurde, zitierten Eingabe der Eltern der die Schule in Mährisch-Budwitz besuchenden Kinder vom 20. September 1914 Beschwerdeführer das Vertrauen eines namhaften Teiles der Bevölkerung vollständig eingebüßt hat und diese es mit Grund bedenklich findet, ihm die Kinder zum Unterrichte zu überlassen (wenngleich der Gemeindeausschuß von Mährisch-Budwitz in seiner Sitzung vom 25. September 1914 zu dieser Eingabe Stellung nehmend sich veranlaßt sah, zu erklären, daß Beschwerdeführer mit seinem Austritt aus der katholischen Kirche bloß von einem Rechte Gebrauch machte, das ihm gesetzlich freistand, und dadurch das Vertrauen in der Gemeinde keineswegs eingebüßt hat); da ferner nach dem Wortlaute der oben angeführten Gesetzesstelle die Wertung dieser Verhältnisse in der Richtung, ob und inwiefern durch dieselben der Lehrer zur Ausübung seines Amtes noch tauglich erscheint, dem freien Ermessen der Unterrichtsverwaltung überlassen ist, konnte in der angefochtenen Entscheidung nicht eine

Verletzung des durch die Verfassung gewährleisteten politischen Rechtes auf Gewissensfreiheit und auf Ausübung des öffentlichen Lehramtes an Volksschulen, sondern bloß die Ausübung des Überwachungsrechtes und der Überwachungspflicht des Staates in bezug auf das dieser Überwachung gesetzmäßig unterliegende dienstliche Pflichtverhältnis eines öffentlichen Lehrers erblickt werden.

Es darf eben nicht verkannt werden, daß der Beschwerdeführer sich infolge seines speziellen, zu den staatlichen Unterrichtsbehörden eingegangenen besonderen Rechts- und Pflichtverhältnisses gewisse, freiwillig durch Antritt des Dienstes übernommene Rücksichten und Beschränkungen auferlegen muß, und daß die angefochtene Entscheidung gegen den Beschwerdeführer nicht wegen Ausübung des im Artikel 14 (Glaubens- und Gewissensfreiheit) gewährleisteten Rechtes, sondern infolge der aus seinem Vorgehen resultierenden Verhältnisse, welche die Unfähigkeit zur ferneren Ausübung des Lehramtes zur Folge hatten, erflossen ist.

Demgemäß ist auch das angefochtene Erkenntnis gegen den Beschwerdeführer nicht in seiner Eigenschaft als Staatsbürger, sondern in seiner Eigenschaft als Lehrer ergangen, da es sich um die Rechts- und Pflichtsphäre eines öffentlichen Lehrers, um eine Kollision zwischen der Ausübung der allgemeinen Staatsbürgerrechte und der Erfüllung spezieller Dienstpflichten einer öffentlichen Lehrperson, beziehungsweise um die Frage des ferneren Vorhandenseins der für den Dienst erforderlichen Eigenschaften handelt.

Diese Ansicht erscheint auch im Artikel 17 des Staatsgrundgesetzes vom 21. Dezember 1867, R.-G.-Bl. Nr. 142, begründet.

In diesem Artikel wird normiert, daß jeder Staatsbürger berechtigt sei, Unterrichts- und Erziehungsanstalten zu gründen und an solchen Unterricht zu erteilen, wenn er seine Befähigung hiezu in gesetzlicher Weise nachgewiesen hat, und daß dem Staate rücksichtlich des gesamten Unterrichtswesens die oberste Leitung und Aufsicht zusteht.

Die Errichtung von Lehranstalten, die Fähigkeit, an diesen zu unterrichten, die Art und Weise der Ausübung der obersten Aufsicht erscheint durch besondere Gesetze geregelt und nach diesen muß auch die Fähigkeit des Staatsbürgers zur Ausübung des Lehramtes beurteilt werden.

Wenn nun die Unterrichtsverwaltung im Sinne dieser gesetzlichen Bestimmungen auf Grund besonderer durch den Beschwerdeführer herbeigeführten Verhältnisse, deren Beseitigung die Behörde nicht zu veranlassen vermag, in einem speziellen Falle findet, daß der Beschwerdeführer infolge dieser Verhältnisse die Fähigkeit zur weiteren Ausübung des öffentlichen Dienstes verloren hat, so kann darin eine Verletzung des Rechtes auf Ausübung des öffentlichen Lehramtes an Volksschulen nicht erblickt werden.

Es mußte daher wie oben erkannt werden.

Šolska molitev. — Navadno se pred poukom in po njem moli Oče naš, Česčena Marija, Čast bodi s križem in krščanskim pozdravom, kar molijo otroci skupno. Toda tudi tukaj velja, da razlika mika in lika. Če pri učitelju molijo samo to, moli ti z njimi za spremembo apostolsko vero, angelovo česčenje (opoldne), pet Česčenamarij s pe-

timi skrivnostmi rožnega venca, jutranjo molitev (ob začetku ure), priporočitev angelu varihu, posebno molitev pred poukom in po pouku, zahvalo po krščanskem nauku (da bodo tudi v cerkvi znali moliti s teboj), večerno molitev (ob sklepu popoldanske ure), tri božje čednosti, primerne kratke mašne molitve, molitev po sv. maši, spovedne molitve s kesom itd. Vse to najdeš v dostavku katehizmovem. Koliko časa treba n. pr., da se mali naučijo spovednih molitev. Moli jih večkrat v šoli, pa bo šlo hitreje in jih ne bodo pozabili. Namesto Očenaša ali dodatno k njemu naj naštejejo včasih šest resnic, deset božjih ali pet cerkvenih zapovedi, sedem sv. zakramentov, grehe, čednosti. Pusti šolarja tudi samega moliti ali moliti naprej, n. pr. angelovo češčenje. Doživel sem to-le: Deček 5. razreda ne spravi skupaj Češčenamarije. Pa ima iz veronauka vedno 1. Horribile auditu, kajne? Jaz in celi razred se čudimo, on poskuša večkrat, pa vsikdar zvrne. Začne se jokati. Za kazen sem ga hotel vzeti s seboj v prvi razred, da se tam nauči Češčenamarije. Pa premislil sem si, ga tako pokoriti in osramotiti. Našel sem brz vzrok, zakaj ne ve sam najnavadnejših molitev. V šoli je molil vsikdar skupaj z drugimi, doma, kakor sem zvedel, molijo skupaj rožni venec (starejša sestra naprej). Če je deček v cerkvi ali drugje molil sam, je pač lahkomišelnostno izgovarjal besede in tako mu pravilna molitev ni šla. Povrh pa še to, da doma molijo drugače, vsaj besedni red je različen, v šoli drugače, še v katehizmu imajo novejšo izdajo drugačen besedni red ko starejšo. Zato uvažuj katehet tudi dostavek (starejšo izdajo imajo dodatek) katehizmov ter navajaj otroke, da molijo tudi posamič glasno. Svetuj tudi staršem, naj pustijo rožni venec, obmizne in druge molitve otroku moliti samemu ali vsaj naprej, da tako dobi veselje in vajo. Morda ti pomaga pri tem tudi dober magister scholae.

J. L.

III.

Slovstvo.

Im Heerbann des Priesterkönigs. — Betrachtungen zur Weckung des priesterlichen Geistes von Karl Haggeney S. J. 12^e. Freiburg und Wien 1915, Herdersche Verlagshandlung. Erster Teil: Der geborene König (Advents- und Weihnachtszeit). (XII u. 398 S.) M 3.—. Zweiter Teil: Der wahre Melchisedech (Fasten- und Osterzeit). (XII und 418 S.) M 3.—. Dritter Teil: Meister und Jünger (Pfingstfestkreis). Erste Hälfte. (XII u. 532 S.) M 3.80.

Ta premišljevanja se naslanjajo neposredno na besedilo sv. Lukeža. V prvem delu se obravnava Lk 1, 5—4, 13 v 48 premišljevanjih. Drugi del obsega Lk 22, 1—24, 53 in Dej 2, 1—2, 36 v 51 premišljevanjih. Tretji del (prva polovica) ima Lk 4, 14—11, 54 v 59 premišljevanjih. To razdelitev si je izbral pisatelj z ozirom na cerkveni čas. Zato se premišluje v adventnem in božičnem času Janezovo rojstvo in njegovo delovanje, rojstvo Gospodovo in njegovo življenje do bivanja v puščavi. V drugem delu je za postni čas primerno obdelano trpljenje Gospodovo in njegova slava po vstajenju. V tretjem delu pa so za pobinkoštni čas premišljevanja o Jezusovem učeniškem delovanju, s katerim si je vzgojil svoje učence.

Premišljevanja imajo to prednost, da govori v njih nekako naravnost Duh božji iz svetopisemskega besedila. Pisatelj navaja najprej besedilo evangelija, potem si ga razdeli na dve, tri glavne misli, po katerih razlaga dotično besedilo po pravilih meditacije, končno pa za vsako glavno misel napravi naobračbo za duhovnika. Nevarnost je v tem, da postane razlaganje dolgočasno, ker je vobče znano. Vendar je znal pisatelj najti vedno kake prikupljive strani, ki ohranjajo pozornost. K temu pa veliko pripomore svetopisemski tekst sam. Saj nam ravno sv. Lukež prav posebno ljubko slika ponižno, usmiljeno in ljubeznipolno srce Jezusovo. Ta vzgled in vzor naj vpliva na duhovnikovo mišljenje, hotenje in delovanje, da tudi duhovnik v vsem izpolnjuje voljo božjo, trpi iz ljubezni do Boga ter se žrtvuje za Jezusa in za ljudstvo. Obenem se bralec teh meditacij navaja, kako naj sploh z dobičkom bere sveto Pismo. V šoli sv. evangelija se nauči duhovnik, kako naj oznanjuje evangelij. *Dr. M. Slavič.*

Christus, der König der Zeiten. — Vorträge über den Philipperbrief von Dr. Ludwig Baur, Professor an der Universität in Tübingen a. N. 8° (X u. 220 S.) Freiburg & Wien 1914, Herdersche Verlagshandlung. M 2.50; geb. in Leinwand M 3.20.

Apologetični govori o Kristusu, kralju vseh časov, o včlovečenem božjem Sinu, pravem Bogu in pravem človeku, na podlagi pisma sv. Pavla Filipljanom, v obliki eksegetične homilije, z izrazito praktičnim namenom, vse prenoviti v Kristusu: to je kratka, pa točna in določna označba teh govorov. Avtor je predsednik akademične Marijine družbe v Tubingi ter je objavljene govore imel pred člani te Marijanske kongregacije. Njegove besede prešinja tista nežnost, pristrčnost in milina, ki je udomačena v kongregaciji kot ožji Marijini familiji. Poleg te vrline se govori še odlikujejo s temeljito znanstveno izobrazbo, s katero so sestavljeni, in pa z lepim retoričnim slogom. Glavno važnost polaga avtor na versko vzgojo mladine, na njeno religiozno in moralno okrepitev. *Cognitio Christi* bodi *imitatio Christi*. Zato slika Kristusovo podobo tako, da žarijo iz nje krščanski življenski ideali, ki naj kakor svetli žarki svetijo pred našo voljo, jo ogrevajo in izpodbujejo k posnemanju Jezusa Kristusa. Te visoke in izpodbudne misli nam avtor razvija na temelju in v okvirju Pavlovega pisma Filipljanom.

Po predmetu se konference vrstijo tako-le: 1. Kristus isti včeraj in danes (novoletni govor o Hebr. 13, 8, kot uvod); 2. pomen vprašanja o Kristusu za nas (Fil 1, 1—11); 3. propoved o Kristusu v času Pavlovem in v sedanjosti (Fil 1, 12—18); 4. Kristus, naše veselje in naše življenje.

Evharistični Kristus (Fil 1, 18—26); 5. Kristus in edinost cerkve. Mistični Kristus (Fil 1, 27—2, 4); 6. Bog in človek (Fil 2, 5—11); 7. otroci božji brez graje (Fil 2, 12—18); 8. Kristusovi poslanci — Kristus in avtoriteta (Fil 2, 19—30); 9. Kristus naša pravičnost (Fil 3, 1—11); 10. naprej in kvišku, proti cilju! (Fil 3, 12—17); 11. ob vznožju križa (Fil 3, 18—4, 1); 12. Kristusov mir (Fil 4, 1—7); 13. krščanski življenski ideali (Fil 4, 8—9); 14. krščanske socialne čednosti (Fil 4, 10—23).

Govori so po postanku, po vsebini in obliki namenjeni olikanemu poslušalstvu, ozir. čitateljstvu. Prelepe misli, ki so nanizane v njih, pa so porabne za vsako poslušalstvo.

Dr. J. Hohnjec.

Pastirski listi. — Spisal, zbral in na svetlo dal dr. Mihael Napotnik, knezoškof lavantinski. Druga knjiga. V Mariboru, 1916. V lastni založbi. Natisnila tiskarna sv. Cirila. Vel. 8°. Strani 881.

Vojska je. Sredi med vojsko je bilo dogotovljeno pod zgornjim naslovom veliko, znamenito, prekorično delo zlatega miru. Kot nadaljevanje prve zbirke Pastirskih listov, izišle leta 1906¹, obsega predležeča knjiga daleč prek mej škofije znane in hvaljene pastirske poslanice prevzvišnega nadpastirja lavantinskega, razvrščene po časovnem redu od leta 1907 do tekočega leta 1916.

S svojimi zanesljivimi in bogatimi podatki o raznih jubilejih in pomembnih dogodkih v imenovani dobi pred in med grozno svetovno vojsko bodo imele te bukve stalno, neprecenljivo zgodovinsko vrednost. Semkaj spadajo: Postni pastirski list od dne 25. februarja 1908 o življenju in delovanju zlatomašnika papeža Pija X (str. 33—64), poročila o zlatomašniškem jubileju, pozneje o smrti papeža Pija X in o izvolitvi Benedikta XV (str. 65—74 in 651—667), in postni pastirski list z dne 25. januarja 1915 o papežu Benediktu XV, o njegovi prvi encikliki *Ad beatissimi* od dne 1. novembra 1914 ter o našem razmerju do svetega očeta (str. 689—721). Temeljno okrožnico sedanjega svetega očeta najdemo tu v celoti izvirno in kaj dobro poslovenjeno. — Demantnemu vladarskemu jubileju presvetlega cesarja Franca Jožefa I je posvečen poseben pastirski list, pisan dne 4. oktobra 1908 (str. 74—101), in pridejane so znamenite listine z opisom tozadevnih slovesnosti (str. 101—112).

Kakor že ti podatki, tako so zlasti naslednji zgodovinski sestavki drug za drugim častni spomeniki za lavantinsko škofijo. S tega stališča odsevajo še v posebno svetli luči. Prezanimive doneske k domači zgodovini prinaša naprimer postni pastirski list z dne 24. januarja 1909 o izpodbudnem poteku treh jubilejev v letu 1908 in o zlatem jubileju preselitve škofijskega sedeža od Sv. Andreja na Spodnjem Koroškem v Maribor na Spodnjem Štajerskem (str. 113—132). Odstavek Mednarodni evharistični kongres na Dunaju leta 1912 (str. 266—503) priča, kako slaven delež pri tej svetovni prireditvi v čast najsvetejšemu Zakramentu je imela naša škofija. Triperesna obširna in temeljita zgodovinski-dogmatska razprava, obstoječa iz postnega pastirskega lista z dne 1. februarja 1912 o evharističnem Jagnjetu božjem in iz pastirskih listov z dne 6. junija 1912 o evharističnem Pelikanu in z dne 7. julija 1912 o evharistični Ribi, ta trilogija v slavo evharističnega Boga-

¹ Voditelj X (1907) 232 nsl.

Kralja z mnogovrstnimi naobračbami na versko življenje, bo obdržala svoj pomen in svojo vrednost, dokler slovenski rod bo imel po zemlji hod. Enako bo občeobčudovana pridiga nadpastirja lavantinskega v frančiškanski cerkvi na Dunaju dne 14. septembra 1912 o nalogi, kako povzdigniti med Slovenci češčenje presvetega rešnjega Telesa, še poznejšim rodovom kazala varno in zanesljivo pot k izviru vse prave sreče, k Jezusu v najsvetejšem Zakramentu altarja. Popis predpriprav za shod, potem evharističnih pobožnosti in slovesnosti doma in na Dunaju ter seznam vseh udeležencev evharističnega kongresa iz lavantinske škofije izpopolnijo ta odstavek tako, da predstavlja celoto, ki bi kot knjiga za se sodila v roke vsem Lavantincem, zlasti tistim, ki so bili tako srečni, da so na Dunaju v dnevih od 12. do 15. septembra 1912 z lastnimi očmi gledali zmagoslavje Sina božjega v presveti hostiji.

Na jubilejno leto 1913 in njega praznovanje se nanašajo: Postni pastirski list z dne 6. januarja 1913 o Kristusu, zmagovitem vladarju vsega sveta in o šestnajststoletnici milanskega odloka, ki ga je izdal cesar Konstantin Veliki (str. 504—527), potem pastirski list z dne 13. aprila 1913 o navodilih za dobitve jubilejnega odpustka ob 1600letnici od cesarja Konstantina Velikega v Milanu razglašenega odloka (str. 527 do 543) in pa govor na katoliškem shodu v Ljubljani dne 27. avgusta 1913 o svetem križu, v katerem znamenju je zmagal Konstantin Veliki in zmagamo mi svoje sovražnike (str. 544—551). Natanko po danih nadpastirskih navodilih vršče se jubilejne pobožnosti so pomenile duhovno prerodenje lavantinske škofije, omenjeni govor pa je podal sedanjim in prihodnjim časom splošen načrt za zveličavno delo v znamenju križa v prid domovini.

Leta 1914 se je naša vladikovina veselo pripravljala na slavlje 25letnice škofovanja svojega nadpastirja. Kruta vojska je ustavila in preprečila vse zunanje slovesnosti tega in tudi naslednjega leta 1915, ko bi se naj praznoval nadpastirjev 40letni mašniški jubilej. Dotična odstavka v pričujoči knjigi (str. 594—635 in 734—741), kjer je poleg latinske poslanice do duhovnikov z dne 25. julija 1914 odtisnjen nikjer drugje priobčeni pastirski list o srebrnem jubileju nadpastirovanja, namenjen, toda ne razposlan ljubim vernikom, bota za vselej oznanjevala očetovsko skrb sedanjega knezoškofa lavantinskega za škofljane, pa tudi sinovsko vdanost in ljubezen škofljanov do nadpastirja.

In ko bo nam enkrat božje usmiljenje vrnilo zlato dobo toliko zaželjenega miru, tedaj bo med drugim tudi v zgornji knjigi najti prevažno spomenico krščanskega domoljubja, kakor ga je učil in priporočal že zdavna pred vojsko postni pastirski list z dne 10. januarja 1910 (str. 175—199). Posamezni oddelki te spomenice bodo: Pastirski list z dne 10. avgusta 1914 o navodilih duhovnikom in vernikom za dobo vojske (str. 636—651), praznovanje posebej pomenljivih cesarskih dnevo v vojnem letu 1914 (str. 668—672), pastirski list z dne 25. decembra 1914 duhovščini in vernikom o posvetitvi presv. srcu Jezusovemu (str. 673—689), pobožnosti v dosego blaženega miru (str. 721—726), pastirski list z dne 24. maja 1915 o vojnih molitvah v mesecu juniju 1915, posvečenem srcu Jezusovemu (str. 727—734), pastirski list z dne 26. julija 1915 o slavlju 85. rojstnega dneva Nj. Veličanstva cesarja Franca Jožefa I (str. 741 do 751), pastirski list z dne 29. septembra 1915 o zahvali za dobro žetev

z ozirom na prodajo »zlatega klasa« ob slavlju cesarjevega godovnega dneva v vojnem letu 1915 (str. 751—771), poziv za pomoč ubogim Poljakom z dne 21. novembra 1915 (str. 771—779), naročila za obletnico nastopa vlade cesarja Franca Jožefa I dne 2. decembra 1915 (str. 780—782), nadpastirske besede škofljanom k Božiču vojnega leta 1915 (str. 783 do 790), okrožnica z dne 7. januarja 1916 o ravnanju pri popisu in oddaji žitnih zalog (str. 791 nsl), pomoč ubogim prebivalcem na Primorskem (str. 792—806), domoljubna in dobrodelna prireditelja tedna v korist Rdečemu Križu v dnevih od 30. aprila do 7. maja 1916 (str. 835—846), vojne pobožne vaje ob binkoštnih praznikih v letu svetovne vojske 1916 (str. 847—849), vabilo k zbiranju milih darov za nameravano vojno spominsko cerkev v predmestju Sv. Magdalene v Mariboru (str. 849—853), skupno sveto obhajilo otrok sedmo nedeljo po Binkošti, 30. julija 1916 (str. 854 do 856). — Iz te dolge spomenice, ki pa še nikakor ni sklenjena, se bo moglo posneti, koliko se je v lavantinski škofiji ob času vojske molilo, delalo, trpelo, žrtvovalo za dom in za cesarja.

Dozdaj omenjene pastirske poslanice niso suhoparne vrste dogodkov ali odredb, marveč so prepletene s praktičnimi nauki za življenje. Poslednje velja še prav posebej o pastirskih listih, ki so naravnost dogmatične, oziroma moralno-asketične vsebine. Tusem je šteti pred vsem postni pastirski list z dne 20. januarja 1907 o poklicu in o stanovskem križu (str. 6—25). Sleherni človek prejme v tem listu svojemu stanu primeren pouk, po katerem se naj ravna, da bo vzveličan. »Nosiš torej, ljubi moj kristjan, težki križ predstojništva, tedaj izvršuj svojo službo z marljivostjo in s krščansko previdnostjo, bodi pravičen in dajaj dober vzgled! In vzveličal se boš. — Si podložnik, pa bodi voljno pokoren in zvest! Na ta način si boš pridobil zadovoljstvo in dopadenje svojega zemeljskega in nebeškega Gospoda. — Si bogat, nikar ne bodi zapravljen in trdosrčen, marveč rabi svoje bogastvo po volji božji, in prigospodari si boš zaklade nebeške. — Si ubog, ne godrnjaj, bodi zadovoljen s tem, kar imaš, službi Bogu odkritosrčno, tedaj boš enkrat posedel bogastva v nebesih. — Si močen in zdrav, posveti svoje moči Gospodu; si bolan in slaboten, pa bodi potrpežljiv in vdan, in plačilo večnega življenja ti je zagotovljeno.«

Pretresljivi postni pastirski list, spisan dne 2. februarja 1911 o Judežu Iškarijotu (str. 233—256), je glasen svarilec pred grehom, ki je izdajstvo zoper Boga, in je silen klic k pokori, dokler je še čas. In postni pastirski list z dne 25. januarja 1914 o starozakonski družini Tobijevi v pouk krščanskim družinam (str. 552—593) je list, ki na podlagi svetega Pisma srečno reši — smemo dejati — vse probleme perečega socialnega ali družabnega vprašanja. Odtis tega lista bi se naj nahajal v slednji hiši kot katehizem mirnega, srečnega, svetega družinskega življenja!

Resni dobi sedanje grozne svetovne vojske kaj primeren je postni pastirski list o predragoceni krvi Kristusovi z dne 11. februarja v krvavem letu 1916 (str. 806—855) s prekornimi navodili za odpustkov polno češčenje te cene našega odrešenja. Važna načela za prihodnost podajata pastirska lista o državnozborskih volitvah z dne 21. aprila 1907 (str. 26—33) in z dne 24. majnika 1911 (str. 256—265). Častilci najnovejšega avstrijskega svetnika bodo gotovo radi prebirali latinsko in poslovenjeno apostolsko listino papeža Pija X z dne 20. maja 1909 o vsprejetju

blaženega Klementa Marije Hofbauer, duhovnika iz kongregacije najsv. Odrešenika, v zapisnik svetnikov (str. 133—174).

Pastirski list avstrijskih škofov, poslan dne 16. novembra 1910 duhovščini o njenih dolžnostih v naših dnevih (str. 206—219), je nekak kompendij ali kratek zapopadek moderne pastirne, skupni pastirski list avstrijskih škofov z dne 13. novembra 1910 vernikom o trojnem zlu sedanjih časov (str. 220—223) pa je krepek poziv k boju zoper nevednost v verskih resnicah in ž njo združeno brezvernost ali vsaj versko mlačnost in brezskrbnost, potem zoper javno nenravnost in slednjič zoper neurejeno hrepenenje in poželenje po neodvisnosti. Sklep in venec knjige je mnogoobčudovani govor o ljubezni, prednašan v prvi sinodalni seji dne 29. avgusta leta 1911 (str. 856—892): *Caritas vinculum perfectionis!*

S to mnogovrstno bogato vsebino bo druga knjiga pastirskih listov, enako kakor prva, vsak čas dobro došla pomočnica z delom preobloženim duhovnikom v cerkvi in šoli, pri pouku odraslih in malih, pri skrbi za lastno vzveličanje, pa za časno in večno srečo ljubih vernikov. Zlasti bo služila pridigarjem, ker je polna vedno veljavnih navodil za najrazličnejše položaje življenja.

Sveto Pismo stare in nove zaveze je v nenavadno obilni meri in zelo srečno porabljeno. Beri naprimer omenjeno evharistično trilogijo, ali pastirske liste o družini Tobijeve, ali o dragoceni krvi Kristusovi — čim dalje boš bral, tem bolj se boš čudil, kako lepo in koristno se dajo svetopisemske besede naobrniti na vsakdanje razmere vseh časov. Kakor sploh, tako je zlasti s temi eksegetičskimi listi prevzv. pisatelj mnogo storil za češčenje in branje svetega Pisma, kar tako toplo priporoča v pridostavku k svoji knjigi v sv. Pavlu.

Slog pastirskih listov je vznesen, večinoma govorniški živahen, vendar pa lahko razumljiv in prisrčen. Glede na jezik bi spadali marsikateri odlomki kot vzorno berilo v slovnice in šolske knjige. Dobrodejno vpliva prijetna razdelitev snovi v enakomerne odstavke, kakor je vsa knjiga, dasi precej obsežna, vendar vabljiva in priročna ter dela čast domačemu slovstvu, pa tudi domači tiskarni. Bog daj, da bi sledilo za njo še mnogo enakih!

V vpeljavi knjige piše prevzvišeni izdajatelj: »Skromno delo bodi pred vsem posvečeno časti božji in potem rasti prave blaginje milih mi ovčic. Drugega dobička ne iščem, ker ga ne smem iskati, kakor le slavo božjo in nebeški mir dobrih ljudi. Posebej še namenim in podarim ta zbornik častitim duhovnim sotrudnikom na polju Gospodovem v vedno hvaležni spomin na lani tiho praznovani srebrni jubilej svojega nadpastirskega delovanja.«

Obdarovani duhovniki bodo gotovo prosili Boga, da povrne njihovu prevzvišenemu nadpastirju vse duševne in gmotne žrtve (izdaja 500 izvodov knjige je stala blizu 6000 K), obenem pa bodo po svojih močeh skrbeli za to, da bo dragocena knjiga dosegla svoj namen, povedan v sklepnih besedah: »Ves pomen in namen predležeče, z nedopovednim trdom in naporom priskrbljene knjige, ki jo spremljaj na vseh njenih potih blagoslov božji, je izražen v apostolskem pozdravu Pavlovem: *Pax fratribus et caritas cum fide a Deo!* Mir bratom in ljubezen z vero od Boga Očeta in Gospoda Jezusa Kristusa! Mi-

lost bodi z vsemi, ki ljubijo Gospoda našega Jezusa Kristusa s stanovitnostjo! Amen.« (Efež 6, 23. 24). *Jan.*

Kaj delajo trapisti? — Brat Gabriel Giraud in njegova ustanova v Rajhenburgu. L. 1836—1899. Francoski spisali in Slovencem priredili, izdali in založili menihi njegovega samostana. V Rajhenburgu, 1915. Natisnila samostanska tiskarna. Mala 8° (262 str. in 14 slik).

Kamilo Giraud se je rodil l. 1836 v Lyonu kot sin premožne in bogaboječe trgovske obitelji. Njegov blag značaj je našel najlepše zgleda v domači hiši, še bolj se je okrepil v vsem dobrem v redovni šoli minimov, celo na resnobno pot pa je krenil po francosko-nemški vojski l. 1870/1, katere se je prostovoljno kot topničar udeležil. Mesto za ženitev se je odločil za molitev in samostan ter je z veliko vztrajnostjo premagal tudi materino srce. Pri trapistih v Dumbes je kot oblat brat Gabriel opravljal najnižje posle; s ponižnostjo je položil temelj za vse čednosti. Ko je francoska vlada začela izganjati redove, se je dumbaska hiša preselila v stari viteški grad Rajhenburg ob Savi, ki ga je kupil naš brat — kot oblat je še bil vedno v zvezi z domačo trgovsko hišo in je ohranil svoje premoženje. Sčasoma so se pa izgnanci udomačili in pomnožili z našimi rojaki, tako da niso mislili več na vrnitev; tudi gmotno se je nova naselbina okrepila in l. 1891 jo je papež Leon XIII. povzdignil v stalno opatijo. Brat Gabriel se sme imenovati njen gmotni ustanovnik, s svojim svetim vzgledom je pa pripomogel tudi k njenemu notranjemu razcvetu. Pomen in vpliv askeze se čisto drugače odseva na možu, ki bi bil s svojim milijonskim premoženjem lahko stregel vsem svojim pozelemjem med svetom. Vkljub slabotnemu telesu in redovni strogosti je dosegel 62 let; dne 28. februarja l. 1899 je umrl v Rajhenburgu. Njegovo blago srce počiva v mramornati prizmi pod velikim pokopališkim križem samostanskega mirodvora, truplo pa so prepeljali v Lyon v rodbinsko rakev — bil je zadnji potomec rodu Giraud in najslavnejši.

Lična knjižica z obilico lepih slik spada v vsa izobraževalna društva. Tu je kos domače zgodovine, tu kos sodobne cerkvene zgodovine, tu dober kos zgodovine človeškega srca. Dobri življenjepisi so najboljši vzgojevalci. Marsikoga, ki je preveč posvetno navdahnjen, lahko to delce privede na pot resnobe, morda celo čez samostanski prag. Pred vsem pa priporočamo knjigo duhovnim sobratom. V njej se jim bo odprl nov svet: mišljenje in življenje spokornega reda. Mi poznamo kot ideal le bolj Kristusa na njegovih potih po Palestini, kot učitelja in zdravnika; tukaj pa stopi pred nas kot spokornik na gori Kvarantani. *Stegenšek.*

Pokopališča pri cerkvah lavantinske škofije. — Rešitev pastoralnega vprašanja za leto 1912: Svetim krajem prištevamo tudi pokopališča. Kje in kakšno je sedanje pokopališče pri posameznih župnijskih oziroma podružnih cerkvah dekanije? Čigava last je? Imenitne osebe, ki tamkaj počivajo, se naj imenujejo ter opišejo zanimivi nagrobni spomeniki in napisi. Kje je bilo prejšnje pokopališče? Kaj spominja še nanj? (Razširjen ponatis iz Cerkvenega zaukaznika za lavantinsko škofijo z dne 15. septembra 1913, števil. IX—XI, odst. 95, 112, 122.) V Mariboru, 1916. 8° (IV in 348 str.) Založila pisarna kn. šk. ordinariata. — Tisk tiskarne sv. Cirila. K 3.—

Ko bi imeli delo, kakor je pričujoče, že za XV. stoletje, bi se izpolnile občutne vrzeli v znanju domače zgodovine; da, ko bi obstalo tako delo vsaj za XVIII. vek, bi že bilo kaj izrednega. Na prvi pogled se zdi knjižica morda neznatna, a treba je pomisliti, koliko je zgodovinskih podatkov v njej in kakšne vrednosti bo čez 100 ali 200 let. Katera škofija pa ima kaj podobnega? In vse to se je izvršilo z družinimi močmi. Marljivi gospodje so hiteli od kamena do kamena na pokopališčih in zbirali jedrnate napise, kakor letajo čebelice od cveta do cveta, da znašajo med. Zato so poročila tudi nekoliko neenaka, za nekatera pokopališča bolj skopa, za druga obilna. Ali morejo biti vsi duhovniki zgodovinarji, vsi natančni opazovalci in kronisti? Ali ni dobro, da so nekateri bolj milosrčni izpovedniki, drugi pa hladni gospodarji in računarji, četudi jim ne teče pisateljsko pero? Uradna vprašanja, kakor naše, sicer rešujejo, a bolj suhoparno. Kakor so različni značaji, tako je tudi različen opis pokopališč. Vendar pa jih je polovica natančno opisanih, tako da si lahko o vseh napravimo splošno in zadosti gotovo sodbo, vrhutega pa je nanizanih toliko neznanih podrobnosti, da je vsa knjiga velezanimiva in zelo važna. Ako bode prilika, bomo zbrali iz nje nekaj takih cvetk in jih povezali v šopek, ter predložili širjemu občinstvu. Tu zadošča, da jo priporočamo duhovnim sobratom v naročbo in čitanje. Naj si sami naredijo sodbo o skrbi in idejah, ki cvetejo na naših božjih vrtovih, in o požrtvovalni delavnosti marljivih poročevalcev. Zgodovinar se mora tudi hvaležno spomniti presvetlega vladike, ki zna s pastirskimi vprašanji obenem vzbujati in gojiti ljubezen do domače zgodovine in cerkvene umetnosti in tako pripravljati gradivo za bodočo povestnico.

Stegenšek.

Deutsche Kultur, Katholizismus und Weltkrieg. — Eine Abwehr des Buches »La Guerre allemande et le Catholicisme«. In Verbindung mit G. Briefs, G. J. Ebers, M. von Faulhaber, H. Finke, H. von Grauert, K. Hoeber, F. X. Kiefl, A. Knöpfler, P. Lippert, J. Mausbach, A. Meister, K. Muth, A. Pieper, H. Platz, J. Sauer, F. Sawicki, J. Schmidlin, H. Schrörs, W. B. Switalski, herausgegeben von Georg Pfeilschifter, Professor der Theologie an der Universität Freiburg i. Br. Elfte bis dreizehnte Tausend. Gr. 8°. (VIII u. 494 S.) Freiburg i. Br. 1916, Herdersche Verlagshandlung. M 5; geb. M 6.50.

Francozi se zoper Nemce vojskujejo ne samo s kanoni in bajoneti, temveč tudi s papirjem in peresom. To je la bataille non sanglante, ki jo vojujejo predvsem framasonski in svobodomiselní sloji, pa tudi verski in katoliški krogi. Spomladi 1915 se je v Parizu ustanovil »Comité Catholique de Propagande française à l'Étranger«, ki obsega devet francoskih škofov, veliko svetnih in redovnih duhovnikov, slovečih učenjakov, politikov in pisateljev in kateremu načelujeta kot častna predsednika kardinala nadškofa Amette v Parizu in Luçon v Reimsu. Ta odbor ima namen na nevtrarno inozemstvo vplivati v protinemškem smislu ter v to svrho izdaje perijodični »Bulletin de Propagande française à l'Étranger«. Pod njegovim pokroviteljstvom so že tudi izšle štiri večje protinemške knjige. Prva je tako naslovljena: »La Guerre allemande et le Catholicisme. Ouvrage publié sous la direction de Mgr. Alfred Baudrillart, recteur de l'Institut Catholique de Paris, et sous le haut Patronage du Comité Catholique de Propagande française à l'Étranger. Paris, Bloud et Gay, 1915.«

Ta knjiga je Nemce, zlasti katoliške Nemce močno razburila. Da je nevolja in razburjenost zavoljo očitkov, naperjenih proti Nemčiji, utemeljena, se vidi iz teh le primerov, povzetih iz knjige: »Z dejanji svojih voditeljev in vojakov se Nemčija kaže ... kot načelnega in dejanskega nasprotnika katolicizma« (XI). »Namenoma je najprej napadla Belgijo in v tej Belgiji vse to, kar je katoliško« (32). »Najvišji akt germanizma je, da pripravi duše za izstop iz rimske cerkve v evangeljsko« (38). »Nemški katoličani so zabredli v delirium germanicum« (49). Svetovna vojska je delo Nemčije: »Da je Nemčija odgovorna za vojsko, spozna zdrava človeška pamet z evidenco, ki je ne more zatemniti nobena prekanjenost, nobena laž« (21). »Naravnost roparska vojska je, krivična napadalna vojska, protikrščanska vojska, ki jo je Nemčija hotela in zavojevala« (23). Nemška kultura = protestantizem (28), nemška kultura = germanizem (32). »Splošno poviševanje nemške misli je najvišje dobro: v imenu nemške misli je dovoljeno delati slabo, če je poslednje potrebni pomagač k temu dobremu. Celo za sramotne čine vojske se ne iščejo več olajšilne okolnosti« (40). »Eksplozija strašne paganske ošabnosti, katere je Nemčija nabuhnjena« (77). »Vojska zoper cerkev in duhovnike« (81) ... Teh in podobnih enostranskih, krivičnih in strupenih očitkov kar mrgoli knjiga. Tukaj se odpira brezno ne samo političnega nasprotstva, temveč plemenskega sovraštva.

Nemški katoličani niso mogli mirno prenašati takih očitkov, porojenih iz jeze, strasti in sovraštva in z neutrudljivo francosko propagando vedno bolj razmnoženih v inozemstvu. Šestindvajset nemških škofov z dvema kardinaloma na čelu je izdalo izjavo, v kateri izražajo svojo razgorčenost nad kleveto in ogrdo nemške domovine in njene slavne vojske v knjigi »La Guerre allemande et le Catholicisme«. V vdanostni adresi na papeža dne 17. avgusta 1915 izrekajo isti škofje svojo žalost nad objavo te knjige, v kateri gotovi katoliški učenjaki, kriti s škofovsko avtoriteto, gredo tako daleč, da baje v obrambo lastne domovine osumljajo nemške katoličane, češ, da so zašli s pota čiste vere. Katoliški nemški znanstveniki pa so se poprijeli znanstveno podkrepnjene zavrnitve.

Najobširnejšo in najtemeljitejšo zavrnitev vsebuje ta le knjiga, ki so jo izdali najbolj znani nemški katoliški učenjaki in ki obsega naslednje članke: Die literarische Kriegserklärung der französischen Katholiken (Dr. Joseph Mausbach). Recht und Notwendigkeit des Weltkrieges (Dr. Heinrich Finke). Ist der Krieg ein Religionskrieg? (Dr. Heinrich Schrörs). Die Gottesverehrung im deutschen Volke (Peter Lippert S. J). Belgiens Neutralität und ihr Untergang (Dr. Joseph Ebers). Die deutsche Philosophie und der Weltkrieg (Dr. Franz Sawicki). Der Krieg und die Lüge (Dr. Aloys Meister). Zur Psychologie der Greuel-Aussagen (Wladislaus Switalski). Kunst und heilige Stätten im Kriege (Dr. Joseph Sauer). Seelsorge und religiöses Leben im deutschen Heere (Dr. Georg Pfeilschifter). Deutsche und französische Kriegshirtenbriefe (Dr. Aloys Knöpfler). Der französische und deutsche Kulturkampf in ihren Ursachen und Folgen (Dr. Hermann Platz). Katholizismus und Protestantismus im gegenwärtigen Deutschland (Dr. Franz Kiehl). Reich, Kaiser und Parität (Dr. Karl Hoeber). Deutsche Weltherrschaft? (Dr. Hermann von Grauert). Staat, politische Freiheit und Militarismus in Deutschland (Dr. Goetz Briefs). Deutsche soziale Kultur (Dr. August Pieper). Das Allgemeinmenschliche in

deutscher Art und Kunst (Professor Karl Muth). Unsere religiöse Kultur (Bischof Michael von Faulhaber in Speyer). Das katholische Deutschland und die Heidenmission (Dr. Joseph Schmidlin). Kdor prebere te spise, more posvedočiti, da pisatelji ne zavračajo očitka z očitkom, temveč da si prizadevajo napram francoski razdraženosti in animoznosti ohraniti mir in stvarno sodbo. Kajpada ni zahtevati take objektivnosti, ki »kühl bis ans Herz« s popolno nepristranostjo deli svetlobo in senco, ker je pač vojska. Nekateri izmed teh člankov nimajo samo priložnostnega pomena kot bramba, temveč bodo ohranili trajno vrednost za spoznavanje kulturnega stanja katoliškega nemštva. Glede na spor sam pa bi bilo želeli, da se povsod vestno izpolnjuje opomin papeža Benedikta XV v odgovoru na omenjeno adresno nemških škofov z dne 6. septembra 1915: »S srčno željo proseč miru — in sicer miru, ki bi bil primeren zahtevam pravičnosti in dostojanstvu narodov — opominjamo vse katoličane, naj se izogibajo vsakemu razprtju ter združeni s krščansko bratovsko ljubeznijo pripomogajo k temu, da se zopet napravi tak mir.«

Dr. J. Hohnjec.

Golgatha. — Zwei Zyklen Fastenpredigten nebst je einer Osterpredigt. Von Dr. Joseph von Tongelen aus dem Kamillianerorden. 8°. (VIII u. 174 S.) Freiburg i. Br. 1916, Herdersche Verlagshandlung. M 2.—; in Pappband M 2.40.

Najprimernejši in pri poslušalcih najbolj priljubljeni predmet postnih cerkvenih govorov je trpljenje Gospodovo. Kar je Velika noč brez aleluje, to je postna propoved brez premišljevanja Jezusovega trpljenja. Kot pripomoček za tako premišljevanje in tako propoved je namenjena Tongelenova zbirka postnih govorov z naslovom »Golgatha«. Ta zbirka, ki je nadaljevanje trojnega že objavljenega cikla postnih govorov o trpljenju na Oljski gori, v Jeruzalemu in na križevem potu, obsega zopet dva cikla: 1. »Ljubezen brez mej«, 2. »V šoli čednosti pri Križanem«. Njun predmet so pasijonski prizori na Golgoti. Govori so tako objavljeni, kakor so bili 1913 in 1914 govorjeni na Dunaju.

Prvi cikel nam predstavlja neskončno ljubezen Jezusovo, kakor se kaže napram paganskim vojakom, Judom, spokornemu razbojniku, Mariji Magdaleni, apostolu Janezu in žalostni Materi. Pridiga na Veliki petek razpravlja o neizmerni Kristusovi ljubezni do nas, ona na velikonočno nedeljo pa o mirovnem pozdravu od mrtvih Vstalega kot o dragocenem daru njegove preko groba segajoče ljubezni.

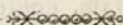
Drugi cikel nas pelje v šolo čednosti h Križanemu ter nas uči po Jezusovem zgledu samozatajevanja, ponižnosti, osvoboditve od zemeljskih reči, spravljivosti, pogumnosti, pokorščine, popolne vdanosti v božjo voljo (pridiga na Veliki petek). Govor na velikonočno nedeljo pa je vznesen slavospev o čednosti in njeni zmagi nad hudobijo.

Tem pridigam smemo pred mnogimi, isti jezik govorečimi vrstniki priznati to-le prednost, da so bogate ne samo na besedah, določenih za to, da izpolnijo kakšne $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ ure časa ter da napolnijo nekaj strani prej belega papirja, marveč tudi na lepih in porabnih mislih. Avtor je izkušen dušni pastir, ki dobro pozna moderni čas in njegove upravičene zahteve in potrebe. Za vse te razmere umeva prav spretno in uspešno vporabljati besede in poročila sv. Pisma. Osnova pridig in razlaga je izvirna, beseda preprosta, topla in prisrčna.

Dr. J. Hohnjec.

Am Grabe unserer Helden. — Ansprachen von Dr. Anton Leinz, Militär-Oberpfarrer und Feldgeistlicher der 2. Garde-Reserve-Division. 8° (IV u. 28 S.). Freiburg u. Wien 1916, Herdersche Verlags-handlung. 40 Pf.

Zbirka osmero kratkih, prav preprosto izdelanih nagrobnih govorov o ljubezni do domovine, pokorščini, junaštvu, zvestobi v sveti in pravični vojski, vstajenju in posmrtnem življenju, o miru in vztrajnosti, o ne-prevideni smrti, o malodušnosti. Porabno. M. K.

IV.

Raznoterosti.

Beseda k liturgični drobtini na str. 136.

Kar sem na str. 136 tega letnika zapisal o drugi molitvi pri četrti postaji procesije na dan presv. Rešnjega Telesa, se, kakor vidim sedaj, ne da vzdržati. Č. g. Jos. Dostal v Ljubljani me je prijazno opozoril na sorodnost med to oracijo, ki jo bom kratko označil s črko B, in molitvo »Deus, qui per beatum Moysen« v obredu blagoslavljanja zvonov, ki jo bom zaznamoval s črko A. Ta sorodnost kaže stvar v drugi luči, kar naj pojasnijo naslednje vrstice. Radi preglednosti postavim obe mesti navštric.

A

Et cum melodia illius auribus insonuerit populorum, crescat in eis devotio fidei; procul pellantur omnes insidiae inimici, fragor grandinum, procella turbinum, impetus tempestatum; temperentur infesta tonitrua; ventorum flabra fiant salubriter ac moderate suspensa; prosternat aëreas potestates dextera tuae virtutis!¹

B

Te etenim Domine supplices exoramus: ut procul abscedat incursio turbinum, calamitas tempestatum, fragor grandinum, percussio fulminum, et quaelibet insidiae inimici temperentur; infesta tonitrua noxiaeque pluviae, ventorum flamina fiant moderate suspensa; omnis quoque spiritus procellarum et aëreae potestates dextera tuae virtutis prosternantur.²

Molitev pri blagoslavljanju zvona je starejša ko oracija B. Kako stara je in kdaj je prišla v obred blagoslavljanja, ne morem povedati, pa v XIII. stoletju je že bila na svojem sedanjem mestu. Zaslužni kanonist in liturgik Viljem Durandus (1237?—1296) jo pozna, ko piše: »Pulsatur autem et benedicatur campana, ut per illius tactum et sonitum fideles invicem invitentur ad praemium et crescat in eis devotio fidei, fruges, mentes et corpora credentium servantur; procul pellantur hostiles exercitus et omnes insidiae inimici; fragor grandinum, procella turbinum, impetus tempestatum et fulgurum temperentur; infestaque tonitrua et ventorum

¹ Pontificale Romanum. Pars II. De benedictione signi vel campanae.

² Collectio rituum dioeceseos Lavantinae. Marburgi 1896, 407 s.

flamina suspendantur; spiritus procellarum et aëreae potestates prosterantur, et ut hoc audientes confugiant ad sanctae matris ecclesiae gremium, ante sanctae crucis vexillum, cui flectitur omne genu etc. sicut haec singula in benedictionibus campanae habentur.«¹

Molitev, ki se sedaj pri nas opravlja pri četrti postaji procesije na dan presv. Rešnjega Telesa, je imela prvotno svoje mesto v južnonemškem formularju blagoslova proti hudi uri. Najstarejša rokopisna priča je augsburški obrednik iz XIV. stoletja, ki se hrani sedaj v kr. državni knjižnici v Monakovem (Codex Monacensis latinus 3911). V njem stoji fol. 6v 7 »Ordo contra auram levatam, contra aëreas potestates«.

Kdor je sestavil našo oracijo, je porabil molitev iz blagoslavljanja zvonov, ker je bila po vsebini kaj primerna in ker je bilo zvonjenje ob hudi uri splošno v navadi. To zvonjenje omenja že Durandus: »Et haec etiam est causa, quare ecclesia videns concitari tempestatem, campanas pulsant, scilicet, ut daemones tubas aeterni regis, id est campanas audientes, territi fugiant et a tempestatis concitatione quiescant, et ut ad campanae pulsationem fideles admoneantur et provocentur pro instanti periculo orationi insistere.«²

Naša molitev B in Durandov posnetek imata pri glagolu suspendantur osebka infesta tonitrua in ventorum flamina; B dostavlja še noxiae pluviae. A pritegne v sedanji obliki, ki se mi pa z ozirom na Duranda in na kompozicijo v razreditvi členov ne zdi prvotna, infesta tonitrua kot osebek h glagolu temperentur. Toda to je za nas postranska stvar. Poglavitno je, da imata A in Durandus soglasno ventorum flamina kot osebek k suspendantur kakor B. Tako je moja konjektura izključena. Množina flamina ventorum znači intenzivno, močno pihanje vetra. Flamen s pridevnikom (n. pr. ingens) ali pa množino flamina rabijo tudi rimski pesniki za močen, silen veter.

Lukman.

¹ Rationale divinorum officiorum I, 4, 12 (Venetiis 1577, fol. 13v).

² Rationale divinorum officiorum I, 4, 15 (Venetiis 1577, fol. 14v. Druga poročila gl. A. Franz, Die kirchlichen Benediktionen des Mittelalters (Freiburg i. Br. 1909) II 42 43 70.

Uredništvu priposlane knjige.

- Beissel, St., S. J., Betrachtungspunkte für alle Tage des Kirchenjahres. 2. Bändchen: Der Weihnachtsfestkreis. I. Teil. 3. Aufl., hsg. v. J. Braun. 8° (XII u. 204 S.). Freiburg i. Br. 1916, Herder. M 2.50; geb. M 3.30.
- Belser, Dr. J. E., Das Leben Jesu von der Taufe bis zum Tod. 8° (VIII u. 88 S.). Ebd. M 1.60.
- Boeckenhoff, Dr. K., Das übernatürliche Leben. Sieben Fastenvorträge. 8° (VIII u. 84 S.). Ebd. M 1.—
- v. Faulhaber, Dr. M., Waffen des Lichtes. Gesammelte Kriegsreden. 12° (VI und 181 S.). Ebd. M 1.60.
- Fröbes, J., S. J., Lehrbuch der experimentellen Psychologie. I. Band, 1. Abteilung. 8° (XVI u. 198 S.). Ebd. M 4.—
- Haggeney, K., S. J., Im Heerbann des Priesterkönigs. I. Teil: Der geborene König. 12° (XII u. 398 S.). Ebd. M 3.—; geb. M 3.60. — II. Teil: Der wahre Melchisedech. 12° (XII u. 418 S.). Ebd. M 3.—; geb. M 3.60.
- Jeglič, A. B., Psalmi et cantica secundum ordinem in psalterio romano. V. Feria quinta. 8° (II in 111 str.). V Ljubljani 1916. K 1.30.
- v. Keppler, Dr. P. W., Unsere toten Helden und ihr letzter Wille. 8° (32 S.). Freiburg i. B. 1915, Herder. M 0.30.
- Lehmkuhl, A., S. J., Theologia moralis. Ed. XII. Vol. I. 8° (XVIII et 900 pp.); Vol. II. 8° (XVI et 936 pp.). Ibid. M 20.—; lig. M 24.80.
- Leinz, Dr. A., Am Grabe unserer Helden. Ansprachen. 8° (IV u. 26 S.). Ebd. M 0.40.
- Ljubša M., Die Stadtpfarrkirche zum Hl. Blut in Graz. Mit 50 Abbildungen und einer Kartenskizze. 8° (III u. 157 S.). Graz 1916, M. Moser. K 4.—; geb. K 5.50.
- Napotnik, Dr. M., Tröstet einander mit diesen Worten. 8° (52 S.). Marburg 1916.
- „ Trostgedanken im Weltsturmjahre 1915. 8° (71 S.). Marburg 1915.
- Sedlák, Dr. J., M. Jan Hus. 8° (XVI, 380 + 376). V Praze 1915, Děd. sv. Prokopa. K 10.—
- Sickenberger, Dr. J., Kurzgefasste Einleitung in das NT. 8° (XII u. 148 S.). Freiburg i. Br. 1916, Herder. M 2.—
- v. Tongelen, Dr. J., Golgatha, Zwei Zyklen Fastenpredigten. 8° (VIII u. 174 S.). Ebd. M 2.—; geb. M 2.40.
- Valjavec, Dr. J., Skrivnost presv. Rešnjega Telesa. 8° (VIII in 200 str.). V Ljubljani 1916. K 1.—
- „ Vzor mladine. 8° (IV in 116 str.). V Ljubljani (1916?). K 0.70.
- Vřešťál, Dr. A., Katolická mravouka Díl II., část 2. 8° (IV a 612). V Praze 1916, Děd. sv. Prokopa. K 10.—
- Weinhart, Dr. B., Das Neue Testament unseres Herrn Jesus Christus. Durchgesehen ... v. Dr. S. Weber. 3. Aufl. Taschenausgabe. I. Teil: Evangelien und Apostelgeschichte. Mit 4 Kärtchen. (VIII u. 318 S.). Freiburg i. Br. 1915, Herder. M 1.—; geb. M 1.50.
- „ Dasselbe. Illustrierte Taschenausgabe mit 40 Bildern. Ebd. Geb. M 2.50; M 3.—; M 5.—

Knjige družbe sv. Mohorja za l. 1915:

Koledar za l. 1916.

Jeglič, D. A. B., Mesija. 2. zvezek. 8° (str. 161—416).

Gruden, Dr. J., Zgodovina slovenskega naroda. 5. zvezek. 8° (str. 689—872).

Capuder, Dr. K., Zgodovina c. in kr. pešpolka št. 17. 8° (176 str.).

Slovenske večernice. 69. zvezek. 8° (160 str.).

R(ožman), Dr. G., Presveta Evharistija. Molitvenik. 24° (320 str.)

Detela, Dr. F., Trojka. Povest.

(Sklep 5. marca 1916).

Opomba. Uredništvo izkaže tukaj vse knjige, ki so se mu priposlale. V kolikor zadevajo bogoslovno znanost, se bodo po možnosti ocenile. Poslane knjige se ne vračajo.

Čč. gg. naročnikom.

Pozneje ko navadno gre prva številka XIX. letnika v svet. Vzrokov zakasnitve pač ni treba navajati. Zagotovimo pa čč. gg. naročnike, da bodo imeli do konca leta 1916 vse štiri zvezke v rokah.

Uredništvo prosi duhovne sobrate, naj pomagajo list izpopolnjevati. Informativne razprave o sodobnih bibličnih vprašanjih in o važnih problemih zgodovine dogem, eksegetične razprave s posebnim ozirrom na homiletično uporabo svetega Pisma, razprave iz zgodovine liturgije, dogmatične razprave s posebnim upoštevanjem protestantskega in pravoslavnega nauka itd. bi napravile list zanimiv in posebno koristen. Drugi zvezek bo prinesel nekaj takšnega. Upamo, da bomo čitateljem ustregli, želimo le, da se razširi krog sotrudnikov. Posebno dobro došle so kratke razprave v obsegu 4—10 strani.

Cena ostane stara. Prosimo pa čč. gg. naročnike, naj nam pošljejo naročnino.

Na skupno delo za napredek slovenske bogoslovne znanosti!

Uredništvo in upravnništvo Voditelja.

VODITELJ

❖ V BOGOSLOVNIH VEDAH ❖

Deus . . . ipse sapientiae dux
est et sapientium emendator
Sap 7, 15

◊ Izdajejo profesorji kn.-šk. ◊
bogoslovnega učilišča v Mariboru

Urejuje dr. Frančišek Ks. Lukman

LETO XIX — ZVEZEK 2

V Mariboru 1916

Tisk tiskarne sv. Cirila v Mariboru

Vsebina 2. zvezka:

I. Razprave:

Stran

Lesar, Zavod za višjo vzgojo svetnih duhovnikov pri sv. Avguštinu na Dunaju in Slovenci. (Dalje)	65
Slavič, Ali več ko 4000 let pred Kristusom?	85
Kovačič, M. Jan Hus	108

II. Prispevki za prakso:

Junaštvo in vernost naših mož pa naše dušno pastirstvo (M. Krajnc) 114 — Novo štetje časa pa ieiunium naturale in cerkveni oficij (Lukman) 119 — Molitve na koncu tihe sv. maše (Lukman) 121 — Blagoslov s ciborijem (Somrek) 121 — Župnijska kronika in vojska (Somrek) 121 — Kako naj ravna spovednik z grešniki iz navade? (Somrek) 121 — Quis privatur iure petendi debitum coniugale? (Somrek) 122 — Zapisovanje grehov pri izpraševanju vesti (Somrek) 124 — Najbližnja priprava na skupno spoved (Somrek) 124.

III. Iz cerkvene sedanjosti:

1. Dva nova groba: † Prelat Karol Hribovšek (Dr. A. Medved) 125 — † Profesor Ivan Markošek (Dr. F. K. Lukman) 126 — 2. Slovenski pastirski listi 127.

IV. Slovstvo:

Sickenberger, Kurzgefaßte Einleitung in das Neue Testament (Lukman) 129 — Pesch, Das Sühneleiden unseres göttlichen Erlösers (Dr. J. Hohnjec) 130 — Valjavec, Skrivnost presv. Rešnjega Telesa (Dr. J. Hohnjec) 132 — Hettinger, Apologie des Christentums. II. Band. 10. Aufl. (Lukman) 134 — Stieglitz, Katholischer Katechismus (E. Vračko) 134 — Deutl, Exempelbuch für Predigt, Schule und Haus. Erste Sammlung. 2. Aufl. (A. S.) 135 — Valjavec, Vzor mladine (F. K.) 135.

V. Raznoterosti:

Liturgična drobtina (Lukman) 136 — Popravek 136.

XX

»Voditelj« izide štirikrat na leto in velja 5 kron. V zalogi je še I. in II. letnik (po 2 K), IV. – IX. letnik (po 3 K), X. – XVIII. letnik (po 5 K). Ako kupi kdo več letnikov skupaj, se zniža cena po dogovoru. III. letnik je pošel.

Uredništvu priposlane knjige.

- Beissel, St., S. J., Betrachtungspunkte für alle Tage des Kirchenjahres. VIII. Bändchen: Der Pfingstkreis II. Teil. 3. verb. und verm. Aufl. hsg. v. J. Braun S. J. 8° (VIII u. 300 S.) Freiburg i. Br. 1916, Herder. M 3.20; geb. M 4.—
- Cajko, V., Cvjetnjak Marijin. 18° (VIII i 341 str.). Rijeka 1916, Kuća dobre štampe.
- Cladder, H. J., S. J. u. Haggeneý, K., S. J., In der Schule des Evangeliums. III. Bändchen: Das Volk mit starrem Nacken. 12° (VIII u. 214 S.). Freiburg i. Br. 1916, Herder. M 2.—; geb. M 2.60.
- Haggeneý, K., S. J., Im Heerbann des Priesterkönigs. Betrachtungen zur Weckung des priesterlichen Geistes. III. Teil: Meister und Jünger. 1. Hälfte. 12° (XII und 532 S.). Ebenda. M 3.80; geb. M 4.60.
- Jeglič, A. B., Psalmi et Cantica secundum ordinem in psalterio Romano. VI. Feria sexta. 8° (II et 115 pp.). V Ljubljani 1916. K 1.30. — VII. Sabbatum. 8° (II et 106 pp.). Ibidem. K 1.30.
- Kaj delajo trapisti? Brat Gabriel Giraud in njegova ustanova v Rajhenburgu. 8° (264 str.). V Rajhenburgu 1915.
- Meschler, M., S. J., Die seligste Jungfrau. 8° (X u. 66 S.). Freiburg i. Br. 1916, Herder. M 0.90; geb. M 1.20.
- „ Geistesleben. 8° (X u. 132 S.). Ebenda. M 1.70; geb. M 2.—
- Müller, J. B., S. J., Zeremonienbüchlein für Priester und Kandidaten des Priestertums. 4. u. 5. Aufl. 12° (XIV u. 248 S.). Ebenda. M 2.20; geb. M 3.—
- Napotnik, Dr. M., Blagor mrtvim, ki v Gospodu umrjejo! Govor. 18° (56 str.) Maribor 1916.
- „ Wachet und betet alle Zeit! Ansprache. 8° (25 S.). Ebenda.
- „ Weihe grüner Ölzeige von der Isonzofront. Gelegenheitsrede. 8° (14 S.). Ebenda.
- Nieder, Dr. L., Großstadtprobleme. 8° (31 S.). M.-Gladbach 1916, Volksvereinsverlag. M 0.45.
- Pesch, Chr., S. J., Das Sühneleiden unseres göttlichen Erlösers. [VI. Folge der Theol. Zeitfragen.] 8° (VIII u. 178 S.). Freiburg i. Br. 1916, Herder. M 3.—
- Pfeilschifter, Dr. G., Deutsche Kultur, Katholizismus und Weltkrieg. 11.—13. Tausend 8° (VIII u. 494 S.). Ebenda. M 5.—; geb. M 6.50.
- Platz, H., Krieg und Seele. Drei Kapitel. 8° (64 S.). M.-Gladbach 1916, Volksvereinsverlag. M 1.20.
- Vlašić, P., Psalm »De profundis«. 8° (18 str.). Dubrovnik 1916, Nakl. »Lista dubrovačke biskupije«.
- Zwior, J., Einführung in die lateinische Kirchensprache. 2. u. 3. Aufl. 12° (VIII u. 128 S.). Freiburg i. Br. 1916, Herder. M 1.40.

(Sklep 10. junija 1916).

Opomba. Uredništvo izkaže tukaj vse knjige, ki so se mu priposlale. V kolikor zadevajo bogoslovno znanost, se bodo po možnosti ocenile. Poslane knjige se ne vračajo.

VODITELJ

❖ V BOGOSLOVNIH VEDAH ❖

Deus . . . ipse sapientiae dux
est et sapientium emendator
Sap 7, 15

◊ Izdajejo profesorji kn.-šk. ◊
bogoslovnega učilišča v Mariboru

Urejuje dr. Frančišek Ks. Lukman

LETO XIX — ZVEZEK 3

V Mariboru 1916

Tisk tiskarne sv. Cirila v Mariboru

Vsebina 3. zvezka:

I. Razprave:

Stran

Lesar, Zavod za višjo vzgojo svetnih duhovnikov pri sv. Avguštinu na Dunaju in Slovenci. (Dalje)	137
Tomlinšek, Več svetega Pisma in več zdrave pedagogike v šolo!	157
Lukman, Prilike v 10. poglavju Janezovega evangelija. 1. Nove kritične teorije o četrtem evangeliju in prilike v 10. poglavju	163

II. Prispevki za prakso:

Spored oracij pri sv. maši in v brevirju (Somrek) 175 — Kako se obhaja praznik Patroni seu Tituli ecclesiae? (Somrek) 176 — Votivna maša na čast presv. Srca Jezusovega prvi petek v mesecu 176 — Molitve na koncu sv. maše 177 — Introitus ad omnia altaria (J. L.) 177 — Kdaj se opusti oratio ab Episcopo imperata? (Somrek) 178 — Pobožnost v čast Srcu Jezusovemu prvi petek v mesecu (Somrek) 178 — Kako ravnaj katoliški duhovnik v verskih zadevah z razkolniki? 179 — Veljaven zakon brez župnikove navzočnosti (Somrek) 179 — Poveljavljenje zakona (Somrek) 180 — Odpustki za tretjerednike 180 — Z odpustki obdarovane molitve se ne smejo spreminjati 181 — Mašni formularji po svoji vsebini 181 — Zaklepanje cerkev po dne (J. L.) 185 — Ali more biti v Avstriji ljudskošolski učitelj brez veroizpovedanja 185 — Šolska molitev (J. L.) 188.

III. Slovestvo:

Haggeney, Im Heerbann des Priesterkönigs. I.—III. Teil (Dr. M. Slavič) 189 — Baur, Christus, der König der Zeiten (Dr. J. Hohnjec) 190 — Napotnik, Pastirski listi. II. knjiga (Jan.) 191 — Kaj delajo trapisti? (Stegenšek) 195 — Pokopališča pri cerkvah lavantinske škofije (Stegenšek) 195 — Pfeilschifter, Deutsche Kultur, Katholizismus und Weltkrieg (Dr. J. Hohnjec) 196 — v. Tongelen, Golgatha (Dr. J. Hohnjec) 198 — Leinz, Am Grabe unserer Helden (M. K.) 199.

IV. Raznosterosti:

Beseda k liturgični drobtini na str. 136 (Lukman) 199.

XX

»Voditelj« izide štirikrat na leto in velja 5 kron. V zalogi je še I. in II. letnik (po 2 K), IV.—IX. letnik (po 3 K), X.—XVIII. letnik (po 5 K). Ako kupi kdo več letnikov skupaj, se zniža cena po dogovoru. III. letnik je pošel.

Uredništvu priposlane knjige.

- v. Andrejka, Dr. R., Slovenische Kriegs- und Soldatenlieder. 8° 68 S. Laibach 1916, Kat. Bukvarna. K 3.—
- Cladder, H. J. u. Haggenev, K., In der Schule des Evangeliums. Freiburg i. Br., Herdersche Verlagshandlung. IV. Teil: Die Scheidung zwischen Volk u. Jüngern. 12° (X u. 234 S.) M 2.—; geb. M 2.80. V. Teil: Im Kreise der Jünger. 12° (VIII u. 250) M 2.40; geb. M 3.20.
- Derganc, Dr. F., Spolna nevarnost. 12°. 16 str. Ljubljana 1916, Kat. Bukvarna. 10 vin.
- Dostál, A., Rozvětvená rodina. 12°. 252 str. Praha 1916, Děd. sv. Jana Nep. K 2.—
- Družba sv. Mohorja 1916:
- Alfonz Ligv., Resnice za večnost.
 - Detela, Dr. F., Svetloba in senca.
 - Gruden, Dr. J., Zgodovina slovenskega naroda, 6. zvezek.
 - Koledar Družbe sv. Mohorja za l. 1917.
 - Pengov, Podobe iz narave, 1. zvezek.
- Haggenev, K., Im Heerbann des Priesterkönigs. III. Teil: Meister und Jünger. 2. Hälfte. 12°. (XIV u. 620 S.). Freiburg i. Br. 1916. M 4.60; geb. M 5.50.
- Keller, Dr. F., Die Ethik der Geschäftsreklame. 8°. 24 S. M.-Gladbach 1916, Volksvereinsverlag. M 0.50.
- Klemenčič, J., Veliki cesar. 8°. 84 str. V Ljubljani 1916. K 1.20.
- Lehmkuhl, A., Der Christ im betrachtenden Gebet. Freiburg i. Br., Herdersche Verlagshandlung 1916.
- I. Teil: Advents- und Weihnachtszeit. 12°. (XII u. 404 S.). M 3.20; geb. M 4.20.
 - II. Teil: Fasten- und Osterzeit. 12°. (XII u. 586 S.). M 4.60; geb. M 5.60.
 - III. Teil: Pfingstkreis des Kirchenjahres. 1. Hälfte. 12°. (VIII u. 388 S.). M 3.30; geb. M 4.30.
 - IV. Teil: Pfingstkreis des Kirchenjahres. 2. Hälfte. 12°. (VIII u. 504). M 4.40; geb. M 5.40.
- Meschler, M., Leitgedanken katholischer Erziehung. 3. Aufl. [Gesammelte kleinere Schriften II. Heft] 8°. (VIII u. 156 S.). Freiburg i. Br. 1916, Herdersche Verlagshandlung. M 2.—; geb. M 2.40.
- „ Zum Charakterbild Jesu. 3. Aufl. [Gesammelte kleinere Schriften I. Heft]. 8°. (VIII u. 114 S.). Freiburg i. Br. 1916, Herdersche Verlagshandlung. M 1.60; geb. M 2.—
- Napotnik, Dr. M., Pastirski listi. II. knjiga. 8°. 882 str. V Mariboru 1916, v lastni založbi.
- „ Arma militiae nostrae pontentia Deo ad destructionem munitum (2 Cor 10, 4). Ansprache. 8°. 24 S. Marburg 1916. Sonderabdruck aus dem Kirchl. Verordnungsblatt f. d. Lavanter Diözese.
 - „ Aus dem Munde der Kinder hat sich der Herr Lob bereitet. (Ps 8, 3). Ansprache. 8°. 18 S. Ebenda.
 - „ Feierliche Einweihung der neuerrichteten Marienkapelle im k. u. k. Res.-Sp. Nr. I zu Marburg. 8°. 16 S. Ebenda.
 - „ Nolite amittere confidentiam, quae magnam habet remunerationem (Hebr 10, 35 36). 8° 30 S. Ebenda.

- Navedeni k životu zbožnému od sv. Františka Saleského. Přel. K. Vrátný. 12°. 486 str. Praha 1916, Děd. sv. Jana Nep. K 4.—
- Nedeljski evangeli s kratko naobračbo zlasti v korist krščanskim vojakom. 16°. 96 str. V Mariboru 1916, Kn. šk. lav. kons. pisarna. K 0.25.
- Nežmah, U., Duhovne vaje za duhovnike. 8°. 264 str. Ljubljana 1916. K 2.50; vez. K 3.20.
- Novak, F., Slovenska stenografija. I. del. 8°. (40 + 67 str.). Ljubljana 1916, Kat. Bukvarna. K 4.20.
- Pokopališča pri cerkvah lavantinske škofije. 8°. (IV in 348 str.). Maribor 1916, Pisarna kn. šk. ordinariata. K 3.—
- Radermacher, H. J., Militarismus und religiöses Leben im Weltkrieg. 8°. 112 S. M.-Gladbach 1916, Volksvereinsverlag. M 1.90; geb. M 2.40.
- Reck, Dr. F. X., Das Missale als Betrachtungsbuch. I. Band. 3. u. 4. Aufl. 8°. (XII u. 562 S.). Freiburg i. Br. 1916, Herder. M 7.—; geb. M 8.40.
- Res, Al., Ob Soči. Vtisi in občutja iz mojega dnevnika. 8°. 34 str. Trst 1916, J. Štoka. K 0.60.
- Schüch-Polz, Katehetika. Njemačko 17. izdanje preveo B. Strižič. 8°. 102 str. Zagreb 1916. K 2.—
- Skopec, J., Paměti Frant. J. Vaváka. Kniha III., část II. 8°. (IV 111 str.). Praha 1916, Děd. sv. Jana Nep. K 2.50.
- Slavič, Dr. M., Sonn- und Festtagsevangelien mit erklärenden Zusprüchen. 1.—30. Tausend. 12°. 128 S. Marburg 1916, Fb. Lavanter Ordinariat. K 0.30.
- Šanda, Dr. A., Synopsis theologiae dogmaticae specialis. Vol. I. 8°. (XXIV et 384 pp.). Friburgi 1916, Herder. M 5.60.
- Vojne pridige v postu I. 1916. Uredil dr. A. Korošec. 8°. 48 str. Maribor 1916, Tiskarna sv. Cirila. K 0.25.
- Voszka, Dr. Št., Reja domačih zajcev. 8°. 62 str. Ljubljana 1916, Kat. Bukvarna. K 0.80.
- Weinhart, Dr. B., Das Neue Testament unseres Herrn Jesus Christus. Hsg. v. Dr. S. Weber. II. Teil: Briefe und Geheime Offenbarung. 16°. 344 S. Freiburg i. Br. 1916, Herder. M 1.—; geb. M 1.50; illustrierte Ausgabe M 2.20 und mehr, je nach dem Einband.

(Sklep 20. januarja 1917).

Opomba. Uredništvo izkaže tukaj vse knjige, ki so se mu priposlale. V kolikor zadevajo bogoslovno znanost, se bodo po možnosti ocenile. Poslane knjige se ne vračajo.

Naznanilo.

Zadnji zvezek XIX. letnika izide do srede marca. Prva dva zvezka XX. letnika objavimo skupaj.

